

TRIPARTITA. II

A 2 [PREFATIO]

Ysidorus. Quod canones qui dicuntur apostolorum inter apocripa sint habendi, et quid sit canon, regula, synodus, concilium et¹ cetus²

Canones autem, qui dicuntur apostolorum seu quia eosdem nec sedes apostolica recipit, nec sancti patres illis consensum prebuerunt pro eo quod ab³ hereticis⁴ sub nomine apostolorum compositi⁵ dinoscuntur. Quamuis in eis quedam inueniantur utilia auctoritate tamen canonica atque apostolica eorum gesta constat esse remota et inter apocripa deputata. Canon autem Grece, Latine regula nuncupatur⁶. Regula autem dicta quod recte ducit, nec aliquando⁷ aliorum trahit. Alii dixerunt regulam dictam uel quod regat [75va] uel quod normam recte uiuendi prebeat, siue quod distortum⁸ prauumque quid⁹ corrigat. Synodum ex Greco interpretari, comitatum uel cetum. Concilium¹⁰ uero nomen¹¹ tractum¹² ex communi intentione, eo quod in unum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt, et qui sibimet dissentiant non agunt concilium, quia¹³ non sentiunt¹⁴ unum. Cetus uero conuentus est, uel congregatio a coeundo, id est a¹⁵ conueniendo in unum. Vnde et conuentus est nuncupatus quod ibi omnes conueniunt¹⁶. Sicut cetus uel concilium societas est multorum in unum.

Hispana ed. Martinez Diez 3.45-6; D 16 c 1 (Canones - deputata), D 3 cc 1-2 (Canon autem - corrigat)

¹ ss C

² corr. fr. cetera L; Quod - cetus CLRXSWKNDBP; om. ZOGHQA

³ ad O

⁴ habereticis (h- expuncted) K

⁵ -iti CWKDBZOHA; -ita N

⁶ corr. fr. -antur O

⁷ ali- ss O

⁸ -ortum CWKNPZOHA; -orsum B

⁹ quid CRWDBPZO²HQA; quod K; om. NG; qui O

¹⁰ Concilium CRWKNBZOGH; Concilii A

¹¹ nomen CWKDBZOHA; notum N

¹² -r- ss KN

¹³ quia CRXSWKNBP; qui ZOGHA

¹⁴ in add. and can. N

¹⁵ a CRXSWKNBP; om. ZOGHA

¹⁶ -iunt CLRXWKBZOHA; -iant SND

A2. I NICENVM CONCILIVM

- ¹i. De eunuchis et qui se ipsos abscidunt
- ii. De his qui post baptismum statim ad clerum applicantur
- iii. De subintroductis mulieribus
- iiii. Qualiter episcopi debeant ordinari
- v. De excommunicatis clericis siue laicis
- vi. De primatibus episcoporum metropolitanorum
- vii. De honore episcopi Ierosolomitani

¹ capitulatio in CLRXSWKNDBP; om. NZOGHQA

- viii. De² Nouatianis
 viiii. De presbiteris sine examinatione dimissis
 x. De lapsis clericis ordinatis
 xi. De his qui sponte lapsi sunt, qualiter debeant³ penitere
 xii. De excommunicatis a seculo exeuntibus
 xiii. De cathecuminis lapsis
 xiiii. De dyaconibus ne corpus Christi tradant presbiteris uel ante presbiteros communicent
 xv. De clericis temere ab ecclesia recedentibus
 xvi. De presbiteris et diaconibus uel clericis qui ad alias ciuitates transeunt
 xvii. De clericis alienis sine coniuentia⁴ proprii episcopi ab alio in suam ecclesiam non ordinandis
 xviii. De clericis usuram aut ampliacionem⁵ accipientibus
 xviii. De Paulianistis et Catafrigis rebaptizandis
 xx. De diebus dominicis et Pentecostes, ut in eis stantes oremus

² De CLRWDB; Re K

³ repeated K

⁴ coniuentia CRXB; coniuentia licentia L; conscientia SP; consensu S²KD; licentia (conuenientia ss) W

⁵ -ionem CLRWDB; -ione K

1

Incipiunt regule¹ Niceni concilii. De eunuchis et qui se ipsos abscidunt²

Si quis in egritudine uel a medicis sectus³ est, uel a barbaris castratus, placuit ut iste permaneat [75vb] in clero. Si quis autem sanus se ipsum abscidit⁴, etiam si est in clero cessare debet, et ex hoc nullum talem⁵ ordinari. Sicut autem de his qui uel affectauerunt hec⁶ uel ausi sunt se ipsos abscidere, hec que diximus statuta sunt, ita si qui a barbaris, uel a dominis suis⁷ secti⁸ et probabilis uite sunt⁹, suscipit¹⁰ ecclesiastica regula¹¹ ad clerum.

C. Nicaea c 1; H 258a; M 256-7

¹ regule CWKDBZOHA; capitula N

² (cap. N) i add. NBZJOH; om. CLRSXWKDPQA

³ sectus CRSWNDBPZO GHQA; factus K; secutus O

⁴ -idit CWKDBZOHA; -iderit N

⁵ oportet add. WBPZOGHA, om. CRSKND

⁶ hec CWKDBZOHA; hoc N

⁷ dominis suis CWKDBZOA; medicis sunt N

⁸ secti CL²SND²; facti RWKDBPZOGHA; ? L

⁹ sunt CRWKNBZOHA; sint G

¹⁰ suscipit CRWKDBZOHA; suscipiant N

¹¹ -ica -ula CRWKDBZOHA; -icam -ulam N

2

De his qui post baptismum statim ad clerum applicantur¹

[Q]uoniam multa siue per necessitatem siue ex quacumque causa contra regulam gesta sunt, ita ut homines ex uita gentili nuper adhuc cathezizati uel instituti statim ad spiritualem baptismum uenissent, et continuo cum baptizati sunt etiam ad episcopatum uel ad presbiterium prouecti sint recte igitur uisum est de cetero nichil

¹ De - appl.C²LRWKDBPZOHA; om. N; ii add. NZOGHA; baptismum – appl. in small hand in black, ? over erasure C

tale² debere fieri nam et tempore opus est ut sit³ cathecumenus et post baptismum multa probatione indiget. Euidens⁴ namque est apostolicum preceptum dicens, Non neophitum, ne forte elatus in iudicium incurrat et laqueum diaboli. Si uero precedente⁵ tempore mortale aliquod peccatum admiserit, et conuictus duobus uel tribus testibus⁶ fuerit, cesset a clero qui huiusmodi est⁷. Si quis uero preter hec⁸ facit, tanquam contraria statutis sancti concilii gerens, etiam ipse periclitabitur⁹ de statu sui cleri.

C. Nicaea c 2; H 258; M 257; D 48 c 1

² tale CWKNBZOHQA: om. G

³ sit CWKNBZOGHQ; om. A

⁴ Euidens CWKNBZOGHQ; et uidens A

⁵ prededente A

⁶ uel tribus testibus CRKNBPZJO; uel tribus G; testibus uel tribus HQA

⁷ huiusmodi est CWKNBZJOA; est huiusmodi HQ

⁸ hec CRWKDBZOHA; hoc N

⁹ corr. fr. -atur O

3

De subintroductis¹ mulieribus²

Omnibus modis interdixit sancta synodus³ neque episcopo neque presbitero, neque dyacono neque ulli clericorum⁴ omnino licere⁵ habere⁶ mulierem extraneam⁷ nisi forte mater aut soror aut auia⁸, id est⁹ uel amita uel matertera sit¹⁰. In his namque solis personis¹¹ et horum¹² similibus¹³, omnis que ex mulieribus est suspicio declinatur. Qui autem preter hec agit, periclitatur¹⁴ a clero.

C. Nicaea c 3; H 258a-b; M 257; ID 5.184 var. as BD 1.78; IP 3.112 var. ; D 32 c 16 as IP

¹ sub- om. K

² iii add. NBZJOH, om. LSWDPQ; ? C

³ int. sancta syn. CSWKNPZOHA; sancta syn. int. B

⁴ clericorum CWND²PBZOGHA; clerico eorum (qui in clero add. ss K) KD

⁵ omn. lic. CSWKNPZOHA; lic. omn. B

⁶ habere CRKN; habere secum LWPZOGQA; secum H

⁷ habere add. H

⁸ auia CWNDBZOGHA; aua K

⁹ id est CRWNBZOA; om. KHQ

¹⁰ ss Z

¹¹ sol. pers. CSWKNPZOHA; pers. sol. B

¹² horum CRXSKNZOQA; harum LWPBH

¹³ -li- ss O

¹⁴ Qui autem - per. CWKDBZOHQA; om. N

4

Qualiter episcopi debeant ordinari¹

Episcopum oportet ab omnibus episcopis si fieri potest qui sunt in prouincia eius ordinari. Si uero hoc difficile fuerit, uel aliqua urgente² necessitate uel itineris longitudine [76ra] certe³ tres episcopi debent in unum esse congregati, ita ut etiam ceterorum qui absentes⁴ sunt⁵, consensum litteris⁶ teneant⁷, et ita faciant⁸

¹ (cap. KN) iiii add. KNBZOHA, om. CRSWDPQ

² ung- N

³ certe CWKDBZOHA; iuste N

⁴ corr. fr. absentis O

⁵ ss B

⁶ cons. litt. CWKNBZOHA; litt. cons. G

ordinationem. Potestas sane uel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum episcopum.

C. Nicaea c 4; H 258b; M 257; ID 5.117

⁷ *in mg. Z*

⁸ *later corr. from faciendo K*

5

De excommunicatis clericis siue laicis¹

Seruetur² et ista sententia, ut hii qui ab aliis excommunicantur³ ab aliis ad⁴ communionem non recipiantur. Requiritur sane si forte ex aliqua indignatione aut contentione aut qualibet commotione episcopi sui excommunicati⁵ sint. Vt ergo digna hec possint examinatione perquiri, recte uisum est per singulos annos in singulis quibusque prouinciis bis in anno episcoporum concilium fieri, ut simul in unum conuenientes ex communi prouincia⁶ huiusmodi examinent questiones, ut⁷ ita demum qui ob culpas suas episcoporum suorum offensas merito contraxerunt, digne etiam a ceteris excommunicati similiter habeantur⁸, quousque in communi uel ipsi⁹ episcopo suo uisum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam¹⁰. Habeatur autem semel concilium ante dies quadragesime ut omnibus si que sunt simultatibus amputatis, mundum sollempne Deo munus possit offerri. Secundum uero agatur circa tempus autumnii.

C. Nicaea c 5; H 258b; M 257; +D 18 c 3 from Habeatur, +C 11 q 3 c 73 (Seruetur - ferre sententiam)

¹ (cap. KN) v *add.* KNBPZJOH, *om.* CLSWDQA

² Seruetur CWKNBZJHQA; Scrutetur O

³ ab aliis excommunicantur C²LWKNBPZOHQA; *om.* CRX; excommunicati sunt ab aliis S

⁴ ad CWKNBZHQ; ab O

⁵ -ni- ss O

⁶ *corr. to* prouidentia K; bis in anno episcoporum – prou. *in mg.* O

⁷ ut CSWBPZOGHA; et KND

⁸ *corr. fr.* -entur N

⁹ ipsi CSNBOHA; si Z

¹⁰ quousque in commune - sententiam *om.* K (*in* ND)

6

De primatibus episcoporum metropolitanorum¹

Mos antiquus perduret² in Egipto uel Libia et Pentapoli, ut Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem. Quoniam quidem³ et Romano episcopo parilis mos est. Similiter autem et apud Antiochiam ceterasque⁴ prouincias honor suos unicuique seruetur ecclesie. Per omnia autem manifestum est quod si quis preter uoluntatem et conscientiam metropolitani episcopi fuerit ordinatus, hoc⁵ concilium magnum et sanctum censuit non debere esse episcopum. Sane⁶ si communi omnium consensu rationabiliter probato⁷ secundum ecclesiasticam regulam duo uel tres

¹ (cap. N) vi *add.* NBPZHA, v *add.* O, *om.* CLRSWKDQ

² *lacuna follows Z*

³ quidem CWKDB²PZOHQA; *om.* N; quid B

⁴ ceterasque CWNDBZOGHA; (*per ss*) ceteras K

⁵ hoc CSWKDBZOHQA; sed N; hunc D²

⁶ *repeated and canc.* O

⁷ -ato CSWKD²BZOHQA; -ate ND

animositate⁸ [76rb] ducti per contentionem⁹ contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum¹⁰.

C. Nicaea c 6; H 258-9 c 6; M 257-8; +D 65 c 1 (sane - end), +D 65 c 6 (Mos antiquus - seruetur ecclesie)

⁸ corr. fr. anom- O

⁹ contemptionem A

¹⁰ sent. sac. CWKNBZOGHQ; sac. sent. A

7

*De honore episcopi Ierosolomitani*¹

Quoniam mos antiquus obtinuit et uetusta traditio, ut Helye, id est Ierosolimorum episcopo honor deferatur, habeat consequenter honorem, manente tamen metropolitane ciuitatis propria dignitate.

C. Nicaea c 7; H 259a; M 258; +D 65 c 7

¹ (cap. N) vii add. NPZOHQA, om. CSWKDB

8

*De Nouatianis*¹

Si² qui uoluerint uenire ad ecclesiam catholicam ex Nouatianis³, placuit sancto⁴ concilio ut ordinentur et sic maneant⁵ in clero. Ante omnia autem hanc⁶ habeant confessionem quam per scripturam exigi oportet, ut fateantur se communi consensu⁷ catholice ecclesie statuta obseruatuos, id est communicatuos se et his qui forte⁸ secundas nuptias experti sunt, uel his qui persecutionis tempore lapsi sunt. Quibus tamen lapsis penitentiae⁹ modus et tempus ascriptus est, ut in omnibus sequantur ea que in ecclesia catholica obseruantur. Et sicubi idem ipsi fuerint inuenti, siue in uicis siue¹⁰ in urbibus clerici ordinati a catholicis¹¹, sic etiam in clero¹² persistant unusquisque tamen in statu suo. Si uero episcopus uel presbiter catholice ecclesie fuerit ad quem aliqui ex his accedunt, certum¹³ est quod episcopus quidem¹⁴ catholicus¹⁵ suam habeat dignitatem. Similiter autem¹⁶ presbiteri et¹⁷ dyaconi habeant. Hii uero qui ab istis ueniunt si forte episcopus fuerit habeat sacerdotii dignitatem nisi forte et placeat episcopo catholico concedere ei¹⁸ etiam episcopalis nominis honorem.

¹ -ianis CLSWNDBPZGHQA; -ionis KO; (cap. N) viii add. NPZOHQA, om. CSWKDB

² Si CWKNBZOGHQ; Hi A

³ -ianis CLRXSDBZJOGHQ²; -ionis WKNPQA

⁴ sancto CWKNBZOGHQ; om. A

⁵ maneant C²LR²XSWN²BPZOGHA; manent CRKN; manerent D

⁶ hanc CRSWDBPZOGHA; om. KN

⁷ con- om. K

⁸ qui forte CWKNBZJOA; forte qui Q; qui GH

⁹ pen. lap. marked for reversal O

¹⁰ siue CWKNDZHQ; seu BPZ²JOA

¹¹ ordinati a catholicis CWKNBZJOHQA; a catholicis ordinati G

¹² in clero etiam later reversed K

¹³ certum CWKDBZOHA; iustum N

¹⁴ quidem CWKDBZOHA; quod N

¹⁵ corr. fr. -olicis C

¹⁶ autem CLRXSDBPZOGHA; om. KND

¹⁷ et CRSWKNPZOHA; om. X; atque B

¹⁸ om. O?

Si uero non placuerit inueniat ei locum ut sit in parrochia corepiscopus¹⁹, aut in clero presbiter, ut in ciuitate una non uideantur duo episcopi²⁰ esse, et ille omnibus modis²¹ in clero permanere²² uideatur.

C. Nicaea c 8; H 259a; M 258; +C 1 q 7 c 8 (Si qui - obseruatuos)

¹⁹ corep- CLWNDBPZJOGA; coep- KQ; choep- H

²⁰ episcopi CWKNBZJHQA; om. GO

²¹ omnibus modis CRWKNBP; omnimodis ZOGHQ; omnimodo A

²² repeated and canc. O

9

De presbiteris sine examinatione dimissis¹

Si qui² sine examinatione promoti presbiteri sunt, et postea examinati confessi sunt peccata sua, et cum confessi [76va] non³ fuissent, contra regulam uenientes⁴ homines manus eis temere⁵ imposuerunt, hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod inreprehensibile est defendit ecclesia.

C. Nicaea c 9; H 259a; M 258; D 81 c 4

¹ (cap. N) ix add. NBZOHQA, om. CLRSWKDP

² quis W

³ m' W; erased K

⁴ -tes CLR²WD²BPZOGHA; -tem RXSKND

⁵ temere CLRXSWBPZOGHA; om. KND

10

De lapsis clericis ordinatis¹

Quicumque ex lapsis per ignorantiam sunt ordinati, uel contemptum² eorum qui eos ordinauerunt hoc non preiudicant regule ecclesiastice. Cum enim compertum fuerit deponantur.

C. Nicaea c 10; H 259a; M 258; D 81 c 5

¹ Cmg.LSWP add. [Secundum aliam translationem CLSmg.] De his qui in persecutionibus negauerunt (nec- L), et postmodum in clero promoti sunt; P lacks De lapsis – ord.; (cap. NZ) x add. NBPZOHA, om. CLRSWKDQ

² -emptum CWKNBZOHA; -emptu G

11

De his qui sponte lapsi sunt¹, qualiter debeant penitere²

Placuit sancte synodo licet indigni sint misericordie, tamen aliquid³ circa eos humanitatis⁴ ostendi. Si qui ergo ex animo penitent, tribus annis inter audientes habeantur, si tamen fideles sunt⁵. Septem annis aliis inter penitentes sint⁶. Duobus autem annis idem⁷ sine oblatione in⁸ oratione sola participant populo⁹. Si qui uero per

¹ sponte lapsi sunt CRWKNBPZOHQA; lapsi sunt sponte G

² CSmg.LW add. [Secundum aliam translationem CLSmg.] De laicis qui negauerunt; (cap. N) xi add. NBZOH, om. CLRSWKDPQ

³ aliquid CSWDBZOHA; aliquid KN

⁴ corr. fr. -anta- H

⁵ sunt C²LSWKNBPZOHA; sint CRX

⁶ Septem annis aliis (aliis annis CLW) - sint (sunt N) C²LR²WKNBPZOGHA; om. CRXS

⁷ idem CWKDBPZOHA; om. N

⁸ ss C

⁹ CSmg.LWBP add. [Secundum aliam translationem CLSmg.] De his qui abrenuntiauerunt et iterum ad seculum sunt regressi (reuersi LS); LW number this c. as c 12 [c 11 L, which is one out] here (and so on), though not in the capitulatio

Dei¹⁰ gratiam uocati primo quidem ostenderunt fidem suam, deposito militie cingulo, post hec¹¹ autem ad proprium uomitum reuersi sunt, ut et¹² pecunias darent et ambirent¹³ redire rursum ad militiam, isti decem annis sint inter penitentes. post primum triennium quo fuerint inter audientes. Ab omnibus uero illud precipue obseruetur, ut animus eorum et fructus penitentie obseruetur. Quicumque enim cum omni timore et¹⁴ lacrimis perseuerantibus et operibus bonis conuersationem suam non uerbis solis¹⁵ sed opere et ueritate demonstrant, cum tempus statutum¹⁶ etiam ab his fuerit impletum et orationibus iam ceperint¹⁷ communicare, licebit episcopo etiam humanius circa eos aliquid cogitare. Qui uero indifferentem habuerint lapsum et sufficere sibi quod¹⁸ ecclesiam introierint arbitrantur, isti omnimodo¹⁹ tempora statuta complebunt.

C. Nicaea c 11; H 259a-b; M 258-9; De pen. D 5 c 4 begins Si qui uero

¹⁰ per Dei CWNDBZOGHA; Dei per K

¹¹ hec CWKDBZOHA; hoc N

¹² after corr. Z

¹³ redirent add. and canc. Z

¹⁴ cum W

¹⁵ uerbis solis RXKNBPZ(solis repeated and canc.)OGHA; solis uerbis CLSW

¹⁶ -utum CWKNBZHQA; -utu O

¹⁷ -int CWKDBZOHA; -it N

¹⁸ quod CWKNBZOGHQ; quo A

¹⁹ omim- O

12

De excommunicatis a seculo exeuntibus¹

De his uero qui² recedunt ex corpore³ antique⁴ legis regula obseruabitur etiam nunc, ita [76vb] ut si forte quis recedit ex corpore, necessario uite sue non fraudetur uatico⁵. Quod si desperatus aliquis recepta communionem superuixerit. sit inter eos qui sola oratione communicant. De omnibus tamen his qui a corpore recedunt in tradendo eis communionem cura et probatio sit episcopi.

C. Nicaea c 12; H 259b; M 259; +C 26 q 6 c 9

¹ exuen- O; CLSmg.W add. [Secundum aliam translationem CS] Vel de his qui communionem tempore mortis (temp. mort. comm. S) exposcunt; (cap. N) xii add. NBPZOHA, om. CLSWKDQ

² uero qui CLRXWPZOGHA; qui KND; qui uero B

³ rec. ex corp. CWKNBZOHA; ex corp. rec. G

⁴ -que CWKDBZOHA; -qua N

⁵ non fraud. (defraud. LP) uiat. CLRXSWKNBP; uiat. non defraudetur (-atur A) C²ZOGHQA

13

De cathecuminis lapsis¹

Placuit huic² sancto et magno concilio de cathecuminis qui lapsi sunt ut tribus annis inter audientes uerbum sint tantummodo. Post hec uero orent cum cathecuminis³.

C. Nicaea c 13; H 259b; M 259; ID 1.107 var.

¹ (cap. N) xiii add. NZOHQA, om. CSWKDBP

² huic CRSKND; hoc R²WBPZOGHA

³ -h- ss H

14

De dyaconibus¹ ne corpus Christi tradant presbiteris uel ante presbiteros communicent²

Peruenit ad sanctum concilium³ quod in locis quibusdam et ciuitatibus presbiteris sacramenta diaconi porrigant. Hoc neque regula neque consuetudo tradidit, ut hii qui⁴ offerendi⁵ sacrificii non habent potestatem, his qui offerunt corpus Christi⁶ porrigant. Sed et illud innotuit, quod quidam diacones etiam ante episcopos sacramenta sumunt. Hec ergo omnia amputentur, et maneant dyacones intra⁷ suam propriam mensuram⁸, scientes quia episcoporum quidem⁹ ministri sunt, a¹⁰ presbiteris autem inferiores. Accipiant ergo secundum ordinem post presbiteros ab episcopo¹¹ uel¹² presbitero sacram communionem. Quod si non fuerit¹³ in presenti uel episcopus¹⁴ uel presbiter, tunc ipsi proferant et edant¹⁵. Sed nec sedere quidem licet in medio presbiterorum diacones, extra regulam enim est ut hoc fiat. Si quis autem non uult his sufficiens esse, post hanc diffinitionem cesset esse diaconus.

C. Nicaea c 14; H 259b; M 259; D 93 c 14 var., of which the first part is a later addn

¹ *corr. fr.* -cono Z

² (cap. N) xiiii *add.* NZOHA, *om.* CSWKDBP

³ sanctum concilium C²SWDBPZOGHA; sanctum CRXX; ad nos seu ad sanctum concilium L; sanctum concilium nos N

⁴ *ss* K

⁵ *corr. fr.* -endis H

⁶ corpus Christi CWNDBZOGHA; Christi corpus K

⁷ intra CWNDBZOGHA; inter K

⁸ mensuram CWKNBZOHA; mansuram G

⁹ quidem CWKDBZOHA; *om.* N

¹⁰ a CWKDBZOHA; *om.* N

¹¹ ab ep. CWKDBZOHA; a p'o N

¹² a *add.* N (*om.* CWKDBZOHA)

¹³ episcopus *add.* N, *om.* CWKDBZOHA

¹⁴ uel ep. CWKDBZOHA; *om.* N

¹⁵ edant CWNDBZOGHA; celant K

15

De clericis temere ab ecclesia recedentibus¹

Propter multas perturbationes et frequentes² tumultus seditionum que fieri solent, placuit omnimodo abscidi istam consuetudinem que contra regulam³ est, sic ubi tamen sit⁴, id est⁵ ne de ciuitate ad ciuitatem transeat uel⁶ episcopus uel presbiter uel diaconus. Si quis uero post hec statuta sancti huius concilii tale aliquid agere temptauerit⁷ [77ra] infringetur omni genere huiusmodi conatus et restituatur proprie ecclesie in qua ordinatus est.

C. Nicaea c 15; H 259b; M 259

¹ recedentibus CSWKNBPZJOA; exeuntibus HQ; (cap. N) xv *add.* NBZOHA; xiii *add.* Q?, *om.* CRSWK?DP

² et freq. *ss* O

³ enim *add.* KD (*om.* N)

⁴ sit CWDBZOGHA; *om.* K

⁵ sic ubi - est CWKDBZOHA; *om.* N

⁶ uel CWKDBZOHA; *om.* N

⁷ ag. tempt. CSWKNPZOHA; tempt. ag. B

16¹

¹ *om.* K

De presbiteris et dyaconibus uel clericis² qui ad alias ciuitates transeunt³

Si qui⁴ uero sine respectu Dei agentes, et timorem Dei ante oculos non habentes⁵, neque ecclesiastica statuta custodientes recesserint ab ecclesia sua, siue presbiter, siue diaconus, uel in quocumque ecclesiastico ordine positi fuerint, non debent suscipi in ecclesia, sed omni necessitate cogantur ut redeant ad ecclesiam suam. Quod si permanserint excommunicare eos oportet.

C. Nicaea c 16; H 260a; M 259-60; +C 7 q 1 c 23

² uel clericis *in mg. in red C*

³ (cap. N) xvi *add. NBZOHQA, om. CRSWDP*

⁴ *corr. fr. quis O*

⁵ et timorem - habentes *ss Z*

17

De¹ clericis alienis sine coniuentia² proprii episcopi³ ab alio in suam ecclesiam non ordinandis⁴

Si quis ausus fuerit aliquem qui ad alterum⁵ pertinet ordinare⁶ in ecclesia cum non habeat consensum episcopi illius⁷ a quo recessit clericus, irrita sit huiusmodi ordinatio.

C. Nicaea c 17; H 260a; M 260; D 71 c 3

¹ De CRXSKNBZOHA; Quod P

² coniuentia CLXRBZJOHA; conscientia SG (uel coniuentia *ss G*); consensu S²ND; *om. with lacuna W*; conientia P

³ *ss O*

⁴ De – ordinandis] De presbiteris - transeunt K (*cf c 16*); (cap. N) xvii *add. NZOHQA, om. CWKDBP*

⁵ ad alterum CSWKNBZOGHQ; adulterum PA

⁶ ordinane A

⁷ *repeated and canc. O*

18

De clericis usuram aut ampliationem¹ accipientibus²

Quoniam multi clerici auaritie causa turpia lucra sectantes, oblitum sunt diuini precepti quo dictum est. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, fenerantes centesimas exigant, statuit hoc³ sanctum concilium si quis inuentus fuerit post hanc diffinitionem usuram accipere⁴ uel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, uel etiam⁵ species⁶ frumentorum ad sescuplum⁷ dare, omnis qui tale aliquid conatus fuerit ad questum deiciatur a⁸ clero, et alienus ab ecclesiastico habeatur gradu.

C. Nicaea c 18; H 260a; M 260; ID 13.8 fr. si quis inuentus); C 14 q 4 c 7

¹ *corr. fr. amplie- O*; preliationem A

² (cap. N) xviii *add. NBZOHQ, om. CWKDPA*

³ ipsum *add. and canc. O*

⁴ accipere CWKNBZOHQA; *om. G*

⁵ etiam CLRSKNBZOHA; *om. W*

⁶ *corr. fr. p'es N*

⁷ *corr. fr. secu- H*

⁸ a CSWKNBP; de ZOHQA

19

De Paulianistis et Cathafrigis rebaptizandis¹

¹ (cap. N) xviii *add. NZOHQA, om. CRSWKDB; whole rubric moved here from c 20 Q*

Si quis confugit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis et Cathafrigis, statutum² est rebaptizari eos omnimodo debere. Si qui uero clerici erant apud eos. siquidem³ inculpati fuerint et inreprehensibiles rebaptizati, rursus etiam ordinentur ab episcopo ecclesie catholice. Si uero examinati minus apti⁴ fuerint reprehensi⁵ [77rb] deponi eos oportet. Similiter autem et circa dyacones et de omnibus qui in eodem clero⁶ inueniuntur eadem forma⁷ seruabitur. Commemorauimus autem dyaconissas que in hoc⁸ ordine inuente sunt, que nec manus impositionem aliquam habent, ut omnimodis⁹ inter laicas¹⁰ habeantur. Similiter autem dyaconisse que in catholico canone non habentur¹¹ simili loco, id est¹² laice et tanquam non consecrate deputentur. *C. Nicaea c 19; H 260a; M 260; +C 1 q 1 c 52 to forma seruabitur*

² *corr. fr.* statum O

³ siquidem CWKDBZOHA; si qui N

⁴ apti CSWKNPZOHA; reperti B

⁵ reprehensi CSWDBPZOHA; leprehensi K?; deprehensi K²; reprehensibiles N; de boni *add. and canc.* O

⁶ *repeated and canc.* O

⁷ *short erasure follows* O

⁸ hoc CWKNBZOGH; om. A

⁹ *corr. fr.* omnis- O

¹⁰ laicas CWKNBZOHA; laicos G

¹¹ -entur CW?KNBZOGH; -eantur A

¹² id est CWKNBZOQA; idem H

20

De diebus dominicis¹ et Pentecostes² ut in eis stantes oremus³

Quoniam sunt in die dominica quidam⁴ ad orationem genua flectentes, et in diebus Pentecostes, propterea itaque constitutum est⁵ a sancta synodo quoniam consona et conueniens per omnes ecclesias custodienda consuetudo est ut stantes ad⁶ orationem Domino uota reddamus.

C. Nicaea c 20; H 260a; M 260; ID 4.18; De cons. D 3 c 10

¹ diebus dom. CRWKNBZOHA; dom. diebus G

² -es CWKNBPA; -en ZOGHQ

³ *xx add.* NBZOHQA (*om.* CSWKDP); *rubric originally before c 19 and then moved* Q

⁴ in die dom. quidam CRSKNBOHA; in dom. die quidam LP; in die dom quedam X; quidam in die dom. *marked for reversal* Z

⁵ itaque const. est CRSKNBP; const. est LW; est (*ss* O) itaque const. ZOGHA

⁶ ad CSWKNPZOHA; ut B

A2. II ¹DE SYNODO ANCHIRITANA²

- i. De dyaconibus
- ii. De desponsatis puellis et ab aliis corruptis
- iii. De presbiteris a carne se abstinentibus
- iiii. Non debere presbiteros ecclesiastica iura³ uendere⁴
- v. De his qui inrationabiliter uixerunt
- vi. De his qui sicut muta animalia uixerunt
- vii. De episcopis qui ordinati non suscipiuntur

¹ *title and capitulatio in* CLRXSWKNDBP; *om.* ZOGHQA

² De syn. Anc. CLRXWBP; Incipiunt cap. de syn. Anc. S; *om.* KD; Inc. cap. de sinodo Anchiritana que prior fuit Nicena N

³ *in mg.* D

⁴ debere *add.* N, *om.* CRWKDBP

- viii. De his qui uirginitatem profitentur
 viiii. De adulteris⁵
 x. De mulieribus que fornicate partus suos necant
 xi. De his qui uolentes homicidium fecerint
 xii. De his qui nolentes homicidium fecerint
 xiii. De his qui more gentilium uiuunt
 xiiii. De eo qui sororem sponse sue⁶ uitiauit

⁵ -is CLWBP; -io RXSKND

⁶ sponse sue RXSKNDBP; sue sponse CLW

1

Incipit de synodo Anchiritana, que prior fuit Nicena¹. De diaconibus cap. x²

Dyaconi quicumque cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt dicentes se uelle³ habere uxores nec posse se⁴ continere, hii si postea ad nuptias uenerint maneat in ministerio, propterea quod his episcopus licentiam dederit. [77va] Quicumque sane tacuerunt et susceperunt manus impositionem professi continentiam si postea ad nuptias conuenerint⁵, a ministerio cessare⁶ debebunt⁷.

C. Ancyra c 10; H 262a; M 264; D 28 c 8

¹ Inc. - Nic. om. N (*cf capitulatio above*)

² x CSWBPZOHQA; xii N; om. D

³ dicentes se uelle CRSWNDP; dicentes uelle B; dicentes uelle se ZOGHQ; dicen uelle si A

⁴ ss Z

⁵ uenerint D; Incipit de synodo – conuenerint *obliterated* in K

⁶ cessare CWNDZOGHA; om. K

⁷ debebunt CWKNBZOGH; debet A

2

De¹ desponsatis puellis et ab aliis corruptis² cap. xi³

Desponsatas puellas et postea ab aliis corruptas placuit erui et his reddi quibus fuerant desponsate, etiam si eis a raptoribus florem pudoris amississe constiterit.

C. Ancyra c 11; H 262a; M 264; C 27 q 2 c 46, of which end is later addn

¹ De CWKDBZOHA; om. N

² corr. ab al. *marked for reversal* D

³ cap. xi CSWKZOQA; cap. xiii N; om. DBH; xi P

3

De presbiteris a carne se abstinentibus cp. xiiii¹

De his qui in clero sunt presbiteri uel dyaconi et abstinent se a carnibus, hoc placuit statui, ut non eas tanquam immundas² contempnant, sed³ contingant. A quibus quidem qui se abstinere uolunt, habeant potestatem, ita tamen ut si quando cum oleribus coquantur, eadem tanquam⁴ carnibus polluta⁵ non iudicent, sed ex his cibum assumant, quamuis a carnibus se abstineant. Quod si immundas interim eas⁶ et

¹ cp. xiiii CWKNZOGHQ?; om. DBPA

² *corr. fr.* -dis H

³ sed CSWKNPZOHQA; se B

⁴ a *add.* KND, que *add.* P?, om. CWBZOQA

⁵ poll. carn. *marked for reversal* G

⁶ immundas interim eas CLWKN; immundas (*corr. fr.* -us R) in tantum eas RSDBP; in tantum eas immundas ZOHQA; in[terim ?, *erased*] eas immundas A

abhominabiles iudicauerint ut nec olera⁷ que cum carnibus coquantur estiment commedenda, tanquam non consentientes huic regule, cessare eos oportet a ministerio et ordine suo. Si quis autem huius⁸ regule monitis⁹ non obedierit, sed carnes ut dictum est immundas et abhominabiles existimauerit, cessare debet ab ordine suo.

C. Ancyra c 14; H 262b; M 264

⁷ after corr. O

⁸ huius CRSWKNBP; huic ZOHA

⁹ -tis CRWKNBP; -tus ZOHA

4

Non debere presbiteros ecclesiastica iura uendere cp. xv¹

Si qua de rebus ecclesie cum episcopus non est presbiteri uendiderint, placuit rescisso² contractu ad ius ecclesiasticum reuocari³. In iudicio autem⁴ erit episcopi⁵ constitutum si precium debeat recipi necne. Propter quod sepe contingit distractarum rerum⁶ redditus ampliozem summam pro accepto precio reddi.

C. Ancyra c 15; H 262b; M 264-5; C 12 q 2 c 42

¹ cp. xv CSWKNZOGHQ; om. DBPA

² resc- CRWKNP²?ZJOQ; rec- SBPHA

³ eccl. reuocari C²LR²SWBZOGHA; eccl.C?RXKD; redire eccl. N; eccl. redire D²; eccl. renouari P

⁴ reu. – autem over erasure C

⁵ erit ep. CWKDBZOHA; ep. erit N

⁶ corr. fr. rex' H

5

De his qui inrationabiliter uixerunt¹. In hoc titulo Greca uerba² hec sunt. INEP TWN AAOFEYCIACA ENOKAA O TEITOOE NON TOIONE³ cap xvi⁴ [77vb]

Que nos latine possumus dicere, de his qui inrationabiliter uersati sunt, siue uersantur. Sensus autem in hac sententia duplex esse potest, qui ex⁵ subiectis conicitur, aut de his qui⁶ cum pecoribus⁷ coitu mixti sunt⁸, aut more pecorum incesta⁹ cum propinquis sanguinum¹⁰ commiscuerunt. Quotquot¹¹ igitur ante uicesimum¹² etatis sue annum tale crimen admiserint, quindecim annis in penitentia exactis orationi tantum incipiant communicare, et quinquennium alterum in communionem¹³ orationis solius perdurantes, post uicesimum cum oblatione ad communionem suscipiantur. Discutiatur autem et uita eorum qualis fuerit tempore penitentiae, et iuxta hanc humanitatem consequantur. Quod si qui¹⁴ perseuerantius abusi sunt hoc crimine, prolixius tempus, id est uiginti annorum penitentiam suscipiant. Qui uero exacta uiginti annorum etate et uxores habentes in hoc crimine inciderint, post uiginti et

¹ De his – uix. repeated after TOIONE K

² Greca uerba CWKNBZHQA; uerba Greca O

³ INEP - TOIONE om. D. The mss here are extremely confused; the text above is based only on R

⁴ cap. xvi CRSWKNBZOG; om. DPHA; ? Q; De his qui sicut muta animalia uixerunt add. N (marked for insertion before c 6 below)

⁵ ex CWNDBZOGHA; om. K

⁶ aut de his qui CLR²KNBOA; aut qui RS; aut X; de his qui ZH

⁷ de his qui – pecoribus in small script, some in mg. C; de his ss R

⁸ coitu mixti sunt CLRSBPZOGHA; mixti sunt coitu W; conmixti sunt KN; coitu commixti sunt D

⁹ incesta CWKNBZHA; incestas O; om. Q

¹⁰ -inum CRWKNBZQO; -inem HQ²; -in' A

¹¹ Quotquot CWKDBZOHA; Qui N

¹² ante uic. CWKDBZOHA; annis uiginti N

¹³ corr. fr. -ore O

¹⁴ qui CLWBZOGHQ; om. KNDP; quis A

quinque annos penitentia acta ad communionem orationum admittantur¹⁵. In qua cum¹⁶ communionem orationum altero¹⁷ quinquennio perdurantes ad¹⁸ plenam communionem cum oratione recipiuntur. Quod si aliqui et uxores habentes et excedentes quinquagesimum etatis sue annum in hoc prolapsi sunt scelere, ad exitum uite tantum communionem mereantur.

C. Ancyra c 16; H 262b-3a; M 265

¹⁵ adm- CWKNZOHA; dim- B

¹⁶ cum CSWKNZOHA; om. B

¹⁷ admittantur - altero om. P

¹⁸ ad CRWKBNP; om. ZOGHA

6

De his qui sicut muta¹ animalia uixerunt cp. xvii²

Hos³ eosdem sane non solum leprosos crimine huiuscemodi factos, sed et alios isto suo morbo replentes, placuit inter eos orare qui tempestate iactantur, qui a nobis energumini intelliguntur.⁴

C. Ancyra c 17; H 263a; M 265

¹ bruta P

² cap. xvii om. P De his – uix. om. N with mark of omission (cf c 5 rubric)

³ Hos CWKN?BZHQA; Eos S; Nos O

⁴ xvii add. N

7

De episcopis qui ordinati non suscipiuntur. cp. xviii¹

Si qui episcopi suscepti non sunt a sua dyocesi in qua fuerant denominati, compellantur ad eandem iudicis edicto redire. Quod si uoluerint alias ecclesias occupare, et uim facere aliis episcopis quos ibi inuenerint, seditiones excitantes² aduersus eos, hos³ [78ra] segregare oportet. Quod si uolunt in presbiterio in ecclesia ubi prius fuerant tanquam presbiteri residere, non repellantur a propria dignitate. Quod si etiam ibi⁴ seditiones concitare⁵ probantur, episcopis ibidem constitutis, segregare eos necesse est, et nichilominus presbiterii dignitate priuari.

C. Ancyra c 18; H 263a; M 265-6

¹ cp. xviii om. P

² -antes CSWKBNP; -ando ZOHA

³ hos CWKNBZOGH; os A

⁴ ibi CLRSWBZOHQA; in KND(*expunct.*); sibi P

⁵ concit- CWKNBZOQA; excit- H

8

De his qui uirginitatem profitentur. cp. xviii¹

Quotquot uirginitatem pollicitam preuaricate² sunt, professione contempta inter digamos³, id est qui ad⁴ secundas nuptias transierunt haberi debent. Virgines autem puellas que tanquam sorores cum nonnullis uiris habitare⁵ nolunt⁶, ab eorum consortio prohibemus.

¹ cp. xviii om. P

² corr. to -ati H

³ dig- CWKDBZOHA; big- N

⁴ ad CWKNBZOQA; a H

⁵ in mg. with note to put it after nolunt S

⁶ nol- LRS?WBPZOHA; uol- KND; ? C

C. Ancyra c 19; H 263a; M 266; cf ID 6.351 (pt 1 only); C 27 q 1 c 24 to haberi debent

9

De adulteris¹ cap. xx²

Si quis adulterium commiserit septem annis in penitentia completis perfectioni³ reddatur secundum pristinios gradus.

C. Ancyra c 20; H 263a; M 266

[A has here below 2.3.9, 2.4.1-5 with a note in the mg.: Ex concilio Gangrense post Nicen' de his qui nuptias damnant, and another against 4.5: Hinc usque ad locum illum, Presbiter si uxorem duxerit, etiam totum de synodo Anchyrana debuisset esse post, Si quis adulterium commiserit. HQ have here below 2.3.8-9, 2.4.1-5 with no note of the error. CLRWSKNBPZJO follow main text]

¹ -eris CLRSWBPZGHA; -erio KND; -eriis O

² cap. xx om. P

³ perfectioni LRXSWKNBPZOHQA; orationi B; ? C

10

De mulieribus que fornicate¹ partus suos necant cp. xxi²

De mulieribus que fornicantur et partus suos necant³, sed et de his que agunt secum ut utero conceptos excutiant, antiqua quidem diffinitio usque ad exitum uite eas ab ecclesia⁴ remouet. Humanius autem nunc⁵ diffinimus ut eis decem annorum tempus penitentiae tribuatur.

C. Ancyra c 21; H 263a-b; M 266; ID 8.314, cf ID 10.18 var.

¹ fornicate R²XSKNDBPZOHQA; fornicantur et W; fornicati L; forte R; ? C

² cp. xxi CSWKNBZOGHQ?; om. DPA

³ corr. fr. nequant H?

⁴ -sia WKNBZHA; -sias O; ? C

⁵ nunc CLXNDBZOGHA; hunc RW; hinc S; om. K; non P?

11

De his qui uolentes homicidium fecerint¹ cp. xxii²

Qui uolentes homicidium fecerint ad penitentiam quidem iugiter se submittant. Circa autem exitum³ uite communionem⁴ digni habeantur.

C. Ancyra c 22; H 263b; M 266 c 22a

¹ -erint CWKNBQ; -erunt PHO; -er' ZA

² cp xxii om. P

³ autem exitum CRSWKNBP; exitum autem ZOGHA

⁴ -ione CWKNBZOHQA; -ionis G

12

De his qui nolentes homicidium fecerint¹. c. xxiii²

Eos³ uero⁴ qui non uoluntate sed casu homicidium fecerint prior⁵ quidem regula post septem tantum annorum⁶ penitentiam communioni⁷ sociavit⁸ secundum gradus constitutos. Hec uero humana diffinitio quinquenii tempus tribuit.

¹ -erint CLRSKNBZHQ; -erunt WPO; ? A

² c. xxiii om. P

³ Hos D

⁴ uero CWKDBZOQA; autem N; om. H

⁵ prior CWNDBZOGHA; pridem K

⁶ corr. fr. annos K

⁷ -i-ss C; corr. fr. communi S, fr. -ionum O

C. Ancyra c 23; H 263b; M 266 c 22b; +D 50 c 42 as Neocaesarea

⁸ *sociauit C²LWBPZOGHA; sociant CRX; sociat X²SKND*

13

De his qui more gentilium uiuunt. Cap. xxiiii¹

Qui auguria uel auspicia, siue somnia uel diuinationes quaslibet secundum morem gentilium obseruant, aut² in domos suas huiusmodi homines introducunt³ in exquirendis aliquibus arte male [78rb] fica, aut domos lustrant confessi quinquennio penitentiam agant secundum antiquas regulas constitutas.

C. Ancyra c 24; H 263b; M 266 c 23; cf C 26 q 5 c 2 and C 26 q 7 c 16a in earlier vers.

¹ *xxiiii CWKNZOA; om. DBP; Q has here rubric to c 14*

² *aut CRSWBPZOHA; uel KND*

³ *-unt CWNDBZOGHA; -ant K*

14

De eo qui sororem sponse sue uitiauit cp. xxv¹

Si quis sponsam habens sorori eius forsitan intulerit uitium, eique inheserit tanquam sue et sibi² expetendam esse coniunctionem dixerit, hac autem decepta³ postea uxorem duxerit desponsatam, illa uero que uitium passa est si forte necem⁴ sibi intulerit, omnes⁵ qui huius facti sunt conscii decem annis in penitentiam⁶ redigantur secundum canones constitutos⁷.

C. Ancyra c 25; H 263b; M 266 c 24

¹ *cp. xxv CSWKNBZOGH; om. DPA; Q has here rubric to c 13*

² *sibi CWKNBPZOA; ibi HQ*

³ *hac autem decepta CSWKNBP; hanc autem deceptam ZOGHA*

⁴ *neceem H*

⁵ *hi add. ZOHA, om. CSWKNBP*

⁶ *-iam CRSWBPZOGHA; -ia KND*

⁷ *Explicit add ZOGHA, om. CRXSWKNDBP*

A2. III ¹DE CONCILIO NEOCESARIENSI²

- i. Presbiterum uxorem ducere non debere
- ii. De his qui multis nuptiis³ communicauerint
- iii.⁴ Presbiteros in secundis nuptiis orare non debere
- iiii. Vxor⁵ adultere uirum clericum fieri non debere
- v. De presbiteris corporali peccato preoccupatis
- vi. De dyaconibus corporali peccato preoccupatis
- vii. Presbiterum minus triginta annorum minime ordinandum
- viii. De his qui in egritudine sunt baptizati
- viiii. De dyaconibus septem

N here adds one and a half folia of added decretals in another (but roughly contemporary) hand, including one of Julius attributed to C. Nicaea. They are listed in the appendix to Part II below

¹ *title and capitulatio in CLRXSWKNDBP; om. ZOGHQA*

² *Neocesariensi CLXSWBP; Neosariensi KND*

³ *nuptiis CLWNB; multis (repeated) K*

⁴ *iiii D (now one out)*

⁵ *corr. fr. -res N*

1¹

*Incipit de concilio Neocesariensi quod² prius fuit Niceno, tamen post Anchiritanum³.
Presbiterum⁴ uxorem ducere⁵ non debere⁶*

Presbiter si uxorem duxerit, ab ordine illum deponi debere. Quod si fornicatus fuerit, uel adulterium commiserit, extra ecclesiam abici, et ad penitentiam inter laicos redigi oportet.

C. Neocaesarea c 1; H 263a; M 267; D 28 c 9

¹ *om.* N

² quod CRXSWD²BPZOHA; que KN; quidem D

³ tamen post Anch. *added in small hand in black C*; Incipit - Anchiritanum *before c 2 N*

⁴ -erum CRWKBP; -ero ZOGHA

⁵ ux. duc. CKDBPZOGH; duc. ux. A; (ducere non deb. ux. W)

⁶ *i add BZOQA; cp. ii add. L, om. RXWKDPH; ? CS*

2¹

²De his qui multis nuptiis communicauerint cp. iii³

De his qui frequenter uxores ducunt et de his qui sepius nubunt tempus⁴ quidem his⁵ manifestum constitutum⁶ est, sed conuersatio⁷ et fides eorum tempus adbreuiat.

C. Neocaesarea c 3; H 263b; M 267; +C 31 q 1 c 8a

¹ *No. om. L, now one out*

² Incipit de concilio - Anchiritanum *add. N from c 1 above.*

³ cp. iii CLRXSKNZJOHQ; cp. ii W; *om.* BPG. De concilio Neocesariensi [iii *add. A*] *add. in mg.* HA

⁴ constitutum *add. O*

⁵ *ss B*

⁶ *man. const. CRSWKBNP; man. OG; const. (conconst- Z) man. ZJ²HQA; const. his man. J*

⁷ *corr. fr. conuersio H*

3

Presbiteros in secundis nuptiis orare non debere cap. vii¹

Presbiterum conubio secundarum² nuptiarum interesse non debere. maxime cum precipiatur secundis nuptiis penitentiam tribuere, quis erit presbiter qui propter conuiuium illis consentiat³ nuptiis?

C. Neocaesarea c 7; H 264a; M 267; ID 8.315; +C 31 q 1 c 8b

¹ cap. vii CRXSKNBZOHA; cp. iiiii L; *om.* PG

² secundarum CLSWBPZ²JO²Q; secularium RXXKNDGHA; secularium K²O; ? Z

³ -iat CRWKNBZOGH; -iant A

4

Vxoris adultere [78va] uirum clericum fieri non debere cp. viiii¹

Si cuius uxorem adulterium commisisse cum esset laicus fuerit comprobatum, hic ad ministerium ecclesiasticum admitti non potest. Quod si in clericatu iam constituto eo² adulterauerit³, dato repudio dimittere eam debet. Si uero⁴ retinere eius consortium uelit,⁵ non⁶ potest suscepto ministerio perfrui.

C. Neocaesarea c 8; H 264a; M 268; D 34 c 11

¹ viiii CRSN; viiii XWBZOGHQ; v L *om.* DP; ? K; clericum non - viiii *om.* A

² eo CLRXSWBPZOGHA; ea KNDQ

³ -auerit CLRXSWKNPZOQA; -auit BH

⁴ *short erasure follows Z*

⁵ *om. with lacuna A*

⁶ non CRWKDBZOHA; nunc N

5

De presbiteris corporali peccato preoccupatis cp viiii¹

Qui admiserit corporale peccatum², et hic postea presbiter³ ordinatus est, si confessus fuerit quod ante ordinationem suam peccauerit, non quidem offerat⁴, maneat autem in aliis officiis propter eius studii utilitatem. Nam cetera peccata censuerunt plurimi etiam ordinatione priuari. Quod si de his non fuerit confessus, nec ab aliquibus potest manifeste conuinci, huic ipsi⁵ de se potestas est committenda.

C Neocaesarea c 9; H 264a-b; M 268; C 15 q 8 c 1a

¹ cp viiii CSWKNBZOGH; cp. L; om. PA

² corr. fr. -ato Z

³ post. pres. CRSWKNZOHA; pres. post. BP

⁴ ss C

⁵ i-ss C

6

De dyaconibus corporali¹ peccato preoccupatis cp x²

Similiter et dyaconus si³ in eodem culpe genere fuerit inuolutus, sese a ministerio cohibebit.

C. Neocaesarea c 10; H 264b; M 268; C 15 q 8 c 1b

¹ -olali N

² cp. x CLSWKNZOGHQ; om. PA

³ ss Z

7

Presbiterum¹ minus xxx annorum minime ordinandum cp. xi²

Presbiter ante xxx annorum etatem non ordinetur quamuis sit probabilis uite, sed obseruetur³, usque ad prefinitum tempus. Dominus enim xxx anno baptizatus est, et tunc predicauit.

C. Neocaesarea c 11; H 264b; M 268; +D 78 c 4

¹ obscure ss add. Z

² cp. xi CLSWKNZJGHQ; om. DPO; x A

³ -etur CWKNBZOGH; -atur A

8¹*De his qui in egritudine sunt baptizati² cap. xii³*

Si quis in egritudine constitutus⁴ fuerit baptizatus⁵, presbiter ordinari non debet⁶. Non enim fides illius uoluntaria sed ex necessitate est, nisi forte postea ipsius studium et fides probabilis fuerit aut hominum raritas⁷ cogat.

C. Neocaesarea c 12; H 264b; M 268; ID 6.101; D 57 c 1

¹ NB that Q has this canon (but not c 9) both here [Qb] and above after A2.2.9

² sunt bapt. ZOHA; bapt. sunt Qb

³ cap. xii CLSWKNBZJOGQb; xxi H; om. DPQA

⁴ add. Z² (mg.)

⁵ presbiter ordinatus add. CRKND, om. C²LXSWK²BPZOHQA

⁶ debet CWKNBZJOHQA; potest (uel debet ss) G

⁷ raritas CRWKDBZOHA; caritas N

9

De dyaconibus septem cp. xviii¹

Dyaconi septem² debent esse secundum regulam, quamuis non³ magna⁴ sit ciuitas. Regule tamen auctoritas ista est⁵, quod⁶ et liber actuum apostolorum⁷ insinuat. [78vb]

¹ cp. xviii CRXSKN; xiiii C²WBZ; xiii LGO; om. DPHQA

² -p- ss A

³ non CRSWKNBP; om. ZOGHQA

⁴ uel indigna add. Q

C. Neocaesarea c 14; H 264b; M 268; +D 93 c 12

⁵ ista est CRWKBNPZ(*corr. fr.* ita est)OA; est ista SQ; est ita H

⁶ *after corr. Z*

⁷ est *add. and canc.* H

A2. IV DE CONCILIO GANGRENSI¹

- ²i. De his qui nuptias dampnant
 ii. De his qui carnem manducantes dampnant
 iii. Non debere seruum occasione religionis dominum suum contempnere
 iiiii. De oblatione presbiteri coniugati
 v. Orationes ecclesie non debere contempni
 vi. Non debere extra ecclesiam congregari
 vii. De fructibus in ecclesia et non alibi dandis
 viiii. De his que in usus pauperum conferuntur
 viiii. Virginitati studentem non debere nuptias execrare³
 x. De his qui pro uirginitate superbiunt
 xi. Agapen fratrum⁴ non debere contempni
 xii. De continentibus et usu palliorum
 xiii. Non debere mulierem continentie causa uirilem habitum usurpare
 xiiii. Non debere condempnantem nuptias a uiro discedere
 xv. Non debere continentie causa quenquam filios suos negligere⁵
 xvi. Vt filii occasione religionis parentes suos non despiciant
 xvii. Caput tondere mulieri non licere
⁶xviii. Non debere die dominica ieiunare
 xviii. Non licere communia ieiunia soluere
 xx. Communicandum in basylicis martyrum

¹ De - Gangr. CLXKDBP; Capitula de conc. Gr. S; *om.* RWN

² *capitulatio in* CLRXSWKNDBP; *om.* ZOGHQA

³ execrare CLRWKDB; *om.* N

⁴ fratrum XW?L?S?R²KND?B; fratrem CRP?

⁵ -egere N

⁶ *cc. xviii/xix reversed B(not P)*

1

Ex concilio Gangrensi post Nicenum. De his qui nuptias dampnant¹

Si quis nuptias in accusationem deduxerit, et mulierem fidelem ac religiosam cum uiro suo dormientem abhominandam crediderit, aut etiam accusandam, tanquam non posse coniugatos in regnum Dei ingredi, anathema sit.

C. Gangres c 1; H 265b; M 270; +D 30 c 12

¹ Ex - dampnant CLRXSWDBPZOHQ; Ex - Nicenum *in upper mg.* K, *in mg.* A, *om.* N; De - dampnant *in mg.* A

2

De his qui carnem manducantes dampnant¹

Si quis² carnem manducantem³ ex fide cum religione⁴ preter sanguinem et idolo immolatum et suffocatum crediderit condempnandum, tanquam spem non habentem quod eam manducat, anathema sit.

¹ dampnant CLRXKNBPZOHA; condempnant S

² quis C

³ *corr. fr.* -es O

C. Gangres c 2; H 265b; M 270; ID 4.30; +D 30 c 13

⁴ religione CWNDBZOGHA; regionem K

3

Non debere seruum¹ occasione² religionis dominum suum³ contempnere

Si quis seruum⁴ alienum occasione religionis doceat dominum suum debere contempnere, et eius [79ra] ministerium destituere ac non potius docuerit eum domino suo⁵ bona fide et cum omni⁶ honorificentia deseruire⁷, anathema sit.

C. Gangres c 3; H 265b; M 270; +C 17 q 4 c 37

¹ seruum CRKNBPZOHA; om. S

² occasione CSWKDBZOHQA; causa N

³ suum CWKNPZOHQA; om. B

⁴ after corr. Z

⁵ dom. suo CSWKNPHQA; suo dom. BZO

⁶ omni CWKNPZOHA; om. B?

⁷ -ire CWKNBZOGHQ; -iret A

4

De oblatione presbiteri coniugati

Si quis discernit presbiterum coniugatum tanquam occasione¹ nuptiarum quod offerre non debeat², et ab eius oblatione ideo abstinet, anathema sit.

C. Gangres c 4; H 265b; M 270; D 28 c 15

¹ -ione CSWKNBHQA; -ionem ZO

² bebeat C

5

Orationes ecclesie non debere contempni¹

Si quis docet domum Dei contemptibilem esse debere, et congregationes que in ea fiunt, anathema sit.

C. Gangres c 5; H 265b; M 270; +D 30 c 10

¹ corr. fr. -nere O

6

Non debere extra ecclesiam congregari

Si quis extra ecclesiam priuatam populos congregans contempnat ecclesiasticas sanctiones, ipsamque ecclesiam apud se sine consilio¹ episcopi cum presbitero agat, anathema sit.

C. Gangres c 6; H 265b; M 270-1; +D 30 c 11

¹ cons- CLR²XSKNZJOHQ; conc- RWBPA

7

De fructibus in ecclesia¹ et non alibi dandis

Si quis oblationes fructuum uel primitias ecclesie debitas uoluerit extra ecclesiam accipere aut dare preter conscientiam episcopi uel eius cui huiusmodi officia commissa sunt. et non magis cum² consilio eiusdem hec agenda putauerit, anathema sit³.

C. Gangres c 7; H 265b; M 271

¹ in eccl. CWKDBZOHA; ecclesie N

² cum CWKDBZOHA; om. N

³ an. sit. ss Z

8

De his que¹ in² usus pauperum conferuntur

Si quis dederit uel³ acceperit fructuum oblationes preter episcopum uel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandam⁴ misericordiam pauperibus et qui dat et qui accipit anathema sit⁵.

C. Gangres c 8; H 265b; M 271

¹ qui P

² ss B

³ uel CWNDBZOGHA; om. K

⁴ -dam CSWKNBZOHA; -dum D

⁵ sit CRWNDBPOQA; s. K; sunt Z; sint H

9

Virginitati studentem non debere nuptias execrare¹

Si quis uel² uirginitatem uel continentiam professus tanquam abhominabiles nuptias iudicat, et non propter solum³ hoc quod⁴ continentie⁵ et⁶ uirginitatis bonum sanctum propositum sit, anathema sit.

C. Gangres c 9; H 265b; M 271; +D 30 c 5

¹ execrare CWKDBPZOHA; om. N; exercere Q

² uel LRSWKNBPZOGHA; om. C

³ sol. propt. marked for reversal O

⁴ ss K

⁵ -tie CWKNBP; -tia ZOHQ; -tiam A

⁶ et CWKDBZOHA; om. N

10

De his qui pro uirginitate superbiunt¹

Si quis propter Deum uirginitatem professus in coniugio positos per arrogantiam uituperauerit, anathema sit.

C. Gangres c 10; H 265b; M 271; ID 8.316; +D 30 c 4

¹ -r- ss C

11

Agapen¹ fratrum² non debere contempni

Si quis contempnendos duxerit agapen³ facientes, et propter honorem Domini fratres [79rb] pauperes conuocantes et noluerit communicare uocationibus eorum tanquam nichili quod fit ducens⁴, anathema sit.

C. Gangres c 11; H 265b; M 271

¹ -em O; -g- ss Z

² -rum RXSWNBZ; -rem CLDP; uncertain KOHQA

³ -em O

⁴ duc- CSWKND²PZHQA; dic- DO

12

De continentibus et usu palliorum

Si quis uirorum¹ putauerit sancto proposito id est continentie conuenire ut pallio utatur, tanquam ex eo iustitiam habiturus et reprehendat uel iudicet alios² qui cum reuerentia byrris utuntur³, et alia ueste communi que in usu est, anathema sit.

C. Gangres c 12; H 265-6; M 271; +D 30 c 15

¹ uirorum CWKNPZOHA; om. B

² ss C

³ -untur CRWKDBZOHA; -antur N

13

Non debere mulierem continentie causa¹ uirilem habitum usurpare

Si qua mulier suo proposito² utile iudicans ut uirili ueste utatur ad hoc ut uiri habitum imitetur, anathema sit.

C. Gangres c 13; H 266a; M 271; +D 30 c 6

¹ cont. causa CSWKBPZOHQA; causa cont. ND

² suo prop. CSWKDBZOHA; derelicto uiro (*and lacuna*) N

14

Non debere condempnantem nuptias a uiro discedere

Si qua mulier derelicto uiro discedere¹ uoluerit, soluto uinculo coniugali nuptias condempnando, anathema sit.

C. Gangres c 14; H 266a; M 271; ID 8.317; +D 30 c 3

¹ -de- ss K

15

Non debere continentie causa quemquam¹ filios suos² negligere³

Si quis dereliquerit proprios filios et non eos aluerit, et quod pietatis est necessaria⁴ non prebuerit, sed sub occasione continentie negligendos putauerit, anathema sit.

C. Gangres c 15; H 266a; M 271; ID 8.318; +D 30 c 14

¹ cont. causa quemquam (quemquam ss C) CRWKN; quemquam cont. causa ZOGHA

² suos CWNDBZOGHA; filios (*repeated*) K

³ P p 148 in mid-leaf has here only N, and there are no more rubrics until quire xi at 2.14.4 below.

⁴ -aria CWKDBZOHA; -arium N

16

Vt¹ filii occasione religionis parentes suos² non³ despiciant

Si qui filii parentes maxime fideles deseruerint occasione Dei cultus, hoc iustum esse iudicantes, et non potius debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis uenerentur⁴ quod fideles sunt anathema sit⁵.

C. Gangres c 16; H 266a; M 271; ID 8.319; +D 30 c 1

¹ Vt CRSWKNB; Ne ZOGHA

² suos CSWKNZOHA; om. B

³ non CRSWKNB; om. ZOGHA

⁴ -entur CRWKDBZOHA; -etur N

⁵ sit CRXKNZOQA; sint LSWBPH

17

Caput tondere mulieri¹ non licere²

Quecumque mulier religioni iudicans conuenire comam sibi amputauerit, quam Deus ad³ uelamen eius et⁴ ad memoriam subiunctionis illi dedit, tanquam resoluens ius subiunctionis anathema sit.

C. Gangres c 17; H 266a; M 271-2; ID 8.320; +D 30 c 2

¹ tondere mul. CWKNBZH(*corr. fr. -eris*)QA; mul. condere O

² licere CSKNBJOHQA; licet Z

³ ss O

⁴ ss O

18

Non debere die dominica ieiunare

Si quis tanquam hoc continentie conuenire iudicans die dominico ieiunauerit [79va] in eiusdem diei contemptum, anathema sit.

C. Gangres c 18; H 266a; M 272; +D 30 c 7

19

Non licere communia ieiunia soluere

Si quis eorum qui in proposito sunt continentie preter necessitatem corporalem superbiat et ieiunia¹ communia² totius ecclesie putauerit contempnenda perfectam in sua scientia³ iudicans rationem, anathema sit⁴.

C. Gangres c 19; H 266a; M 272; +D 30 c 8

¹ ie- ss A

² communia CRWKNPZOHA; om. B

³ scientia CRWKDBPOHA; conscientia NZ

⁴ anathema sit CWNDBZOGHA; om. K

20

Communicandum in basylicis¹ martyrum

Si quis per² superbiam tanquam³ perfectum se existimans conuentus qui per loca et basylicas sanctorum martyrum fiunt⁴ uel accusauerit uel etiam oblationes que ibidem celebrantur spernendas⁵ esse crediderit, memoriasque⁶ sanctorum contempnendas⁷, anathema sit.⁸ Hec autem scripsimus, non abscondentes eos qui in ecclesia Dei secundum scripturas sanctum⁹ propositum continentie eligunt, sed eos qui suscipiunt habitum eius et in superbiam efferuntur aduersus eos qui simplicius uiuunt. Sed et hos contempnamus¹⁰ qui se¹¹ extollunt aduersus scripturas et ecclesiasticos canones et noua introducunt precepta. Nos autem et¹² uirginitatem cum humilitate admiramur et continentiam cum castitate et religionem Deo acceptissimam dicimus, et renuntiationem secularium negociorum atque actuum cum humilitate approbando¹³ laudamus, et nuptiarum uinculum quod secundum castitatem secum perdurat honoramus, et diuites cum iusticia et operibus bonis non abicimus, et parsimoniam¹⁴ cum ueste humili non reprobamus, sicut etiam ornatum preter corporis diligentiam infucatum laudamus. Dissolutos autem et fractos in uestibus incessu non recipimus, et domos Dei honoramus et conuentus qui in his fiunt tanquam sanctos et utiles recipimus, pietatem in priuatis domibus non concludentes¹⁵, et omnem locum in nomine Dei edificatum honoramus et congregationem in ecclesia factam ad utilitatem [79vb] communem recipimus, et bona opera¹⁶ que supra uires in fratres pauperes exercentur secundum ecclesiasticas traditiones beatificamus, et omnia que conueniunt traditionibus apostolicis et sanctarum scripturarum preceptis in ecclesia fieri exoptamus¹⁷.

¹ balicis O

² ss H

³ ss S

⁴ fiunt CWKDBZOHA; fugerit N

⁵ after corr. O

⁶ -mo- ss C; -i- ss O

⁷ contempnendas CL²SKND²G; continendas R²XWBPZOHQA; continendat R; contempnas D; ? L

⁸ A new section begins in XWKBZOHQA; RS have para. mark; W has heading: De concilio Sardicense

⁹ sanctum LR²SK²WBPZOHQA; secundum R²SKND; ? C

¹⁰ -amus CKDWBZOHA; -antes N

¹¹ se CLSWBPZOGHA; sic R²SKND; sic se D²

¹² ss C

¹³ -ando CRSWKBNP; -anda ZOGHA

¹⁴ -t- ss O

¹⁵ concludentes C²LD²WBPZOGHA; cludentes CRSKND; cludentes X

¹⁶ opera CKNBPJOHQA; om. Z

¹⁷ exop. fieri later reversed K

C. Gangres c 20; H 266a-b c 20 and epilogue; M 272 cc 20-21; ID 8.321 from Hec autem; +D 30 cc 9, 16 to non abicimus, +D 41 c 5 (Parsimoniam to end)

A2. V ¹DE CONCILIO SARDICENSE

- i. Episcopum non debere ad aliam ciuitatem transferri
- ii. Episcopum de prouincia ad prouinciam non transire nisi fuerit uocatus²
- iii. De duobus episcopis unius prouincie inter se contententibus
- iiii. De episcopo iudicato
- v. De episcopis a synodo depositis
- vi. De episcopis accusatis
- vii. Vt episcopi passim ad comitatum non pergant
- viii. Vt non ex laico quolibet episcopus ordinetur
- viiii. De clericorum excommunicatione
- x. Licere³ clericis si iniuste fuerint excommunicati uicinum adire episcopum
- xi. Non licere episcopum alterius clericum in sua ecclesia ordinare
- xii. De quibus⁴ supra
- xiii. De colligendis uim passis

¹ *title and capitulatio in CLRXSWKNDBP; om. ZOGHQA*

² nisi fuerit uoc. CXSKNDP; *om. W; nisi uoc. fuerit L; nisi B*

³ Lic- CLRWKDB; Dic- N

⁴ ut *add. K, om. CLRWNDB*

De concilio Sardicense trecentorum episcoporum¹

Anno sexto Constantini imperatoris, Leontio et Salustio consulibus, aera ccclxxi Sardicensis synodus congregata est, ubi omnes per Orientem² Arriani³ episcopi condempnati sunt, qui conuenti ad concilium occurrere reatus conscientia noluerunt. In quo concilio inter cetera he⁴ regule pro disciplina ecclesiastica institute⁵ sunt.
H 266-7 proem; M 273

¹ De - episcoporum (episcopis corporum W) CLSWNZOHA; *om. K; Tresc. epp. De conc. Sard. B*

² Orientem CKNBJOHA; orientalem Z

³ Arriani CWKNBZOGH; Adriani A

⁴ he C(*after lacuna*)LR²SWNBZOGHA; extra he RXKD; hec P; etiam he D²

⁵ institute CWKNBZOGH; constitute A

1

Episcopum¹ non debere ad aliam ciuitatem transferri² cp. i

Osius³ episcopus dixit: Non minus mala consuetudo quam perniosa corruptela funditus eradicanda est. Nec cui liceat episcopo de ciuitate sua ad aliam ciuitatem transire. Manifesta est enim causa qua⁴ hoc facere temptant. Cum nullus in hac re inuentus sit⁵ episcopus qui de maiore ciuitate ad minorem transiret. Vnde apparet auaritie eos ardore⁶ inflammari, et ambitioni seruire et ut dominationem exercent. Si

¹ *om. A*

² transferri CLWKDBZOA; transire N; transferre H

³ Asius N

⁴ est *add. and canc. O*

⁵ inu. sit CRSWPZOGHA; sit inu. KND; inuentus B

⁶ *ss O*

ergo omnibus placet ut huiusmodi [80ra]perniciis austerius uindicetur, nec laicam communionem habeat qui talis est. Vniuersi dixerunt, Placet etiam si talis aliquis extiterit temerarius, ut forsitan excusationem afferat quod populi litteras acceperit, cum manifestum sit premio et mercede paucos qui sinceram fidem non⁷ habent⁸ potuisse corrumpi, ut clamarent in ecclesia, et ipsum petere uiderentur episcopum, omnino has fraudes remouendas esse dampno, ita ut nec laicam in fine communionem talis accipiat. Quod si uobis omnibus placet, statuite. Vniuersi⁹ dixerunt, Placet.
C. Sardica c 1; H 267a; M 273

⁷ *ss before* habent N

⁸ -ent CWKNBZOA; -eant HQ

⁹ *after corr.* H

2

Episcopum de prouincia ad¹ prouinciam non transire, nisi² fuerit uocatus³. cp. ii⁴
Osius⁵ episcopus dixit, Illud quoque statutum⁶ sit, ut episcopus de sua prouincia ad aliam prouinciam in qua sunt episcopi non transeat nisi forte ex fratribus suis inuitatus ne⁷ uideamur ianuam caritatis claudere.
C. Sardica c 2; H 267a; M 273

¹ *corr. fr.* in A

² nisi CWKDBZOHA; non G

³ fuerit uoc. CRXSKDBZOHA; aduocatus fuerit LW

⁴ nisi fuerit uoc. *om.* N; cp. ii CLRWZOGHA; cap. iii N; *om.* KDB

⁵ Asius N

⁶ *corr. fr.* statum H

⁷ ne LR²SWKNDWBPZOGHA; ut CRX

3

De duobus episcopis¹ unius prouinciae inter se contententibus cp. iii²
Osius³ episcopus dixit, Prouidendum est etiam ut si in aliqua prouincia forte aliquis episcopus contra fratrem suum episcopum litem habuerit, ne unus e duobus ex alia⁴ prouincia aduocet episcopos ad iudicium.
C. Sardica c 3; H 267a; M 273

¹ *ss* Z

² cp. iii *om.* D

³ Asius N

⁴ *ss* A

4

De episcopo iudicato cap. iii¹

Osius² episcopus dixit, Quod si aliquis episcopus adiudicatus fuerit in aliqua causa, et putat se bonam causam³ habere ut iterum iudicium renouetur si uobis placet, sancti Petri apostoli⁴ memoriam honoremus ut scribatur uel ab his qui examinerunt, uel etiam ab aliis episcopis qui in prouincia proxima morantur Romano episcopo. Et si iudicauerit renouandum esse iudicium, renouetur, et det iudices⁵. Si autem probauerit talem causam ut ea non refricentur que acta sunt, que decreuerit Romanus episcopus confirmata erunt. Si hoc ergo omnibus placet, statuatur. Synodus respondit. Placet.
C. Sardica c 4; H 267a; M 273-4; C 6 q 4 c 7a (7b was added later)

¹ cap. iiiii CSWKNBZOHQ²A; *om.* DGQ

² Asius N

³ causam CWKDBZOHA; famam N

⁴ *ss* C

⁵ *corr. fr.* -et O

5

De episcopis a synodo depositis cp. v¹

Gaudentius episcopus dixit, Addendum [80rb] est² si placet huic³ sententie quam plena sanctitate protulistis, ut cum aliquis episcopus depositus fuerit, eorum⁴ episcoporum iudicio qui in uicinis commorantur locis, et proclamauerit agendum sibi negocium in urbe Roma, alter episcopus in eadem cathedra post appellationem eius qui uidetur esse depositus omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in iudicio Romani episcopi determinata.

C. Sardica c 5; H 267a; M 274; D 65 c 9 is widely var.

¹ cp. v CLRSWKNZOHA; om. BG

² est CLRSWBPZOGH; om. KNDA

³ huic CLRSWKNPZOHA; hic B

⁴ ss B

6

De episcopis accusatis cap. vii¹

Osius² episcopus dixit, Et hoc placuit ut si episcopus accusatus fuerit et omnes iudicauerint congregati episcopi regionis ipsius et de gradu suo deiecerint eum, si appellauerit qui deiectus uidetur, et confugerit ad beatissimum Romane ecclesie episcopum et uoluerit se audiri si iustum putauerit ut renouetur examen, scribere episcopis dignetur Romanus episcopus his qui in finitima et propinqua altera prouincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant ut iuxta³ fidem ueritatis diffiniant⁴. Quod si is⁵ qui rogat causam suam iterum audiri deprecatione sua monuerit episcopum Romanum⁶ ut de latere suo presbiteros mittat, erit in potestate ipsius quid⁷ uelit et quid⁸ estimet. Et si decreuerit mittendos esse qui presentes⁹ cum¹⁰ episcopis iudicent ut habeant etiam auctoritatem persone illius a quo destinati sunt, erit in eius arbitrio. Si uero crediderit sufficere episcopos¹¹ prouinciales ut negocio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo iudicauerit¹².

C. Sardica c 7; H 267b; M 274-5; ID 5.27;+ C 2 q 6 c 36

¹ cap. vii CRSWKNDZOHQ; vi (Sardicense in mg.) A; om. G

² Asius N

³ iuxta CWKNBZOGH; iusta A

⁴ diff- CRXSWKNB; def- PZOHA

⁵ is CRXSWKNBPZOQA; his LH

⁶ ep. Rom. CLRXSWPZOGHA; Rom. ep. KNDB

⁷ corr. fr. qui O

⁸ corr. fr. qui O

⁹ esse add. and canc. Z

¹⁰ decreuerit mittendos – cum C²LR²KNBZOHA; om. CRX

¹¹ -opos CKNBZOHQA; -opo Z

¹² -erit CWNDBZOGHA; -erint K

7

Vt episcopi passim ad comitatum non pergant cp. viii¹

Si uobis fratres karissimi placet, decernite ne episcopi ad comitatum accedant, nisi forte hii qui religiosissimi² imperatoris litteris uel inuitati fuerint uel uocati. Sed quoniam sepe contingit ut ad misericordiam ecclesie confugiant qui iniuriam patiuntur, et qui peccantes in exilium uel insulas dampnantur, aut certe [80va] quamcumque sententiam suscipiunt, ideoque subueniendum³ his et sine dubitatione

¹ cap. viii CSWKNZOHA; vii BA; om. G

² corr. fr. -ime A

³ est add. ZOHA (om. CWKNBP)

eis petenda per ecclesiam indulgentia. Si uero hoc uobis placet⁴, statuatur. Vniuersi dixerunt, Placet et constituatur⁵.

C. Sardica c 8b; H 267-8; M 275; +C 23 q 8 c 28 to indulgentia

⁴ uobis placet CWKNBZOHA; placet uobis G

⁵ constit- RXSKNDBPZOGHA; stat- CLW

8

Vt non¹ ex laico quolibet² episcopus³ ordinetur cap. xiii⁴

Osius⁵ episcopus dixit, Necessarium arbitror ut diligentissime tractetis si forte aut duces⁶ aut scolasticus de foro aut ex ministratore⁷ episcopus fuerit postulatus⁸ non prius ordinetur nisi ante et lectoris munere et officio dyaconi et presbiteri fuerit perfunctus⁹. Et ita per singulos si dignus fuerit ascendat ad culmen¹⁰ episcopatus. Potest enim per has promotiones que habent utique prolixum tempus probari qua fide sit quae modestia et grauitate et uerecundia. Et si dignus fuerit probatus diuino sacerdotio illustretur. Nam¹¹ nec¹² conueniens est nec ratio nec disciplina patitur¹³ ut temere ac leuiter ordinetur aut¹⁴ episcopus aut presbiter aut dyaconus, qui neophitus est maxime cum beatissimus apostolus magister gentium ne hoc fieret denuntiasset et prohibuisse uideatur. Sed hii quorum per longum tempus examinata sit uita et merita comprobata. Vniuersi dixerunt placere sibi hec.

C. Sardica c 13; H 268b; M 276; cf. D 61 c 10a to culmen episcopatus

¹ non CSWKNBG; ne ZOHQA

² quil- D

³ Christus O

⁴ cap. xiii CLRSWKNDZIOH (LW before Vt); om. BG; xii Q; viii A

⁵ Asius N

⁶ duces LRXSWKNBPZOGHA; diues C

⁷ ministratore CRXSKND; administratore C²LWBZOGHA; <ad>ministratione P

⁸ et *add. and canc.* O

⁹ perf- CRSWKNB²PZJOA; def- B?; prof- HQ

¹⁰ asc. ad cul. CRSWDBPZOGHA; ad cul. asc. KN

¹¹ Nam CWKNBZOQA; Non H

¹² nec CWKNBZHQA; ne O

¹³ pat. disc. (*later reversed*) K

¹⁴ aut RSWKDBPZ²OHA; autem C?; om. NZ

9

De clericorum excommunicatione cp. xvi¹

Osius² episcopus dixit. Si hoc quoque³ omnibus placet ut siue dyaconus siue presbiter siue quis clericorum ab episcopo communionem fuerit priuatus et ad alterum⁴ perrexerit episcopum et scierit ille ad quem confugerit eum ab episcopo suo fuisse abiectum⁵, non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se conuocatis episcopis causas esse dicturum. Vniuersi dixerunt, Hoc statutum et pacem seruabit et concordiam custodiet.

C. Sardica c 16; H 269a; M 277; ID 6.357, 14.25 (siue diaconus - dicturum); IP 5.100 as ID 14.25

¹ cp. xvi CSKNBZOHA; om. G

² Asius N

³ quoque CSKNBPZ²JOGH; quocumque Z; quo A

⁴ ad alterum CLR²XSWKNBPZOGH; alterum R; adulterum A

⁵ abiectum CKNBZOGH; subiectum A

10

Licere [80vb] clericis si iniuste fuerint excommunicati¹ uicinum adire episcopum cap. xvii²

Osius³ episcopus dixit. Quod me adhuc mouet reticere⁴ non debeo. Si episcopus quis forte iracundus quod esse non debet cito aut aspere commoueat aduersus presbiterum aut dyaconum suum et exterminare eum de⁵ ecclesia uoluerit. prouidendum est ne innocens dampnetur, aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem qui deiectus⁶ est ut finitimos episcopos interpellet, et causa eius audiatur et diligentius tractetur, quia non oportet ei negari audientiam roganti. et ille episcopus qui aut iuste aut iniuste abiecit eum patienter accipiat ut negotium discutiatur, ut uel probetur sententia eius a plurimis uel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter et fideliter fuerint examinata. eum qui fuerit⁷ communionem separatus nullus alius debet presumere ut recipiat et communioni societ. Qui autem conuenerint⁸ ad audiendum, si clericorum esse fastigium uiderint et superbiam, non decet ut⁹ episcopus aut iniuriam aut contumeliam¹⁰ patiat, austerioribus eos uerbis castiget ut obediant honesta precipienti episcopo. Quia sicut ille sincerum amorem debet clericis exhibere caritatis, ita quoque uicissim ministri infucata debent episcopo suo obsequia exhibere.

C. Sardica c 17; H 269a-b; M 277-8; ID 14.15 (Si episcopus quis - societ); IP 5.127; C 11 q 3 c 4 as IP

¹ fuerint exc. CKDBZOHA; exc. fuerint N

² episcopum cap. xvii CSKNZOHQ; om. D; in mg. A; episcopum BG

³ Asius N

⁴ -icere CKNBZOGH; -inere A

⁵ eum de CLRWPZOHA; eum ab KND; de B

⁶ d- ss A

⁷ a add. KND, om. CRSWBPZOHA

⁸ -erint CRKDBZOHA; -erat N

⁹ eut A

¹⁰ in. aut cont. CKDBZOHA; cont. aut in. N

11

¹Non licere episcopum alterius clericum in sua ecclesia ordinare cap. xviii²

Ianuarius episcopus dixit, Illud quoque sanctitas uestra statuatur ut nulli episcopo liceat alterius ciuitatis ecclesiasticum sollicitare et³ in sua⁴ dyocesi ordinare clericum, quia ex his contentionibus⁵ solent nasci discordie. Et ideo prohibeat omnium sententia ne quis hoc⁶ facere audeat.

C. Sardica c 18; H 269b; M 278; D 71 c 1a

¹ Ex concilio Antiocheno add. A

² cap. xviii CRSWKNZOHA; om. G; ? B

³ et CLRSWKNPZOHA; om. B

⁴ et in sua ss O

⁵ content- LRSWKNBPZH; contempt- JOQ²A²; contempnationibus Q; contemtationibus A; ? C

⁶ ss Z

12¹

De quibus supra cp. xviii²

Osius³ episcopus dixit, Ex hoc [81ra] uniuersi constituimus⁴, ut quicumque ex alia parrochia uoluerit alienum ministrum sine consensu episcopi⁵ ipsius et sine uoluntate

¹ om. P

² cp. xviii CLRSW?KNZOQA; om. B?GH

³ Asius N

⁴ corr. fr. -iuimus O

⁵ et add. and canc. O

ordinare non sit rata ordinatio eius⁶. Quicumque autem hoc usurpauerit a⁷ fratribus et coepiscopis nostris et⁸ ammoneri debet et corrigi.

C. Sardica c 19; H 269b; M 278; D 71 c 1b to rata ordinatio eius

⁶ rata ord. eius CWKNBZJOG; ord. eius rata HQA

⁷ a CRWBZOHA; et KN; et a D

⁸ ss O

13

De colligendis uim passis cap. xxi¹

Osius² episcopus dixit, Suggestente³ fratre et coepiscopo nostro Olimphio hoc etiam placuit, ut si aliquis uim peressus est et inique pulsatus, pro disciplina uel⁴ catholica defensione uel confessione ueritatis, fugiens pericula innocens et deuolutus ad aliam uenerit ciuitatem, non prohibeatur immorari, quamdiu aut redire potuerit, aut iniuria eius remedium acceperit. Durum est enim qui persecutiones⁵ patitur non recipi, etiam et⁶ larga beniuolentia et humanitas est ei⁷ exhibenda.

C. Sardica c 21; H 269b; M 278

¹ cap. xxi LRSWKNZOHA; om. G; ? CB

² Asius N

³ Suggestente CRSWKNPZOHA; Si ingerente B

⁴ uel CLRSWBPZOGHA; et KND

⁵ -iones C²LR²X²NDWBPZOGHA; -ionis CRXSK

⁶ et CWKNBZHA; non O

⁷ est ei CRND(est ss)BZOGHA; ei est K

A2. VI ¹DE CONCILIO ANTIOCHENO

- i. Non debere clericum ad aliam ecclesiam migrantem ibi perseuerare
- ii. Non licere episcopo uel cuicumque clerico si exauctoratus fuerit ministrare
- iii. Non licere clericis contempto episcopo² semote colligere
- iiii. De excommunicatis
- v. Nullum peregrinum absque epistola suscipi debere
- vi. De metropolitanis episcopis³
- vii. De episcopis uel clericis depositis
- viii. Non licere episcopis in⁴ aliena⁵ prouincia clericos ordinare.
- viiii. De episcopis accusatis
- x. De quibus supra
- xi. De episcopis uacantibus
- xii. De quibus supra
- xiii. Non licere sine consilio metropolitani episcopi episcopum ordinare
- xiiii. Vt bis in anno synodus celebretur
- xv. Episcopum de diocesi ad diocesim non debere transire⁶
- xvi. Episcopum non debere in alienam irruere ciuitatem
- xvii. Episcopum non licere sucessorem sibi constituere
- xviii. De⁷ rebus ecclesiasticis et episcopalibus

¹ title and capitulatio in CLRXSWKNDBP; om. ZOGHQA

² cont. ep. CLRSWB; ep. cont. KND; cont. P

³ episcopis CRXSWKDBP; om. LN

⁴ in CLSWKNDBP; om. R

⁵ aliena CLRSWNDB; alia K

⁶ transire CLRWKDB; om. N

⁷ Ee N**1**

*Ex concilio Antiocheno¹. Non debere² [81rb] clericum ad aliam ecclesiam migrantem
ibi perseuerare cp iii³*

Si quis presbiter uel dyaconus uel⁴ quilibet clericus deserta sua ecclesia ad aliam transeundum esse crediderit, et ibi paulatim temptet quo migravit perpetuo⁵ permanere, ulterius ministrare⁶ non debet, presertim si ab episcopo suo ad reuertendum fuerit exhortatus. Quod si et⁷ post euocationem sui episcopi non obediens, sed inobediens perseuerauerit, omnimodis ab officio suo deponi debere, nec aliquando spem restitutionis habere. Si uero propter hanc culpam depositum alius⁸ episcopus susceperit et ipse a communi synodo penam merebitur increpationis, tanquam ecclesiastica iura dissoluens⁹.

C. Antioch c 3; H 270b; M 280; +C 7 q 1 c 24

¹ Ex conc. Ant. LRSWNDBZO; *after* perseuerare HQA; ? C

² licere W

³ iii LRWBZOGHQA; i K; ii SND; ? C

⁴ uel CKNBZOGH; *om.* A

⁵ -tuo *ss* Z

⁶ *ss* L²

⁷ *ss* Z

⁸ alius CNDBZOGHA; alicuius K

⁹ ecclesiastica (*corr. fr.* ecclesia C) iura diss. CLR²SKNBZOHA; ecclesia uim dissoluens RX

2

Non licere episcopo uel cuicumque clerico si exauctoratus¹ fuerit ministrare²

Si quis episcopus a synodo fuerit depositus uel presbiter uel dyaconus a proprio episcopo condempnatus³ et presumpserit sacerdotii seu sacri ministerii quipiam, non ei amplius liceat neque in alia synodo spem restitutionis habere, neque assertionis alicuius locum. Sed et communicantes ei⁴ abici omnes⁵ ab ecclesia et maxime si postquam cognouerunt sententiam aduersus eum fuisse prolatam et⁶ contumaciter communicauerunt.

C. Antioch c 4; H 270b; M 280-1; ID 5.362

¹ -rizatus A

² iiii *add.* WZOGHQ, *om.* CLRXSKNBA

³ *after corr.* Z

⁴ *ss* B

⁵ abici omnes CLRSWBPZOGHA; abicimus KND

⁶ *ss* O

3

Non licere clericis contempto episcopo¹ semote colligere cp. v²

Si quis presbiter aut dyaconus contempto episcopo seipsum ab ecclesia segregauerit et priuatim apud se collectis populis altare erigere³ ausus fuerit, et nichilominus episcopo suo exhortante et semel et iterum reuocante inobediens extiterit hunc modis omnibus deponendum nec aliquando consequi curationem aut proprium honorem recipere speret⁴ Quod si etiam⁵ tunc⁶ perseuerauerit perturbans cunctam [81va] ecclesiam que foris est tanquam seditiosum⁷ corripere oportet.

¹ cont. ep. CLRSWBZOGHA; ep. cont. KND

² cp. v CLRSWKNZOHA; *om.* BG

³ -ere CRWKNPZOHA; -eri B

⁴ rec. [*lacuna* C] speret C (*corr. to -at*)LRSWBPZOGHA; reciperet KN; recipere D

⁵ *ss* B

C. Antioch c 5; H 270b-1a; M 281; ID 3.103

⁶ tunc CLRSWKBNBP; *om.* ZJOHQ

⁷ que foris – sedit. *in mg.* B²

4

De excommunicatis¹ cp. vi²

Si quis a proprio episcopo excommunicatus est non eum prius ab aliis debere suscipi nisi aut a suo fuerit receptus episcopo aut concilio facto episcopis occurrat et respondeat. Et si synodo satisfecerit, et statuerit sub alia eum sententia recipi. Quod etiam circa laicos et presbiteros et diaconos³ et omnes qui in clero sunt conuenit obseruari.

C. Antioch c 6; H 271a; M 281; +C 11 q 3 c 2

¹ De exc. CKNBZOGH; Excommunicatione A

² cp. vi CLRSWKNZOHQ; *om.* BG

³ -onos CSKNBP; -ones ZOHA

5

Nullum peregrinum absque epistola suscipi debere¹ cp vii²

Nullum absque formata quod Greci epistolam dicunt peregrinorum clericorum suscipi oportet.

C. Antioch c 7; H 271; M 281; +D 71 c 9

¹ debere CRNDBZOGHA; clericos ordinare K

² cp. vii CLRSKNZOHQ; cp. vi (*also before* Nullum) W; *om.* BG

6

De metropolitanis episcopis¹ cap. viiii²

Per singulas prouincias episcopos singulos scire oportet episcopum metropolitanum qui preest curam et sollicitudinem totius prouincie suscepisse. Propter quod³ ad metropolitanam ciuitatem ab his qui causas habent concurratur. Quapropter placuit eum et honore precellere et nichil ultra⁴ sine ipso⁵ reliquos episcopos agere, secundum antiquum patrum nostrorum canonem, nisi hoc tantum quod uniuscuiusque ecclesie per suam dyocesim competit. Vnumquemque enim oportet episcopum habere sue dyocesis postestatem, ut regat et gubernet⁶ secundum competentem singulis reuerentiam et prouidentiam gerat⁷ omnis regionis que sub ipsius⁸ est ciuitate⁹, ita ut etiam ordinare ei presbiteros et dyaconos¹⁰ probabili iudicio liceat, et de singulis ipsius regionis causis moderatione et pondere disceptare. Ultra autem nichil agere permittitur¹¹, citra metropolitani episcopi conscientiam. Nec metropolitanus sine ceterorum aliquid gerat consilio sacerdotum.

C. Antioch c 9; H 271a; M 281; C 9 q 3 c 2

¹ episcopis CKDBZOHA; *om.* N

² viiii CRSWKNZJOQ; *om.* XB; viii LGHA

³ quod CWKNBZHA; quos O

⁴ -l- ss K

⁵ *corr. fr.* ipsos H

⁶ -et LRX²SWKNBPZOGHA; -at C; ? X

⁷ *in mg.* C

⁸ ipsius CKNBZOQA; eius H

⁹ ciuitate CRKDBZOHA; potestate N

¹⁰ -onos CKNBZOQ; -ones HA

¹¹ -itur CRKDBZOHA; -atur N

7

De episcopis uel clericis¹ depositis cp. xii²

Si quis a proprio episcopo depositus presbiter uel dyaconus aut etiam si a synodo quilibet episcopus fuerit exauctoratus³, molestiam⁴ imperialibus auribus inferre [81vb] non presumat, sed ad maiorum episcoporum synodum sese conuertat, et que se putat habere iusta⁵ in eorum concilio⁶ alleget⁷ atque ab his de se expectet⁸ que fuerit deprompta sententia. Quod si deficiens pusillanimitate hoc noluerit facere, sed⁹ imperatori¹⁰ fuerit importunus¹¹, huiusmodi nullam ueniam habeat, neque locum ullius assertionis sue, nec spem recipiendi gradus habeat in futurum.

C. Antioch c 12; H 271b; M 282; C 21 q 5 c 2

¹ clericis O

² xii CRSWKNZOGH; *om.* B; ix A; De excommunicatis cp. viiii (De episcopis - xii *in mg.*) L

³ exauct- CKDBZOHA; auct- N

⁴ *after corr.* B

⁵ iusta C²SKD²BPZOHA; iuxta LRXWND; ? C

⁶ conc- LRXSWKNBPZOHA; cons- C

⁷ *corr. fr.* adl- H

⁸ -ectet CKNBZOQA; -et H

⁹ sed CRWKNPZOHA; si B

¹⁰ *corr. fr.* -ore O

¹¹ importunus CSWKDBPZOQA; oportunus N; impotimus H; D *has* importunus fuerit imperatori *marked for reversal*

8

Non licere episcopis¹ in aliena prouincia clericos ordinare cp. xiii²

Nullum episcopum audere debere ex alia prouincia ad aliam³ transitum facere, et ordinare aliquos in ecclesiis, aut proferre ad sacrum ministerium. Nec alios⁴ illuc attrahat episcopus⁵ nisi forte per litteras rogatus abierit. Non solum autem a metropolitano sed ab his qui cum eo sunt omnibus ipsius prouincie episcopis. Quod si nullo inuitante inordinate superueniat, et aliquos uel ordinare presumpserit uel quoslibet⁶ illi ecclesie competentes qui ad se minime pertinent usurpare temptauerit, uacua quidem⁷ et inania erunt omnia que gesserit. Ipse uero huius indisciplinati ausus, et irrationabilis cepti dignus causas⁸ expendat, tamquam depositus a sancta synodo⁹ et propter huiuscemodi presumptionem¹⁰ iam predampnatus¹¹.

C. Antioch c 13; H 271b; M 282; +C 9 q 2 c 6

¹ *ss in black* C

² xiii CSWKNZOGH; x L; viii B; ? Q; x A

³ prouinciam *add.* B, *om.* CLRSWKNPZOHA

⁴ alios CLRWKNPZOHA; aliquos B

⁵ -opus CRKNBP; -opos ZOHA

⁶ actus *add.* ZJOHA, auctus *add.* G, et actus *add.* Q, *om.* CRSKNBP

⁷ quidem LRSWKNBPZOGHA; siquidem C

⁸ causas CSKNBPZHA; *om.* O

⁹ dep. a san. syn. CKNBZOQA; a san. syn. dep. H

¹⁰ -ionem CKNBZHQA; -ione O

¹¹ predampnatus CLKNBPZOGHQ; dampnatus S; non damn (*sic*) A

9

De episcopis accusatis cap. xiiii¹

Si quis episcopus de aliquibus causis criminalibus in iudicio episcoporum fuerit accusatus, contingat autem de ipsis episcopis prouincie qui conuenerunt diuersas habere sententias, et alios quidem innocentem² eum³ pronunciare, alios reum, propter⁴

¹ xiiii CRXSWKNZOGHQ; xi L; *om.* B?; x (Ex concilio Antioch¹ *in mg.*) A

² -entens Z

³ *ss* C

huiusmodi itaque controuersiam amputandam placuit sancte synodo metropolitanum episcopum alterius prouincie uicine⁵ aduocari⁶, et aliquantos cum eo episcopos alios qui pariter residentes quicumque fuerint dirimant questionem, propter hoc ut firmum sit iudicium [82ra] quod ab unius prouincie episcopis fuerit⁷ promulgatum.

C. Antioch c 14; H 271b; M 282-3; C 6 q 4 c 1 (in Laud. conc. and var.)

⁴ *ss Q*

⁵ prou. uic. (*corr. fr. vine S*) CRSKNB; prou. P; uic. prou. ZOHA

⁶ *ss Q*

⁷ *ss Q*

10

De quibus supra cap. xv¹

Si quis episcopus criminaliter accusatus ab omnibus qui sunt intra prouinciam episcopis exceperit unam consonamque sententiam, ab aliis ulterius iudicari non poterit, sed manere circa eum oportet tanquam conuenientem que ab omnibus prolata est firmam ratamque sententiam.

C. Antioch c 15; H 272a; M 283; +C 6 q 4 c 5 is Palea

¹ xv CLRXSKNZOHQA; ??B; xii A

11

De episcopis uacantibus cp. xvi¹

Si quis episcopus uacans in ecclesiam uacantem superuenerit, et hanc² obripienter³ preter plenariam synodum occupandam esse crediderit, hunc abici oportet, quamuis eum plebs quam diripuit uelit sibi episcopum retinere. Illa autem dicitur synodus plenaria, in qua etiam episcopus metropolitanus affuerit.

C. Antioch c 16; H 272a; M 283

¹ xvi CLRXSWKNZOG xvii HQ; xiii A; ? B

² etiam *add. O, om. CKNPZA*

³ -ienter CLR?XSK²DPZOHA; -ientur R²KNB; abripientem W

12

De¹ quibus supra cp. xviii²

Si quis episcopus ordinatus non abierit in parrochiam cui ordinatus est, si non suo uitio sed plebis forsitan contradictione, hic honorem susceptum retinere debebit, et sacerdocio fungi ita ut nichil molestie afferat ecclesie illi in qua fuerat constitutus. Expectare autem eum oportet prouincie plenariam synodum donec de eo quod competit statuatur.

C. Antioch c 18; H 272a; M 283

¹ his *add. ZOHQA, om. CRSKNB*

² xviii CRXSWKNBOGHQ; xvii LZ; xiiii A

13

Non licere¹ sine consilio metropolitani episcopi episcopum ordinare cap. xviii²

Episcopum non ordinandum sine consilio³ et prescientia⁴ metropolitani episcopi, cui melius erit si ex omni prouincia congregentur⁵ episcopi. Quod si fieri non potest, hii

¹ licere LR²WKNBZOGHA; licet CRXS

² xviii CRXSWKNNOGH; ??B; xviii LZQ; xv A

³ non ord. sine cons. CKNBZOGH; sine (*ss*) cons. non ord. A

⁴ prescientia CLXSWKNP; presentia RBZOGHA

⁵ *A leaf or more missing here in B, which resumes at 2. 10 below*

qui adesse non possunt propriis litteris⁶ consensum suum de ipso designent, et⁷ tunc demum post plurimorum siue per presentiam siue per litteras consensum⁸ sententia consona ordinetur. Quod si aliter quam statutum est⁹ fiat nichil ualere huiusmodi ordinationem. Si uero etiam secundum definitas regulas ordinatio celebratur¹⁰, contradicant autem¹¹ aliqui¹² propter proprias et domesticas¹³ simultates¹⁴, his contemptis sententia de eo ob]82rb]tineat plurimorum.

C. Antioch c 19; H 272a; M 283; +D 65 c 3

⁶ litteris (*in mg.*) propriis Z

⁷ cum *add. and canc.* K

⁸ consensum CRSKNP; *om.* ZOGHA

⁹ statutum est CLR²XSWDP; statum est RKN; statuta sunt ZOGHA

¹⁰ -atur CLR²XSWPZOHA; -etur RKND

¹¹ autem CRWNDPZOGHA; *om.* K

¹² aliqui autem *marked for reversal* G

¹³ et domesticas *ss* C

¹⁴ *corr. fr.* -ulates O

14

Vt bis in anno synodus celebretur cap. xx¹

Propter ecclesiasticas causas et que² existunt controuersias dissoluendas sufficere uisum est bis in anno per singulas prouincias episcoporum concilium³ fieri. Semel quidem post terciam ebdomadam paschalis festiuitatis, ita ut in quarta ebdomada que consequitur, id est media pentecosten⁴ concilium compleatur. Admoneant autem prouinciales episcopos hii qui in amplioribus, id est qui in metropolitanis ciuitatibus degunt. Secundum uero concilium idibus Octobribus⁵ habeatur, qui dies apud Grecos Hiperberiti mensis decimus inuenitur. In ipsis autem conciliis et presbiteros et dyaconos presentes esse oportet et omnes⁶ quotquot se lesos existimant, et synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus apud semet ipsos concilia sine metropolitanorum episcoporum conscientia facere, quibus de⁷ omnibus causis constat esse permissum⁸ iudicium.

C. Antioch c 20; H 272a-b; M 283-4; +D 18 c 4

¹ xx CRXSWKNOHQ; xviii LZ; xvi A

² et que *ss* O

³ *corr. fr.* cons- O

⁴ -em O

⁵ -ibus CSKN²PJHA; -is NZO

⁶ omnes CL?K?R?SNZOG?H; omnis A

⁷ quibus de CLRSWPZOGHA; de quibus KND

⁸ esse permissum CLRSKNP; permissum esse ZOGHA

15

Episcopum de diocesi ad diocesim non debere transire¹ cp. xxi²

Episcopum de diocesi ad diocesim alteram³ non debere transire neque si se ipsum ingesserit neque si a populis fuerit uiolenter attractus, neque si etiam hoc eis⁴ ab episcopis suadeatur. Manere autem eum debere in ecclesia Dei⁵ quam ab initio sortitus est, et non ab ea alibi demigrare, secundum regulam super hoc olim a patribus constitutam.

C. Antioch c 21; H 272b; M 284

¹ transire CRKDZOA; *om.* N

² xxi CRXSWKNJOQA; xx LZ

³ alteram CLRXSZJOHA; *om.* WKNDPG

⁴ hoc eis LRXWKNPZOGHA; hoc ei C; ei hoc S

⁵ Dei CRWKDPZOHA; *om.* N

16

Episcopum non debere in alienam irruere ciuitatem¹ cp. xxii²

Episcopum non debere in alienam irruere ciuitatem que illi probatur non esse subiecta³, neque in regionem que ad eius curam minime noscitur pertinere ad aliquid ordinandum. Neque presbiteros aut diaconos constituere ad alios episcopos pertinentes, nisi forte cum uoluntate et testimonio proprie regionis episcopi. Quod si quispiam horum tale facere uoluerit, irrita quidem erit huiusmodi [83va] ordinatio et que male usurpauerit a synodo arguantur. Nam si ordinare non potuerit, nullatenus ad alios pertinentem iudicare presumat.

C. Antioch c 22; H 272b, omitting last sentence; M 284 as here; +C 9 q 2 c 7

¹ irruere ciu. CLKDZOHA; prouinciam irruere N

² xxii CRXSWK?NDOHA; xxi LZ

³ -iecta CKNZOGH; -iectam A

17

Episcopum non licere successorem sibi constituere cp. xxiii¹

Episcopum non debere tanquam successorem sibi futurum constituere alterum, quamuis circa uicinia mortis habeatur. Quod si tale aliquid² factum fuerit, irrita sit huiusmodi ordinatio. Custodire autem debet ecclesiastica constituta³ que ita se continent⁴. Non posse aliter episcopum fieri nisi in concilio et cum consensu episcoporum, eorum dumtaxat qui post obitum eius qui precessit habuerint⁵ potestatem eum qui dignus fuerit prouehendi.

C. Antioch c 23; H 272b; M 284

¹ xxiii CRXWK?NOA; xxii LZ; xxiiii H; De concilio Antiocheno *in mg.* A

² tale aliquid (*followed by lacuna C*) CLR²XWNDPZOHA; aliquid tale aliquid R; aliquid tale S; tale aliquod K

³ *om.* K

⁴ *om. with lacuna* D

⁵ -int CKNJOHQ; -it PZ

18

De rebus ecclesiasticis et episcopalibus cap. xxiiii¹

Quecumque² res ecclesiastice sunt conuenit cum omni³ diligentia et bona fide que Deo debetur qui omnia preuidet atque iudicat queque gubernare⁴ et dispensari cum iudicio et potestate episcopi, cui totius plebis anime uidentur esse commisse.

C. Antioch c 24a; H 272b; M 284; +C 10 q 1 c 5

¹ xxiiii CRXSWNOG; xxiii LZ; iiii K; *om.* DHQA

² -que *ss* K

³ *corr. fr.* omnia G

⁴ oportet *add.* ZOGHA, *om.* CLSWKNP

A2. VII ¹EX CONCILIO LAODICENSI

- i. De his qui diuersorum peccatorum lapsus incurrunt
- ii. Non licere clericis usuram uel sescupla accipere
- iii. Non debere catholicam hereticorum matrimonio sociari
- iiii. De ordinandis episcopis cum consilio metropolitani et finitimorum episcoporum
- v. Non licere populo ministros altaris eligere

¹ *title and capitulatio in* CLRXSWKNP; *om.* ZOGHQA

- vi. De disciplina clericorum
vii. De ministerio subdiaconorum
viii. Vt ministri orario non utantur
viiii. Vt lectores aut ministri orariis non utantur
x. Quod non liceat clericos cuiuslibet ordinis uel etiam quoscumque continentie deditos tabernas intrare
xi. Ne diaconi² panem dent aut calicem benedicant
xii. Quod non oporteat exorcizare eos qui ab episcopis non sunt prouecti
xiii. Quod non oporteat quoslibet clericos ad agapen uocatos partes tollere [82vb]
xiiii. Quod non oporteat in basylicis agapen facere et intus manducare
xv. Quod nulli liceat Christiano cum mulieribus lauachra exercere
xvi. Quod non oporteat hereticorum benedictiones accipere
xvii. Quod non oporteat clericos magos et incantatores esse
xviii. Ne episcopi ad synodum uocati ire contempnant
xviiii. Ne ministri altaris uel etiam laicus sine formata alicubi profiscantur
xx. Ne clericus preter iussionem episcopi ad peregrinandum profiscatur
xxi. Quod baptizandos³ oporteat fidei symbolum discere
xxii. Quod quinta feria ultime ebdomade Quadragesime non oporteat ieiunium dissolui
xxiii. Quod non oporteat in Quadragesima martyrum natalicia celebrari
xxiiii. Quod non oporteat in Quadragesima nuptias⁴ uel quelibet natalicia celebrari
xxv. Quod euntes ad nuptias non oporteat ballare uel psaltare⁵
xxvi. Quod non oporteat clericos interesse spectaculis que fiunt in nuptiis
xxvii. Quod non oporteat clericos uel laicos ex symbolis conuiuia⁶ celebrare
xxviii. Quod non oporteat presbiteros ante ingressum episcopi ingredi et sedere in tribunalibus⁷
xxviiii. Non debere in uicis et in uillis episcopos ordinari et quod presbiteri nichil sine precepto et consilio episcopi facere debeant

² -oni CXSW; -onus R; -ones LKN DP

³ -andos CLRWKD; -atos N

⁴ nuptiaps C

⁵ ball. uel psal. CRWKDP; ball. uel etiam salt. L; ball. aut salt. S; salt. uel ball. N

⁶ conuiuia CLRSWD²P; continua KIND

⁷ tribunalibus CLRWKDP; triualibus N

De concilio¹ Laodicensi²

Sancta synodus que apud Laodiciam Frigie Pacatine³ conuenit ex diuersis prouinciis Asye regulas exposuit ecclesiasticas⁴ sicut infra scriptum est.
C. Laodicea; H 274a; M 287

¹ concilio CLRKNPZOHQA; synodo W

² Incipit (i add. ZG) add. ZOGHQA, om. CLRSWKNP

³ Pacatine CLRSWPZOHQA; Pagatine KD; Pagatiue N

⁴ exp. eccl. RXSKNPZOGHA; eccl. exp. CLW

1

¹*De his qui diuersorum peccatorum lapsus² incurrunt cap. ii³*

¹ P has rubrics to cc 1-7, then leaves spaces again

² pecc. lap. CLRWKNPZOQA; lap. pecc. H

³ cap. ii om S

His qui diuersorum peccatorum lapsus incurrunt et oratione⁴, confessione⁵, ac penitentia malorum suorum perfectam conuersionem demonstrant, pro qualitate peccati penitentiae tempus [83ra] attribuendum est propter misericordiam et bonitatem Dei. Qui ergo huiusmodi sunt, reuocandi et ad⁶ communionem sunt applicandi.

C. Laodicea c 2; H 274a; M 287; +C 26 q 7 c 4

⁴ et *add.* KN, *om.* CLRWDPZOHA

⁵ -i- *ss* O

⁶ *ss* CR

2

Non licere clericis usuram uel sescupla¹ accipere cp. v

Non licere fenerare² ministris altaris³, uel in sacerdotali ordine constitutis, et uel usuras uel lucra que sescupla⁴ dicuntur accipere.

C. Laodicea c 5; H 274a; M 287; +D 46 c 9

¹ sexcupla P; *corr. fr.* sescupla O

² -are CKNPZOHA; -ari S

³ altaris CRSWKNP; alienis ZOGHA

⁴ sexcupla P; *corr. fr.* sescupla O

3

Non debere catholicam hereticorum matrimonio sociari¹ cp. x²

Mulieres que apud Grecos presbiteri appellantur, apud nos autem uidue seniores, uniure et matricurie appellantur, in ecclesia tanquam ordinatas constitui non debere.

C. Laodicea c 10; H 274b (inscr. is to c 10 of Hispana, which is c 11 of H); M 287 (inscr. as here); +D 32 c 19

¹ copulari <vel sociari> S; matr. soc. *om.* K

² cp. x CRSKNZOQA; *om.* H

4

De ordinandis episcopis cum consilio metropolitani et finitimorum episcoporum cp. xii¹

Episcopum non oportet preter iudicium metropolitani et finitimorum episcoporum constitui ad ecclesie principatum. Non² eligantur nisi hii quos multo ante nota³ probabilisque⁴ uita commendat, et nichilominus si⁵ in sermone fidei et recta ratione per suam conuersionem fuerunt⁶ probati.

C. Laodicea c 12; H 274b; M 288; +D 61 c 6

¹ cp. xii CRSWKNZOQA; *om.* H

² Non CRSKN; Ne L; Nec PZOGHQA

³ nota CRNDZOGHA; uota K

⁴ -que *ss* C

⁵ si CRNDZOGHA; *om.* K

⁶ fuerunt CRSKN; fuerint PZOHQA

5

Non licere populo ministros altaris eligere cp. xiii

De eo quod non sit populis concedendum¹ electionem facere eorum qui altaris ministerio sunt applicandi.

C. Laodicea c 13; H 274b; M 288

¹ concedum Z

6

De disciplina clericorum cap. xx¹

Quoniam non oportet dyaconum sedere ante presbiterum, sed ex iussione presbiteri sedeat², similiter autem honorificetur et³ dyaconus a ministris inferioribus et ab⁴ omnibus clericis.

C. Laodicea c 20; H 274-5; M 288

¹ De - xx originally before c 7, then moved here G

² ss R²

³ ss Z

⁴ ab CRSWKN; om. PZOHQA

7

De ministerio subdiaconorum cp. xxi¹

Quoniam non oportet subdiaconos licentiam habere in secretarium siue sacrarium quod Greci dyaconicon² appellant ingredi et contingere uasa dominica³.

C. Laodicea c 21; H 275a; M 288; ID 3.105, 3.127A; +D 23 c 26

¹ corr. fr. xi A; De - xxi originally before c 6, then moved G

² -conicon CKNZOQA; -con P; -conon H

³ dominica CKNPJQHQA; Domini Z

8

Vt ministri orario¹ non utantur cp. xxii

Ministrum non oportet orariis uti, nec ostia derelinquere.

C. Laodicea c 22; H 275a; M 289; +D 23 c 27

¹ corr. fr. oratio O

9¹

Vt lectores aut psalmiste² orariis non utantur cp. ³ xxiii

Quoniam non oportet⁴ lectores [83rb] aut psalmistas orariis uti, et sic legere aut psallere⁵.

C. Laodicea c 23; H 275a; M 289; +D 23 c 28

¹ after c 10 N

² psalmiste CRXSW; ministri LKND

³ Vt - cp. CLRK(-riis non utantur in upper mg.)NW; om. ZOGHA

⁴ ut add. C, om. LRXSWKNPZOGHQA

⁵ orariis uti - psallere in mg. H; om. with aut etiam eos qui in proposito (erased, cf c 10) N

10

Quod non liceat clericos cuiuslibet ordinis uel etiam quoscumque continentie deditos tabernas intrare¹ cap. xxiiii²

Quoniam non oportet clericos seruientes a presbiteris usque ad dyaconos et deinceps ordinis ecclesiastici omnes usque ad ministros aut lectores³ aut exorcistas aut ostiarios, aut psalmistas⁴, aut etiam eos qui in proposito continentie sunt⁵ tabernas intrare.

C. Laodicea c 24; H 275a; M 289; +D 44 c 2

¹ Quod - intrare. CLSWKND; om. ZOGHA

² cp. xxiiii CLRSWKNZOGHQ; om. D; xxiii A

³ Quoniam non oportet - lectores in mg. H; aut psalmistas add. ZOGHA (for CRWKNP see below)

⁴ aut psalmistas CRWKNP; om. ZOGHA

⁵ cont. sunt CRWNDPZOGHA; sunt cont. K

11¹

¹ Whole canon in mg. D

Ne dyacones panem dent aut calicem benedicant cp. xxv²

Non oportet dyacones³ panem⁴ dare nec⁵ calicem benedicere.

C. Laodicea c 25; H 275a; M 289; +D 93 c 16

² Ne - benedicant cp. xxv CLRWKND; xxv ZGH²Q; xxiii H?A; xiv O

³ -ones CRXKNDZO; -onos LSWPHQA

⁴ corr. fr. panes K

⁵ nec CLRXS²WPGZ²OHA; aut SKND; om. Z

12

Quod non oporteat exorcizare eos qui ab episcopis non sunt prouecti cap. xxvi¹

Non oportet exorcizare eos² qui necdum ab episcopis sunt prouecti neque in ecclesiis neque in domibus³.

C. Laodicea c 26; H 275a; M 289; +D 69 c 2

¹ Quod - prouecti cap.xxvi CLRSWKN; om. A; xxvi ZOGHQ

² exorcizare eos CLRSWKNP; ergo exorcizare eos ZOHQA; eos ergo exorcizare G

³ in domibus CLRSWKNP; intra domos ZOGHQA

13

Quod non oporteat quoslibet clericos ad agapen uocatos partes tollere cp. xxvii¹

Non oportet ministros altaris uel quoslibet clericos ad agapen uocatos partes tollere propter iniuriam que ex hac occasione ecclesiastico ordini² poterit deputari³.

C. Laodicea c 27; H 275a; M 289; ID 3.128; +D 42 c 3

¹ Quod - tollere cp. xxvii CLRSWKN; xxvii ZGHQ; xxvi O; xxv A

² ordini CRXSW²NPZOGHA; ordine W; om. K

³ pot. deput. CLKNPZOGQ; dep. pot. HA

14

Quod non oporteat in basylicis agapen facere et intus manducare cp. xxviii¹

Non oportet in basylicis seu in ecclesiis agapen facere et intus manducare uel accubitus sternere.

C. Laodicea c 28; H 275a; M 289; +D 42 c 4

¹ Quod - mand. (comedere S) cp. xxviii CLRSWKN; xxviii ZOGHQ; xxvi A

15

Quod¹ nulli² liceat Christiano cum mulieribus lauachra exercere cap. xxx³

Quoniam non⁴ oportet ministros altaris uel etiam clericos quoslibet aut continentes se et omnem omnino⁵ Christianum cum mulieribus lauacra habere communia. Hec est⁶ enim apud gentiles prima reprehensio⁷.

C. Laodicea c 30; H 275a; M 289; +D 81 c 28

¹ Quod CLRWKND; om. ZOGHA

² non D

³ xxxi W

⁴ ss Z

⁵ corr. fr. ? H

⁶ est CLRXSWPZOHA; om. KND

⁷ prima reprehensio CLRXSWPZOHA; om. KN; culpabile est D

16

Quod non oporteat hereticorum benedictiones accipere¹ cap. xxxii

Non oportet hereticorum benedictiones accipere², quoniam maledictiones sunt, magis quam benedictiones.

¹ Quod - accipere CLRSWKN; om. ZOGHA

C. Laodicea c 32; H 275a; M 289; +C 1 q 1 c 66

² *corr. fr.* -erer Z?

17

Quod non oportet[fo.84va]*teat clericos magos et incantatores esse cap. xxxvi¹*
 Quoniam non² oportet ministros altaris aut³ clericos magos et incantatores esse aut
 facere que dicuntur phylacteria, que sunt magna obligamenta animarum. Hos autem
 qui talibus rebus utuntur proici ab ecclesia iussimus⁴.

C. Laodicea c 36; H 275a-b; M 289

¹ Quod - esse cap. xxxvi (xxxvii W) CLRSWKN; xxxvi ZOGH; *om.* A

² *om.* A

³ aut C²RXSNDPZOGHA; uel LWK; *om.* C

⁴ *corr. fr.* iustissimus O

18

Ne episcopi ad synodum uocati ire contempnant cp.¹ xl

Non oportet² uocatos episcopos ad synodum contempnere sed abire debere et aut
 docere aut doceri que sunt ad ecclesie ceterorumque correctionem³ utilia. Quod si
 contempserint se ipsos uidentur⁴ accusasse, nisi forte ire non possint⁵.

C. Laodicea c 40; H 275b; M 290; +D 18 c 5

¹ Ne - contempnant. cp. CLRSWKN: *om.* ZOHA

² uocatos *add. and canc.* Z

³ correctionem CLRSWKNPZJOG; correctionem HQA

⁴ -erint (*corr. fr.* -erit D) se ipsos uidentur CRSKNDP; -erit se ipsum uidetur ZOGHA

⁵ possint CLRSWKNP; possit ZOGHA

19

Ne ministri¹ altaris uel etiam laicus sine formata alicubi proficiscatur² cp.³ xli

Non oportet ministrum altaris uel etiam laicum⁴ sine canonicis litteris, id est formata,
 alicubi proficisci.

C. Laodicea c 41; H 275b; M 290; cf De cons. D 5 c 37b

¹ -ister S

² -atur CLRW; -antur K(*in upper mg.*)ND

³ Ne (Non N) - prof. cp. CLRSWKN; *om.* ZOGHA

⁴ laicum CRWKPOGHQ; laicus NA

20

Ne clericus preter iussionem episcopi ad peregrinandum proficiscatur cap.¹ xlii

Non oportet ministrum altaris uel quemlibet clericum preter iussionem episcopi ad
 peregrinandum proficisci.

C. Laodicea c 42; H 275b; M 290; De cons. D 5 c 37a

¹ Ne - prof. cap. CLRSWKN; *om.* ZOGHA

21

Quod baptizandos¹ oporteat fidei symbolum discere cp.² xlvi

Baptizandos oportet fidei symbolum discere³, et quinta feria ultime septimane uel
 episcopo uel presbitero reddere.

C. Laodicea c 46; H 275b; M 290; cf. ID 1.204 as BD 4.9; De cons. D 4 c 58

¹ -andos CLRWKD; -atos N

² Quod - discere CLRSWKND; *om.* ZOGHA

³ discere CLRWK²NDPZOGH; dicere KQ; disceret A

22

*Quod quinta feria ultime ebdomade Quadragesime non oporteat ieiunium dissolui¹
cp. l*

Non oportet² in Quadragesime quinta feria ultime ebdomade ieiunium dissolui, et totam Quadragesimam inhonorari, sed per totos dies³ ieiunare et escis abstinentie conuenientibus, id est⁴ aridioribus, uti.

C. Laodicea c 50; H 275b; M 290; De cons. D 3 c 8

¹ Quod - dissolui CLRWKND; om. ZOGHA

² -t ss C

³ totos dies CRWPSZOGHA; dies totos KND

⁴ id est ss Z

23

Quod non oporteat in Quadragesima martyrum natalicia¹ celebrari² cp. li

Non oportet in Quadragesima martyrum³ natalicia celebrari, sed eorum in sabbato et⁴ dominica⁵ memoriam fieri.

C. Laodicea c 51; H 275b; M 290

¹ mart. nat. CLRWKDP; nat. mart. N

² Quod - celebrari cp. CLRSKND; om. ZOGHA

³ martyrum CRWKDPZOA; aut nuptias uel quelibet N

⁴ ss H

⁵ dominica CLRSWP; dominica die KND; dominica (-am O) tantum ZOHA

24

Quod non oporteat in Quadragesima nuptias uel quelibet natalicia celebrari¹ cp. lii

Non oportet in Quadragesima [83vb] aut nuptias uel quelibet natalicia celebrari.

C. Laodicea c 52; H 275b; M 290; +C 33 q 4 c 8

¹ Quod - celebrari CLRSKN; om. ZOGHA

25

Quod euntes ad nuptias non oporteat ballare uel saltare¹ c. liii

Non oportet Christianos ad nuptias euntes uel ballare² uel saltare³, sed caste cenare, uel prandere conuenit⁴ Christianis.

C. Laodicea c 53; H 275b; M 290

¹ ball. uel (et L, aut S) saltare (psal- K) CLRSWKD; salt. uel ball. N; Quod – saltare om. ZOGHA

² ballare CLRSWKNPZ²JOHQA; bellare ZG

³ saltare CRSWPZOGH; psaltare KND; saltare A

⁴ conuenit CLRSWKNP; competit ZJOHA

26

Quod non oporteat clericos interesse spectaculis que fiunt in nuptiis¹ cp. liiii

Non oportet ministros altaris uel quoslibet clericos spectaculis aliquibus que aut in nuptiis aut cenis exhibentur interesse, sed antequam themelici ingrediantur surgere eos de conuiuio et abire debere.

C. Laodicea c 54; H 275b; M 290; ID 11.78; De cons. D 5 c 36

¹ Quod - nuptiis CRSWND; Quod non oporteat ministros altaris clericos interesse spectaculis que fiunt in nuptiis L; om. KZOGHA

27

Quod non oporteat clericos uel laicos ex symbolis conuiuia celebrare¹ cp. lv

¹ Quod – celebrare (facere C) CRWK?N; om. ZOGHA

Non oportet ministros altaris uel quoslibet clericos aut etiam laicos Christianos ex symbolis que uulgus commissalia appellat², conuiuia celebrare.

C. Laodicea c 55; H 275b; M 290; +D 44 c 10

² -lat CLRWKDPZOHA; -lant N

28

Quod non oporteat presbiteros ante ingressum episcopi¹ ingredi et sedere in tribunalibus² cap. lvi

Non oportet presbiteros ante ingressum³ episcopi ingredi et sedere in tribunalibus, sed cum episcopo ingredi, nisi forte aut egrotet episcopus, aut in peregrinationis commodo eum esse constiterit.

C. Laodicea c 56; H 276a; M 290-1; +D 95 c 8

¹ -ing. ep.] ep. ing. S

² Quod - trib. CLRSWKN; Non licere presbiteris ante - trib. D; om. ZOGHA

³ in- ss A

29

Non debere in uicis et in uillis episcopos ordinari, et quod presbiteri nichil sine precepto et consilio episcopi¹ facere debeant² cap. lvii³

Non debere in uicis⁴ et in uillis episcopos ordinari, sed uisitatores, id est qui circumeant⁵ constitui. His autem qui ante hoc ordinati sunt nichil agere censemus sine conscientia episcopi ciuitatis. Similiter etiam presbiteri nichil sine precepto et consilio⁶ episcopi agant.

C. Laodicea c 57; H 276; M 291; +D 80 c 5

¹ episcopi CLSN; om. RXD; ? K

² Non - debeant CLRSWKND; om. ZOGHA

³ cap. lvii om. O

⁴ corr. fr. uiciis O

⁵ circueant corr. from circueerant A

⁶ prec. et (ss H) cons. CLRWKDPZOHQA; cons. et prec. N

A2. VIII ¹DE SYNODO CONSTANTINOPOLITANA

²i Vt episcopi suam dyocesim gubernent³, nec ad alienas⁴ accedant

ii. Non inuitati episcopi ultra diocesim propriam non⁵ accedant

iii. De honore Constantinopolitani episcopi

iiii. De Maximo cinico phylosopho⁶

¹ capitula add. S

² capitula om. ZOGHA, in CLRXSWKNDP

³ corr. fr. -ant C

⁴ alienas CLRWKDP; alias N

⁵ ss ND

⁶ sopho ss R²

1

¹De synodo Constantinopolitana [84ra] que fuit sub²Theodosio maiore³centum quinquaginta episcoporum contra heresim Macedonianam. Vt episcopi suam dyocesim gubernent nec ad alienas⁴accedant cap. ii

¹ Incipit add. ZOGHA, om. CLRSWKN

² dio add. and canc. L

³ corr. fr. imperatore C

⁴ alienas CLRSWKDZOH; alias NQA

Episcopi qui extra diocesim sunt ad ecclesias que⁵ extra terminos eorum sunt non accedant, neque confundant et permisceant ecclesias secundum regulas constitutas. Alexandriae quidem episcopi ea que sunt⁶ in Egypto tantum gubernent. Orientis autem episcopi⁷ solius Orientis⁸ curam gerant⁹ seruatibus honoribus primatus ecclesie Antiochene¹⁰, qui in regulis Nicene synodi continentur. Sed et Asiaticae diocesis episcopi ea que sunt in Asia et que ad Asiaticam tantummodo diocesim pertinent gubernent. Pontici autem episcopi Pontice tantummodo¹¹ diocesis habeant curam. Thracie uero ipsius tantummodo Thracie.

C. Constantinople c 2; H 276a-b; M 291; +C 9 q 2 c 8

⁵ ss O

⁶ ea que sunt in mg. X

⁷ ea que sunt - episcopi om. A

⁸ autem add. A

⁹ gerant CLSWPZOHQA; ger't R; gerunt X; ger' KND

¹⁰ ea que sunt in Egypto tantum gubernent add. A

¹¹ tantummodo CLRSWKNPQ; tantum ZJOHA

2

Non inuitati episcopi¹ ultra diocesim propriam non accedant cp. iii²

Non inuitati episcopi ultra diocesim accedere non debent³ super ordinandis aliquibus uel quibuscumque disponendis ecclesiasticis causis, seruata regula que suprascripta est de unaquaque diocesi⁴. Manifestum namque est quod per singulas quasque⁵ prouincias prouincialis⁶ synodus administrare et gubernare omnia debeat secundum ea que sunt in Nicea definita.

C. Constantinople c 3; H 276b; M 291-2; +C 9 q 2 c 9

¹ inu. ep. CLRWKDZOHA; ep. inu. N

² cp.iii CLRWKNZOGHQ; om. DA

³ debent CLRSWKNP; debere ZOHA; non add. and canc. Z

⁴ -esi CLRKNZJGH; -esim OQA

⁵ corr. fr. quisque H

⁶ in mg. L²

3

De honore Constantinopolitani¹ episcopi cp. v²

Constantinopolitane ciuitatis episcopum habere oportet primatis honorem post Romanum episcopum propter quod sit noua Roma.

C. Constantinople c 5; H 276b; M 292; D 22 c 3

¹ Constantinopolitani CLRKNZJOGH; Constantini metropolitani QA

² cp. v CLRWKNZJHQ; iiii OG; om. A

4

De Maximo cinico¹ phylosopho² cp. vi³

Propter totius indisciplinationis eius doctrinam que Constantinopoli⁴ orta est, statutum⁵ est neque Maximus fuisse aut esse iam⁶ putetur episcopus, neque⁷ hii qui ab

¹ cinico ND

² phylosopho CLRWNDZOGHA; episcopo K

³ cp. vi CLRSWKN; v O; om. DZGHQA

⁴ corr. fr. -olitanorum Z

⁵ corr. fr. statum O

⁶ non add. ss K

⁷ ibi add. and canc. O

eo sunt ordinati qualemcumque gradum clericatus obtine[84rb]ant, omnibus scilicet⁸ que⁹ circa eum uel ab eo gesta sunt in irritum reuocatis.

C. Constantinople c 6; H 276b; M 292; +D 19 c 10

⁸ scilicet CLRNDZOGHA; sane K

⁹ *ss* A

**A2. IX EX SYMBOLO EPHESINI CONCILII QVOD HABITVM EST
CONTRA NESTORIVM CC EPISCOPORVM CUI PRESEDIT CYRILLVS
ALEXANDRINVS EPISCOPVS SVB THEODOSIO¹ IVNIORE**

1

De Spiritu cum dicit² Dominus in euangelio, Ille me clarificabit, hoc rectissime sentientes unum Christum et filium, non uelut alterius egentem³ gloria⁴ confitemur ab Spiritu Sancto gloriam consecutum, quia Spiritus eius⁵ nec melior nec superior ipso est⁶. Sed quia humana opera faciens ad demonstrationem sue deitatis uirtute proprii Spiritus utebatur, ab ipsa glorificari dicitur, quod uirtus sua uel disciplina quelibet unumquemque clarificet⁷. Quamuis enim in sua sit substantia⁸ Spiritus eius et⁹ intelligatur in persona proprietas, iuxta id quod Spiritus¹⁰ est et non filius, at tamen alienus non est ab illo. Nam spiritus appellatus est ueritatis¹¹, et ueritas Christus est. Vnde et ab isto similiter sicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per sanctorum manus apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificauit Iesum Christum postquam ascendit in celum. Nam creditus est Christus natura Deus existens per suum spiritum¹² uirtutes efficiens. Ideoque dicebat, De meo accipiet¹³ et annuntiabit uobis.¹⁴

C. Ephesus; H 280a 12-36 (modified); M 299 a-b; De cons. D 5 c 39

¹ Theodo A; Theodoxio H

² *corr. fr.* dec- V

³ gentem VP

⁴ gloria CLRWKDVPZOHA; gloriam N

⁵ Sp. eius *after* melior K; eius *ss* D

⁶ ipso est P; est ipso V

⁷ clarificet CLRWKDVPZOA; glorificet N

⁸ sit sub.] sub. sit V

⁹ et CLRKNVPZOQA; *om.* H

¹⁰ eius *add.* KND, *om.* CLWPVZOHA

¹¹ ueritatis CKNPZJOGH; ueritas VQA

¹² suum spir. CLKNVPZJO²G; suum O; spir. suum (*corr. fr.* Spiritum Q) HQA

¹³ accipiet CKNVP?ZOGHQ; *om.* A

¹⁴ Nam creditus – uobis *in mg.* S

**A2. X ¹INCIPIVNT REGVLE CALCEDONENSIS² SYNODI³ DC⁴
EPISCOPORVM HABITE⁵ CONTRA OMNES⁶ HERESSES, MAXIME
ADVERSVS EVTICEN ET DYOSCORVM SVB MARTIANO⁷ IMPERATORE**

¹ B *resumes*;

² Canced- G

³ De *add.* A

⁴ DC CRWKZOQA; De H

⁵ -ite CRWKDB; -ita ZOHA

⁶ omnes CRWKDZOHA; *om.* B

⁷ Martiano RX²WKDB?ZOGHQ²A; Martiniano CLQ; Martia X

**TEMPORE PAPE LEONIS, CVIVS VICES HABVERVNT IN⁸ PREDICTA
SYNODO PASCHASIVS LAVTANE CIVITATIS⁹ EPISCOPVS, LVCENSIVS¹⁰
AVSCVLITANE CIVITATIS EPISCOPVS BONEFACIVS PRESBITER VRBIS
ROME¹¹**

- ¹²i. De canonibus uniuscuiusque concilii conseruandis¹³
ii.¹⁴ Quod non oporteat episcopos aut quoslibet ex clero per pecunias
ordinari [84va]
iii. Quod non oporteat episcopos, clericos et monachos predia secularia uel
causas suscipere
iiii. De honore monachis competente, et ut nullus eorum temptet
ecclesiastica aut secularia inquietare negocia nec alienum seruum
preter conscientiam domini eius suscipere
v. Quod non liceat episcopum uel quemlibet ex clero de alia ad aliam
transire ciuitatem¹⁵
vi. Quod non oporteat absolute quoslibet ordinari
vii. De clericis et monachis non manentibus in suo proposito
viii. De clericis qui sunt in ptochiis, monasteriis atque martyriis que sub
potestate episcoporum uniuscuiusque ciuitatis existunt
viii. De his qui presunt monasteriis aut martyriis
x. Quod non oporteat clericos pretermisso episcopo ad secularia iudicia
commeari
xi. Quod non liceat clericos in duabus ecclesiis ministrare
xii. Quod oporteat egenis epistolam tribui, honestiores autem
commendaticiiis litteris approbari¹⁶
xiii. Quod non oporteat extraneos clericos sine commendaticiiis litteris
ministrare
xiii. Quod non liceat clerico uxorem secte alterius accipere, nisi forte
spondeat se ad ueram fidem uenire
xv. De dyaconissis mulieribus quod nisi quadragenarias non liceat ordinari
xvi.¹⁷ De monachis uel puellis Deo dicatis, quod non liceat eis nuptiis iungi
xvii. De ecclesiis in parrochiis per xxx annos ab episcopo habitis, uel de
renouatis urbibus
xviii. De conspiratione clericorum quod Greci fratras dicunt
xviii. Quod oporteat per prouincias bis in anno concilia fieri
xx. Quod minime clericis in aliam ciuitatem transmigrare liceat, nisi eis
qui pro persecutione proprias amiserint ciuitates
xxi. De episcoporum aut clericorum accusatoribus quales debeant suscipi in
accusationem
xxii. Quod non liceat clericis post mortem sui episcopi res ad eum
pertinentes diripere
xxiii. Quod non liceat monasteria que consecrata [84vb] sunt diuersoria
secularia fieri

⁸ *add.* H²

⁹ CI- *ss* A

¹⁰ Lucensius CRKDBZOA; Lucentius HQ

¹¹ INCIPIUNT – ROME *om.* NP

¹² *capitulatio om.* ZOGHQA, in CLRXSWKNDBP

¹³ cons- CLRWKNDP; obs- B

¹⁴ *no. om.* L, *now one out*

¹⁵ trans. ciu. RXSKNDBP; ciu. trans. CLW

¹⁶ approbari LRXSKND(*corr. fr.* -ori)BP; comprobari CW

¹⁷ K *om. whole title, renumbering c 17 et seqq.*

- xxiii. Quod non oporteat post obitum episcopi ordinationem alterius episcopi
differe
xxv. De echnomis, id est dispensatoribus, singulis ecclesiis habendis
xxvi. De his qui sibi rapiunt uxores

1

¹De canonibus uniuscuiusque concilii conseruandis²

Regulas a³ sanctis patribus in unaquaque synodo usque nunc prolatas⁴ proprium
robur⁵ obtinere statuimus.

C. Chalcedon c 1; H 285a; M 309; C 25 q 1 c 14 is var.

¹ Sequntur regule *add.* ZOGHA, *om.* CLWKNB

² *corr. fr.* cones - Z; *capl. i add.* ZO(after regule)GHQA, *om.* CLWKNB

³ *ss* C

⁴ -tas CLKNPZOHA; -ta B

⁵ -r *ss* A

2

Quod non oporteat episcopos aut quoslibet ex clero per pecunias ordinari¹

Si quis episcoporum accepta pecunia ordinationem fecerit, et sub precium deduxerit
impretiabilem gratiam atque ordinauerit per pecunias episcopum siue corepiscopum²
seu presbiterum seu dyaconum aut quemcumque alium qui connumeratur inter³
clericos, aut accepta pecunia ordinauerit echnomum, id est defensorem⁴, siue
panamonarium, quicumque ergo hec meditauerit, si conuictus fuerit, ipse quidem
subeat gradus sui periculum, et qui sic ordinatus fuerit, nullum habeat fructum ex
huiusmodi mercimonio, et creatione probosa⁵, sed sit alienus et dignitatis et
sollicitudinis eius quam per pecunias intrauit. Sed et⁶ ille qui tam turpibus et illicitis
intercessor apparuit⁷ si quidem clericus fuerit de proprio decidat⁸ gradu, si uero laicus,
siue monachus fuerit, anathema sit.

C. Chalcedon c 2; H 285a; M 309; ID 5.118; IP 3.118

¹ *ii add.* ZOGHQ; De concilio Calcedonensi *in mg.* A

² *corep-* CLW(siue *cor. ss*)RSNDBPZGH; *coop-* KQA; siue *cor. om.* O

³ *inter* CKNBZOGHQ; *intra* A

⁴ -orem CLWKDBZOHA; -orium N

⁵ *probosa* CLRXSWKNDPZJOGQA; *probrosa* C²L²R²D²H

⁶ *et* CRXSW²KNPOHA; *om.* SB

⁷ -uit LRXSKNBZOGHA; -uerit CWP

⁸ -t *ss* G

3

*Quod non¹ oporteat episcopos², clericos et³ monachos⁴ predia secularia uel causas
suscipere⁵*

Peruenit⁶ in sanctam synodum quia de his qui in clero connumerantur quidam,
propter turpis lucri gratiam maiorum possessionum conductiones et causas seculares
suscipiant, et se ipsos quidem a ministeriis sanctis per desidiam separent⁷, ad domos
autem secularium concurrant et substantiarum earum⁸ gubernationes auaritie causa

¹ *ss* C

² *aut add.* N (*om.* CRKDBZOHA)

³ *et* CLRSWDBZOHA; uel N; ? K

⁴ *et add.* Q; uel *add.* Q²A

⁵ *iii add.* ZOGHA; *iiii add.* Q, *om.* CSKNB

⁶ *Prev-* P

⁷ -ent CSWKBNP; -ant ZOGHQA

⁸ *earum* CRXSKND; *eorum* WBPZOHQA; *om.* L

suscipiant⁹. [85ra] Decreuit igitur¹⁰ sancta et magna synodus, neminem deinceps eorum, hoc est non episcopum, siue clericum, aut monachum conducere possessiones¹¹, aut misceri¹² secularibus procurationibus¹³, nisi forte qui legibus ad minorum etatum tutelam siue curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui ipsius ciuitatis episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit¹⁴ gubernacula, uel orphanorum aut uiduarum que indefense sunt aut earum personarum que maxime ecclesiastico indigent adminiculo, propter¹⁵ timorem¹⁶ Dei¹⁷.¹⁸ Si quis uero transgressus fuerit hec statuta¹⁹, correptioni ecclesiastice subiaceat.

C. Chalcedon c 3; H 285a-b; M 309; D 86 c 26, C 21 q 3 c 1

⁹ -iant CSKNBP; -iunt ZOGHQA. HQ *add here the rubric*: Non clericus sit conductor possessionum

¹⁰ igitur CKNBZOA; *om.* HQ

¹¹ possessiones Z

¹² misceri A

¹³ repeated H

¹⁴ -erit CKDBZOHA; -it N

¹⁵ propter CKNBZOGH; per A

¹⁶ *corr. fr.* amorem G

¹⁷ *corr. fr.* Domini O

¹⁸ Si quis - correptioni *in lower mg.* Z

¹⁹ hec statuta CRSKNBP; statuta ZJOGA; *om.* HQ

4

De honore monachis competente et ut nullus eorum temptet ecclesiastica aut secularia inquietare negocia, nec alienum seruum preter conscientiam domini eius¹ suscipere²

Qui iure³ et pure⁴ solitariam eligunt uitam, digni sunt conuenienti honore. Quia tamen quidam monachi habitu utentes indifferenter per ciuitates necnon et monasteria se ipsos presumptione propria commendantes, placuit neminem aut edificare aut construere⁵ monasteria aut oratorii domum sine conscientia ipsius ciuitatis episcopi⁶. Eos uero qui per singulas ciuitates seu possessiones in monasteriis sunt subiectos⁷ esse episcopo debere⁸, et quieti operam dare, atque obseruare ieiunia et orationes in locis in quibus semel Deo se⁹ deuouerunt permanentes. Et neque communicare ecclesiasticas¹⁰ atque¹¹ seculares aliquas attractare¹² actiones, relinquentes propria monasteria, nisi forte iubeantur propter urgentes¹³ necessitates ab ipsius ciuitatis episcopo. Et neminem seruorum suscipi in monasterium ut sit cum eis monachus, nisi cum domini proprii conscientia. Pretereuntem uero hec decreuimus [85rb] extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Conuenit ergo¹⁴ ciuitatis episcopo curam sollicitudinemque necessariam monasteriis exhibere.

C. Chalcedon c 4; H 285b; M 309-10; ID 7.1, cf. ID 16. 46 (pt); IP 3.174; C 16 q 1 c 12, of which Et neminem seruorum – blasphemetur is a later addn

¹ eius LRDBZOA; sui WN; ? CK

² iiii *add.* ZOGHA, *om.* CRKNB

³ Qui iure CRSKND; Qui uere LWBPJOGHQ; Sui uere Z; [Q]ue A

⁴ *after corr.* O

⁵ construere CS(*after* monasteria)KNBPZ; constituere JOGHQA

⁶ *corr. fr.* -opis H

⁷ subiectos CSKBZOHA; subditos ND

⁸ episcopo debere CSKNBP; debere episcopo ZOGHQ; debere episcopos A

⁹ semel Deo se CKDBZOHA; semel Deo S; se Deo semel N

¹⁰ -icas CKNBZHQA; -ica O

¹¹ atque CKSNB; aut P; neque ZOGHQA

¹² attractare CLRXWKDBH; attractare SN; ac tractare ZOQA

¹³ -entes CKDBZOHA; -uentes N

¹⁴ ergo CLWKNZ; uero RXSBPZ²OGHQA

*Quod non liceat episcopum uel quemlibet ex clero de alia ad aliam transire ciuitatem*¹

Propter² eos episcopos siue clericos qui de ciuitate ad³ ciuitatem transeunt, placuit diffinitiones datas a sanctis patribus habere propriam⁴ firmitatem.

C. Chalcedon c 5; H 285b; M 310; +C 7 q 1 c 26

¹ v *add.* ZOGHQA, *om.* CRKNB

² Propter CKNPZ(-r- ss)OHA; Apud B

³ ad CWKDBZOHA; in N

⁴ ciuitatem *add. and canc.* O

6

*Quod non oporteat absolute quoslibet ordinari*¹

Neminem² absolute ordinari presbiterum³ uel⁴ dyaconum nec quemlibet in ecclesiastica ordinatione constitutum⁵ nisi manifeste in ecclesia ciuitatis siue possessionis⁶, aut in martyrio aut in monasterio hic qui ordinatur mereatur ordinationis publicate uocabulum. Eorum qui absolute ordinantur⁷ decreuit sancta synodus uacuum habere manus impositionem, et nullum tale factum ualere ad iniuriam ipsius qui eum ordinauit⁸.

C. Chalcedon c 6; H 285-6; M 310; D 70 c 1

¹ vi *add.* ZOGHA, *om.* CRKNB

² -inem CKNBZOQA; -ine H

³ *corr. fr.* episcopum Zmg.

⁴ uel CWKDBZOHA; nec N

⁵ constitutum CKNDBZJQA; constitum O; constitutam H

⁶ possessionis Z

⁷ *a short erasure here* O

⁸ -auit CRNDBZOGHA; -auerit K

7

*De clericis et monachis non manentibus in suo proposito*¹

Eos qui semel in clero taxati fuerint siue in monasteriis deputati, decreuimus neque ad militiam² neque ad honores seculares uenire. Eos autem qui hoc ausi fuerint facere, et non actum rei penitere maluerint ut ad hoc idem reuertantur quod ante obtentu Dei proposuerunt sibi anathematizari.

C. Chalcedon c 7; H 286a; M 310; C 20 q 3 c 3

¹ vii *add.* OGHQA, *om.* CRKNBZ

² mil- CKNBZOGHQ; mal- A

8

De clericis qui sunt in ptochiis, monasteriis atque martyriis¹ que sub potestate episcoporum uniuscuiusque ciuitatis existunt²

Clerici³ in ptochiis, monasteriis aut martyriis constituti, sub potestate sint⁴ eius qui in ea est ciuitate episcopus secundum traditionem sanctorum patrum, neque⁵ presumptionem⁶ recedant a suo episcopo. Eos uero qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocumque modo uel⁷ si noluerint subiacere proprio episcopo, siquidem fuerint [85va] clerici personarum ordinatione subiaceant⁸

¹ *corr. fr.* monasteriis X

² viii *add.* ZOGA, *om.* CRKNBHQ

³ *after corr.* Z

⁴ sint CLRSK²BPZOHA; *om.* W; sunt KND

⁵ neque CRXKND; neque per C²R²SW; nec per LBPZOHA; nec per suam (*corr. fr.* sui) Q

⁶ -ionem CLRSWBZOHA; -ione KND; temeritatem Q

⁷ uel CNDBZOGHA; *om.* K

⁸ *corr. fr.* -eat C?

condempnationibus canonum. Si uero laici uel monachi fuerint, communione priuentur.

C. Chalcedon c 8; H 286a; M 310; ID 6.358; +C 18 q 2 c 10b

9

¹De his que presunt monasteriis aut martyriis²

Clerici qui pauperum dispositioni uel monasteriorum uel martyriorum presunt, sub potestate singularum ciuitatum episcoporum secundum sanctorum canonum traditionem perdurent, nec³ per suam temeritatem episcopi sui moderationem declinent. Qui autem huiusmodi dispositionem quolibet modo subuertere ausi fuerint, et episcopo suo non obedierint siquidem clerici fuerint⁴ canonice dampnationi subiaceant. Si autem monachi aut laici sint, a communione⁵ suspendantur.

C. Chalcedon (vers. prisca) c 8, numbered as c 9 in Eton College ms 97 fo. 264r [ex inf. Karl-Georg Schon]; ID 6.359; +C 18 q 2 c 10c

¹ Vnde supra add. ZOGHQA, om. CRSKNB. J reverses cc.9-10 and corrects by marginal letters

² after corr. Z; x add. O(mg.)GQ; ix add. ZHA(mg.), om. CRKNB

³ nec CLWBPZOHA; neque RXSKND

⁴ et episcopo - clerici fuerint CLRSWBPZOHA; om. KND

⁵ priuentur add. and canc. N

10

Quod non oporteat clericos¹ pretermisso episcopo ad secularia iudicia commeari²

Si clericus aduersus clericum habeat negocium, non relinquat suum episcopum, et ad secularia iudicia concurrat, sed prius negocium agitetur apud episcopum³ proprium. Vel certe si fuerit negocium ipsius episcopi, apud arbitros ex utraque parte electos audiatur⁴ negocium. Si quis uero contra hec fecerit, canonum⁵ subiaceat correptionibus. Et si clericus aduersus⁶ suum seu alium episcopum habeat causam apud audientiam synodi prouincie conquiratur. Si uero contra⁷ ipsius prouincie⁸ metropolitanum episcopum episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius dyocesis primatem, aut certe ad Constantinopolitane regie ciuitatis sedem ut eorum ibi⁹ proprium negocium acquiratur.

C. Chalcedon c 9; H 286a; M 310-11; ID 6.360; C 11 q 1 c 46

¹ -icos CKNBJOQA; -ico Z

² x add. Z; ix add. OQ; xi add. GH; om. CRWK?NDBA; A has here the text of c 11, placing this canon after it, with the same rubric repeated

³ episcopum CKNBZOGHQ; om. A

⁴ corr. fr. -itur X

⁵ -onum CKNBZOGHQ; -ones A

⁶ aduersus (-s ss C) CRXSWKNPQ; aduersum BPZJOGHA

⁷ et add. K

⁸ conquiratur. Si uero - prouincie C²LR²SKNBZOHA; om. CRX

⁹ ibi CWKDBZOA; ut N

11

Quod non liceat¹ clericos in duabus ecclesiis ministrare²

Non licere clericum in ecclesiis duarum ciuitatum ordinari³, sed in ea in qua ab inicio ordinatus est⁴, et cuius expeditio erat ante⁵ perfugium. Et si propter uaneglorie desiderium contigerit, ut post ad ecclesiam maiorem confugerit [85vb] eum

¹ liceat CKNBZOHQA; om. G

² xi add. ZJGHQ, om. CKNBOA. Quod non - min. in mg. as c 10 A

³ -ari CRKNZPOHA; -are B

⁴ ss Z

⁵ ante CRKNPZOHA; aut B

indubitanter reuocari debere ad eam in qua ab exordio ordinatus est et⁶ ibi tantummodo ministrare. Si uero quis iam translatus est ab alia in aliam ecclesiam, nil habeat commune cum priore ecclesia siue sub ecclesia constitutis martyribus siue in ptochiis uel ex synodicis⁷ aut eorum negociis. Eos uero qui ausi fuerint post ordinationem huius magne et uniuersalis synodi agere que prohibita sunt, statuit sancta synodus cadere de proprio gradu.

C. Chalcedon c 10; H 286a-b; M 311; C 21 q 2 c 3 from Si quis iam translatus

⁶ *corr. fr.* ut K

⁷ *corr. fr.* -ocis Z

12

Quod¹ oporteat egenis epistolam tribui, honestiores autem commendaticii² litteris approbari³

Omnes pauperes et indigentes ecclesiasticis auxiliis cum proficiscuntur sub probatione epistole, siue⁴ pacificis que dicuntur ecclesiastice tantummodo commendari statuimus, et non commendaticiiis epistolis⁵. Quia commendaticias quas dicimus epistolas eos tantum accipere conuenit, qui in opere non⁶ sunt clariores ut eis tantummodo prebeantur.

C. Chalcedon c 11; H 286b; M 311

¹ *lacuna follows Z*

² *corr. fr.* -icis G

³ -ari CLWK?N; -are RSB; -are xii ZOGHQA

⁴ siue CKNPZOHA; sue B

⁵ *corr. fr.* episcopis K

⁶ non CSND²BZOGHA; *om.* KD

13

Quod non oporteat extraneos clericos sine commendaticiiis¹ litteris ministrare²

Extraneum clericum et lectorem extra suam ciuitatem sine³ commendaticiiis litteris⁴ proprii episcopi nusquam penitus liceat ministrare.

C. Chalcedon c 13; H 286b; M 311; +D 71 c 7 var.

¹ -at- ss O

² xiii *add.* ZOGHQA, *om.* CKNB

³ ss O

⁴ ss Z

14

Quod non liceat clerico uxorem secte alterius¹ accipere nisi forte spondeat se ad ueram fidem uenire²

Quia in³ quibusdam prouinciis conceditur psalmistis et lectoribus uxores accipere, statuit sancta synodus prorsus non licere cuiquam⁴ ex his alterius secte accipere uxorem⁵. Si quis uero preuenit et habet iam de tali conubio filios⁶, si forte⁷ preuenerit⁸ eos iam apud hereticos baptizari, debet eos offere sancte ecclesie catholice ut ibi communicent⁹. Qui uero adhuc baptizati non sunt, omnimodo non posse eos in¹⁰

¹ secte alt. CRKBZOA; alt. secte ND

² xiiii *add.* ZOHQ

³ in CLRWNDZOGHA; *om.* K

⁴ non lic. cuiq. CRKNPZOHA; cuiq. non lic. B

⁵ acc. ux. CKDBZOHA; ux. acc. N

⁶ et *add.* KND, *om.* CRWBZOHA

⁷ s *add. and canc.* Z

⁸ preu- CWNDBZOGHA; prou- K

⁹ c'ommunicent Z

¹⁰ *add.* Z mg.

ecclesia heretica baptizari, nec matrimonio iungi¹¹ heretico, Iudeo uel pagano [86ra] nisi forte sponderit se uenire¹² ad orthodoxam fidem dum coniungitur¹³ persone orthodoxe. Si quis uero hanc diffinitionem¹⁴ sancte synodi preterierit regularum condemnationibus subiaceat.

C. Chalcedon c 14; H 286b; M 311-2; IP 3.110 var. to uxorem only; D 32 c 15 as IP

¹¹ iungi CWKDBZOHA; coniungi N

¹² se uenire CLRSBZOGHA; *om.* KND

¹³ coniungitur CKNBZOQA; coniungi H

¹⁴ -ti-ss B

15

De dyaconissis mulieribus, quod¹ nisi quadragenarias non liceat ordinari²

Dyaconissam non debere ante quadraginta annos ordinari et hoc cum diligenti probatione. Si uero susceperit ordinationem, et quantocumque tempore obseruauerit ministerium, et postea se³ nuptiis tradiderit, iniuriam faciens gratie Dei, hec anathema sit cum eo qui in illius nuptiis conuenerit.

C. Chalcedon c 15; H 286b; M 312; C 27 q 1 c 23

¹ *corr. fr.* quondam Z

² xv *add.* ZOGHQA, *om.* CKNB

³ se CKNBJOHA; si Z

16

De monachis uel puellis Deo dicatis quod non liceat eis nuptiis iungi¹

Si qua uirgo se dedicauerit Deo, similiter monachus², non licere eis³ nuptiis iungi⁴. Si uero inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus uero⁵ posse in eis facere humanitatem si ita probauerit loci episcopus.

C. Chalcedon c 16; H 286b; M 312; C 27 q 1 c 22

¹ xvi *add.* ZOGHA, *om.* CKNB

² -us CKNPZ²OHA; -is BZ

³ *corr. fr.* eos K

⁴ nuptiis iungi CSKNBP; iungi nuptiis ZOGHA

⁵ uero CLRXSWBZOGHA; autem KND

17

De ecclesiis in parrochiis per xxx annos ab¹ episcopo habitis uel de² renouatis urbibus³

Per singulas ecclesias rusticanas parrochias siue possessiones manere immobiles apud eos qui eas retinent⁴ episcopos, et maxime qui eas sine uolentia iam per xxx annos tenentes gubernauerunt. Si uero infra⁵ triginta annos facta fuerit aut fiat de his altercatio, licere eis qui se dixerint lesos propter eas mouere apud synodum prouincie certamen. Si quis uero putauerit se a proprio metropolitano grauari, apud primatem dioceseos aut apud Constantinopolitane ciuitatis sedem agat iudicium sicut dictum est. Si uero quelibet ciuitas per auctoritatem imperialem renouata est, aut si renouetur in posterum⁶ ciuibus et publicis ordinationibus etiam ecclesiarum⁷ parrochitarum [86rb] sequatur ordinatio.

C. Chalcedon c 17; H 286-7; M 312; ID 3.106 as here; C 16 q 3 c 1 to certamen

¹ ab CNDBZOGHA; et K

² ss CR

³ xvii *add.* ZOGHQA, *om.* CKNB

⁴ eos *add. and canc.* Z

⁵ infra CLRSWKNP; iuxta B; intra ZOGHA

⁶ in posterum CKDBZOHA; etiam postmodo N

⁷ et. ecc. CKNBZHQA; ecc. et. O

18

De conspiratione clericorum, quod Greci fratras¹ dicunt²

Coniurationum et conspirationum crimen quod apud Grecos dicitur³ fratrea⁴, publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi. Hoc multo magis in sancta Dei ecclesia ne fiat conuenit abdicari. Si qui⁵ uero clerici seu monachi inuenti fuerint coniurantes aut fratras⁶ uel factiones⁷ componentes aliquas suis episcopis aut aliis clericis omnimodo cadant de proprio gradu.

C. Chalcedon c 18; H 287a; M 312; +C 11 q 1 c 21

¹ Greci fratras CRSKBZOGHQ; fratres Greci N; Greci fratrea DA

² xviii *add.* ZOGHQA, *om.* CKNB

³ apud Grecos dicitur] *corr. fr.* Grecos uocatur X²

⁴ -r- ss C

⁵ qui CKNPZOHQA²; *om.* BA

⁶ -ias CKNBPZJ; -eas OGHQA

⁷ factiones C²LRXSWKNDPZOHQA; actiones CB

19

Quod oporteat per prouincias bis in anno¹ concilia fieri²

Peruenit ad nostras aures³ quod in prouinciis constituta⁴ episcoporum concilia minime celebrentur, ex hoc probatur quod multe que correptione⁵ opus habeant ecclesiastice res negligantur. Statuit ergo hec sancta⁶ synodus secundum patrum regulas bis in anno in unum conuenire per singulas prouincias episcopos, ubi singula que emergerint corrigantur. Qui uero noluerint conuenire episcopi constituti in suis ciuitatibus et hoc maxime cum sui⁷ corporis sanitate consistentes etiam hominibus aliis urgentibus et inexcusabilibus negociis liberi sunt, licere eos fraterne caritatis admonitionibus corripi.

C. Chalcedon c 19; H 287a; M 312; ID 4.243; +D 18 c 6

¹ bis in anno per prouincias G

² xviii *add.* BZOGHQA (*om.* CKN)

³ nostras aures CNBZOGHA; aures nostras KD

⁴ const- CKNPZOHA; inst- B

⁵ corrept- CKNBZOA; corrupt- HQ

⁶ ergo hec sancta CRSWND; igitur hoc sancta L; hec ergo sancta K; igitur sancta hec B; igitur hec sancta ZOGHQA

⁷ *corr. fr.* suis Z

20

Quod minime clericis in aliam¹ ciuitatem transmigrare liceat, nisi eis qui pro persecutione proprias amiserint² ciuitates³

Clericos in singulis ecclesiis constitutos sicut iam difiniuimus, non licere in alterius ciuitatis ecclesiis ordinari⁴, sed acquiescere in ea in qua ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis qui proprias ciuitates perdiderunt, et ex necessitate ad alias ecclesias migrauerunt. Si uero quicumque episcopus post diffinitionem istam ad alium episcopum pertinentem clericum susceperit, placuit sancte synodo et hunc qui suscepit⁵ et eum qui susceptus est tamdiu excommunicatos⁶ manere, quamdiu ipse clericus ad propriam reuertatur ecclesiam. [86va]

C. Chalcedon c 20; H 287a; M 312; ID 6.361; D 71 c 4

¹ aliam CKNBZJOHQA; alienam G

² -erint CLRXBZOHQA; -erunt WND; ? K

³ xx *add.* ZJOHQA, *om.* CKNBG

⁴ ordinari CRKDBZOHA; *om.* N

⁵ suscepit CLKNBZOA; susceperit HQ; et eum qui susc. *repeated and struck out* C

⁶ excommunicatos CSBZO²GHQA; excommunicatus RX; excommunicatum LWKD; excommunicata O

21

De episcoporum aut¹ clericorum accusatoribus quales debeant suscipi in accusationem²

Clericos siue³ laicos qui accusauerint episcopum aut clericos⁴ temere atque indifferenter non debere suscipi in accusationem nisi prius eorum opinio fuerit perscrutata⁵.

C. Chalcedon c 21; H 287a; M 313

¹ aut CKNBZOGHQ; uel A

² xxi *add.* ZOGHQA, *om.* CKNB

³ siue CKBPZOHA; uel NB

⁴ -icos CKNPZOHA; -icum B

⁵ -s- ss C; -r- ss Z

22

Quod non liceat clericis post mortem sui episcopi res ad eum pertinentes diripere¹

Non licere clericis post mortem sui episcopi rapere² pertinentes ad eum res³ sicuti iam precedentibus regulis statutum habetur. Si uero hec fecerint periclitari se nouerint a proprio gradu.

C. Chalcedon c 22; H 287a; M 313; C 12 q 2 c 43

¹ xxii *add.* BZOGHQA, *om.* CKN

² res *add.* CLW; *om.* RXSKNDBPZOGHA

³ res R²SKNDBPZOGHA; *om.* CLRXW

23

Quod non liceat monasteria que consecrata sunt diuersoria secularia fieri cap. xxxiii¹

Que semel consecrata fuerint² monasteria³ cum iudicio sui⁴ episcopi maneant perpetuo et pertinentes ad ea res conseruari ipsis⁵ monasteriis decreuimus, nec ulterius posse ea fieri secularia habitacula. Qui uero permiserint hec fieri subiaceant his condemnationibus que per canones constitute sunt.

C. Chalcedon c 24; H 287b; M 313

¹ xxxiii CRXWGA?; xviii L; xxix KND; xxiii B?ZOHQ?

² -erint CSKNBP; -erant ZOGHQA

³ mon. fuer. *marked for reversal* G

⁴ sui CKNBJOHQA; *om.* Z

⁵ ipsis CKNBZJHQA; ipsi O

24

Quod non oporteat¹ post obitum episcopi ordinationem alterius episcopi differe cap. xxv²

Quoniam quidam³ metropolitanorum sicut ad nos perlatum est negligunt creditum⁴ sibi gregem, et differunt ordinationes facere⁵ episcoporum, placuit sancte synodo intra tres menses fieri ordinationes episcoporum, nisi forte inexcusabilis necessitas coegerit ordinationis tempus amplius propagari. Si autem quis episcoporum hec non obseruauerit ipsum debere ecclesiastice condemnationi subiacere. Redditus uero eiusdem uiduate ecclesie integros reseruari apud echnomum eiusdem ecclesie placuit.

C. Chalcedon c 25; H 287b; M 313; +D 75 c 2

¹ -eat CRWKDBZOA; -et N

² xxv CLRSWKND; xxxiii BZOHQ

³ *corr. fr.* quidem A

⁴ creditum CKNBZHQA; *om.* O

⁵ *in mg.* H

25

De echonomis¹ id est dispensatoribus, singulis ecclesiis² habendis³ cp. xxvi⁴

Quoniam⁵ in quibusdam⁶ ecclesiis⁷ sicut ad nos peruenit, sine echonomo episcopi res [86vb] ecclesiasticas tractant, placuit omnes ecclesias episcopos habentes⁸ habere et echonomos de proprio clero qui gubernent ecclesie res cum arbitrio sui episcopi, ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum, et ex hoc deueniat dispergi⁹ eiusdem ecclesie res et sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si uero quis hec non obseruauerit¹⁰ diuinis subiaceat¹¹ regulis.

C. Chalcedon c 26; H 287b; M 313; D 89 c 4

¹ -omis CRKDBZOHQA; -omiis N

² ecclesiis CRSKNDB; ecclesie ZOHQA

³ *corr. fr.* -tes X²; h- ss Z

⁴ xxvi LRSWKNOA; xxv BZHQ; ? C

⁵ Quoniam CLRSWKND; Quia BPZOGHQA

⁶ quibusdam C²LKSNDBPZOHQA; quibus CRW

⁷ ecclesiis CKNBZHQA; *om.* O

⁸ ep. hab. CKNBZOG; hab. ep. HQA

⁹ *after corr.* Z

¹⁰ -ue-ss C

¹¹ sub- ss K

26

De his qui sibi rapiunt uxores cp. xxvii¹

Eos² qui sibi rapiunt uxores, uel eos qui eis auxilium prestiterint, statuit sancta synodus si quidem clerici fuerint, cadere de proprio gradu³, si uero laici fuerint anathema esse.

C. Chalcedon c 27; H 287b; M 313; ID 8.322

¹ xxvii CSWKNOA; *om.* B; xxvi ZHQ

² Nos D

³ cadere de proprio gradu CSWDZOHQA; cadere proprio gradu LRXKNP; proprio gradu cadere B

A2. XA

1¹

Ex libro diurno. Professio Romani pontificis²

Sancta octo uniuersalia concilia, primum Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, Calcedonense quintum et sextum item Constantinopolitanum³ et septimum item Nicenum, octauum quoque Constantinopolitanum usque ad unum apicem immutilata seruare et pari honore et ueneratione digna habere et que preiudicauerunt et statuerunt omnibus modis sequi et predicare⁴, queque condempnauerunt ore et corde condempnare profiteor.

Lib. Diurn. 129-30 no. V 73; CB Varia II 129; ID 4.132; IP 2.103; D 16 c 8

¹ *There are no cap. nos in this section in KB, and LXRS have no continuous sequence either. N numbers as here; C is obscure, but numbers this and c 6 as c. 1, with no other legible numbers; W numbers this as 2.10.27, and then numbers continuously from c 2 as cc 1-7*

² De octo synod¹ *add. in mg.* A, in text S; xxvii *add.* HQ

³ -anum CSWKNBP; -ana ZOGHA

⁴ *et add. and canc.* Z

2

Beda, De temporibus cp. dcxxxviii¹

¹ dec- O

Sexta synodus uniuersalis Constantinopoli celebrata est, et Greco sermone conscripta, temporibus² pape Agatonis³ exequente et⁴ residente⁵ piisimo principe Constantino intra palatium suum simulque legatis apostolice sedis et episcopis cl residentibus. Prima uniuersalis synodus in Nycea⁶ congregata est contra Arrium cccviii patrum temporibus Iulii pape sub Constantino⁷ principe, [87ra] secunda⁸ in Constantinopoli cl patrum contra Macedonium⁹ et Eudoxium temporibus Damasi pape et Gratiani principis quando Nectarius¹⁰ eiusdem urbis episcopus est ordinatus. Quarta in Calcedone dcxxx¹¹ patrum sub Leone papa temporibus Martiani¹² principis contra Euthicen nefandissimorum presulem monachorum. Quinta in Constantinopoli temporibus Iulii¹³ pape sub Iustiniano principe contra Theodorum et omnes hereticos. *Bede, De temporum ratione c 66 s.a. 4639 (ed. C.W. Jones CCL 123B, 528); ID 4.125a has more; IP 2.113 (first 4 lines only); D 16 c 9*

² quoque *add.* CW, *om.* LRXSKNBPZOGHA

³ pape Ag. (et *add.* B) LRXSKNBPZOGHA; Ag. pape CW; pape Ag. pape L²

⁴ et CSWRKN; ac BPZOHQA

⁵ principio *add.* O

⁶ Nycea CLRSWBPZJOGQ²; Nicena KNDHA; Nicenum Q

⁷ *erasure follows in* O

⁸ secunda CRWNDBZOGHA; *om.* K

⁹ -nium CRKNPZOHA; -num B

¹⁰ *erasure follows in* O

¹¹ dcxxx CKNBZOGHQ; de xxx A

¹² Martiani L²RXSWKNBPZOGHQA; Martiniani C; Mariunani L

¹³ Iulii CLRSKNBP; Vigili ZJOGHQA

3

Gregorius Iohanni Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Antiocheno Iohanni Ierosolimitano¹ Anastasio² ex patriarche a patriciis³. De quattuor conciliis⁴

Sicut sancti Euangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere et uenerari me fateor, Nycenum scilicet in quo peruersum Arrii⁵ dogma destruitur. Constantinopolitanum quoque in quo Eunomii et Macedonii error conuincitur. Ephesinum etiam⁶ primum in quo Nestorii impietas iudicatur. Calcedonense uero in quo Euthicis Dyoscorique⁷ prauitas reprobatur tota deuotione complector integerrima approbatione custodio, quia in his uelut in quadrato lapide sancte fidei structura⁸ consurgit, et cuiuslibet⁹ uite atque actionis consistit¹⁰ quisquis soliditatem eorum non tenet etiam si lapis esse cernitur, tamen extra edificium iacet. Quintum quoque concilium ueneror, in quo epistola que ibi dicitur erroris plena reprobatur. Theodorus personam mediatoris Dei et hominum in duabus substantiis¹¹ separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur, scripta quoque Theoderici¹² per que beati Cyrilli fides reprehenditur ausu dementie prolata refutantur. Cunctas uero quas prefata ueneranda¹³ concilia personas respuunt respuo, quas uenerantur amplector, quia dum uniuersali sunt consensu [87rb] constituta se et non illa destruit quisquis presumit aut soluere quos religant aut ligare quos soluunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.

¹ Rero- G

² Anastasio *repeated* K

³ a patriciis CRXW; a patribus SKND²B; a paribus C²LZOGHA; patribus D

⁴ De Quat. - conc. CRSWKND; *om.* ZOGHA

⁵ Arrii CNDBZOGHA; Arriani K

⁶ etiam CKNBZOGH; et A

⁷ -s- ss B

⁸ structura CLSWBPZOGHA; fructus R?XKND; fructura R²

⁹ cuiuslibet CKNBZOGH; cuius libri A

¹⁰ -istit CSKNBPZ; -istat OGHQA

¹¹ substantiis CSKNBP; subsistentiis ZOGHA

¹² -erici CKNBH; -orici ZJOA

¹³ ueneranda CRXSWBPZOGHA; *om.* KND

Greg. 1; JE 1092; Reg. 1.24; AL 6.50; ID 4.117; D 15 c 2 lacks last sentence

4

Actio quarta¹ septime synodi²

Petrus episcopus Nichomedie dixit, Habeo librum continentem canones sancte synodi sexte. Patriarcha dixit, Quidam per ignorantiam scandalizantur pro³ canonibus istis dicentes, Nunquid sexta synodus⁴ canones fecit? Sciant ergo quoniam sancta synodus sexta sub Constantino⁵ congregata est contra eos qui dicebant unam operationem et uoluntatem in Christo. In qua sancti patres illos ut hereticos anathematizauerunt et orthodoxam fidem explanauerunt, et soluta est synodus Constantini decimo quarto anno. Post quatuor uero aut quinque annos idem sancti patres congregati sunt sub Iustiniano filio Constantini⁶, et predictos canones promulgauerunt. Et nullus de eis dubitet. Qui enim sub Constantino in synodo fuerunt, idem ipsi⁷ sub Iustiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim ut synodus uniuersalis canones ecclesiasticos promulgaret.

PL 129 (vers. Anast.) 292; ID 4.121a; D 16 c 6a

¹ et *add.* A

² De octo synodis *in mg.* A

³ pro CKNBZHQA; per O

⁴ canones *add. and canc.* Z

⁵ Constantino CKNBZOGH; Constino Q; Constantinopoli A

⁶ Constant' ZOQ

⁷ idem ipsi *repeated and canc.* O

5

Actio sexta tomo¹ primo² contra falsam septimam synodum

Septima synodus quomodo dicitur que non concordat³ precedentibus sex⁴ uniuersalibus⁵ synodis? Omne⁶ quod septimum ponitur consequens debet habere cum rebus prenumeratis. Si uero in nullo prenumeratis rebus participat nec eis connumerari potest. ITEM. Sancta sexta synodus et uniuersalis post promulgatam ab ea diffinitionem contra Monoscelitas Constantino imperatore qui congregauerat eam non multo post defuncto, et Iustiniano filio eius regnante pro eo, eadem sancta synodus diuinitus inspirata iterum Constantinopolim quarto aut quinto anno congregata est, et canones numero c. duos ad correptionem ecclesie promulgauit. [87va]

Cf. PL 129 (Vers. Anast.) 377-8; ID 4.121b incl. rubr.; D 16 c 6b from Item. Sancta only

¹ *corr. fr.* domo O

² .i. CLRSWNDZOHA; id est KB

³ con- *om.* K; *ss* D

⁴ prec. sex CLRSWBZOGHA; sex prec. KND

⁵ -li- *ss* H

⁶ ergo *add. and canc.* Z

6

Adrianus papa Tharasio patriarche. Actio secunda septime¹ synodi

Sanctam sextam synodum² recipio cum omnibus canonibus suis in quibus dicitur in quibus scripturis sanctarum imaginum agnus precursoris digito ostensus depingitur³ qui in figuram transiit gratie uerum nobis per legem Moysi premonstrans agnum Iesum Christum dominum nostrum. Antiquis ergo⁴ figuris et umbris ad ueritatis prefigurationem ecclesie sancte traditis ualedicentes gratiam et ueritatem preferimus,

¹ septime CRSKNBZJOQA; vi HQ²

² Sextam – syn.] Sextam secundam secundam X

³ -ingitur CRKNBZ?OQA; -ingi H

⁴ ergo CLRSWKN; igitur BPZOGHA

et sicut⁵ plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum dominum nostrum Iesum Christum sed⁶ humanam imaginem⁷ amodo et in imaginibus pro ueteri agno⁸ depingi iubemus.

JE 2448 (mod.); cf. PL 129.237; ID 4.122 var.; D 16 c 5 to canonibus suis only, De cons. D 3 c 29

⁵ sicut CLRWBZOGHA; sic KND

⁶ sed CLRSWBZOGHA; secundum KND

⁷ mag- O; -ine Z

⁸ agno CKNBZOGH; anno A

7

Epistola sexte¹ synodi ad papam Agatonem

Nos quidem tibi² qui in prima sede uniuersalis ecclesie sedes et stas super firmam fidei petram que a nobis in synodo³ gesta sunt presentauimus. ITEM. Nichil ad gratiam uel ad odium fecimus, sicut ab his quos ad uos mittimus cognoscere potestis⁴, et ab his etiam qui locum uestrum in synodo haberunt, id est Theodoro et Georgio presbiteris, et Iohanne dyacono et Constantino subdyacono, filiis uestris et fratribus nostris, et ab his etiam⁵ qui a sancta synodo nostra⁶ missi sunt episcopis.

¹ sexte LKNSWDBZJO²GHQA; septimi C?; septime R; quinti O

² quidem tibi CKNBZJOHQA; tibi quidem G

³ *corr. fr.* ginodo N

⁴ ab his quos ad – potestis *in mg* L²

⁵ etiam LWKNBPZOGHA; *om.* CRXS

⁶ *ss* C

8

Canones sexte synodi.¹ Epistola² synodi ad Iustinianum filium Constantini

Quoniam sancte et uniuersalis³ synodi quinta sub Iustiniano augusto sexta sub Constantino patre tuo⁴ augusto de misterio⁵ fidei plenissime disputantes canones non fecerunt sicut cetera quatuor uniuersales synodi. propterea nos conuenientes in hanc imperialem urbem sacros canones conscripsimus. ITEM⁶. Placuit huic sancte synodo ut amodo confirmata et rata sint canonum⁷ apostolorum octoginta quinque capitula⁸. ITEM⁹. Confirmamus et ceteros sanctorum¹⁰ canones et synodos, id est Nycenam, [87vb] Anchiritanam¹¹, Neocesariensem, Gangrensem, Antiochenam¹², Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Calcedonensem, Sardicensem et Carthaginensem et opuscula Theophili, Alexandrini episcopi et Dyonisii Alexandrini¹³ episcopi et martyris, et Gregorii Thiunastragi¹⁴ Neocesariensis¹⁵ episcopi, Athanasii Alexandrini episcopi, Basylii Cesarie Capadocie episcopi, Gregorii Niseni episcopi¹⁶, Gregorii theologi, Amphylogii Hiconensis¹⁷ episcopi,

¹ Can. sexti syn. *in mg*. OA; *after* Constantini ZGH; *om.* Q

² -las S

³ -alis CRXSKBP; -ales WNZOGHQA; -al' LD

⁴ patre tuo CRKNPZOHA; tuo (*ss*) patre B

⁵ de misterio C²LRSWNBZOGHA; de ministerio C?KD; sexta de ministerio X

⁶ Item CRXSWKNDP; Item ii B; capl. ii ZOGHQA

⁷ -onum CKNBZOGHQ; -ones A

⁸ capitula CKDBZOHA; *om.* N

⁹ v. cap. *add.* G; Item *in mg*. Q

¹⁰ patrum *add.* ZOGHA, *om.* CKNBP

¹¹ Anchiritanam CSKNBPH; Anciranam ZJOQ; Anciranum GA

¹² Neoces. episcopi, Athan. - Antiochenam *in outer mg*. B

¹³ *after corr.* O

¹⁴ Thiun- CKNBP; Thum- ZOHA

¹⁵ -ensis CKNBPOHA; -ensi Z

¹⁶ Greg. Nis. ep. *repeated and canc.* B

¹⁷ -ensis CLRWKNPZ; ? B; -iensis Z²OH?QA?

Tymothei Alexandrini episcopi, Cyrilli Alexandrini episcopi¹⁸, Germani Constantinopolitani episcopi, Cypriani Carthaginensis¹⁹ episcopi et synodum suam. *ID 4.123 to scripsimus, ID 4.106 (Placuit - capitula), ID 4.134 var. from Confirmamus; IP 2.125a as ID 4.106, IP 2.117a from confirmamus; D 16 c 7 (sl. var. of this, not ID)*

¹⁸ Cyrilli (Scrill- A) Alex. ep. CKNPZOHA; om. B

¹⁹ -ensis CKNBPZJQ; -iensis OHA

A2. XI [DE SEXTA SYNODO]¹

- ²i. Vt episcopus uel presbiter siue cuiuscumque ordinis clericus, si cum monacha fuerit fornicatus, deponatur, laicus uero excommunicetur
- ii. De his qui ad clerum accedunt ut si nubere uelint, ante ordinationem subdiaconatus hoc faciant
- iii. Ne dyaconus ante presbiterum sedeat
- iiii. Non licere clericum³ tabernam aut ergasterium habere
- v. De Iudeis a clericis uel laicis uitandis
- vi. Ne subdiaconus ordinetur minor xx annorum
- vii. Nullum clericum absque dimissoriis litteris episcopi sui in altera ecclesia constitui debere
- viii. Non licere episcopo in ciuitate que ad eum non pertinet predicare
- ⁴viiii. De depositis
- x. De eo qui sacram dispensat communionem ut deponatur si aliquod precium a percipiente exegerit
- xi. De presbiteris non legalibus nuptiis detentis
- xii. Non licere clerico uestimentum indecens⁵ habere
- xiii. Oblationem solam et uuas seorsum benedictas populo debere⁶ distribui
- xiiii. De⁷ clericis in oratoriis que intra domos sunt ministrantibus
- xv. De misse celebratione
- xvi. Non licere metropolitano episcopo res alicuius ecclesie auferre eiusdem⁸ defuncto episcopo
- xvii. De priuilegiis Constantinopolitane sedis et Alexandrine atque Antiochene

¹ De - Syn. B; Incipiunt capitula S; om. CLRWKND

² capitulatio om. ZOGHQA, in CLRXSWKNDBP

³ -cum CLRKND; -co XSWBP

⁴ De depositis om. K, renumbering from now on

⁵ uest. indec. CLRWKDB; indec. uest. N

⁶ debere CLRWKNDP; om. B

⁷ Ee N

⁸ ecclesie add. LWBP, om. CRXSKND

1

Vt episcopus uel presbiter siue cuiuscumque ordinis clericus si cum monacha fuerit fornicatus deponatur, laicus uero excommunicetur¹ cp. iiii² [fo. 88ra]

¹ Vt - excomm. CSKNB; om. ZOGHQA (which run this section straight on from the last)

² cp. iiii om. B

Si quis episcopus presbiter aut dyaconus aut subdiaconus aut lector aut psaltis³ aut ostiarius cum muliere sanctificata Deo⁴ mechatus fuerit, deponatur, quia sponsam Christi corrumpit. Si uero laicus excommunicetur.

+C 27 q 1 c 6

³ psaltis CLRBZJOA; psalmista XSWKNDPHQ; psalus G

⁴ Deo CWNDBZOGHA; om. K

2

De his qui ad clerum accedunt, ut si nubere uelint ante ordinationem subdiaconatus¹ hoc faciant cp. xii²

Si quis eorum qui ad clerum accedunt uoluerit nuptiali³ mulieri copulari, hoc ante ordinationem subdiaconatus⁴ faciat.

IP 3.102; D 32 c 7

¹ subdiaconus B

² De - faciant cp. xii CRSKN; De - fac. B; cap. vii ZOGHQ; cap. vi A

³ -iali CSKNBP; -iali lege ZJOHQ²; -iari lege QA

⁴ -at- ss B

3

Ne dyaconus ante presbiterum sedeat¹ cp. viii²

Precipimus, ne³ dyaconus quamuis in dignitate hoc est in officio quolibet ecclesiastico sit, ante presbiterum sedeat, nisi cum⁴ uices habuerit⁵ proprii patriarche⁶ aut metropolitani pro aliquo capitulo. Tunc enim sicut illius locum tenens honorabitur⁷. Si quis uero presumpserit hoc tyrannice facere, a proprio gradu repulsus ultimus omnium fiat in ordine suo.

ID 6.123; D 93 c 26

¹ Ne - sedeat CSWKNB; om. ZOGHQA

² viii CSWKNZOGHQ; om. B; vii A

³ ss L²

⁴ corr. fr. con- O

⁵ -eriit O

⁶ patr. prop. later reversed K

⁷ -abatur CKNBZQOA; -abilitur H

4

Non licere clericum tabernam aut ergasterium habere¹ cp. viiii²

Nulli³ licere⁴ clerico tabernam aut ergasterium habere. Si enim huiusmodi tabernam ingredi inhietur, quantomagis aliis ministrare in ea? Si quis⁵ uero tale quid fecerit, aut cesset aut deponatur.

+D 44 c 3

¹ Non - habere CSKNB; om. ZOGHQA

² cp. viiii om. B

³ Non S

⁴ licere RXSKND; liceat C²LWBPZOGHA; ? C

⁵ quis C²LWKNDBPZOHQA; qui CRX; om. S

5

De Iudeis a clericis uel laicis uitandis¹ cp. xi

Nullus eorum² qui in sacramento³ sunt ordine⁴ aut laicus azima Iudeorum manducet aut cum eis habitet, aut eos in infirmitatibus suis uocet aut medicinam⁵ ab eis percipiat,

¹ De - uitandis CSKNB; om. ZOGHQA

² ss O

³ -rato CLRXSZOGHA; -ro WKNDP

aut cum eis in balneo lauet. Si uero quisquam hoc⁶ fecerit, si⁷ clericus est deponatur, laicus uero excommunicetur.

ID 13.116; +C 28 q 1 c 13

⁴ sunt ord. CKNPZOHA; ord. sunt B

⁵ -inam CSWKN; -inas BPZOGHA

⁶ quisq. hoc CKNZOHQ; hoc quisq. B; quisq. hec P

⁷ corr. fr. qui O

6

Ne sybdyaconus¹ ordinetur minor² xx annorum³ cp. xv⁴

Subdiaconus⁵ non minor uiginti annorum ordinetur. Si quis uero in aliquo ordine sacerdotali⁶ preter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

+D 77 c 4

¹ subdiaconus CLRWKDB; diaconus N

² minor CLRSWKN; iunior B

³ Ne - annorum CRSWKNB; om. ZOGHQA

⁴ cp. xv om. B

⁵ After corr. B; Subdianus A

⁶ ord. sac. CRKDBZOHA; sac. ord. N

7

Nullum clericum absque dimis[soriis] litteris episcopi sui in altera ecclesia¹ constitui debere² cp. xvii³

Quoniam diuersarum ecclesiarum clerici suas in quibus ordinati sunt⁴ ecclesias relinquentes ad alios concurrunt episcopos et ignorante proprio episcopo in alienis constituuntur⁵ ecclesiis et hoc contingit eos sine subiectione permanere⁶, precipimus amodo nullum omnino clericorum in quocumque sit gradu licentiam habere sine dimissoriis litteris episcopi sui in altera constitui ecclesia. Qui uero hoc amodo non obseruauerit ad obprobrium eius qui ordinauit eum, deponatur tam ipse quam qui eum sine ratione suscepit⁷.

C 21 q 2 c 1

¹ alt. eccl. CRXSWKN; alteram L; eccl. alt. B

² Nullum debere CLSWKNB; om. ZOGHQA

³ xvii CL²RXSBZOGHQA; xviii W; vii LKND

⁴ sunt CRWNDZOGHA; om. K

⁵ in added and cancelled K

⁶ permanere CSKNB; manere ZOGHA

⁷ -pit CRNDBZOGQA; -perit KH

8

Non licere episcopo¹ in ciuitate que ad eum non pertinet predicare² cp. xx

Non liceat episcopo in altera que ad eum non pertinet ciuitate publice predicare. Si quis uero inuentus fuerit hoc faciens, ab episcopo³ cesset, que uero presbiteri sunt faciat.

¹ -opo CLRWKDB; -opum N

² Non - predicare CLRSWKNB; om. ZOGHQA

³ -opio CLR²XSWKNDPJOHQ; -opo RBZA

9

De depositis¹. cp. xxi²

¹ De depositis CSWKNB; om. ZOGHQA

² cp. xxi om. B

Qui pro culpis suis inrecuperabiliter depositi sunt³, et in locum laicorum redacti, si sponte sua conuertantur ad Deum et peccato renunciant pro quo depositi sunt, et omnino se alienant ab eo clericalem tonsuram non perdant. Si uero peccato adhererint, quemadmodum laici comas dimittant, quia mundanam conuersationem celesti uite preposuerunt.

ID 6.124

³ dep. sunt CRWKNPZOHA; sunt dep. B

10

De eo qui sacram dispensat communionem ut deponatur si aliquod precium a percipiente exegerit¹ cp. xxiii²

Nullus episcopus aut presbiter aut diaconus qui sacram dispensat communionem a percipiente gratiam communionis aliquod precium exigit, neque enim uenditur gratia³ neque pro precio gratiam Sancti⁴ Spiritus damus, sed dignis munere sine defraudatione⁵ participare. Si quis uero eorum qui connumerantur in clero exegerit ab eo cui sacram communionem dispensat aliquod precium deponatur sicut imitator⁶ symoniace fraudis.

ID 2.92; C 1 q 1 c 100

¹ De - exegerit CSWKNB; om. ZOGHQA

² xxiii RXXSWKNBZJHQA; om. L; xxii L²O; ? C

³ -m ss K

⁴ Sancti CLRSWKND; om. BPZOGHQA

⁵ obsc. corr. ss R

⁶ simotator, corr. to simitator and then canc., add. X

11

De presbiteris non legalibus nuptiis detentis¹ cp. xxvi

Presbiterum nuptiis non legalibus detentum [88va]² cathedram quidem habere, sed ab officio abstinere precipimus. Sufficiat enim et huiusmodi indulgentia, quia benedicere aliis eum qui uulnera sua curare³ debet consequens non est, Benedictio enim sanctificationis traditio est. Qui uero hanc non habet propter delictum ignorantie, quomodo aliis tradet? Neque enim publice⁴ neque priuate benedicat, neque corpus Domini dispenset aliis, neque alio modo⁵ ministret⁶, sed sufficiat ei quod presidet et imploret⁷ a Domino ut dimittatur ei iniquitas ignorantie sue. Manifestum autem quod et huiusmodi non legitime nuptie soluentur et nullatenus uir accessum habebit ad eam propter quam sacro ministerio priuatus est.

D 28 c 16

¹ De - detentis CSKNB; om. ZOGHQA

² et add. QA, om. CKNBZJ?OGH

³ curare CNDBZOGHA; om. K

⁴ -u- ss C

⁵ modo CKNBZOGHQ; om. A

⁶ corr. fr. -tet O

⁷ -l- ss Z

12

Non licere clerico indecens uestimentum¹ habere² cp. xxvii

Nullus eorum qui connumerantur in clero uestimentum indecens habeat, siue in ciuitate degens siue in itinere ambulans sed stolis utatur que concesse sunt clericis. Si quis uero tale quid³ fecerit, per unam ebdomadam suspendatur.

¹ indec. uest. CLWN; uest. indec. RSKDB

² Non - habere CRKNB; om. ZOGHQA

+C 21 q 4 c 2

³ *corr. fr.* quod H

13

Oblationem solam et uuas seorsum benedictas populo debere distribui¹ cp. xxviii
Didicimus² quod in quibusdam ecclesiis sacerdotes sacrificio oblationis coniungant uuas que secundum usum in altario offeruntur, et sic simul utraque populo dispensent³. Precipimus igitur ut nullus sacerdos hoc ulterius faciat, sed in remissionem peccatorum populo oblationem solam distribuatur, et uuas seorsum benedictas populus qui petierit accipiat, ut datori fructuum gratias agat.

De cons. D 2 c 6

¹ Oblationem - distribui CSWKNB; *om.* ZOGHQA

² Didicimus CL²RXKNDBPZJOG; Si dicimus LW; Dicimus SHQA

³ -sent CXSWKNB; -set R; -sant ZJOHQ; -dant A

14

De clericis in oratoriis que intra domos sunt ministrantibus¹ cap. xxxi

Clericos qui ministrant in oratoriis que intra domos sunt, cum consensu episcopi² loci illius hoc facere precipimus. Si quis uero hoc non obseruauerit deponatur.

De cons. D 1 c 34

¹ De - minist. CLRSKNB; *om.* ZOGHQA

² loci *add. and canc.* Z

15

De misse [88vb] celebratione¹ cap. xxxii²

Iacobus frater Domini secundum carnem cui primum credita est Ierosolimitana³ ecclesia⁴ et Basilius⁵ Cesariensis episcopus, cuius claritas per totum orbem refulsit in scriptis addiderunt nobis misse celebrationem.

De cons. D 1 c 47

¹ De - celeb. CLSKNB; *om.* ZOGHA

² xxxii CLWKNZOGHQ; *om.* B; xxii A

³ *corr. fr.* -mat- O

⁴ Ier. ecc. CKNBZO; ecc. Ier. HQA

⁵ -si- ss A

16

Non licere metropolitano episcopo res alicuius ecclesie auferre eiusdem ecclesie¹ defuncto episcopo² cp. xxxv³

Non liceat alicui metropolitano moriente episcopo⁴ qui sub eo est aut res suas aut ecclesie sue⁵ auferre, sed⁶ sint sub custodia cleri ecclesie defuncti episcopi⁷ usque dum alius ordinetur episcopus. Si uero clerici in ecclesia non fuerint, tunc metropolitanus illibata episcopo⁸ qui inibi ordinabitur reddat.

+C 12 q 2 c 48

¹ ecclesie CLRSWB; *om.* KND

² Non - episcopo CLRSWKND; *om.* ZOGHQA

³ cp. xxxv *om.* B

⁴ mor. ep. CKNPZOHA; ep. mor. B

⁵ sue CKDBZO²HQA; *om.* NO

⁶ *corr. fr.* aut O

⁷ episcopi KKNBZOGHQ; *om.* with an erasure A

⁸ episcopo KKNBZOGHQ; *om.* A

17

De priuilegiis Constantinopolitane sedis et Alexandrine atque¹ Antiochene² cp. xxxvi
Renouantes sancti Constantinopolitani concilii decreta, petimus ut Constantinopolitana sedes similia priuilegia que inferior Roma accipiat, et in ecclesiasticis rebus magnificetur ut illa secunda post illam existens, postquam Alexandrina sedes numeretur, deinde Antiochena et post eam³ Ierosolimitana.
+D 22 c 6

¹ atque CRWKDB; uel N

² De - Ant. CRSWKNB; om. ZOGHQA

³ post eam CSKNBPJOA; postea ZHQ

A2. XII DE SEPTIMA SYNODO

- i. ²Reuertentes ab³ heresi scripto heresim suam negare debere et sedibus receptis manere in clero si tamen cum presentes essent orthodoxi episcopi⁴ sponte ab⁵ hereticis non sunt ordinati
- ii. Quod melius sit iurantem periurare quam in confractione sanctorum imaginum sacramentum custodire
- iii. Quod Christiani ad memoriam et recordationem primitiuorum uenerentur imagines⁶
- iiii. Quod qui pro muneribus ordinat uel ordinatur ab ordine cadere debeat
- v. Quod qui ad episcopatum promouendus est psalterium nosse debeat et omnem diuinam scripturam
- vi. Quod electio a principibus facta non sit rata
- vii. Item quod qui ordinat uel ordinatur per pecuniam a gradu decadat
- viii. Regulares inquisitiones semel in [89ra] anno per singulas prouincias fieri oportere⁷ et ne metropolitanus habeat licentiam de his que defert episcopus secum aliquid expendendi⁸
- viii. De euchonomis in ecclesiis statuendis
- x. Non licere episcopo uel abbati de salariis⁹ alicuius episcopi siue monasterii quicquam in principum manus conferre uel cognatis propriis¹⁰ donare
- xi. De ordine in sacratione custodiendo, et quod abbati in proprio monasterio liceat facere lectoris manus impositionem. Similiter et corepiscopo¹¹
- xii. Ne¹² clericus in duabus ecclesiis connumeretur
- xiii. Quod non liceat episcopis uel clericis fulgidis et claris uestibus uti
- xiiii. Duplex monasterium minime fieri debere

¹ capitulatio om. ZOGHQA, in CLRXSWKNDBP

² Reuertentes - ordinati as A2.11.18 W

³ ab CLRWNDB; ad K

⁴ ss C

⁵ ab CLRWNDB; ad K

⁶ Whole title added at head of leaf W

⁷ -ere CLRWKNDP; -et B

⁸ expendendi CLRWKDB; expendi N

⁹ sal- L²XSWNDBP; sol- CRK; scol- L

¹⁰ cog. prop. (-s ss B²) RXSKNDBP; prop. cog. CLW

¹¹ Sim. et cor. CLRWKB; om. N; et cor. in mg. D

¹² Ne CLWKNDDB; De N

¹Anno imperii Yrene et Constantini² octauo exiuit Tharasius sanctissimus archiepiscopus Constantinopoleos in Niceam³ ciuitatem, et celebrata est sancta et uniuersalis septima synodus.

ID 4.131

¹ *As c 15 of capitulatio W*

² -ti- ss O

³ Niceam CLXSWNDBPZJHQ²A; Nicenam RKOQ

1

Actio prima septime synodi. Reuertentes ab heresi scripto heresim suam negare debere et sedibus receptis manere in clero, si tamen cum presentes essent orthodoxi episcopi sponte ab hereticis non sunt¹ ordinati²

Conuenientibus apud Niceam Bithinie et consedentibus Petro archipresbitero, et Petro presbitero et abbate monasterii sancti Sabe, locum tenentibus Adriani pape et Tharasio archiepiscopo Constantinopolitano³ et Iohanne et Thoma apochrisiariis⁴ apostolicarum sedium orientalium et ceteris episcopis, episcopi Sycilie dixerunt, Dignum est ut de futuris inquiramus. ITEM Basilius episcopus Anchyre dixit, Constitutio ecclesiastica habet canonicè tradita ab antiquo a sanctis apostolis et successoribus eorum sanctis patribus nostris et magistris et sanctis uniuersalibus sex synodis et localibus synodis orthodoxis ut qui ab⁵ aliqua⁶ heresi reuertuntur ad orthodoxam fidem et traditionem catholice ecclesie scripto negare debeant heresim suam et con[89rb]fiteri fidem catholicam. ITEM. Tharasius patriarcha dixit, Videtur nobis ut⁷ sedes suas recipiant, qui ab⁸ heresi reuertuntur⁹. Religiosi monachi dixerunt. Sicut receperunt¹⁰ uniuersales sex synodi ab heresi reuertentes, et nos recipimus. Sancta synodus dixit, Placet omnibus et nobis. Et iussi sunt Basylius episcopus Anchire et Theodorus episcopus¹¹ Myrree et Theodosius¹² sedere in gradibus et sedibus suis. ITEM Constantinus episcopus Cypri dixit. Non oportet nos qui episcopi sumus indigere doctrina sed aliorum esse doctores. ITEM Tharasius episcopus dixit, Malorum doctorum mala doctrina¹³. Ecclesia de malis doctoribus sacerdotes non recipit. ITEM Iohannes apochrisarius¹⁴ orientalium sedium¹⁵ dixit, Heresis separat ab ecclesia¹⁶ omnem hominem. ITEM Tharasius episcopus dixit, Ecce multi¹⁷ canonici libri¹⁸ et synodochi¹⁹ et paterni lecti²⁰ sunt et ab heresi reuertentes docuerunt nos recipere si aliqua alia²¹ causa non est in eis. ITEM Petrus apochrisarius²² pape dixit,

¹ sunt CRWKDB; sint N

² Reuertentes - ordinati CLRSWKNDDB; *om.* ZOGHA

³ -ti- ss A; -politano ss O

⁴ apocificariis A

⁵ -uersalibus sex synodis – qui ab *in very small hand partly in mg.* C

⁶ *corr. fr.* aqua O

⁷ ut CLRSDBZOGH; quod KN; *om.* A

⁸ *corr. fr.* ad O

⁹ *corr. fr.* -entur Z

¹⁰ -erunt CKNBZOQ²A; susceperunt Q; -erint H

¹¹ ss ZO

¹² *large lacuna follows in Z*

¹³ uel *add.* N, *om.* CKDBZOHA

¹⁴ -iarius CLRSKNPZO; -arius WBQA; dixit *add. and canc.* O

¹⁵ ss Z

¹⁶ sep. ab eccl. CKNPZOHA; ab eccl. sep. B

¹⁷ multi LR²WKDBPZOHA; multa CRXSW²SN

¹⁸ can. lib. CKNPZOHA; lib. can. B

¹⁹ *after corr.* X

²⁰ lecti CRWDBPZOHA; lecta K?N

²¹ aliqua alia CKNPZOHA; alia aliqua B

²² -sarius B; -sarius Z

Rome exiliatus est Macharius hereticus a sancta sexta synodo²³ et quadraginta dierum inducias dedit illi pater noster Benedictus papa, et cotidie mittebat ad eum Bonifacium consiliarium suum, et instruebat eum commonitoriis²⁴ uerbis²⁵ ex diuina scriptura et nullatenus uoluit emendari. Hoc autem faciebat²⁶ ut eum reciperet. ITEM. Tharasius patriarcha dixit, Quid dicitis de Anatholio, nonne in quarta synodo factus est²⁷ princeps, et ecce ab impio Dyoscoro²⁸ ordinatus est? Et nos igitur recipiamus eos qui ab hereticis ordinati sunt, sicut et Anatholius receptus est. ITEM. Vere uox²⁹ Dei est, quoniam non³⁰ moriuntur filii pro patribus sed unusquisque in peccato suo moritur, et quoniam ex Deo est ordinatio. ITEM. Tharasius patriarcha dixit. Audiuius paterna mandata. Quid igitur? Oportet recipere ab hereticis [89va] ordinatos? Sancta synodus dixit, Audiuius, domine, et oportet eos recipere. Tharasius patriarcha dixit, Plures eorum qui in sexta synodo conuenerunt, a Sergio, Pyrro, Paulo, Petro ordinati sunt, qui fuerunt principes hereseos Monoscelitarum, quoniam isti continuatim in Constantinopolitana sede sederunt et ab ultimo eorum Petro scilicet usque ad sextam synodum non fuerunt plusquam quindecim anni. Thomas uero et Iohannes et Constantinus ab hereticis illis archiepiscopi facti sunt, et tamen propter hoc non sunt³¹ reprobati. Sancta synodus dixit. Hoc manifestum est. Constantinus episcopus Cypri dixit, Sufficenter ostensum est quod ab hereticis uenientes recipiendi sunt. Si uero quis³² sponte ad hereticum uadit, et accipit ordinationem, non recipiatur. ITEM. Tharasius patriarcha dixit, Et ego refuto eos qui ob huiusmodi causam aut fidei subuersionem ordinati sunt, et maxime cum presentes essent orthodoxi³³ episcopi, a quibus poterant ordinari. Sic enim est³⁴ paternus intellectus. Si uero synodalis consonantia facta fuerit et humanitas ecclesiarum de orthodoxia qui presumpserit³⁵ ab immundis hereticis ordinari, depositioni subiaceat. Sancta synodus dixit, Hoc est iustum iudicium.

C. Nicaea II, loosely related to vers. Anast. (Acta conciliorum oecumenicorum Ser. II (i) 19, 39, 51, 61, 65, 67, 71, 91, 93, 99, 107, 109); C 1 q 7 c 4

²³ sancta sexta syn. RXSKNBZOGHA; sexta sancta syn. CL; sexta syn. sancta W

²⁴ -oriis CRWBNZOGHA; -orii KD

²⁵ after corr. B

²⁶ -ac- ss H

²⁷ est repeated C

²⁸ corr. fr. Discoro Z

²⁹ Vere uox CLRWBPZO²GHQA; Vox uere SO; Et uox KND

³⁰ ss H

³¹ sunt CKNPZOHA; om. B

³² quis CKNBZHA; qui O

³³ after corr. Z; corr. fr. orodoxi A

³⁴ ss O

³⁵ pre- ss Z

2

*In actione¹ quarta². Quod melius sit iurantem periurare quam in confractione
sanctarum imaginum³ sacramentum custodire⁴*

Iohannes apochrisarius orientalium sedium dixit, Significat sermo patris nostri Sophronii quod melius sit iurantem periurare quam conseruare sacramentum in confractione sanctarum imaginum. Hoc autem dicimus quia quidam se sacramento excusant. Tharasius patriarcha⁵ dixit⁶, Quia pater⁷ Sophronius⁸ nouerat bonitatem Dei

¹ sexta thomo add. and canc. Z

² In act. qu. CLRXKNBZOHA; om. S

³ imaginum C(after corr.)LSKDB; uirginum RX

⁴ Quod - custodire CLRSWKDB; om. NZOGHQA

⁵ patriarcha CWKNBPZ; pater OGHA

⁶ dixit pater marked for reversal O

⁷ pater CNDBZOGHA; om. K

propterea transgredi uoluit impium iuramentum. ITEM. Tharasius patriarcha⁹ dixit¹⁰, Herodes obseruauit¹¹ sacramentum et¹² periit. Petrus uero negauit cum iuramento et conuersus fleuit et saluatus est. Omnem enim peccatum bonus [89vb] Deus indulget, si quis ex toto corde peniteat. Sancta synodus dixit, Sic docet¹³ sancta scriptura. ITEM. Leontius episcopus Photie dixit, Scriptum est, Iuramentum mendax ne diligatis. Qua de causa nostrum iuramentum¹⁴ mendax dissoluitur, quasi nullam habens uirtutem.

Cf. Vers. Anast. (PL 129.302); ID 12.15; IP 8.98-100; C 22 q 4 c 18

⁸ -r- ss C

⁹ patriarcha CWKNBZ; pat' J; pater OGHA

¹⁰ Quia pater Soph. - dixit om. P

¹¹ obseru- CRSWBPZOHA; seru- KND

¹² ss O

¹³ ss O

¹⁴ nost. iur. CRSWZOGHA; iur. nost. KND

3¹

In actione sexta² tomo ii. Quod Christiani ad memoriam et recordationem primitiuorum uenerentur imagines³

Venerabiles⁴ imagines Christiani non deos appellant, neque seruiunt⁵ eis⁶ ut diis, neque spem salutis⁷ ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriam et recordationem primitiuorum uenerantur eas⁸, et adorant sed non seruiunt eis cultu diuino nec alicui creature.

Cf. Vers. Anast. (PL 129.385C); De cons. D 3 c 28

¹ Whole c. after c 1 but marked for transpos. J

² sexta CSWKNBZOG; septima HQA

³ Quod - imagines CSKNB; om. ZOGHQA

⁴ corr. fr. Gen- Z

⁵ seruiunt CLRXXNBZOHA; om. S; eruiunt P

⁶ eis CRSKNBP; om. ZOHA

⁷ sue add. ZOGHA, om. CRSKNBP

⁸ ss O

4

In actione septima¹. Quod qui pro muneribus ordinat uel ordinatur ab ordine cadere debeat²

Si quis omnem traditionem ecclesiasticam uel scriptam³ uel non scriptam⁴ uiolat, anathema sit. Omnis episcopus aut presbiter⁵ dyaconus conuictus quod pro muneribus ordinationem dederit uel acceperit a sacerdocio cadit. Sed dicunt quidam quia penitentiam agimus pro peccato et Deus indulget illud. Ita et ego dico quia omnem penitentiam recipit⁶ Deus, et indulget per penitentiam peccata⁷ que iam facta sunt. Noui enim quod Daud fornicatorem et homicidam per penitentiam receperit⁸ Deus⁹, et dixerit de eo¹⁰, Inueni uirum secundum cor meum. Noui rursus eundem audientem a Deo, Non edificabis mihi domum, quia uir sanguinum es. Scio Manasse per

¹ corr. fr. sexta Z

² Quod debeat CSKNB; om. ZOGHQA

³ scriptam CKNBZOGHQ²; scripturam QA

⁴ uel non scr. in mg. H

⁵ aut add. C²LR²SWBPZOGHA, om. CRXKND

⁶ corr. fr. -epit Z

⁷ ss B

⁸ receperit CKNBZOGHQ; recepit A

⁹ per pen. rec. Deus CRKDBZOHA; rec. Deus per pen. N

¹⁰ de eo CKNBZOGHQ²; om. Q; Deo A

confessionem dimissam impietatem suam, scio meretrices et thelonearios¹¹ per penitentiam receptos, nullum tamen horum qui ante baptismum peccauerit sacerdotibus connumeratum¹². Scio quosdam dum essent in mundo in multa fornicatione mansisse¹³, monachos uero factos quasi luminaria mundi resplenduisse, nullum tamen ad sacerdotium¹⁴ ascendisse. Quod et si raro contigit [90ra] nulla¹⁵ tamen lex ecclesie fuit. Nouimus primum peccatricem Mariam post conuersionem tamen quamuis sancta et casta¹⁶ inter dyaconissas¹⁷ computata non est. Sed quid hec dico? Sequens sanctos apostolos et uenerabiles patres cum omni fiducia clamo, quod qui¹⁸ per pecuniam ordinatus est, siue episcopus siue presbiter siue¹⁹ diaconus, alienus est a sacerdotio. Neque enim uenalis est gratia Spiritus Sancti. Cayphe traditio est et adinuentio Symonis a sancto sacerdotio aliena. Et si in fornicationem lapsus est aliquis²⁰ post baptismum in sacerdotium non recipitur. Canones enim hoc prohibent. Si quis uero²¹ cum hoc peccato²² ad sacerdotium prouectus est, cognitus degradetur. ITEM. Ipsum qui per pecuniam ordinatus est, confiteor²³ quia per penitentiam recipit Deus. Bonus est in omnibus, et aperta uiscera eius omni homini penitenti. Sed quoniam iuxta apostolum oportet episcopum inreprehensibilem esse, quicumque per pecuniam²⁴ ordinauit aliquem uel ordinatus est, ab omni sacerdotio alienus est.²⁵ Tharasius patriarcha²⁶ dixit²⁷, Quicumque per pecuniam uel ordinant uel ordinauerunt uel ordinantur uel ordinati sunt episcopi, uel presbiteri, uel diaconi, uel quilibet de numero sacerdotali, repellantur omnino a²⁸ sacerdotio, sicut Symon magus a Petro. Qui per pecuniam dispensationem²⁹ uel curam sortiti sunt monasteriorum uel ecclesiarum uel religiosarum domorum, hierocomiorum, seniorum, orphanorum, trophiorum³⁰ cum depositione³¹ expellantur a dispensatione illa et cura. Qui post baptismum cadens in fornicationem ordinatus est, si postmodum confessus fuerit, cesset a ministerio. Si uero conuictus ab aliquo deponatur omnino. Percussor episcopus aut presbiter aut dyaconus per se uel per alium aliquem quasi per hoc timeri³² uolens deponatur. ITEM. Qui per seculares³³ potestates ordinatus fuerit, aut ecclesiam obtinuerit, deponatur. Si uero [90rb] religiosam domum, expellatur. Cf Dd 4.14; ID 4.198b (first 1 1/2 lines only); C 1 q 7 c 2

¹¹ thelonearios C²LRXSWK²NDPZOHA; thelonarios C; thelonearias K; ptelonearios B; theolenarios GQ

¹² -atum CKDBZOHA; -atur N

¹³ corr. fr. manxs- O

¹⁴ ad sac. om. K

¹⁵ nulla C²LSWKDP?OHQA; nullo RX; nulli NB; nullam Z; ? C

¹⁶ sancta et casta CLKDBZOHA; casta et sancta N

¹⁷ dyaconissas CKNPZOHA; diaconas B

¹⁸ ss Z

¹⁹ siue CKDBZOHA; seu N

²⁰ lapsus est aliquis CRWBZOGHA; lapsus aliquis est KD; aliquis lapsus est N

²¹ uero CLRWBZOGHA; autem KND

²² ss O

²³ confiteor CLSWK(after lacuna); perconfiteor RXND²BPZOGHA; perfiteor D

²⁴ over erasure B

²⁵ In Z Tharasius patriarcha - expellatur is placed after c 5 as a separate canon, with Tharasius patriarcha as rubric, but marginal letters replace it here.

²⁶ Thar. pat. in red ZOGHQ

²⁷ dixit CSKNB; om. ZOGHA

²⁸ a CKNPZOHA; om. B

²⁹ -antionem later corrected K

³⁰ trophiorum CWNDZOHA; om. K

³¹ -ti- ss C

³² corr. fr. temeri Z

³³ seculares CRSWK²D(followed by lacuna)BZOHA; singulares KN

5

*Ex eodem concilio cp. ii. Quod qui ad episcopatum promouendus est psalterium nosse debeat et omnem diuinam scripturam*¹

Quoniam psallentes repromittimus Deo, In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos, omnes quidem Christianos obseruare saluberrimum est, sed precipue hos qui² ecclesiasticam consecuti fuerint dignitatem. Vnde diffinimus omnem qui ad episcopatus prouehendus est gradum modis omnibus³ psalterium nosse ut ex hoc etiam omnis⁴ clerus qui sub eo fuerit ita moneatur⁵ et imbuatur. Inquiratur autem diligenter a metropolitano si in⁶ promptu⁷ habeat legem scrutabiliter et non transitorie tam sacros canones et⁸ sanctum euangelium quam diuini apostoli librum et omnem diuinam scripturam atque secundum mandata conuersari et docere populum sibi commissum. Substantia enim summi sacerdotii nostri sunt eloquia diuinitus tradita, id est uera⁹ diuinarum scripturarum disciplina quemadmodum magnus perhybet Dyonisius¹⁰. Quod si disceptauerit et ita libenter facere et docere minime sponderit¹¹, nullatenus consecretur. Ait enim prophete Deus, Tu scientiam reppulisti et ego repellam te ne sacerdocio fungaris michi.

Vers. Anast. (PL 129.480); ID 5.372; +D 38 c 6

¹ Quod - scripturam CSKNDB; om. ZOGHQA

² in add. B; short lacuna here C; LRXSWKNDZOHA as text

³ mod. omn. CKNPZOHA; omn. mod. B

⁴ after corr. Z

⁵ erasure in mid-word O

⁶ in CNDBZOGHA; etiam K

⁷ -p- ss O

⁸ corr. fr. ad O

⁹ uera CKNPZOHA; om. B

¹⁰ -ni- ss H

¹¹ sponderit CKNBZJOHQ; sponderit G; responderit A

6

*Quod electio a principibus facta non sit rata*¹ cp. iii²

Omnis electio episcopi uel presbiteri aut dyaconi a principibus facta irrita maneat, secundum regulam que dicit, Si quis episcopus secularibus potestatibus usus ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur et segregentur omnes qui illi communicant.

Vers. Anast. (PL 129.480); AL 6.5; CB Varia 2.105; Dd 4.13; ID 5.120; D 63 c 7

¹ Quod - rata CLSKNDB; om. OGHQA

² cp. iii CSKNZOHA; om. DB

7¹

*Item quod*² *qui ordinat uel qui*³ *ordinatur per pecuniam a gradu decimat*⁴ *cap. iiii*⁵

Omnis episcopus uel presbiter aut diaconus conuictus quod per pecuniam manus impositionem dederit uel acceperit a sacerdocio et⁶ gradu decimat. Fortassis autem dicunt aliqui quia penitentiam agimus de [90va] peccato et Deus ignoscit illud. Ita est, quia omnes agentes penitentiam⁷ Deus suscipit, et indulget⁸ per penitentiam peccata que iam perpetrata sunt. ITEM. Qui per pecunias quemquam consecrauit, uel consecratus est, alienus est a sacerdocio.

¹ om. D

² quod CLRWKB; om. N

³ qui CLRSW; om. KNB

⁴ Item quod - decimat CLRSWKNB; om. ZOGHQA

⁵ iiii CL²RWKN; om. LB; xx ZOGHQA

⁶ ss O

⁷ pen. CWNBZOGHA; om. K

⁸ -get ss Z

Dd 4.16; CB Varia 2.106; ID 5.121; +C 1 q 1 c 9 (last sentence only)

8¹

Regulares inquisitiones semel in anno per singulas prouincias fieri oportere², et ne metropolitanus habeat licentiam de his que defert episcopus secum aliquid expendendi³ cp. vi⁴

Quoniam quidem regula est que dicit bis in anno per singulas prouincias oportere fieri per conuentum episcoporum regulares inquisitiones propter fatigationem, et ut oportune habeantur ad iter agendum hii qui congregandi sunt diffinierunt sexte synodi sancti patres, omni excusatione remota modis omnibus semel in anno fieri, et deprauata corrigi. Hunc ergo canonem et nos renouamus et si quisquam princeps inuentus fuerit hoc prohibere, communionem priuetur. Si quis uero metropolitanorum hoc neglexerit agere absque necessitate, uel ui seu aliqua rationabili occasione canonicis penis subiaceat. Dum autem synodus agitur super canonicis et euangelicis negociis, oportet congregatos episcopos in meditatione et⁵ sollicitudine fieri custodiendorum diuinorum⁶ et uiuificorum Domini mandatorum. In custodiendis enim⁷ illis retributio multa, quia et lucerna mandatum⁸, lex autem lux et uia uite argutio et disciplina⁹ est et¹⁰ mandatum Domini lucidum illuminans oculos. Porro non habeat metropolitanus licentiam ex his¹¹ que defert episcopus secum, siue iumentum siue¹² aliquam speciem expendendi. Quod si hoc egisse conuictus fuerit, soluat quadruplum.

Vers. Anast. (PL 129.482-3); Dd 4.14 (Diffinierunt - subiaceat only); ID 5.373; +D 18 c 7

¹ om. D

² oportere CLSWKB; oportet RX; oporteret R²; debere N

³ expendendi CLRWKB; expendi N. Regulares - expendendi CLRSWKNB; om. ZOGHQA

⁴ vi CLRWKZOQA; vii N; om. B

⁵ in add. RXSKN, om. C(with lacuna)LWBPZOHQA

⁶ diu. CWKBZOHA; om. N

⁷ ss G

⁸ ss L

⁹ lacuna in mid-word O

¹⁰ ss A

¹¹ his CKNBZOQA; eis H

¹² corr. fr. siut K

9¹

De euchonomis² in ecclesiis statuendis cap. xi³

Cum simus⁴ debitores omnes sacras regulas custodire, et eam que dicit in unaquaque [90vb] ecclesia euchonomos esse, modis omnibus inuiolabilem conseruare debemus. Et siquidem unusquisque metropolitanus in sua ecclesia constituerit euchonomum, bene utique. Sin autem, ex auctoritate propria Constantinopoleos episcopis⁵ licentia est proponendi euchonomos⁶ in eius ecclesia. Similiter et metropolitanis si episcopi qui sub ipsis sunt non satagerint euchonomos statuere in suis ecclesiis. Id ipsum autem seruandum est etiam in⁷ monasteriis.

Vers. Anast. (PL 129.484); ID 5.374; +C 9 q 3 c 3

¹ om. D

² euch- LRXWKNB; ech- CS

³ De - stat. cap. xi CLRSWKNB; capl' xi ZOGHQ; De septima synodo A

⁴ simus C²LWPZOGHA; sumus RXSKN; ? C

⁵ -opis CSKNBP; -opos ZOGHA

⁶ euchonomos LRXWBP; echnomos CSK; euconomorum NZOHQA

⁷ ss K

10

Non licere episcopo uel abbati de salariis alicuius episcopi siue monasterii quicquam in principum manus conferre uel cognatis propriis donare¹ cp xii

Quisquis episcopus inuentus fuerit uel abbas de salariis episcopi siue² monasterii³ transferre quicquam in principum manus, uel⁴ etiam alicui⁵ persone conferre, irritum sit quod datum esse constiterit, secundum canonem sanctorum apostolorum qui dicit, Omnium⁶ ecclesiasticarum rerum episcopus habeat sollicitudinem ut dispenset eas tanquam Deo contemplante. Non licere autem fraudare⁷ ei quicquam ex illis uel cognatis propriis donare que Dei sunt. Quod si pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur, sed non sub⁸ horum occasione que sunt ecclesie defraudentur. Quod si⁹ excusationem pretenderint dampnum facere, et nichil ad profectum agrum existere, nec sic¹⁰ principibus qui loca per illa sunt tribuatur¹¹ ager uel locus, sed clericis¹² uel agri cultoribus¹³. Quod si calliditate¹⁴ usus fuerit, et a colono uel clerico¹⁵ emerit princeps agrum, etiam sic irrita sit uenditio, et restituatur in episcopo uel in¹⁶ monasterio, et episcopus uel abbas hoc faciens abiciatur, episcopus quidem ab¹⁷ episcopo¹⁸, abbas autem a monasterio¹⁹, tanquam qui dispergit male que non colligit. *Vers. Anast. (PL 129.484-5); ID 5.375; +C 12 q 2 c 19*

¹ Non - donare CLRSWKNDDB; *om.* ZOGHA

² in *add. and canc.* L

³ -asterii CLRXSNDDBPZOA; -eris WHQ; -eri K

⁴ *ss* O

⁵ alicui CSKNBP; aliquid ZOGHA

⁶ Omnium CKNBZOQA; Omnis H

⁷ -are CRXSKNZOHQA; -ari C²?LWBP

⁸ sub C²LWKNBPZOHA; *om.* CRXS

⁹ si C²LRXSWKNPZHQA; *om.* CO; si in B

¹⁰ sic C²LRXD²BPZOGHA; si CKND

¹¹ *erasure follows in Z*

¹² -icis CKNBZHA; -icus O

¹³ cul- *ss* B

¹⁴ *corr. fr.* -datate O

¹⁵ clerico CNDBZOGHA; *om.* K

¹⁶ *interl.* C

¹⁷ *ss* B

¹⁸ -opio CSKNBPO²HQ; -opo ZJOA

¹⁹ nasterio N

11

De ordine in sacratione custodiendo et quod abbati in proprio monasterio liceat facere lectoris manus impositionem, similiter et corepiscopo¹ cp. xiiii [91ra]

Quia ordo debet in sacratione² custodiri omnibus modis liquet, et cum diligentia conseruare sacerdotii promotiones Deo est prorsus³ acceptum. Et quoniam uidemus sine manus impositione a paruula etate tonsuram quosdam cleri⁴ accipientes, nondumque⁵ ab episcopo manus impositione⁶ percepta super ambonem⁷ irregulariter in⁸ collecta legentes, precipimus, amodo id minime fieri. Idipsum quoque conseruandum est etiam inter monacos. Lectoris autem manus⁹ impositionem¹⁰

¹ De ordine - corepiscopo CLRSWB; De ordine - impositionem (imposionem K) KN; De ordine - impositionem similiter D; *om.* ZOGHQA

² sacratione CLRSWBPZOHA; consecratione KND

³ est prorsus CRSBPZOGHA; prorsus est KND

⁴ cleri CKBZOHA; clerici N

⁵ *ss* R

⁶ a paruula etate tonsuram - impositione *om.* DM

⁷ -o- *ss* O

⁸ *ss* B

⁹ *man. aut. marked for reversal* G

¹⁰ -ionem CSKNBP; -ione ZOGHA

licentia est unicuique abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, sed¹¹ dumtaxat eidem abbati manus impositio facta noscatur ab episcopo, secundum morem preficiendorum¹² abbatum, dum constet illum esse presbiterum. Simili modo secundum antiquam consuetudinem corepiscopum¹³ preceptione oportet episcopi promouere lectores.

Vers. Anast. (PL 129.485); ID 5.376; D 69 c 1 from Quoniam uidemus

¹¹ sed CLRXS; si WKNBPZOGHA

¹² prefic- CSKNZOHA; prefac- B; fac- P

¹³ -opum CSKNBP; -opus ZOGHA

12¹

Ne clericus in duabus ecclesiis connumeretur² cp. xvi³

Clericus ab⁴ instanti tempore non connumeretur⁵ in duabus ecclesiis. Negociationis enim⁶ hoc et turpis commodi proprium est⁷, et ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Audiuius enim ex ipsa dominica uoce, quia nemo potest duobus dominis seruire, aut enim unum odio habebit, et alterum⁸ diliget, aut unum sustinebit et alterum contempnet. Vnusquisque enim secundum apostolicam uocem in quo uocatus est, in hoc debet manere, et in una locari ecclesia. Que enim per turpe lucrum in ecclesiasticis rebus efficiuntur, aliena consistunt a Deo, ad⁹ uite uero huius¹⁰ necessitatem studia sunt diuersa. Ex eis ergo qui uoluerit¹¹ acquirat corporis oportuna. Ait enim apostolus, Ad¹² ea que michi opus erant, et his¹³ qui mecum sunt, ministrauerunt manus iste. Et hec quidem in hac seruanda urbe. Ceterum in uillis¹⁴ que foris sunt propter inopiam hominum indulgeatur.

Vers. Anast. (PL 129.485-6); Dd 2.8 (frag. only); CB Var. II 67a as Dd; ID 6.311; C 21 q 1 c 1, of which last two sentences are a later addn

¹ after 2.14.2 with mg. note Hec sententia debet poni ubi supra uideris hoc signum A

² Ne - conn. CRSWKNB; De vi (septima H) synodo ZOGHQA

³ cp. xvi CRXSKN; cp. xv LWBZOGHQA; om. D

⁴ ab CKBNZOGH; om. A

⁵ con- ss O

⁶ est add. ZOGHA, om. CKNB

⁷ est CKNBP; om. ZOGHA

⁸ an obscure letter follows in Z

⁹ corr. fr. a O

¹⁰ huius CRSWBZOGHA; eius KND

¹¹ corr. fr. nol- Z

¹² Ad CKDBZOHA; At N

¹³ his CKNBZOGHQ; hi A

¹⁴ u- interlined C

13

Quod non liceat episcopis uel clericis fulgidis et claris uestibus uti¹ cp. xvi² [91rb]

Omnis iactantia et ornatura corporalis aliena est a sacro ordine. Eos ergo episcopos uel clericos³ qui se fulgidis et claris uestibus ornant emendari oportet. Quod si in hoc permanserint epythimio tradantur⁴. Similiter et eos qui unguentis⁵ inunguntur⁶. Quoniam⁷ uero radice amaritudinis exorta contaminatio facta est in ecclesia catholica Christianos calumpniantium heresis etiam hii qui hanc receperunt⁸ non solum

¹ Quod - uti CKNDB; om. ZOGHQA

² cp. xvi CRXLKNZOHA; cap. xviii W; om. DB

³ uel clericos CRKNPZOHA; om. B

⁴ corr. fr. trand- O

⁵ unguentis CRKBZQA²; ungentis OHA

⁶ inung- CRNDBZOGHQA; iniung- K

⁷ Quoniam CRNBZOGHQ; Quod A; Quo K

⁸ -erunt CRKNBZOGH; -erint A

imaginarias scripturas abhominati sunt sed⁹ et omnem reuerentiam reppulerunt, eos qui religiose¹⁰ ac pie uiuunt¹¹ offendentes, ac per hoc completur in eis¹² quod scriptum est, Abhominatio est peccatoris Dei cultus. Igitur si inuenti fuerint deridentes eos qui uilibus et religiosis uestimentis amicti sunt, per epythimum corrigantur. Priscis enim temporibus omnis sacratus uir cum mediocri¹³ ac uili ueste conuersabatur. Omne quippe quod non propter necessitatem suam sed propter uenustatem¹⁴ accipitur elationis¹⁵ habet calumpniam quemadmodum magnus ait Basylius, sed neque ex sericis texturis uestem quis uariatam induebat, neque apponebant uariorum colorum ornamenta in summitatibus uestimentorum. Audierant enim ex deisona lingua¹⁶ quia qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt.

Vers. Anast. (PL 129.486); Dd 2.9 (frg. only); CB Var. II 67b as Dd; ID 5.377; C 21 q 4 c 1, of which much is a later addn

⁹ sed LRXS²WKNDBZOHA; si CS

¹⁰ regiose K

¹¹ uiuunt ac pie *marked for reversal* Z

¹² completur in eis CLR SBZOGHA; in eis impletur KND

¹³ -c- *interlined* C

¹⁴ *corr. fr.* uet- H

¹⁵ elationis CRDBZOGHA; elongationis K; cl'onis N

¹⁶ lingua CRNDBZOH; siga A; ex deisona lingua *om.* K

14¹

Duplex monasterium non esse faciendum² cp. xviii³

Et hoc⁴ diffinimus minime duplex fieri monasterium, quia scandalum, id et offendiculum, multis efficitur. Si uero aliqui cum cognatis abrenuntiare et monasticam uitam sectari uoluerint⁵, debent uiri quidem uirorum adire cenobium, femine uero⁶ mulierum ingredi monasterium. In hoc enim placatur Deus. Que autem hactenus sunt dupla secundum regulam sancti patris⁷ Basylii et secundum preceptionem eius ita formentur. non habitent in uno monasterio monachi et monache. Adulterium enim⁸ intercipit cohabitationem, si habeat [91va] aditum monachus ad monacham uel monacha ad monachum secreto ad colloctionem. Non cubet monachus in muliebri⁹ monasterio, neque cum monacha singulariter conuiuetur. Et quando necessaria uite¹⁰ a uirorum parte¹¹ ad regulares deferuntur, extra portam¹² hec suscipiat¹³ abbatissa monasterii feminarum cum quadam uetula monacha. Porro si contigerit et aliquam propinquam suam uidere uoluerit monachus, in presentia abbatisse huic confabuletur per modica et compendiosa uerba et in breui¹⁴ ab ea discedat.

Vers. Anast. (PL 129.487); ID 7.25; +C 18 q 2 c 21

¹ *om.* D

² non esse faciendum CLRWB; minime fieri debere KN. Duplex - faciendum CLRSWKNB; *om.* ZOGHQA

³ xviii LRSKNZHQ; xxviii C; xxviii W; *om.* B; xviii OA

⁴ *ss* Z

⁵ -erint CRKNZOHA; -erit B; noluerint P

⁶ uero CKNBZOA; *om.* HQ

⁷ *corr. fr.* patres A; nostri *add.* N, *om.* CKBZOHA

⁸ *ss* Z

⁹ muliebri CRNBZOGHA²; mulieri KA; mulierum K²

¹⁰ *ss* L²

¹¹ *corr. fr.* porta Z

¹² *ss* O

¹³ *corr. fr.* -iant O

¹⁴ et in breui *add. in mg.* O²

A2. XIII EX OCTAVA SYNODO¹

- ²i. Quomodo fieri debet episcoporum promotio uel consecratio
ii. Vt quicumque de pontificatu ad monachorum descenderit uitam,
nunquam ad pontificatum resurgat
iii. De habenda dispensatione
iiii. De eodem
v. Quod liceat apostolice sedi iniuste dampnatos uel excommunicatos
restituere, et suis redditus condempnatores eorum uel
excommunicatores apostolico punire priuilegio
vi. De excellentia sacerdotali
vii. Non obesse inhonestatem parentum filiis honeste uiuentibus
viii. Quali timore et fide uel respectu percipere debeamus corporis et
sanguinis Christi gratiam
viii. Quod in iudicio presentium positum sit quantum uel quomodo penitere
debeant qui delinquant
x. De eodem
xi. Quomodo suscipiendus sit³ penitens
xii. De penitentibus⁴
xiii. De eo qui pro peccato non penitet
xiii. De his qui penituerint⁵ pro aliquo delicto et rursus in hoc ipsum
inciderint⁶
xv. De prohibenda colloquutione clericorum et mulierum institutis
seniorum⁷
xvi. De his qui agere aliquid eorum definiunt que non placent Deo
xvii. De infantibus qui offeruntur et de murmurantibus, ut⁸ iuxta sacerdotis
iudicium peniteant⁹
xviii. De prelatiis si aut fecerint aut facere iusserint quod a Domino
prohibitum est aut quod preceptum est preterierint, aut preterire
man[91vb]dauerint
xviii. De eodem
xx¹⁰. Item de eodem
xxi. Quod peccantibus consentiens et delinquentes defendens simili modo
culpabilis sit
xxii. De coniugatis ad monasterium conuerti uolentibus
xxiii. De monachis contentiosis
xxiii. De eodem
xxv. Vtrumque reum esse et qui de alio falsum profert et qui cito criminibus
aurem prebet
xxvi. De eodem
xxvii. De excommunicatis
xxviii. De eodem

¹ Ex oct. syn. CLWB; De oct. sinodo X; Capitula D; Capitula ex oct. syn. P; *om.* RKN

² *capitulatio om.* ZOGHQA, in CLRXSWKNDBP

³ *susc. sit* CLRWNDB; *sit susc.* K

⁴ DM *om. whole title, and renumber*

⁵ -erint CRXSW; -er' LP; -erunt KNB

⁶ delicto - inciderint (*incid. ss R, corr. fr. inced- S, inciderunt NBP*) CRXSWNBP; delictorum K; DM *om. whole title, and renumber*

⁷ D(*but not M*) *om. whole title, and renumbers*

⁸ *ss B*

⁹ *corr. fr. -ent K*

¹⁰ *om. whole entry K, renumbering the rest*

- xxviii. Abbatem uel monachum monasterii seruum non posse facere liberum¹¹
xxx. De iuuenibus uel suspectis si cum paruulis iocauerint uel aliquam
 familiaritatem habuerint
xxxi. De Spiritu Sancto¹²
xxxii. De sacramento corporis et sanguinis Domini

¹¹ DM *om. whole title, and renumber*

¹² DM *om. whole title, and renumber*

Adrianus papa secundus quod Nicholaus decessor eius disposuerat missos suos, Donatum scilicet Ostiensem¹ episcopum et Stephanum Nephesinum episcopum et Marinum dyaconum sancte Romane ecclesie ad Basylium imperatorem et ad filios eius, Constantinum et Leonem augustos Constantinopolim direxit². Cum quibus et Anasthasius³ bybliothecarius sedis Romane utriusque lingue, Grece scilicet et Latine peritus perrexit, et synodo congregata quam octauam uniuersalem synodum illuc⁴ conuenientes appellauerunt exortum scisma de Ignatii depositione et Fotii ordinatione sedauerunt⁵, Fotium anathematizantes et Ignatium restituentes.

CB Var. II 14g; D 63 c 2a

¹ -iensem CKNZOGHQ; -iense A; ? B

² *corr. fr. direxerit Z*

³ *corr. fr. Anastus O*

⁴ *corr. fr. illic C*

⁵ *Lacuna follows in O*

1

Quomodo fieri debeat episcoporum promotio uel consecratio. Ex octaua synodo cp. xi¹

Promotiones et consecrationes episcoporum concordans prioribus conciliis clericorum electione ac decreto et episcoporum collegio fieri hec sancta et uniuersalis synodus diffiniuit et statuit, atque iure promulgauit neminem laicorum principum uel potentum semet inserere electioni uel promotioni² patriarche uel metropolitani, aut cuiuslibet episcopi, ne uidelicet inordinata et incongrua [92ra] hinc fiat contentio uel confusio, presertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestatiuorum uel ceterorum laicorum habere conueniat, sed silere et attendere³ sibi usquequo regulariter a collegio ecclesie suscipiat finem electio futuri pontificis. Si uero quis laicorum ad concertandum⁴ et cooperandum inuitatur ab ecclesia, licet huiusmodi cum⁵ reuerentia si forte uoluerit obtemperare se asciscentibus⁶. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suam ecclesiam⁷ salutem promouet⁸. Quisquis autem secularium principum uel potentum uel alterius⁹ dignitatis laicus aduersus communem ac consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici¹⁰ ordinis agere temptauerit¹¹

¹ Quomodo - cons. Ex oct. syn. c. xi (? C, vi L) CLRSWB; Ex oct. syn. Quomodo cons. cap. xi (cap. xi *om.* D) KND; Ex oct. (viii O) syn. cp. xi ZOGHQA

² -ioni CKNPZOHA; -io B

³ att- CRKDBZOHA; acc- N

⁴ conuertendum *with a mark ss following Z*

⁵ *corr. fr. non O*

⁶ ascic- BA(*before corr.*)

⁷ -iam LRXSWNDBPZO; -sia C²KO²HQA; ? C

⁸ -ouet CKNPZOHA; -onet B

⁹ potestatis uel *add.* KND, *om.* CLRSWBZOHA

¹⁰ -ci *ss* O

¹¹ tept- C

anathema sit donec obediat et consentiat quod ecclesia¹² de electione et ordinatione proprii presulis¹³ se uelle monstrauerit.

CB Varia II 107; Dd 4.18; AL 6.20; ID 5.122; IP 3.8; D 65 c 2b to salutem promouet, Ia (Nullus laicorum principum - conueniat. Quisquis - end)

¹² *corr. fr.* deccl- O

¹³ p- ss O

2

Ex actione quinta synodi Constantinopolitane ccclxxxiii patrum sub viii Iohanne pape cui prefuit Petrus presbiter cardinalis et Paulus Anchonitanus¹ episcopus et Eugenius Ostensis episcopus. Vt quicumque de pontificatu ad² monachorum descenderit uitam³ nunquam ad pontificatum resurgat⁴

Apochrisiarii pape⁵ dixerunt. Hoc nequaquam apud nos habetur, ut quicumque de pontificali ordine ad monachorum id est penitentium descenderit uitam, ulterius possit ad pontificatum reuerti. ITEM. Precepit sancta synodus ut quicumque⁶ de pontificali dignitate ad monachorum uitam et penitentie descenderit locum, nequaquam iam ad pontificatum resurgat. Monachorum enim uita subiectionis uerbum habet, et discipulatus, non docendi uel presidendi uel pascendi alios.

Dd 4.437c; ID 7.149; C 7 q 1 c 45

¹ *corr. fr.* Anconicot- O

² monasterium *add.* N, *om.* CRKDB

³ uitam CRKDB; *om.* N

⁴ Vt quicumque - resurgat CRSKNDB; *om.* ZOGHQA

⁵ pape CRKDBZOHA; *om.* N

⁶ ut quic. *repeated* N

Hucusque de conciliis Grecorum¹. Deinde sequuntur² quedam sententie Grecorum doctorum³

¹ Grecorum LRSKNBZOGHQA; Gregorum C

² sequuntur G

³ De sententiis Grecorum doctorum *add. in mg.* A

A2. XIV [SENTENTIE GRECORUM]

3

Ex epistola Cyrilli missa Maximo¹ dyacono [92rb] Antiocheno. De habenda dispensatione²

Didici a diligendo michi Paulo monacho quia recusat pietas tua usque hodie communionem reuerentissimi episcopi Iohannis amplecti, pro eo quod quidam in Antiochena ecclesia male adhuc cum Nestorio uel sentiant uel iam senserint quidem sed forsitan³ resipuerint⁴. Probet igitur tua⁵ modestia utrum aliquando colligi nude ac irreuerenter⁶ cum Nestorio sentiant et inuicem colloquantur, licet aliquando cauteriatam habuerint conscientiam colligantur autem nunc acta penitentia super his⁷

¹ Maximo CRKNBZJOA; Maximiano HQ

² Ex epistola – dispensatione *in mg.* ZOGQA

³ -an CKNBZHA; -am O

⁴ *corr. fr.* resp- Z

⁵ *after corr.* O

⁶ P p. 170 (*last of quire xi*) ends at irre-, and p. 171 begins Dispensationes (*i.e. next canon*), with a new hand and rubrics again

⁷ his CKNBH; iis ZOQA

in quibus surrepti sunt, quamuis confiteri fortasse reuereantur excessum. INFRA. Vt autem non estimemur⁸ amare contentionem amplectamur episcopi reuerentissimi Iohannis communionem, indulgentes ei et causa dispensationis eius negocium non subtilius uel districtius siue⁹ uehementius erga se recognoscentes¹⁰ agatur¹¹. Dispensationis¹² enim gratia sicut dixi eget negocium multum.

C. Nicaea II (vers. Anastas.) in Acta conciliorum oecumenicorum Ser. II (i) 79-80; ID Prol. 130-1; +C 1 q 7 c 15

⁸ -emur CLRKBZOHA; -entur XWND

⁹ siue CNDBZOGHA; si ut K

¹⁰ -entes CLXSKND; -entis RWBZOGHA

¹¹ after corr. O

¹² corr. fr. -ones H

4

¹*Eiusdem² ad Gennadium presbiterum et archimandritam. De eodem³*

Dispensationes rerum nonnumquam⁴ cogunt parum quid a⁵ debito quosdam foras exire, ut maius aliquid lucrifaciant. Sicut enim hii⁶ qui mare nauigant tempestate urgente⁷, nauique periclitante anxii quaedam exhonerant, ut⁸ cetera salua permaneant ita et nos cum non habemus saluandorum omnium negociorum penitus certitudinem, despiciamus ex his quaedam ne cunctorum patiamur⁹ dispendia.

C. Nicaea II (vers. Anastas.) in Acta conciliorum oecumenicorum Ser. II (i) 81; ID Prol. 131; +C 1 q 7 c 16

¹ Ex add. CXSW, om. LRKNDBPZJOGHQA

² eiusdem CKNBZJOA; Fidem H

³ De eodem CLSKNBP; om. ZOGHQA

⁴ nonnumquam CRWBPZOGHA; non tanquam S; non tantum KND

⁵ a CKNBZHA; om. O

⁶ hii CKNBHA; ii ZO

⁷ urgente CNDBZOGHA; urgente K

⁸ corr. fr. et O

⁹ corr. fr. -imur O

5

Anastasius patriarcha Felici pape. Quod liceat apostolice sedi iniuste dampnatos uel excommunicatos restituere¹ et suis redditis² condempnatores eorum uel excommunicatores apostolico punire priuilegio³

Fuit semper uestre apostolice sedis licentia iniuste dampnatos uel excommunicatos potestatiue sua auctoritate restituere [92va] et sua eis omnia reddere, et illos qui eos⁴ condempnauerunt aut excommunicauerunt apostolico punire priuilegio, sicut etiam nostris⁵ et anterioribus cognouimus actum⁶ temporibus. ITEM. Antiquis regulis censitum est ut quicquid quamuis in remotis aut in longinquo⁷ positis prouinciis super eorum querelis aut accusationibus ageretur non prius tractandum uel accipiendum esset quam ad noticiam alme sedis uestre esset deductum, ut huius auctoritate iuxta⁸ quod fuisset pronuntiatio infirmaretur aut firmaretur.⁹

H 480. 31-35, 481. 14-18; CB Varia II 17; Dd 1.23A (pt 1, var.), 24 (pt. 1); ID 5.15; +C 9 q 3 cc 11-12

¹ ss R

² -tis CRKDB; -itos N

³ Quod - priu. CRKNDBP; om. ZOHQA

⁴ illos qui eos CLRSWBZOHA; eos qui illos KND

⁵ nostris CKNPZOHA; om. B

⁶ actum CKNBP; ante ZJOHQA; autem Z²

⁷ Lacuna in mid-word O

⁸ iuxta CKNBZJOQ; iuxta HA

⁹ aut firm. in mg. R²

6

Gregorius Nazanzenus¹. Sic ipsis² imperatoribus loquitur. De excellentia sacerdotali³

Suscipitisne libertatem uerbi? Libenter accipitis quod lex Christi sacerdotali uos nostre⁴ subicit potestati, atque⁵ istis tribunalibus subdit? Dedit enim et nobis potestatem, dedit⁶ principatum multo perfectiorem⁷ principatibus uestris. Aut numquid iustum uobis uidetur si cedat spiritus carni, si a terrenis celestia superentur, si diuinis preferantur humana?

Cf. above 1.62.70; ID 5.5; +D 10 c 6

¹ Nazanzenus CRSNBZOHA; Nazarenus KD

² ipsis CRKDBZOHA; om. N

³ De (om. A) exc. sac. in mg. ZO[Q]A

⁴ nostre CSBZOHA; uestre LRXWKNDP

⁵ atque CKNBZOHQ; aque A

⁶ pric add. and canc. O

⁷ corr. fr. -ionem B

7

Iohannes¹ Chrisostomus super Matheum Omelia iii. Non obesse inhonestatem² parentum filiis honeste uiuentibus³

Nunquam de uitiiis⁴ erubescamus parentum. Sed unum⁵ illud⁶ queramus semper amplectamurque uirtutem⁷. Huiusmodi enim etiam⁸ si alienigenam⁹ habeat matrem, etiam si fornicatione pollutam uel quolibet¹⁰ eiusmodi dedecore sordidatam, nichil tamen de eius aut uilitate¹¹ fuscabitur¹² aut crimine polluetur. Quod si fornicatorem¹³ ipsum ad meliora conuersum nequaquam prior uita commaculat, multo magis ex meretrice natus et adultera si propria uirtute decoretur parentum suorum non decoloratur¹⁴ opprobriis. ITEM. Non est omnino, non est nec de uirtute nec de uicio parentum aut laudandus aliquis aut culpandus¹⁵, nemo inde uere aut obscurus aut clarus est. Immo et considerantius¹⁶ aliquid [92vb] dicamus, ac¹⁷ pressius¹⁸, nescio quomodo magis ille resplendet, qui ex parentibus a¹⁹ uirtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de uirtute mirabilis.

CB Varia 1B.22; ID 6.414; D 56 c 4

¹ Cristo add. and canc. O

² honestatem A

³ Non obesse – uiu. in mg. ZOQA

⁴ de uitiiis CNDBZOHA; diuitiis K

⁵ Sed unum repeated and canc. Z

⁶ corr. fr. illum O

⁷ corr. fr. ueritatem S

⁸ etiam CRKDBZOHA; om. N

⁹ corr. fr. -rug- Z

¹⁰ ss R²

¹¹ uilitate CRWK²NDBPZJOH; utilitate KQA

¹² fuscabitur CRWDBPZO²HA; -antur KN; fulcabitur O

¹³ -atiorem A

¹⁴ decoloratur CRWNDBZOHQ; decoretur KA

¹⁵ aut inculpandus add. B, om. CRWKNPZOHA

¹⁶ corr. fr. consod- Z

¹⁷ ac CKNPZOHA; aut B

¹⁸ expressius P

¹⁹ a CKNBPZJ; ac OHQA

8

Quali timore et fide uel respectu percipere debeamus¹ corporis et sanguinis Christi gratiam. Basilius episcopus dixit²

¹ -eamus CKNBP; -emus ZOHQA

² Bas. ep. dixit CSWND(before Quali)B?ZOHA; om. K

Timorem quidem docet nos apostolus, dicens, Qui manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit. Fidem uero edocet nos sermo Domini dicens, Hoc est corpus meum quod pro multis³ datur. Hoc facite in meam commemorationem. Et apostolus de unigenito Dei filio, Humiliauit semet ipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Cum ergo anima fidem habet his dictis, et considerat magnificentiam glorie ipsius, et admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus ac talis obediens fuit patri usque ad mortem pro nostra uita? Puto quia possit prouocari ad affectum⁴ et dilectionem ipsius et Dei patris qui unico filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Talem ergo fidem uel affectum preparare debet in animo suo is qui panem et calicem Domini percipit.

Basil Reg. 134 abbrev. (PL 103.535); Quad. 4.2; De cons. D 2 c 25

³ corr. fr. uobis C

⁴ aff- LRWB; eff- XSKNPZOHQA; ? C

9

Cuius supra. Quod in iudicio presidentium positum sit quantum uel quomodo¹ penitere debeant qui delinquant²

Hoc sit in iudicio positum eorum qui presunt uel quanto³ tempore uel quali modo penitere⁴ debeant qui delinquant quia etas ad eruditionem⁵ multam⁶ haberi facit differentiam pene.

Basil, Reg. 194; Quad. 4.19; +C 26 q 7 c 8

¹ quant. uel quom. CRKDB; quom. uel quant. N

² Quod - delinquant CRSKNDBP; om. ZOHQA

³ quanto CKNBZOHQ; quando A

⁴ -ere CSKNBPZQ; -eri Z²JOHA

⁵ corr. fr. eruderudit- O

⁶ -am CKNBP; -um ZOHQA

10

De eodem¹

Vt pro² qualitate delicti penitentiae tempus impendatur.

Quad. 4.20; +C 26 q 7 c 7

¹ De eodem CRXSXKNDBP; De eadem re ZOHQA

² Vt pro CRXSKNMPZOHQ(ut after corr.); []t pro S; Et B; Et pro A

11

Idem¹. Quomodo suscipiendus sit penitens²

Penitentem³ ex corde ita oportet suscipi sicut Dominus ostendit cum dicit, Quia conuocauit⁴ amicos meos et uicinos dicens, Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quam perdideram.

Basil, Reg. 27; Quad. 4.24; BD 19.39 as Quad.; ID 15.55 as BD; +C 26 q 7 c 9

¹ Idem CRSWDBPOQA; om. KNH(with no break)

² Quomodo - penitens CSWKNDDBP; om. ZOHQA

³ Penitentem CSWKNDPZOQA; Venientem B; enitentem H

⁴ -auit CKNBPZH; -auit JOQA

12¹

Cuius supra. De penitentibus²

¹ om. DM

² Cuius supra. De pen. CRSWKNDDBP; Idem ZJ(mg.)OQA; Item idem H

Affectum³ illum in se recipiat penitens quam gerebat ille qui [93ra] dicebat, Iniquitatem odio habui et abhominatus sum. Sed ea que scripta sunt in sexto psalmo atque in aliis quamplurimis uel illa que apostolus dixit ad eos qui⁴ secundum Deum constrictati sunt, Quantum operatum est, inquit, uobis sollicitudinem sed excusationem sed indignationem⁵ sed emulationem sed uindictam in omnibus exhibuistis uos cautos esse negotio, sed et⁶ ipsis in quibus deliquit agens multa contraria sicut Zacheus fecit.

Basil, Reg. 18; Quad. 4.25; Reg. P. 1.326; +C 26 q 7 c 10

³ Aff- CRSKNP; Eff- BZJOHQ

⁴ *corr. fr.* quidem O

⁵ Quantum operatum est – indig. *in mg.* O²

⁶ et CRWBZOHA; etiam in K; et in N

13

¹*De eo² qui pro³ peccato non penitet⁴*

Erga eum qui pro peccato non penitet tales esse debemus, sicut Dominus⁵ precepit⁶ dicens, Sit tibi sicut gentilis et publicanus. Et sicut apostolus docuit, dicens, Subtrahite⁷ uos ab omni fratre ambulante⁸ inordinate, et non secundum traditionem quam tradimus⁹ uobis.

Basil, Reg. 28; Quad. 4.26; BD 19.64 from Reg. P.1.328; ID 15.78 from BD; +C 26 q 7 c 11

¹ Basilius *add.* Z(*after* penitet)J(*mg.*)OQHA, *om.* CRSWKNBP

² De eo CRWKBZOHA; Deo N

³ pro CRWNBZOHA; *om.* K

⁴ De - pen.] De penitentibus D (*cf c 12*)

⁵ *added in mg.* C

⁶ -epit CKNBJOA; -ipit ZHQ

⁷ uos *add. and canc.* O

⁸ *corr. fr.* -ate K

⁹ tradimus CSKNBP; tradimus ZOHQA

14

De his qui penituerunt pro aliquo delicto et rursus in hoc ipsum¹ inciderunt²

Si quis semel notatus³ fuerit inuidie uel contentionis uicio, et⁴ rursus in hoc ipsum inciderit, sciat se primam causam⁵ ex qua inuidia uel contentio nascitur in interioribus medullis⁶ habere reconditam. Oportet ergo eum⁷ per contraria atque aduersa⁸ curari, id est per humilitatis exercitium. Exercitia⁹ uero humilitatis sunt, si se uilioribus officii subdat et ministeriis indignioribus tradat. Ita namque arrogantie et humane glorie uicium curari poterit, ut in consuetudine¹⁰ humilitatis affectus ultra iam non incidat arrogantie¹¹ et uane glorie delictum, sed et¹² in singulis huiusmodi uiciis cura similis¹³ adhibetur.

Basil, Reg. 22; Quad. 4.32; De pen. D 2 c 1

¹ ipsum CKNPZOA; *om.* B

² De - inc. *in mg.* Z; -erunt LRXNDBPZOHA; -erint CWK?; ? S

³ notatus CRNDBZOHA; uocatus K

⁴ et CKNBP; *om.* ZOHA

⁵ sciat se *over erasure*, primam causam *in mg.* Z

⁶ medullis CNDBZOHA; *om.* K

⁷ ergo eum CRSKNB²PZJO; eum B; eum ergo HQA (*Q add. ss curari*)

⁸ *An erasure follows* O

⁹ -ti- ss O

¹⁰ -ine RXSWNDBPZOHA; -inem CL

¹¹ et humane glorie uicium – arrogantie *om.* K

¹² et CKNBZOHA; *om.* A

¹³ -ilis CRKDB(ss)ZOHA; -iliter N

15

¹*De prohibenda colloquutione clericorum² ac mulierum³ institutis seniorum⁴*

In omnibus obseruari conuenit ut certus quis et certo tempore et certo in loco et certis personis uel apparere⁵ clericus uel loqui debet mulieribus, ut excludatur omnis nefanda⁶ suspicio. Certe solum ad solam [93rb] accedere nulla religionis ratio permittit, melius enim duo quam unus, simul⁷ enim et fidelius et tutius res geritur⁸. Ve enim uni, quia si ceciderit non est qui erigat eum.

Basil, Reg. 174; Quad. 4.42; +D 81 c 26

¹ Cuius supra *add. ZO(mg.)HQA, om. CSWKNBP*

² *om. Q*

³ *ac mulierum CLXSW; et mulierum RKNDBP; mulierumque ZOHQA*

⁴ *De - sen. in mg. Z*

⁵ *corr. fr. apa- O*

⁶ *nefanda CRKDBZOHA; falsa N*

⁷ *simul CRNDBZOHA; similis K*

⁸ *geritur CRWBZOHA; agitur KND*

16

Ysidorus¹. De his qui agere aliquid eorum² definiunt que non placent Deo³

Si quis preuentus fuerit ut definiat agere aliquid eorum que non placent Deo, penitentiam agat, et quod contra mandatum Domini⁴ statutum⁵ est, in irritum reuocetur.

Quad. 4.109; +C 22 q 4 c 19a

¹ *after Deo OHQA*

² *eorum CRKNP; om. ZOHA*

³ *De his - Deo in mg. Z. B leaves space for rubric, which was not entered*

⁴ *Domini CNDBZOHA; om. K*

⁵ *corr. fr. statum O*

17

¹*De infantibus qui offeruntur² et de murmurantibus, ut iuxta sacerdotis iudicium peniteant³*

Oportet infantes cum uoluntate et consensu parentum, immo⁴ ab ipsis parentibus oblatos sub testimonio plurimorum suscipi, ut omnis occasio maledicti gratia excludatur hominum pessimorum. ITEM. Firma autem tunc erit professio uirginitatis ex quo adulta iam etas⁵ esse ceperit, et que solet nuptiis apta deputari ac perfecta⁶. Apostolus dicit, Omnia facite sine murmuratione. Alienus sit a fratrum unitate qui murmurat, et opus huius abiciatur⁷. Si quis murmurans extiterit, ne penam murmurantium incurrat, de qua apostolus dicit, Neque murmuraueritis⁸ sicut quidam⁹ murmurauerunt et perierunt ab exterminatore iuxta mensuram opusque peccator¹⁰ qui in hac sententia apostoli pleniter declaratur¹¹ sacerdotis iudicio peniteat.

Basil, Reg. c 7 has Firma - perfecta. Oportet - pessimorum, c 71 Alienus - abiciatur, c 93 vers. of Si quis - exterminatore (v. loosely); Quad. 4.225 to perfecta, 152-3; C 20 q 2 c 4 'ex nona synodo', Oportet

¹ *De - peniteant om. B, leaving space; De - auferuntur in mg. Z*

² *offeruntur (-er- ss K) CRKNP; auferuntur ZOHA*

³ *et de murmur. - peniteant CRSKNDP; Item ZOHQ; om. A*

⁴ *i- ss O*

⁵ *etas CKNBZJHQ; om. OA*

⁶ *New canon in ZOHQA*

⁷ *Vnde supra as beginning of new canon add. ZOHQA*

⁸ *corr. fr. -atis O*

⁹ *ss O*

¹⁰ *-ator CRSWD²BZHA; -atorum KNPO; ? D*

¹¹ *corr. fr. -etur B*

- pessimorum; C 20 q 1 c 1 ('nonae synodi', Firma- perfecta), +D 90 c 4 'ex octava synodo', Alienus - end

18

Item cuius supra¹. De prelati si aut fecerint aut facere iusserint² quod a Domino prohibitum est, aut quod preceptum³ est preterierint⁴, aut preterire mandauerint⁵
 Si is⁶ qui preest fecerit aut cuidam⁷ quod a Domino prohibitum est facere iusserit, uel quod preceptum est⁸ preterierit⁹, aut preterire¹⁰ mandauerit¹¹ sancti Pauli apostoli sententia ingerenda est¹² ei dicentis¹³, Etiam¹⁴ si nos aut angelus de celo euangelizauerit uobis preter [93va] quam quod euangelizauimus uobis, anathema sit. *Basil, Reg. 13; Quad. 4.210; C 11 q 3 c 101a as 'Ysidorus'*

¹ Item - supra om. B

² iusserint CRWKD; uoluerint N

³ aut quod prec. ss R

⁴ -erint CLXSWND; -erit RKP

⁵ De prelati - mand. CLRSWKNDP; om. BZOHA

⁶ is CWKNBZH; hiis O²; quis O; his QA

⁷ cuidam CLRSWPZOHA; cuiquam KNDB

⁸ ss C

⁹ corr. fr. -ierie O

¹⁰ corr. fr. preteriere K

¹¹ pret. mand. in mg. M. K microfilm lacks fo. and resumes near end of c 31 below

¹² ing. est CWNDPZOHA; est ing. B

¹³ ei dicentis CLR²XSWNDB²PZOH; ei dicente R; dicentis B; ea dictis A

¹⁴ Etiam CNBZOH; Et A

19

Cuius supra. De eodem¹

Si quis prohibet nos² facere quod a Domino preceptum est uel rursus imperat fieri³ quod Dominus fieri prohibet execrabilis sit⁴ ab omnibus qui diligunt Deum. *Quad. 4.211; C 11 q c 101b*

¹ Cuius supra. De eodem CRSWNDP; Item. Cuius supra ZOHA

² corr. fr. uos O

³ Lacuna follows O

⁴ ss C

20

Idem. De eodem¹

Is qui preest si preter uoluntatem Dei, uel preter quod in sanctis scripturis euidenter precipitur, uel dicit aliquid uel imperat, tanquam falsus testis Dei aut sacrilegus habeatur.

Basil, Reg. 15; Quad. 4.212; C 11 q 3 c 101c and ends

¹ Idem (Item WND). De eodem CRXSWNDP; Item de eadem O; Item de eadem re cuius supra ZHQA

21

Quod peccantibus consentiens et¹ delinquentes defendens simili modo culpabilis sit²
 Qui consentit peccantibus et defendit³ alium delinquentem maledictus erit apud Deum et homines, et corripitur⁴ increpatione seuerissima. Hinc et quidam sanctissimus pater ait, Si quis peccantem defendit, acrius quam ille qui⁵ peccauit

¹ et CRWDB; id est N

² Quod - sit CRWNDP; Idem ZO; Item HQ; om. A

³ -endit CRWDBZOHA; -endere N

⁴ corr. fr. corpi- O

⁵ after corr. N

coherceatur. Hinc et alius pater ait, Si quis errori⁶ alterius consenserit, sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandum.

Quad. 4.240; BD 11.46 var.; ID 14.110 as BD; C 11 q 3 c 100 ('Ysidorus', as here)

⁶ -ri ss Z

22

De coniugatis ad monasterium conuerti¹ uolentibus²

Si quis uult³ coniugatus conuerti⁴ ad monasterium, non est recipiendus nisi prius a coniuge castimoniam profitente fuerit absolutus⁵. Nam si uiuente illo per incontinentiam alii⁶ nupserit, procul dubio⁷ adultera⁸ erit, nec recipitur⁹ apud Deum eiusmodi uiri conuersio, cuius sequitur coniugalis federis prostitutio. Tales igitur¹⁰ tunc sine culpa¹¹ sequuntur Christum relicto seculo si habeant ex pari uoluntate castitatis consensum.

Isidore Reg. 4 (PL 103.559); Quad. 4.78; BD 9.45 (ex dictis Bas. fr. Reg. P.2.109); ID 8.183 as BD; C 27 q 2 c 22 'ex octaua synodo'

¹ conuerti C²LRXSNMB; reuerti CP

² De - uolentibus CRSWNDBP; om. ZOHA

³ uult CRXSNMBPZOHA; om. L

⁴ ss L

⁵ corr. fr. -ute O

⁶ alii CWNBP; alteri ZOHA

⁷ corr. fr. dubia Z

⁸ abul- N

⁹ after corr. B

¹⁰ igitur CLXSWDM; ergo RNBPZOHA

¹¹ culpa C²LRWBPZOHA; om. C; dubio NDM; sine culpa om. XS

23

De monachis contentiosis¹

Si quis monachus² contentiones uel³ rixas amauerit, uel manifestum conuicium⁴ fratri intulerit, iuxta arbitrium rectoris modumque peccati diuturna⁵ expietur penitentia.

Isidore, Reg. c 16 (PL 103.569); Quad. 4.159; BD 10.62 as C. Agde, from Reg. P.1.161; ID 13.63 as BD; +D 90 c 5a 'ex octaua synodo'

¹ De - contentiosis CRSWKNDDBP; om. ZOHA

² monachus CRSKNBP; om. ZOHQA

³ uel C²LRSNBZHA; om. CX

⁴ conuicium CNBHQ(over erasure); conuictum ZOA

⁵ -na- ss O

24

De eodem¹

Qui contentiosus² aut murmurans extiterit, secundum arbitrium prioris tam diu peniteat quamdiu culpe³ qualitas extat.

Quad. 4.160; BD 10.53 as Co. Mainz, from Reg. P.1.162; ID 13.54 as BD; +D 90 c 5b 'ex octaua synodo'

¹ De eodem CRSWNDBP; Vnde supra ZOHA

² osus ss L²

³ ei(?) add. and canc. O

25

Cuius supra. Vtrumque reum esse et qui de¹ alio falsam profert et qui cito criminibus aurem prebet²

Non solum ille reus est qui falsum de alio [93vb] profert, sed et is³ qui aurem cito criminibus prebet.

Isidore, Lib. Sent. 3.55 no. 6 (PL 83.737); Quad. 4.175; +C 11 q 3 c 77 'ex octaua synodo'

¹ de C²LXSWND; om. CRBP

² Vtrumque - prebet CRWNDBP; om. ZOHA

³ is CSNBZJ²OH; his PJA; his etiam Q

26

De eodem¹

Si quis² falsum dixerit, uel personam innocentis falso crimine maculauerit iuxta³ sacerdotis arbitrium diuturna penitentia expurgetur.

Reg. Isidore c 16; Quad. 4.176; +C 5 q 6 c 7 'ex octaua synodo'

¹ De eodem CSWNDBP; De eadem re ZOHA

² quis CSNBPH; que ZJOQA

³ iuxta CRNDBZOQ; iusta HA

27

Cuius supra. De excommunicatis¹

Cum excommunicato neque orare neque loqui neque uesci cuique² licebit³.

Reg. Isidore c 17; Quad. 4.253; Reg. P.2.397 var., Appx. 3.66 (Basilius); BD 11.31 as Reg. P. 2; ID 14.95 as BD; +C 11 q 3 c 18a as ID, 'Ysidorus'

¹ De exc. CRSWNDBP; om. ZOHQA

² cuique CRWNDPZOHA; cuiquam B

³ bit ss R²

28

De eodem¹

Si quis frater aut palam aut absconse² cum excommunicato fuerit loquutus³ aut iunctus communione, statim cum eo excommunicationis contrahat penam.

Smaragdus, Comm. in S. Ben. c 26 (PL 102.852); Quad. 4.254; Reg. P.2.398 and App.3.66; BD 11.32; ID 14.96 as BD; +C 11 q 3 c 18b sl. var.

¹ De eod. CRSWNDBP; Vnde supra ZOQ; om. HA

² corr. fr. abcon- B; autem add. ss H

³ loquutus CRSNDBP; alloquutus ZOHA

29¹

Abbatem uel monachum monasterii seruum non posse facere liberum²

Abbati uel³ monacho monasterii seruum non licebit facere liberum. Qui enim nichil proprium habet, libertatem rei aliene dare non⁴ debet⁵. Nam sicut et seculi leges senserunt⁶ non potest alienari possessio nisi a proprio domino.

Reg. Isidore c 18; Quad. 4.305; D 54 c 22 'ex octaua synodo'

¹ om. DM

² Abbatem – posse (om. N) liberum (librem N) CRSWNBP; Cuius supra ZOHQA

³ uel C²LRSBNZOHA; om. CX

⁴ rei aliene dare non CRNPZOHA; rei (ss) aliene non (ss) B

⁵ debet CLRXSBNPZOHA; potest W

⁶ senserunt RXNBPZOHQ; sanxerunt C(? after corr.)S; consenserunt L(later obsc. corr.)W

*De iuuenibus uel suspectis, si cum paruulis iocauerint uel aliquam familiaritatem habuerint*¹

Si quis ex iuuenibus uel quecumque persona infirma et imperfecta ac suspiciosa, uel non bene² credita cum paruulis iocauerit uel riserit uel eos³ osculatus fuerit⁴ uel cum altero in uno loco iacuerit, diuturna penitentia expurgetur secundum prioris arbitrium. Cf. Reg. Isidore c 16; Quad. 4.82; Reg. P.2.260; BD 17.36 om. sec. pr. arbit.; ID 9.94 as BD

¹ De - habuerint CSWNDBP; om. ZOHA

² bene CRSWNDBP; pene ZOHA

³ om. L

⁴ uel eos osc. fuerit ss C

31

Dydimus¹ in libro de Spiritu Sancto. contra errorem Grecorum²

Saluator qui et ueritas ait, Non enim loquetur³ a semet ipso, hoc est non⁴ sine me et sine meo, et sine patris arbitrio, quia inseparabilis est a mea et patris uoluntate et amplius, quia ex se non est, sed ex patre et me est. Hoc enim ipsum quod subsistit et loquitur, a patre et a⁵ me illi est. Ego ueritatem loquor, id est inspiro quod loquitur. Siquidem spiritus ueritatis est. Dicere autem et loqui in Trinitate non secundum consuetudinem nostram qua ad nos sermocinamur et loquimur accipiendum, sed iuxta formam incorporalium naturarum, et maxime Trinitatis que uoluntatem [94ra] suam ingerit in corda credentium et eorum inserit qui eam⁶ audire sunt digni. Liquidum⁷ ergo est⁸ dicere patrem et audire filium, uel e⁹ contrario filium loquentem audire patrem, eiusdem nature in patre et filio consensusque significatio¹⁰ est Spiritus Sanctus, qui est spiritus ueritatis, spiritusque sapientie. Non potest audire filio loquente que¹¹ nescit, cum hoc ipsum sit quod profertur¹² a filio, id est procedens Deus de Deo, Spiritus ueritatis procedens a ueritate, consolator¹³ manans¹⁴ de consolatore¹⁵. Denique ne quis illum a patris et filii uoluntate et societate discerneret. Scriptum est, Non enim a semetipso loquitur, sed sicut audit et¹⁶ loquitur. Cui simile etiam¹⁷ de se ipso Saluator ait, Sicut audio et iudico¹⁸. Et alibi, Non potest filius a se facere¹⁹ quicquam, nisi quod uiderit patrem facientem.

PL 23.133 c 34; De cons. D 5 c 40 (insc. as here)

¹ Dydimus CRXSWPZOHA; Didicimus L; Audimus N; Diodimus B

² De Spiritu Sancto add. D; De sentiitiis Grecorum doctorum add. lower in mg. A

³ -etur CLSNBPZJ; -itur RXWDOHA

⁴ est non C(? after corr.)RWBZOHA; enim non L; est enim XSND

⁵ ss H

⁶ ss C

⁷ Liquidum CL²SN; Liquide L?RWBPZOHA; Siquidem XLiquid'u D

⁸ ergo est RXSNDBPZOHA; est ergo CL; est W

⁹ ss O

¹⁰ corr. fr. segregatio B

¹¹ fil. loq. que CLRSWNPZOHA; fil. loq. qui D; loq. fil. qui B

¹² K *mirofilm resumes*

¹³ -ator CKNBPH; -atur ZJOQA

¹⁴ -ans CSKNBPQ²; -ens ZJOHQA

¹⁵ corr. fr. consolacione L²

¹⁶ audit et CLKNBOHA; audiet Z; audiuit et Q

¹⁷ sim. etiam CLRXSBPZOHA; etiam sim. WKND

¹⁸ et iudico CWKNBZHA; om. O

¹⁹ facere CKNBHQA; om. Z

32

Eusebius Emisenus. De sacramento corporis et sanguinis Domini¹

¹ De - Domini CSWKNDDBP; om. ZOHA

Quia corpus assumptum ablaturus² erat ab oculis, et illaturus syderibus necessarium erat ut³ die cene sacramentum nobis⁴ corporis et sanguinis consecraret, ut coleretur iugiter per mysterium quod semel offerebatur in precium ut quia cotidiana⁵ et indefessa⁶ currebat pro hominum salute redemptio perpetua esset redemptionis oblatio, et perhennis uictima illa uiueret in memoria et semper presens esset in gratia. Vere⁷ unica et perfecta hostia, fide estimanda non specie, neque exteriori censenda⁸ uisu, sed interiori affectu⁹. Vnde celestis confirmat¹⁰ auctoritas, Quia caro mea uere est cybus, et sanguis meus uere¹¹ est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quoniam quidem qui auctor est muneris, ipse etiam testis est ueritatis. Nam et inuisibilis sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui uerbo suo secreta potestate conuertit¹² ita dicens, Accipite et [94rb] comedite, hoc est corpus meum¹³. Et sanctificatione repetita, Accipite et bibite, hic est sanguis meus. Ergo ad nutum precipientis Domini repente ex nichilo substiterunt ex celsa celorum¹⁴ profunda fluctuum uasta terrarum. Pari potentia in spiritualibus sacramentis¹⁵ ubi precipit¹⁶ uirtus seruit effectus. Quanta itaque et quam celebranda beneficia uis diuine benedictionis operetur, et quomodo tibi¹⁷ nouum et impossibile¹⁸ esse non debeat quod in Christi substantia terrena et mortalia conuertuntur, te ipsum qui in Christo es regeneratus interroga. Dudum alienus a uita, peregrinus a misericordia, a salutis uia¹⁹, intrinsecus mortuus exulabas. Subito iniciatus Christi legibus et salutaribus mysteriis innouatus, in corpus ecclesie non uidendo sed credendo transisti, et de filio perditionis²⁰ adoptiuus Dei fieri occulta puritate meruisti. In mensura uisibili permanens, maior factus es te ipso inuisibiliter²¹, sine quantitatis augmento. Cum idem atque ipse esses multo alter fidei processibus²² extitisti. In exteriori nichil additum²³ est, et totum in interiore mutatum est, ac sic homo Christi filius effectus, et Christus in hominis mente formatus est²⁴. Sicut ergo²⁵ sine corporali sensu preterita uilitate²⁶ deposita subito nouam indutus es dignitatem, et sicut hoc quod Deus in²⁷ te lesa²⁸ curauit, infecta diluit, maculata detersit, non oculis sed sensibus²⁹ tuis sunt

² abl- CKNBZHQA; all- O

³ in *add.* HQA, *om.* CKNBZO

⁴ *ss* B

⁵ -ti- *ss* C

⁶ in- *ss* B

⁷ Vere CRSWNBZOHA; Et K; Etiam D

⁸ c- *ss* O

⁹ *corr. fr.* off- H

¹⁰ *conf. cel. marked for reversal* H

¹¹ uere CKNBZOH; *om.* A

¹² *corr. fr.* -erti O

¹³ meum corp. *later reversed* A

¹⁴ celorum CLR²XSWKDBPZOHA; scelorum R; polorum N

¹⁵ in spiritualibus *add.* QA

¹⁶ *corr. fr.* -epit O

¹⁷ tibi CNDBZOHA; tunc K

¹⁸ *after corr.* Z

¹⁹ *ss* Z

²⁰ *corr. fr.* traditionis (?) N

²¹ in- *ss* O

²² *proc-* CRWBPZOA; *succ-* KND

²³ *corr. fr.* aditum A

²⁴ et Christus – formatus est] est et Christus – form. est *in mg.* X²

²⁵ ergo CRKNBZOHQ; *om.* A

²⁶ uilitate CRKNBZJOH; utilitate QA

²⁷ *after corr.* B

²⁸ in te lesa CLWKNDB; lesa in te RPZ(*after corr.*)OHA; uite lesa S

²⁹ *corr. fr.* -senbus O

credita, ita³⁰ et³¹ cum reuerendum altare cibis spiritualibus satiandus ascendis³²,
sacrum Dei tui corpus et sanguinem fide respice³³, honora, mirare, mente continge,
cordis manu suscipe, et maxime totum haustu³⁴ interioris hominis assume.

ID 2.4b; IP 1.129 (Invisibilis sacerdos - seruit effectus only); De cons. D 2 c 35

³⁰ credita ita CLRKNBPZOHA; condita W

³¹ et CLRKBZOHA; ut WNDP

³² -is CKNZOHA; -it B

³³ resp. fide *marked for reversal* N

³⁴ haustu LRSWBPZOHQA; haustum CXKNA²

A2. XV DE CONCILIO CARTAGINENSI PRIMO¹

- i. Vt clerici in alterius ecclesia non ordinentur
- ii. Vt clerici actus secularium uel procuraciones non suscipiant
- iii. De clericis contumacibus et de numero iudicantium dyaconum,
presbiterum et³ episcopum

¹ De - primo KNDBP(*head of leaf*)A(mg.); De conc. Cart. LS; De Cart. W; De Cart. i R; *om.* CZOHQ

² capitulatio *om.* ZOHQA, in CLRWKNDBP

³ et CLRWKND; *om.* BP

1

¹De² conciliis Affricanis, et primum de [94va] concilio³ Cartaginensi⁴ primo. Vt
clerici laici⁵ in alterius ecclesia non ordinentur cp. v⁶

Primatus episcopus Begesclitanus⁷ dixit, Suggero⁸ sanctitati uestre ut statuatis non
licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine litteris episcopi sui⁹, neque apud se
retinere, nec laicum usurpare sibi de plebe aliena ut eum ordinet sine conscientia¹⁰
eius episcopi de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit, Hec obseruantia pacem
custodit. Nam et memini in sanctissimo concilio Sardicensi similiter statutum¹¹, ut
nemo alterius plebis hominem usurpet, sed si forte erit necessarius, petat¹² a collega¹³
suo et¹⁴ per consensum habeat.

C. Carth. I c 5; H 293a; M 323; D 71 c 6

¹ Incipit *add.* ZOHQA, *om.* CLRWKNDBP

² Pe N

³ *corr. fr.* conciliis A

⁴ -nensi CKNBA; -niensi ZJO

⁵ laici CLXPZJO²H²QA; et laici W; uel laici R; *om.* KNDB; laicus O?

⁶ cp. v CLRXSWKDPZO(mg.)H; *om.* NBQA (De concilio Cathaginensi primo *in mg.* A)

⁷ Begegl- N

⁸ Suggero CWNDBZOHA; *om.* K

⁹ et *add.* Z, *om.* CKNBZOHQA

¹⁰ -ci- ss Z

¹¹ *corr. fr.* statum O

¹² *corr. fr.* pegat O

¹³ collega C(-ga *in mg.*)LXSWKNBPZOHA; collegio R

¹⁴ et CRKNBZOHQ; *om.* A

2

Vt clerici actus secularium uel procuraciones¹ non suscipiant² cp. vi³

¹ *after corr.* B

² Vt clerici – susc. *in mg.* ZA

³ cp. vi CLRXWKPZOHQ; *om.* NDBA

Nichasius⁴ episcopus Culustianus⁵ dixit, Credo placere suggestionem meam sanctitati uestre et displicere uobis ut qui seruiunt Deo et adnixa⁶ sunt⁷ clero⁸ accedant ad actus⁹ seu¹⁰ administrationem uel ad¹¹ procuracionem domorum¹². Gratus episcopus dixit, Et apostolorum statuta sunt que dicunt, Nemo militans Deo ingerit se negociis secularibus. Proinde aut clerici sint sine actionibus¹³ domorum aut actores¹⁴ sine officio clericorum. Vniuersi dixerunt, Hoc obseruemus.

C. Carth. I c 6; H 293a; M 323; C 21 q 3 c 2

⁴ Nichasius CRSWKNDDBZOA; Nicholaus L

⁵ Culustianus CLRWN²DBP; cui Iustinianus K; dixit Culustianus N; Culusticianus ZJOHQ

⁶ adnixa CLRWBPZOHA; adnexi S; addicti KN; adduxi D

⁷ Deo *add. and canc.* H

⁸ non *add.* ZOHA, *om.* CLRWKBNBP

⁹ auctus A

¹⁰ *ad add.* B, *om.* CRKNPZOHA

¹¹ *ad* CLRWKBNBP; *om.* ZOHA

¹² *corr. fr.* donorum X

¹³ act- CSKNBPZHA; auct- JOQ

¹⁴ act- CSKNBPZHA; auct- ZO. *sint add.* K, *om.* CLRWNDBPZOHA

3

De clericis contumacibus et de numero iudicantium dyaconum¹, presbiterum et episcopum²

Gratus episcopus dixit, Manifestum est illum non esse Dei qui humilitatem contempnit, sed dyaboli qui superbie inuentor et princeps est. Vnde si quis tumidus uel contumeliosus extiterit in maiorem natu, uel³ aliquam causam habuerit, a tribus uicinis episcopis si diaconus est arguatur, si presbiter est a sex, si episcopus a duodecim consacerdotibus⁴ audiatur. Vniuersi episcopi dixerunt, Contemptus debet contumacie et superbie⁵ in omnibus frangi. Causa uero pro personis ab statuto numero audiatur. [94vb]

C. Carth. I c 11b; H 293b; M 324; C 15 q 7 c 3 from Si quis tumidus

A2. XVI DE CONCILIO CARTAGINENSI SECUNDO

- ⁶i. Vt castitas a leuitis et sacerdotibus custodiatur
- ii.⁷ Vt chrisma et benedictio puellarum⁸ et reconciliatio penitentium⁹ a presbiteris non fiat
- iii. Vt presbiter penitentem iussus ab episcopo suo reconciliet
- iiii. Vt qui excommunicatum alterius susceperit excommunicetur
- v. Vt si excommunicatus presbiter sacrificauerit, anathematizetur

¹ *corr. fr.* episcopum S

² De - episcopum CLRSWN; De - ep. presb. et diac. P; De - iudicantium episcopum, pr. et diaconum KBZOHA(*in mg.*)

³ *corr. fr.* per O

⁴ consac- CLRSKNBPZJ; cum sac- OHQA

⁵ et sup. CLRXSWBPZJOH²QA; *om.* KNDH

⁶ *capitulatio om.* ZOHQA, *in* CLRSWKNDBP

⁷ *No no. D, so one out; whole title om.* M

⁸ ben. puell. CLRWKDB; puell. ben. N

⁹ -tium CLRWKB; -tum ND

¹*De concilio Cartaginensi² secundo³. Vt castitas a leuitis et sacerdotibus custodiatur
cp. ii⁴*

Aurelius episcopus dixit, Cum in preterito concilio de continentie et castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres conscriptione quadam castitatis per consecrationes annexi sunt. Episcopos inquam, presbiteros et dyaconos ita placuit ut concedet sacros sanctos⁵ antistites ac Dei sacerdotes nec non et⁶ leuitas uel qui sacramentis diuinis inseruiunt continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter quod a Domino⁷ postulant impetrare, ut quod apostoli docuerunt, et ipsa seruauit antiquitas nos quoque custodiamus. Ab uniuersis episcopis dictum est, Omnibus placet ut episcopi, presbiteri et dyaconi uel qui sacramenta contrectant⁸ pudicitie custodes etiam ab uxoribus se abstineant⁹. Ab omnibus dictum est, Placet ut¹⁰ in omnibus et ab omnibus¹¹ pudicitia custodiatur qui altario inseruiunt.

C. Carth. II c 2; H 294-5 var.; M 325-6; IP 3.93 (frag. and var.); D 84 c 3, cf D 31 c 3 near IP

¹ Incipit *add.* ZOHA, *om.* CLKNBP

² -nensi CKNBOA; -niensi ZH

³ De - sec. CLWKPOHQ; *om.* NDB; De - Cart. A

⁴ cp. ii CLSWKNDPZOH; *om.* BQA

⁵ sacros sanctos CRXSWDBPZJHQA; sacrosanctos LKNH; sacros sancto O

⁶ et CKNBZOQA; *om.* H

⁷ Domino CKNBP; Deo ZOHA

⁸ -c- ss O

⁹ ab - abstineant *in mg.* O

¹⁰ *corr. fr.* et Z

¹¹ dictum est - ab omnibus ss O

2¹

*Vt chrisma et benedictio puellarum² et reconciliatio penitentium a presbiteris non³
fiat. cp. iii⁴*

Fortunatus episcopus dixit, Si iubet sanctitas uestra, suggero⁵. Nam memini⁶ preterito concilio fuisse statutum ut chrisma uel reconciliatio⁷ penitentium⁸ necnon et puellarum consecratio a presbiteris non fiat. Si quis autem emergerit hoc faciens, quid de eo statuendum sit? Aurelius episcopus⁹ dixit, Audiuit dignatio uestra suggestionem fratris et coepiscopi nostri¹⁰ Fortunati, quid ad hec dicitis? Ab uniuersis episcopis dictum est, Chrismatis [95ra] confectio et puellarum consecratio a presbiteris non fiat, uel reconciliare quemquam¹¹ in publica missa presbitero non licere, hoc omnibus placet.

C. Carth. II c 3; H 295a var.; M 326; C 26 q 6 c 1

¹ *om.* DM

² ben. puell. CLRWKBZOHA; puell. ben. N

³ non CLRWKBZOHA; *om.* N

⁴ Vt - fiat *in mg.* Z; cp. iii CXSWKNPZOHQA; *om.* RB; c. xiii L

⁵ -e- ss O

⁶ *corr. fr.* nemini K

⁷ *corr. fr.* teconc- OA

⁸ -tium CLWKBZOHA; -tum N

⁹ *a lacuna follows* O

¹⁰ ss C

¹¹ ss B

3¹

Vt presbiter penitentem iussus ab episcopo suo reconciliet² cp. iiii³

¹ *no mg. no.* K; ii D

² Vt - rec. *in mg.* Z; -con- ss O

³ cp. iiii CLSKNBPZOHA; *om.* RX

Aurelius episcopus dixit, Si quisquam in periculo fuerit constitutus et se reconciliari diuinis altaribus petierit, si episcopus absens fuerit debet utique presbiter consulere episcopum, et sic periclitantem eius precepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio⁴ roborare. Ab uniuersis episcopis dictum est, Placet quod sanctitas uestra necessario nos instruere dignata est.⁵

C. Carth. II c 4; H 295a var.; M 326-7; ID 15.2; C 26 q 6 c 5

⁴ *corr. fr. conc- Z*

⁵ Si quisquam in periculo – dign. est *om. L, inserting Ergo recte - omnibus placet from c 4*

4¹

Vt qui excommunicatum alterius susceperit excommunicetur² cp. vii³

Geneclius episcopus dixit, Ergo recte suggerunt fratres et coepiscopi nostri ut qui merito facinorum suorum ab ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo episcopo aut⁴ presbitero uel⁵ clerico fuerint in communione suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius refugientes sui episcopi regulare iudicium. Ab uniuersis⁶ dictum est, Omnibus placet.

C. Carth. II c 7b; H 295b; M 327; Cf ID 14.28; cf IP 5.98; +C 11 q 3 c 29 (Qui merito - iudicium)

¹ *no. iii KD; whole canon in mg. L (but see c 3)*

² *Vt - exc. in mg. Z*

³ *vii CLRSWKZOHQ; om. NB; vi A*

⁴ *aut CLRXS²WBZOHA; om. S; aut a P; uel KND*

⁵ *uel CLRXSWNPZOHA; aut KDB*

⁶ *-ersi Z*

5¹

Vt si excommunicatus presbiter sacrificauerit² anathematizetur³

Alipius⁴ episcopus ecclesie Tagastensis⁵ legatus prouincie Numidie dixit, Nec illud pretermittendum⁶ est, ut si quis forte presbiter ab episcopo suo correptus aut excommunicatus timore⁷ uel superbia inflatus putauerit separatim⁸ Deo⁹ sacrificia offerenda, uel aliud erigendum¹⁰ altare contra¹¹ ecclesiasticam fidem disciplinamque crediderit¹², non exeat impunitus. Valentinus prime sedis prouincie Numidie¹³ dixit, Necessaria¹⁴ discipline ecclesiastice, et fidei congrua sunt que frater noster Alipius prosecutus est. Proinde quod inde¹⁵ uidetur uestre dilectioni edicite. Si quis presbiter contra episcopum suum inflatus scisma fecerit, anathema sit. Ab uniuersis episcopis dictum est, Si quis presbiter a preposito suo excommunicatus¹⁶ uel correptus fuerit [95rb] debet utique apud uicinos episcopos conqueri, ut ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia quod

¹ *no. iiii KD*

² *sacrificauerit CLRKNBP; sacrificere presumpserit ZOHA*

³ *Vt - anath. in mg. Z; viii add. RWBPZOHQ; vii add. A, om. CLXSKND*

⁴ *Elip- L; corr. fr. Olip- N*

⁵ *Tagast- CLKNBZOQH; Tagat- A*

⁶ *pretermittendum CKNBZHA; preterminendum O*

⁷ *corr. fr. tim- O*

⁸ *separatim CLRSKNBP; separatim X; separatim se ZOHA*

⁹ *in mg. after sacrif. S*

¹⁰ *corr. fr. eli- H; exigendum O*

¹¹ *non exeat add. and canc. O*

¹² *agendum add. ZOHA, om. CKNBP*

¹³ *Num. prou. marked for reversal N*

¹⁴ *-aria CLKNBP; -ario ZOHA*

¹⁵ *quod inde CLXKDP; quid inde RSWNB; quid exinde ZOHA*

¹⁶ *inflatus scisma fecerit – excomm. added at foot of leaf Z*

absit inflatus secernendum se ab episcopi sui communionem duxerit ac separatim cum¹⁷ aliquibus scisma faciens sacrificium Deo obtulerit, loco amisso anathema habeatur. Nichilominus¹⁸ et de ciuitate et¹⁹ congregatione in qua fuerit longius repellatur²⁰ ne uel ignorantes uel simpliciter uiuentes serpentina fraude decipiat. Quoniam secundum apostolum, ecclesia una est, una fides, unum baptisma²¹. Et si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit.

C. Carth. II c 8; H 295b (var.); M 327-8 as here; C 11 q 3 c 5 var., Si quis presbiter ab episcopo suo correptus - end

¹⁷ cum CKNZOHA; om. B

¹⁸ *corr. fr.* nicholom- O

¹⁹ de *add.* N, om. CLKDBZOHA

²⁰ rep- CLRKDBZOHA; exp- N

²¹ -isma CLRWKNZOHA; -ismum B

A2. XVII DE CONCILIO CARTAGINENSI TERCIO¹

- ²i. Vt episcopus priusquam ordinetur canones agnoscat³
- ⁴ii. Vt leuite et uirgines ante xxv⁵ annos non consecrentur
- iii. ⁶Episcopus accusatus ubi uel infra quod tempus examinatur
- iiii. De presbiteris et dyaconibus quanti episcopi eos audiant
- v. Vt clerici publica iudicia non appellent
- vi. Si a quoquam ab aliis iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos maioris auctoritatis fuerit prouocatum non obesse prioribus diuersas sententias proferentibus
- vii. Vt filii clericorum ad spectaculum non accedant
- viii. Vt clerici non sint conductores uel negociatores
- viii. Vt clerici non sint usurarii
- x. Vt cum⁷ clericis extranee femine non cohabitent
- xi. Vt clerici cum ad pubertatem uenerint aut coniugium aut castitatem profiteantur
- xii. Vt plebes alienas alius episcopus non usurpet
- xiii. Vt nullus episcopus alienum clericum audeat retinere uel ordinare
- xiii. Vt nullus clericus ordinetur nisi fuerit probabilis
- xv. Vt in sacrificio tantum panis et calix offeratur
- xvi. Ne clerici uel continentes ad uiduas uel uirgines soli habeant accessum⁸
- xvii. Vt prime sedis episcopus princeps sacerdotum non appelletur
- xviii. Vt clerici tabernas non ingrediantur
- xviii. Vt episcopus sine formata metropolitani longius non proficiscatur⁹
- xx. Vt missa a ieiunis celebretur [95va]
- xxi.¹⁰ Vt nullus in ecclesia conuiuetur
- xxii. Vt penitentibus iuxta peccatum modus penitentie detur¹¹

¹ De (Ex W) - tercio CXSWB; De conc. Cart. L; om. RKNDPZOHQA

² *capitulatio om.* NZOHQA, in CLRXSWK(DM)BP

³ DM *omit whole entry*

⁴ DM *omit whole entry*

⁵ x ss C

⁶ Vt *add.* B, om. CLRWKNP

⁷ c ss C

⁸ accessum C(? *after corr.*)XSWKDP; ascensum LRB

⁹ proficiscatur CLRXSK²DP; proficiscantur W; profiscatur K; profisciscatur B

¹⁰ xxi om. B (*one out from here*)

¹¹ detur CLRXSWBP; sit dandus KD

- xxiii. Vt presbiter inconsulto episcopo non reconciliet penitentem
 xxiiii. De custodia sacrarum uirginum
 xxv.¹² Vt apostaticis uel histrionibus conuersis penitentia non negetur
 xxvi. Vt presbiter chrisma non conficiat
 xxvii. Vt clerici sine necessitate in aliena ciuitate non immorentur
 xxviii. Vt non liceat fieri translationes episcoporum
 xxviiii. Vt dum episcopus eligitur si contradictores habeat, quinque sacerdotes
 conueniant
 xxx. De clericis agros uel predia comparantibus

¹² B returns to right sequence

1¹

*Incipit de concilio Cartaginensi² tercio³. Vt episcopus priusquam ordinetur canones
 agnoscat cp. iii⁴*

Placuit ut ordinatis episcopis uel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta
 conciliorum auribus eorum inculcentur⁵, ne se aliquid contra statuta concilii fecisse
 peniteant⁶.

C. Carth. III c 3; H 297a; M 331; +D 38 c 7

¹ om. DM; no. om. KNB

² -ensi CRWKNPQA; -iensi ZOHQ²

³ Incipit - tercio (*corr. fr.* quarto M) in DM before c 3; om. B

⁴ Vt - agn. in mg. Z; cp. iii CRKNPZOHA(*before* Vt); om. B; Vt - iii om. Q; Incipit de - iii in mg. A

⁵ *corr. fr.* inculcentur to inducentur O

⁶ *corr. fr.* -ent K

2¹

Vt leuīte et uirgines ante xxv² annos non consecrentur³ cp. iii⁴

Item placuit ut ante xxv annos etatis nec diaconi ordinentur nec uirgines
 consecrentur, et ut lectores populum non saluent.

*C. Carth. III c 4; H 297a; M 331; ID 6.31 as BD 2.11; IP 3.30; +D 77 c 5 (insc. as here), +C 20 q 1 c
 14 (insc. var.)*

¹ om. DM; no. om. KNB

² -x- ss C

³ Vt - cons. in mg. Z; *corr. fr.* conterentur O

⁴ cp. iiiii C²LRWPZOHQ; cap. iii CKN; om. XBA

3¹

²Episcopus accusatus ubi uel infra quod tempus examinetur³ cp. vii⁴

Aurelius episcopus dixit, Quisquis episcoporum accusatur. ad primates prouincie
 ipsius causam⁵ deferat accusator. Nec a communione suspendatur cui crimen
 intenditur, nisi ad causam suam dicendam electorum iudicium⁶ die statuta litteris
 euocatus minime occurrerit⁷. hoc est infra spacium mensis ex ea die qua eum litteras
 accepisse constiterit. Quod si aliquis uerax⁸ necessitatis⁹ causas probauerit quibus eum

¹ no. om. KNB; i D; vii M

² Vt *add.* ZOHQA, om. CLRWKNDMB

³ Vt - exam. in mg. Z

⁴ vii CLRWNDMPZOHA; iii K; om. B

⁵ -sam in mg. C

⁶ iudicium LRXSWKNDBPZOHA; iudic um CL²D²

⁷ -erit CKNPZOHA; -it B

⁸ uerax CLXSWKND; ueras RBPZOHA

⁹ *corr. fr.* -ates Z

occurrere non potuisse manifestum¹⁰ sit. cause sue dicende intra alterum mensem integram¹¹ habeat facultatem. Verum tamdiu post mensem secundum non communicet donec purgetur. Si autem ad concilium uniuersale¹² anniuersarium occurrere¹³ noluerit, ut uel ibi causa eius terminetur. [95vb] ipse in se dampnationis sententiam dixisse iudicetur. Tempore sane quo non communicat¹⁴, nec in sua ecclesia uel parrochia communicet. Accusator autem eius si nunquam diebus cause dicende defuerit, a communionem non remouetur. Si uero aliquando defuerit subtrahens se restituto in communionem episcopo ipse remouetur a communionem accusator, ita tamen ut nec ipsi¹⁵ adimatur facultas cause peragende, si se ad diem occurrere non noluisse¹⁶ sed non potuisse probauerit. Illud uero placuit, ut cum agere ceperit in¹⁷ episcoporum iudicio si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas non tamen ecclesiasticas asserere uoluerit.

C. Carth. III c 7; H 297b; M 331-2; C 4 q 5 c 1 to potuisse probauerit, C 4 q 6 c 1 (Illud uero - end)

¹⁰ ma- in mg. C

¹¹ -ram CLRWBPZOHA; -rum KND

¹² uniuersale CLRWDMBZOHA; uniuerse K; uniuersalem N

¹³ corr. fr. -erit O

¹⁴ corr. fr. -ant

¹⁵ corr. fr. ipse B

¹⁶ corr. fr. uol- Z

¹⁷ in CLKNBZOHQ; om. A

4¹

De presbiteris et dyaconibus² quanti episcopi eos audiant cp. viii

Si autem presbiteri uel diaconi fuerint accusati, adiuncto sibi ex uicinis locis proprius³ episcopus legitimo⁴ numero collegarum quos ab eodem accusati petierint, id est una secum in presbiteri nomine episcopi sex, in diaconi tres qui ipsorum causas discutiant, eadem dierum et dilationum et a communionem remotionum et discussione personarum inter accusatores et eos qui accusantur forma seruata. Reliquorum autem clericorum causas etiam solus episcopus loci agnoscat⁵ et finiat.

C. Carth. III c 8; H 297-8; M 332; C 15 q 7 c 5

¹ iii K whose nos. are one out; ii D; om. B

² -c- ss O

³ proprius CLRWNDBZOHQ; prius KA

⁴ -ti- ss O

⁵ ag- RXSKNDBPZOHQA; cog- CLW

5¹

Vt clerici publica iudicia non appellent². cp viiii³

De diuersis ordinibus ecclesie seruientibus, ut siquis in causam criminis incurrerit, et abnuerit iudicium ecclesiasticum, debeat periclitari. Et ut filii sacerdotum spectacula secularia non adeant. Item placuit quisquis episcoporum, presbiterorum et diaconorum seu clericorum, cum in ecclesia ei crimen⁴ fuerit intentum, uel ciuilibus⁵ causa fuerit commota, si derelicto⁶ ecclesiastico iudicio⁷ publicis iudiciis purgari uoluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat. [96ra] et hoc in criminali actione. In ciuili uero perdat quod euicit, si locum suum obtinere maluerit. Siquidem enim ad eligendos iudices undique ecclesie consortio iudicat qui de uniuersa ecclesia

¹ iii D; no. om. N

² -ent CRKNDBZOH; -ant QA?

³ viiii CLKNDZOHQA; om. B

⁴ ei crimen erased X, which has fuerit intentum – causa in mg. in second hand

⁵ corr. fr. ciuil- O

⁶ derelicto CLRWK²D²BZOHA; delicto KN; ? D

⁷ eccl. iud. CLWKNZOHA; iud. eccl. B

male sentiendo de iudicio seculari poscit auxilium. cum priuatorum causas apostolus etiam ad ecclesiam deferri atque ibi determinari precipiat.

C. Carth. III c 9; H 298a; M 332; ID 6.362 to maluerit; C 11 q 1 c 43 from Placuit ut quisquis episcoporum, +C 11 q 1 c 44 (De diuersis - periclitari)

6¹

Si a quoquam² ab aliis iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos maioris³ auctoritatis fuerit prouocatum⁴ non obesse prioribus diuersas sententias proferentibus⁵ cp. x

Hoc etiam placuit ut a quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos ubi est maior auctoritas fuerit prouocatum, non eis obsit⁶ quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint⁷, uel inimico animo iudicasse, uel aliqua cupiditate aut gratia deprauati⁸. Sane si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam a pauciore numero quam constitutum est non liceat prouocari.

C. Carth. III c 10; H 298a; M 332; ID 3.363; IP 4.133; C 2 q 6 c 37 to deprauati, c 34 (Sane to end)

¹ no. om. N; iiii D

² quoquam C?LRWKDBZOHA; quodam N

³ maioris CLRWKNB; om. ZJOHA

⁴ fuerit prou. CLRWKNB; prou. fuerit ZJOHA

⁵ Si - prof. in mg. Z

⁶ obsit CLRWKNBZJHQ; absit OA

⁷ potuerint CLRXSKDPZJO²HQA; potuerunt W; potuerit NO; poterint B

⁸ deprauati CLRWDBZOHQA; prauati KN

7¹

Vt filii clericorum ad spectaculum non accedant²

Vt filii sacerdotum uel clericorum³ spectacula secularia non exhibeant, sed nec spectent, quamquam tamen⁴ a spectaculo et omnes laici⁵ prohibeantur. Semper enim⁶ Christianis omnibus hoc⁷ interdictum est, ut ubi⁸ blasphemi sunt⁹ non accedant.

C. Carth. III c 11; H 298; M 332

¹ no. om. N; v D

² Vt - acc. in mg. Z

³ sac. uel cl. CLRWKNZOHA; cl. uel sac. B

⁴ tamen CLKNBZHA; om. O

⁵ laici C²LRWKBPZOHA; loci CXSND

⁶ enim CLRKNBZOHQ; om. A

⁷ hoc CLRSWBZOHA; om. KND

⁸ corr. fr. ibi C

⁹ sunt CLRWKNBZOQA; sint H

8¹

Vt clerici non sint conductores uel negociatores² cp. xv

Item placuit ut³ episcopi⁴, presbiteri et diaconi uel clerici non sint conductores aut procuratores, neque ullo turpi uel inhonesto negotio uictum querant, quia respicere debent scriptum esse, Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus.

C. Carth. III c 15; H 298a-b; M 333; C 21 q 3 c 3

¹ no. om. N; vi D

² Vt - neg. in mg. Z

³ ut CLRKNZOHA; om. B

⁴ episcopi CKNBJOHQA; om. Z

9¹*Vt clerici non sint usurarii² cp. xvi*

Vt nullus clericorum amplius accipiat³ quam accomodauerit. Si pecuniam, pecuniam accipiat. Si speciem, eandem speciem⁴ quantam dederit accipiat⁵. Et quicquid aliud tantum⁶ quantum dederit⁷ recipiat⁸.

C. Carth. III c 16; H 298b; M 333; ID 13.9; IP 3.158; C 14 q 4 c 6, cf first recension c 9a (Winroth, Making, 214).

¹ no. om. N; vii D

² Vt - usur. in mg. Z

³ acc- CLRSWKNBQ; resp- O; rec- ZJHQ²A

⁴ speciem CLRWKNBZJO; om. HQA

⁵ acc. ded. marked for reversal N

⁶ tantum CKNBZQA; om. O

⁷ dederit C²LRXSWKBP²ZOA; dedit CN

⁸ rec- CRKNZOHA; acc- B

10¹*Vt cum clericis extranee femine non cohabitent² cp. xviii³ [96rb]*

Vt cum omnibus omnino clericis extranee femine non cohabitent⁴, sed sole matres, auie⁵ et matertere, amite, sorores et filie fratrum, aut sororum et quecumque ex familia domestica, necessitate etiam antequam ordinarentur iam cum eis habitabant. Vel si filii eorum iam ordinatis parentibus⁶ uxores acceperunt⁷. aut seruis non habentibus in domo quas ducant aliunde ducere necessitas fuerit.

C. Carth. III c 17; H 298b; M 333; +D 81 c 27

¹ no. om. N

² in mg. ZO

³ xviii CXSKN; xviii L; xvii RWZOHQA; ? DP; om. B

⁴ cohab- CKNZOHA; hab- B

⁵ auie CLWDBZOHA; aue K

⁶ ord. par. CLWDBZOHA; par. ord. K

⁷ acceperunt CLWDBZOHA; accipiunt K

11¹*Vt clerici cum ad pubertatem uenerint² aut coniugium aut castitatem³ profiteantur⁴ cp. xviii⁵*

Placuit ut lectores cum ad annos pubertatis uenerint cogantur aut uxores ducere aut continentiam profiteri.

C. Carth. III c 19; H 298b; M 333; IP 3.111 (sl. var.); D 32 c 8 as IP

¹ no. om. N

² corr. fr. -erit O

³ in mg. O

⁴ Vt - prof. in mg. Z

⁵ xviii CRSKNDJHA; om. B; xxi P; xviii ZOQ

12¹*Vt plebes alienas alius² episcopus non usurpet³ cp. xx⁴*

Placuit ut a nullo episcopo usurpentur plebes aliene, nec aliquis episcoporum⁵ supergrediatur in⁶ dyocesim⁷ collegam suum.

¹ no. om. N

² alius CLRSWBPZOHA; alienus KND

³ Vt - usurp. in mg. Z

⁴ cp. xx CRKNOHQA; om. B; xviii Z; ? P

⁵ episcoporum CLRWKDBZOHA; eorum N

⁶ in CKNBOHQA; om. Z

⁷ -sim CNDBZOHA; -si K

C. Carth. III c 20; H 298b; M 333; ID 5.173 as BD 1.64; +C 7 q 1 c 27

13¹

Vt nullus episcopus alienum clericum audeat retinere uel ordinare² cp. xxi³
Vt clericum alienum nisi concedente⁴ eius episcopo nemo audeat⁵ uel retinere uel
promouere in ecclesia sibi credita⁶. Clericorum autem nomen etiam⁷ lectores et
psalmiste et ostiarii retinent.

C. Carth. III c 21; H 298b; M 333; D 72 c 2

¹ no. om. N

² Vt - ord. in mg. Z

³ xxi CLXSWKNDQHA; xxii RBP; xx Z

⁴ corr. fr. concedite K

⁵ corr. fr. -iat O

⁶ ecclesia sibi credita CXWKND; ecclesiam sibi creditam LRSBPZOHA

⁷ etiam CLRWNDBZOHA; et K

14

Vt nullus clericus ordinetur nisi fuerit probabilis cap. xxii¹

Vt nullus ordinetur clericus nisi probatus uel episcoporum examine² uel populi
testimonio.

C. Carth. III c 22; H 298b; M 333; D 24 c 2

¹ Vt - prob. in mg. Z; cp. xxii om. B; xxiii P; xxi Z

² examine CKNBZHQA; exanime O

15

Vt in sacrificio¹ tantum panis et calix offeratur cp. xxiii²

Vt in sacramentis³ corporis et sanguinis Domini nichil amplius offeratur quam ipse
Dominus tradidit. Hoc est panis et uinum aque⁴ mixtum. nec amplius in sacrificiis
offeratur quam de uuis et frumentis.

C. Carth. III c 24; H 298b; M 333; De cons. D 2 c 5

¹ sacrificio LRWKNBZOQA; sacramento H; ? C

² Vt - off. in inner mg. Z; xxiii CRXSWKNDPOQ; xxiii L; om. B; xxii Z; xiiii A

³ corr. fr. -ti H

⁴ aque CLRSWBZOHA; aqua KND

16

Ne clerici uel continentes¹ ad uiduas uel uirgines soli habeant ascensum² cp. xxv³

Vt clerici uel continentes ad uiduas uel uirgines nisi ex iussu et permissu
episcoporum aut presbiterorum non accedant. Et hoc non⁴ soli faciant, sed cum
clericis, uel cum his cum quibus episcopus aut⁵ presbiter iusserit⁶.

C. Carth. III c 25a; H 298b; M 334; D 81 c 32 has more, and insc. var.

¹ cont- CRKNPOHA; incont- B

² ascensum CRBZJO; accessum XSWDPHQA; accensum L; accessum K; acc' N. Ne - asc. in mg. Z

³ cp. xxv CRSWKNBQHA; xxiii Z; om. A

⁴ ss after soli K

⁵ aut CLRSWBZOHA; uel KND

⁶ corr. fr. -urit O

17

Vt prime sedis episcopus princeps sacerdotum non appelletur¹ cp. xxvi² [96va]

¹ Vt - app. in mg. Z

² xxiii Z

Vt prime sedis episcopus non appelletur³ princeps sacerdotum⁴, aut summus sacerdos. aut aliquid huiusmodi, sed tantum prime sedis episcopus.

C. Carth. III c 26; H 298b; M 334; +D 99 c 3

³ appell A

⁴ princ. sac. *before* non KND

18

Vt clerici tabernas non ingrediantur¹ cap. xxvii²

Vt clerici³ edendi uel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

C. Carth. III c 27; H 299a; M 334; +D 44 c 4

¹ -n- *ss* K; Vt - ingr. *in mg.* Z

² xxvi Z

³ clerici CKNDBZA; cleri O

19

Vt episcopus¹ sine formata metropolitani² longius³ non proficiscatur⁴ cp. xxviii⁵

Item placuit ut episcopi trans mare non proficiscantur⁶, nisi consulto prime sedis episcopo, siue⁷ cuiusque prouincie primate, ut ab eo precipue possit sumere formatam uel commendationem.

C. Carth. III c 28; H 299a; M 334

¹ non *add.* A, *om.* CLKNBZOHQ

² episcopi *add.* B, *om.* CLRKNPZOHA

³ longius CLWNDBZOHA; longe K

⁴ Vt - prof. *in mg.* Z; proficiscatur CLRWKNDPZOHA; profisciscatur B

⁵ cp. xxviii *om.* B; xxvii Z

⁶ profisc- B; -cis- *ss* Z

⁷ sili *corr.* to ? K

20

Vt missa a¹ ieiunis celebretur² cp. xxviii³

Vt sacramenta altaris non nisi a⁴ ieiunis⁵ hominibus celebrentur⁶. Nam si aliquorum pro meridiano tempore defunctorum siue episcoporum siue ceterorum commendatio facienda est. solis orationibus fiat, si illi qui faciunt iam pransi inueniantur.

C. Carth. III c 29; H 299a; M 334; De cons. D I c 49

¹ *ss* C

² *corr. fr.* -entur O; Vt - celebrentur *in mg.* Z

³ xxviii Z

⁴ a CKNBOHQA; *om.* Z

⁵ *corr.* to ieiunis *fr.* ? K; *corr.* to ieiunibus N; *corr. fr.* -uniis O

⁶ ce-celebrentur A

21

Vt nullus in ecclesia conuiuetur¹ cp. xxx²

Vt nulli episcopi uel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi forte transeuntes hospiciorum necessitate illic reficiant. Populi etiam ab huiusmodi conuiuuiis quantum fieri potest prohibeantur.

C. Carth. III c 30; H 299a; M 334; +D 42 c 5

¹ Vt - conu. *in mg.* Z

² cp. xxx *om.* B; xxviii Z

Vt penitentibus¹ iuxta peccatum modus penitentie detur² cp. xxxi³

Vt penitentibus secundum differentiam peccatorum episcopi arbitrio penitentie tempora decernantur.

C. Carth. III c 31; H 299a; M 334; ID 15.3; +C 26 q 7 c 5

¹ -ibus ss O

² Vt - detur in mg. Z; detur CL²RXSWBPZOHA; om. L; sit dandus KND

³ xxx Z

23

Vt presbiter inconsulto¹ episcopo non reconciliet penitentem² cp. xxxii³

Vt presbiter inconsulto episcopo non reconciliet penitentem nisi absente episcopo necessitate cogente. Cuiuscumque penitentis publicum et uulgatissimum crimen est, quod uniuersam ecclesiam commouerit⁴, ante apsidam manus imponatur ei⁵.

C. Carth. III c 32; H 299a; M 334; ID 15.4, 15.84 (pt. only, as BD 19.70); C 26 q 6 c 14 var.

¹ after corr. Z

² Vt - pen. in mg. Z

³ xxxi Z

⁴ eccl. comm. CLRWKNDPZOHA; comm. eccl. B

⁵ imponatur ei CLRWKNDDBP; ei imponatur ZOHA

24

De custodia sacrarum uirginum¹ cp. xxxiii²

Vt uirgines sacre si a parentibus a quibus custodiebantur priuate fuerint, quoniam episcopi prouidentia uel [96vb] presbiteri ubi episcopus absens est in monasterio uirginum uel grauioribus feminis commendentur³, ut simul habitantes inuicem se custodiant, ne passim uagantes ecclesie ledant opinionem.

C. Carth. III c 33; H 299a; M 334

¹ De - uirg. in mg. Z

² cp. xxxiii om. B; xxxii Z

³ -entur CLRWDBZOHA; -etur KN

25

Vt apostaticis uel histrionibus¹ conuersis penitentia non negetur² cp. xxxv³

Vt⁴ scenicis atque histrionibus ceterisque huiusmodi personis uel apostaticis conuersis uel reuersis ad Deum gratia uel⁵ reconciliatio non⁶ negetur.

C. Carth. III c 35; H 299a; M 334; De cons. D 2 c 96

¹ apos. uel hist. CLRWKNB; hist. uel apost. ZOHA

² Vt - neg. in mg. Z

³ xxxiii ZA(before corr.)

⁴ Vt LSWKNDPZOHQA; Et RXB; ? C

⁵ ss O

⁶ ss C

26¹

Vt presbiter chrisma non conficiat² c. xxxvi³

Vt presbiter inconsulto episcopo uirgines non consecrat⁴, chrisma⁵ uero nunquam conficiat.

C. Carth. III c 36; H 299a; M 334; +C 26 q 6 c 2

¹ cc 26-7 reversed and then corr. B

² Vt - conf. in mg. Z

³ c. xxxvi om. BA?; xxxiiii Z

⁴ corr. fr. conferret O

⁵ -s- ss K

27

Vt clerici¹ sine necessitate in aliena ciuitate non immorentur² c.xxxvii³

Vt clerici in aliena ciuitate non immorentur, nisi causas eorum iustas episcopi⁴ uel presbiteri locorum preuiderint⁵.

C. Carth. III c.37; H 299a; M 335

¹ *after corr. Z*

² Vt - imm. in mg. Z; ciu. non imm. *ss and in mg. O*

³ xxxv Z

⁴ loci *add. ZOQA, om. CRKNBP*

⁵ preuiderint CLXWKND; peruiderint RBPZJOA; preuideant S; prouiderint HQ

28

Vt non liceat fieri translationes episcoporum¹. c.xxxviii²

Illud autem suggerimus mandatum uobis³, quod etiam⁴ in Capuensi⁵ plenaria synodo uidetur statutum⁶, ut non liceat fieri rebaptizationes⁷, reordinationes⁸ uel⁹ translationes episcoporum. Nam Crisconius¹⁰ uilla Regiensis episcopus, plebe sua derelicta¹¹ Triburniensem¹² inuasit ecclesiam, et usque hodie commonitus secundum quod statutum¹³ fuerat relinquere eandem¹⁴ quam inuaserat plebem contempsit aduersus statuta¹⁵ que pronuntiata fuerant. Confirmata quidem audiuius, sed petimus secundum quod nobis¹⁶ mandatum est ut dignemini dare fiduciam quo necessitate ipsa cogente liberum nobis sit¹⁷ rectorem prouincie secundum statuta gloriosissimorum principum aduersus illum adire, ut qui miti¹⁸ admonitioni sanctitatis uestre acquiescere noluit, et emendare illicitum auctoritate iudiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit, Seruata forma discipline non existimabitur¹⁹ appetitus si uestra [97ra] caritate modeste conuentus recedere detrectauerit²⁰, cum fuerit suo contemptu et²¹ contumacia faciente iudiciaria conuentus. Honoratus et Vrbanus episcopi dixerunt, Hoc ergo omnibus placet.

C. Carth. III c 38; H 299a-b; M 335; +C 11 q 1 c 19, Petimus ut dignemini - end, De cons. D 4 c 107 (frag.)

¹ Vt - episc. in mg. Z

² xxxviii CRXWKNOHQ; xxxiii LP; *om. BA; xxxvi Z; ? S*

³ uobis CSWKDB; nobis LRXNPZOHA

⁴ etiam CLRWNDBZOHA; *om. K*

⁵ Capuensi CLRWNDBPZJO; Capunensi K; Capulensi HQA

⁶ *corr. fr. statum O*

⁷ rebaptiones N

⁸ *ss Z*

⁹ uel CLNDBZOHA; *om. K*

¹⁰ Crisconius RWKNDBZOHQ; Chrisconius CS; Crisconius LX; Crisonius PA

¹¹ -re- *ss K*

¹² Triburniensem CXSKH; Tuberniensem C²; Turbiniensem L; Tuburniensem RNDBZQA; Tiburniensem W; Turbuniensem O

¹³ *corr. fr. statum O*

¹⁴ -n- *add. K*

¹⁵ *ss O*

¹⁶ nobis CLRWNDBZOHA; uobis KD

¹⁷ nobis sit CLRWKDBZOHA; sit nobis N

¹⁸ *om. with lacuna N*

¹⁹ exist- CRWKDBPZJHQ; est- LSXNOA

²⁰ -ectauerit CRSKNDPHQ²; -actauerit BZJOQA

²¹ et CLRWKDBZOHA; *om. N*

29

*Vt dum episcopus eligitur si contradictores habeat, quinque sacerdotes conueniant¹
cp. xl*

Et² illud statuendum. ut³ quando ad eligendum episcopum conuenerimus. si qua contradictio fuerit oborta⁴, quia talia facta sunt apud nos. non presumant ad purgandum eum qui ordinandus est tres iam. Sed postulentur ad⁵ numerum supradictorum duo uel tres, et in eadem plebe cui ordinandus est discutiantur⁶ primo persone contradicentium, postremo illa etiam que obiciuntur pertractentur. Et cum purgatus fuerit sub conspectu⁷ publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum uestre sanctitatis⁸ animo concordat, roboretur uestre dignitatis responsione. Ab uniuersis episcopis dictum est, Satis placet.

C. Carth. III c 40; H 299b; M 335-6; D 23 c 5

¹ Vt - conu. in mg. Z

² Et CKNZJOHQ; Vt B

³ ut CKNBZOHQA; et D

⁴ oborta CLXSZ²HQ; aborta RWKNBPZJOQ²A; adorta D

⁵ ss B

⁶ -ut- ss O

⁷ conspectu CLRWNDBZOHA; aspectu K

⁸ corr. fr. -astis O

30

De clericis agros uel predia comparantibus¹ cp. xli²

Placuit ut episcopi, presbiteri, diaconi uel quicumque clerici qui nichil habentes ordinantur, et tempore episcopatus uel clericatus sui agros uel quecumque predia nomine suo comparant³ tanquam rerum dominicarum inuasionis crimine teneantur nisi admoniti ecclesie eadem contulerint⁴. Si autem ipsis⁵ proprie⁶ aliquid liberatate⁷ alicuius uel successione⁸ cognationis uenerit⁹, faciant inde quod eorum proposito¹⁰ congruit. Quod si a suo proposito retrorsum exorbitauerint honore ecclesiastico indigni tanquam reprobi iudicentur¹¹.

C. Carth. III c 49; H 301b; M 339-40; C 12 q 3 c 1

¹ De - comp. CLRWKNDB; om. ZOHA

² xli CLRWKNDZOHQ; om. B?; xlii A

³ -ant CLRWNDZOHA; -at K; -antur B

⁴ corr. fr. -it O

⁵ ipsis CRXSWKNPZOHA; ipsi LB

⁶ proprie CRXSKNB?ZOA; propriis L

⁷ libertate CLRXSWKNDBZOHA; liberalitate C²

⁸ -ione CLWNDBZOHA; -ioni K

⁹ -ne- ss O

¹⁰ eorum prop. CLRSWBZOHA; prop. eorum KND

¹¹ -entur CLRSWNDBZOHA; -antur K

A2. XVIII ¹DE CONCILIO CARTAGINENSI QVARTO²

- ³i. Quales debeant ordinari episcopi
- ii. Qualiter ordinentur episcopi
- iii. Qualiter presbiteri ordinentur⁴
- iiii. Quemadmodum diacones⁵ constituentur

¹ Cap. add. S

² De - quarto om. L

³ capitulatio om. NZJOHQ; in CLRXSWKBP; DM om. cc 1-10, and further cc noted below

⁴ presb. ord. CLRWB; ord. presb. K

⁵ diacones CLRWB; subdiacones K

- v. Quemadmodum subdiaconi ordinentur
vi. Quemadmodum accoliti ordinentur
vii. Quemadmodum exorciste constituentur [97rb]
viii. Qualiter lectores fiant
viii⁶. Qualiter ostiarii ordinentur
x. Qualiter psalmiste fiant
xi. In qualibus⁷ uestibus⁸ sanctimoniales uirgines suo episcopo offerri debeant
xii. Qualiter sponsi et sponse benedicantur⁹
xiii. De cellula sacerdotis
xiii. De uictu et habitu sacerdotis
xv. Vt episcopus libros gentilium non legat
xvi. Vt episcopus indigentium curam per presbiteros et diaconos agat
xvii. Vt episcopus per testamentum tuitionem non impendat
xviii. Vt episcopi pro rebus secularibus non litigent
xviii. Vt episcopus tantum spiritualibus debeat esse intentus
xx. Vt episcopus egrotans pro se legatum ad synodum mittat¹⁰
xxi. Vt episcopus sine testimonio clericorum et plebis clericos non¹¹ instituat
xxii. Vt episcopus causas clericis presentibus audiat
xxiii. Vt quando episcopus uerbum facit nullus discedat
xxiii. De discordantibus episcopis
xxv. Vt episcopus dissidentes concordare compellat¹²
xxvi. De episcopo uel clerico in alio loco non transferendo
xxvii. De dampnatione episcoporum a synodo retractanda¹³
xxviii. De episcopo qui alicui crimen obiecerit
xxviii. Quod irrita sit episcoporum sententia in absentem
xxx. Qualiter ab episcopo res ecclesie habeantur
xxx. De irritis distractionibus episcoporum
xxxii. De episcopis atque presbiteris ut a¹⁴ cuiusquam¹⁵ ecclesia in ordine suo recipiantur
xxxiii. De primatu consensus¹⁶ presbiterorum cum episcopo
xxxiii. De consensu¹⁷ presbiterorum cum episcopo in ecclesia
xxxv. Vt presbiteri parrochiani aut per se aut per eos qui sacra tractant accipiant chrisma
xxxvi. De obedientia diaconorum¹⁸ erga presbiteros
xxxvii. Vt diaconus eucharistiam presbiteri iussu ministret
xxxviii. Vt diaconus iubente presbitero sedeat
xxxviii. Vt diaconus coram presbitero interrogatus respondeat

⁶ K om. no., so is one out from now on

⁷ qualibus LRXSKRBP; quibus CW

⁸ corr. fr. uestis R

⁹ DM om. whole title

¹⁰ DM om. whole title

¹¹ ss B

¹² DM om. whole title

¹³ DM om. whole title

¹⁴ ss C

¹⁵ cuiusquam LRXSWKDB; cuiuscumque with -cum- ss C

¹⁶ -ensus RWKBP; -ensu CLX; et consessu S; consessus D

¹⁷ corr. to consessu D

¹⁸ -no- ss C

xl.	Vt diaconus tempore tantum officii albam induat
xli ¹⁹	De clericis qui pro fide temptati sunt
xlii.	De his qui pro fide persecutiones passi sunt
xliii.	De tonsura clericorum
xliiii.	De habitu clericorum
xlv.	Clericum cum extraneis ²⁰ mulieribus non habitare
xlvi.	Clericum per plateas absque summa necessitate non ambulare [97va]
xlvii.	Clericum qui non ²¹ pro aliquo emendo in foro deambulat deponendum
xlviii.	De clericis qui uigiliis ²² desunt
xlviiii.	De clericis inter temptationes ab officio declinantibus
l.	Clericum artificio uictum querere debere
li.	Clericum artificio uictum et uestimentum sibi preparare debere
lii.	Clericos ad operandum ualidos et artificio et litteras discere debere
liii.	De clericis inuidentibus
liiii.	De clericis fratres accusantibus
lv.	De clericis adulatoribus et proditoribus
²³ lvi.	De clericis maledicis
lvii.	Frequenter litigantem et ²⁴ accusandum facilem non recipiendum
lviii.	De discordantibus clericis
lviii.	De scurrilibus ²⁵ clericis et ioculatoribus ²⁶
lx. ²⁷	De clericis per creaturas iurantibus
lxi.	De clericis inter epulas cantantibus
lxii.	De clericis indictum ieiunium rumpentibus ²⁸
lxiii.	De his qui dominico die ieiunant
lxiiii.	De Pasche sollempnitate
lxv.	De clericis distriktionem episcopi sui circa se iniustam putantibus
lxvi.	De seditioariis non ordinandis
lxvii.	De penitentibus non ordinandis
lxviii.	De his qui uiduas aut ²⁹ repudiatas habuerunt uxores non ordinandis
lxviii.	De conuiuuiis et hereticorum societatibus ³⁰ a clericis uitandis
lxx.	De conuenticulis hereticorum
lxxi.	De hereticis uitandis
lxxii.	De his qui communicant excommunicatis
lxxiii.	De his qui penitentiam querunt
lxxiiii.	De negligenteribus ³¹ penitentibus
lxxv.	De his qui in infirmitate penitentiam petunt ³² et non accepta obmutescunt
lxxvi.	Penitentibus uiaticum non negandum

¹⁹ l K which is henceforward nine out; whole title in mg. (unnumbered), so now one out X²

²⁰ extraneis CLRWB; alienis KD

²¹ non CLRWDB; om. K

²² uigiliis CLRWDB; uigiis K

²³ whole title in mg. B

²⁴ ad add. RXSKDB, om. CLWP

²⁵ -r- ss C; sculilibus S

²⁶ -atoribus CLXKP; -aribus RSWDB

²⁷ lxxviii repeated K, now eight out

²⁸ rump- CLRWDB; rup- K

²⁹ aut CLRWKB; uel B

³⁰ her. soc. CLW; soc. her. RXSKDBP

³¹ -ri- ss C

³² pen. pet. CLRWDB; pet. pen. K

lxxvii.	De penitentibus qui uiatico accepto superuixerint
lxxviii.	De penitentibus casu in itinere uel in mari mortuis
lxxviii.	Omni tempore ieiunii penitentibus manus imponi debere
lxxx.	Vt penitentes mortuos efferant et sepeliant ³³
lxxxii.	Penitentes omni die genua flectere debere
lxxxii.	De pauperibus et senibus ecclesie honorandis
lxxxiii.	Episcopum non debere prohibere quemcumque ecclesiam intrare [97vb]
lxxxiiii.	De baptizandis
³⁴ lxxxv.	De neophitis
lxxxvi.	Prouocantem ad iudicium alterius fidei iudicis excommunicandum
lxxxvii.	De his qui relictis ecclesie conuentibus ad spectacula uadunt
³⁵ lxxxviii.	De seruientibus auguriis uel incantationibus ³⁶
lxxxviii.	De inerguminis
xc.	Item de inerguminis
xc.	Item de eisdem
xcii.	De oblationibus dissidentium fratrum
xciii.	De his qui pauperes opprimunt
xciii.	De his qui oblationes defunctorum retinent
xcv.	De accusatore et accusato
xcvi.	De his qui religiosis feminis preponendi sunt
xcvii.	Laicum clericis presentibus non debere docere
xcviii. ³⁷	Mulierem in conuentu uiros docere non debere ³⁸
xcviii.	Ne mulier baptizet
c.	Viduas adolescentes corpore debiles sumptu ecclesie sustentendas ³⁹
ci.	De eodem
cii.	Viduas que stipendiis ecclesie sustentantur in Dei opere assiduas esse ⁴⁰ debere

³³ -e- ss C

³⁴ whole title in mg. but numbered lxxxiii X²

³⁵ DM om. cc 88-91

³⁶ -ionibus CRWK; -oribus B

³⁷ Numbered both xcvii and xcviii, so restoring the sequence X

³⁸ doc. non deb. CLKB; non deb. doc. D

³⁹ sustentendas CXKDB; sustendas L

⁴⁰ ass. esse CRWKD; esse ass. B

1¹

*Ex² concilio Cartaginensi³ quarto cui interfuit Augustinus tempore Honorii augusti⁴.
Quales debeant ordinari episcopi⁵*

Qui⁶ episcopus ordinandus est antea examinetur si natura sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus, si uita castus, si sobrius, si semper sui negotii cauens, si humilis, si affabilis, si misericors, si litteratus, si in lege Domini instructus, si in⁸ scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus, et ante omnia si fidei

¹ om. DM

² Ex CLKBZJOA; De NDP

³ -nensi CKNBP; -niensi ZJOA

⁴ De conc. - augusti before c 11 below D

⁵ Quales - ep. in mg. Z; cap. i add. KZOHQA, om. CLRSWNBP

⁶ Qui CLRWKNPZOHQ; Cum B; E A

⁷ si CLRWKNZOHA; om. B

⁸ in CLRWKNBZOH; om. A

documenta uerbis simplicibus asserat, id est Patrem et Filium et Spiritum Sanctum unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis deitatem coessentialem⁹ et consubstantialem¹⁰ et coeternalem¹¹ et coomnipotentem predicans, si singulas quasque in Trinitate personas¹² plenum Deum et totas tres personas unum Deum, si incarnationem diuinam non in Patre neque in Spiritu Sancto factam, sed in Filio tantum credat, ut qui erat¹³ in diuinitate¹⁴ Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, Deus uerus ex Patre, et homo uerus¹⁵ ex matre, carnem ex matris [98ra] uisceribus habens, et animam humanam rationabilem simul¹⁶ in eo utriusque nature, id est Deus et homo una persona, unus filius, unus Christus, unus Dominus, creator omnium que sunt et auctor, dominus et rector cum Patre et Spiritu Sancto omnium creaturarum, qui passus sit uera carnis passione, mortuus uera corporis sui¹⁷ morte, resurrexit uera carnis¹⁸ sue receptione et uera anime resumptione in qua ueniet¹⁹ iudicare uiuos et mortuos. Querendum etiam²⁰ ab eo si noui et ueteris testamenti, id est legis et²¹ prophetarum et apostolorum unum eundemque credat auctorem et Deum, si diabolus non per conditionem sed per arbitrium factus sit malus. Querendum etiam ab eo si credat²² huius quam gestamus carnis²³ et non alterius resurrectionem, si credat iudicium futurum, et recepturos singulos pro his que in hac²⁴ carne gesserunt uel penas uel premia, si nuptias non prohibeat, si secunda matrimonia non dampnet, si carniū perceptionem non culpet, si penitentibus reconciliatis communicet, si in baptisma²⁵ omnia peccata, id est tam illud originale contractum quam illa que uoluntarie admissa sunt dimittantur, si extra ecclesiam catholicam nullus saluetur. Cum in his omnibus examinatus inuentus fuerit²⁶ plene instructus, tunc cum consensu²⁷ clericorum et laicorum et conuentu totius prouincie episcoporum maximeque metropolitani uel auctoritate uel presentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi²⁸ episcopatu non sue delectationi nec suis²⁹ moribus sed his patrum diffinitionibus acquiescat. De hinc disponitur qualiter ecclesiastica officia ordinentur. *C. Carthage IV (rectius Statuta ecclesiae antiqua) c 1; H 303a-b; M 342-3; D 23 c 2 lacks last sentence*

⁹ coessentialem C(-en- ss)LRWNBZOHA; essentialem K

¹⁰ consub- CLRKNZOA; sub- B

¹¹ et const. et coet. CLRWKNBZOQA; om. H

¹² in Trin. pers. CLRWKBZOHA; pers. in Trin. N

¹³ qui erat CRKNZOHA; querat B

¹⁴ -ate CLRWKNBZOH; -atem A

¹⁵ ss C

¹⁶ simul CLRWNBZOHA; similis K

¹⁷ corp. sui CRKNZOHA; sui corp. B

¹⁸ passione mortuus uero - carnis in mg. O

¹⁹ ueniet CLRWBZOHA; uenire KN

²⁰ etiam CKNBZOH; om. A

²¹ et CLRWKBZOHA; om. N

²² -dat LRWBZOA; -dit KN; C *obsc. corr.*

²³ carnis CLRWKNB; om. ZOHA

²⁴ hac CLRWKBZOHA; om. B

²⁵ -isma CRSKBZJOQA; -ismo LXWNHQ²; -ismate P

²⁶ inu. fuerit CLRWKNBZOQA; fuerit inu. H

²⁷ cum cons- LRWBZOHA; eum cons- CS; etiam cons- KN; cum sensu P

²⁸ nom. Chr. CLRWKBZOHA; Chr. nom. N

²⁹ ? *corr. fr.* suas C

2¹

Qualiter ordinentur² episcopi cp. ii³

Episcopus cum ordinatur duo episcopi ponant et teneant euangeliorum codicem super caput et ceruicem eius. Et uno super eum fundente⁴ benedictionem⁵, reliqui omnes episcopi⁶ qui assunt manibus suis caput eius [98rb] tangant⁷.

C. Carth. IV c 2; H 303b; M 343; ID 5.124; IP 3.18; D 23 c 7

¹ om. DM

² ordinentur CLRWKNBP; consecrentur ZOHA (O *add. and canc.* sequent after con-)

³ Qual. - ep. in mg. Z; Throughout A2. 18 B either omits the c. no. or gives that of the sequence, not the source

⁴ corr. fr. fundere K

⁵ in mg. O

⁶ omn. ep. CLWKNBZOQ (*after corr.*)A; ep. omn. H

⁷ corr. fr. -unt Z

3¹

Qualiter presbiteri ordinentur² cp. iii

Presbiter cum ordinatur episcopo eum benedicente et manum super caput eius³ tenente⁴ etiam⁵ omnes presbiteri⁶ qui presentes sunt manus suas iuxta manum episcopi⁷ super caput illius⁸ teneant.

C. Carth. IV c 3; H 303b; M 343; ID 6.12; IP 3.33; D 23 c 8

¹ om. DM

² Qual. - ord. in mg. Z

³ super caput eius CLRWNBZOQA; eius super caput eius K; super eius caput H

⁴ te et manum super – tenen in mg. C; tenente *repeated and canc.* O

⁵ etiam CLRWBZOHA; et N

⁶ qui presbiteri *add.* O

⁷ etiam omnes pr. – episcopi *om.* K, *with* omnes presbiteri manus *supplied later in mg.*

⁸ illius CLSWNBZOHQ; eius RKA

4¹

Quemadmodum dyacones² constituentur³ cp. iiii

Dyaconus cum ordinatur solus episcopus qui eum benedicit manus super caput illius ponat, quia non ad sacerdocium sed ad ministerium consecratur.

C. Carth. IV c 4; H 303b; M 343; ID 6.13; IP 3.34; D 23 c 11

¹ om. DM

² -ones CRWKNZOA; -oni B

³ Quem. - const. in mg. Z; constituentur LRKNBPZOHA; ordinentur CXSW

5¹

Quemadmodum subdyaconi ordinentur² cp. v

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit patenam de manu episcopi accipiat uacuum et calicem uacuum. De manu uero archidiaconi accipiat urceolum³ cum aqua et aquamanile⁴ et⁵ manutergium.

C. Carth. IV c 5; H 303b; M 343; ID 6.14; IP 3.35; D 23 c 15

¹ om. DM

² Quem. - ord. in mg. Z

³ urceolum CLRWNBZOHA; urceum K

⁴ et aquamanile RXSKNBZOHA; et manile CWP; aquamanile L

⁵ et CKNBZOH; *om.* A

6¹

¹ om. DM

Quemadmodum accoliti ordinentur² cap. vi

Accolitus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur qualiter in officio suo³ agere debeat. Sed ab archidiacono accipiat ceroferarium⁴ cum cereo, ut sciat se ad accendenda⁵ ecclesie luminaria mancipari. Accipiat et urceolum uacuum⁶ ad⁷ suggerendum uinum in eucharistiam sanguinis Christi.

C. Carth. IV c 6; H 303b; M 344; ID 6.15; IP 3.36; D 23 c 16

² Quem. - ord. *in mg. Z*

³ off. suo CLRWKBZOA; suo off. N

⁴ cero- ss H

⁵ *corr. fr.* acced- B

⁶ uacuum CLRWKNBZOQA; uacinum H

⁷ *corr. fr.* et O

7¹*Qualiter² exorciste constituentur³ cp. vii*

Exorcista cum ordinatur accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo, Accipe⁴ et commenda⁵ memorie et habeto potestatem imponendi manus⁶ super inerguminum siue baptizatum siue catecuminum.

C. Carth. IV c 7; H 303b; M 344; ID 6.16; IP 3.37; D 23 c 17

¹ *om.* DM

² Qualiter CLRWBZOHA; Quemadmodum KN

³ Qual. - const. *in mg. Z*

⁴ ss O

⁵ commenda CLRWKNBZOQA; commoda H

⁶ ss C

8¹*Qualiter lectores fiant² cp. viii*

Lector cum ordinatur, faciat de illo uerbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem³ ac uitam atque ingenium. Post hec spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est dicens ad eum, Accipe et esto⁴ relator uerbi Dei, habiturus si fideliter et utiliter impleueris officium partem cum eis qui uerbum Dei⁵ ministrauerint.

C. Carthage IV c 8; H 303b-4a; M 344; ID 6.17; IP 3.38; D 23 c 18

¹ *om.* DM

² Qual. - fiant *in mg. Z*

³ fidem CRWKNBZOH; fide A

⁴ esto CRWKNBZOH; octo A

⁵ ss O

9¹*Qualiter ostiarii ordinentur² cp. viiii*

Ostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter [98va] in domo Dei³ debeat conuersari, ad suggestionem archidiaconi tradat ei⁴ episcopus clauis ecclesie de altario dicens ei, Sic age quasi redditurus⁵ Deo rationem pro his rebus que istis clauibus recluduntur.

C. Carthage IV c 9; H 304a; M 344; ID 6.18; IP 3.39; D 23 c 19

¹ *om.* DM

² Qual. - ord. *in mg. Z*; ordinentur LRWKBZOA; constituentur N; ? C

³ Dei CWKNBZJHQ²A; *om.* OQ

⁴ ei LRWKNBPZOHA; *om.* CXS

⁵ *after corr.* B

10¹

Qualiter psalmiste fiant² cp. x

Psalmista, id est cantor, potest absque scientia episcopi sola iussione presbiteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbitero, Vide ut quod³ ore cantas corde credas⁴, et quod corde credis operibus probes.

C. Carthage IV c 10; H 304a; M 344; ID 6.19; IP 3.40; D 23 c 20

¹ om. DM

² Qual. psalm. *in mg.* Z; fiant CRWKNB; om. ZOHQA

³ quod CWKNBZOH; quo A

⁴ corde credas CRWKNPJOHA; credas corde B; corde crede credas Z

11

¹*In qualibus uestibus sanctimoniales uirgines suo episcopo² offerri debeant³ cp. xi⁴*

Sanctimonialis uirgo cum ad consecrationem suo episcopo offertur⁵, in talibus uestibus applicetur qualibus semper usura est⁶, professioni et sanctimoniae aptis⁷.

C. Carth. IV c 11; H 304a; M 344; D23 c 24

¹ D adds here De concilio Karthaginensi iiii cui interfuit Augustinus tempore Honorii augusti *from c 1 above*

² suo ep. CLRWKBZOHA; om. N

³ In - deb. *in mg.* Z; DM lack rubrics and cap. nos throughout this section

⁴ cp. xi om. DA

⁵ offertur CLRWKNDB; offeratur ZOHA

⁶ lacuna follows O

⁷ after corr. O

12¹

Qualiter sponsi et sponse benedicantur cp. xiii²

Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote a parentibus suis uel a paranimphis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint³, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis in uirginitate permaneant.

C. Carth. IV c 13; H 304a; M 344; ID 8.143 as BD 9.5, cf 8.6; IP 6.20; D 23 c 33

¹ om. DM

² xii L; Qual. - ben. (*in mg.*) xii Z

³ -erint CLRWNBZOHA; -erit K

13

De cellula sacerdotis¹ cp. xiiii²

Vt episcopus non longe ab ecclesia hospitium habeat.

C. Carth. IV c 14; H 304a; M 344; cf +D 41 c 7b

¹ De - sac. *in mg.* Z

² xiii LZ

14

De uictu et habitu sacerdotis¹ cp. xv²

Vt episcopus uilem suppellectilem³ et mensam ac uictum pauperem habeat et dignitatis sue auctoritatem fide et uite meritis querat.

C. Carth. IV c 15; H 304a; M 344; +D 41 c 7a

¹ De - sac. *in mg.* Z

² xiiii LZ

³ suppellectilem CLRWN²DBPZOH; superlectilem K; suspellectilem A; ? N

15

Vt episcopus libros gentilium non¹ legat² c. xvi³

Vt episcopus gentilium libros⁴ non legat. hereticorum autem pro necessitate et tempore.

C. Carth. IV c 16; H 304a; M 344; ID 4.160; IP 2.130; D 37 c 1

¹ interl. C

² Vt - leg. in mg. Z

³ vi XK; xv LZ

⁴ gent. lib. RXKNDBPZOHA; lib. gent. CLSW

16

Vt episcopus indigentium¹ curam per² presbiteros et diaconos agat³ c. xvii⁴

Vt episcopus gubernationem uiduarum et pupillorum ac⁵ peregrinorum non per se ipsum sed per archipresbiterum aut archidiaconum⁶ agat⁷.

C. Carth. IV c 17; H 304a; M 344; +D 88 c 7

¹ -tium CRWKNZOHA; -tiam B

² per CRKNBZOHA; om. A

³ Vt - agat in mg. Z

⁴ xvi LZ; vii X

⁵ ac CRKNZOHA; et B

⁶ -onum CLRWZ; -onem SKNBPOHA

⁷ aut arch. ag. in mg. H

17

Vt episcopus per testamentum tuitionem¹ non impendat² cp. xviii³

Vt episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat.

C. Carth. IV c 18; H 304a; M 344; +D 88 c 5

¹ per test. tuit. CLRXPZJOA; tuit. test. W; per tuit. test. KN; tuit. per test. H

² Vt - imp. in mg. Z

³ cp. xviii om. XN; xvii LZ; ? K

18

Vt episcopi pro rebus secularibus non litigent¹ cp. xviii²

Vt episcopus nec³ prouocatus pro rebus [98vb] transitoriis litiget.

C. Carth. IV c 19; H 304a; M 344; C 14 q 1 c 1

¹ Vt - lit. in mg. Z

² xviii CSWKJO; xviii LPZ; xviii X; xx QA; om. NH

³ -c ss K; nec ss O

19

Vt episcopus tantum spiritualibus debeat esse intentus¹ cp. xx²

Vt episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet sed ut lectioni et orationi et uerbo predicationis tantummodo³ uacet.

C. Carth. IV c 20; H 304a; M 345; +D 88 c 6

¹ Vt - int. in mg. Z

² xx CLXWKJOH; xviii PZ; xxi QA; om. N

³ -do ss K

20¹

Vt episcopus egrotans pro se legatum ad synodum mittat² cp. xxi³

¹ om. DM

Vt episcopus ad synodum ire non tardet⁴, si non satis graui necessitate inhibeat. sic tamen ut in persona sua legatum mittat, suscepturus salua fidei ueritate quicquid synodus statuerit.

C. Carthage IV c 21; H 304a; M 345; +D 18 c 9

² Vt - mittat *in mg.* ZO

³ xxi CLRXWKOH; xx PZ; xxii A; *om.* N

⁴ ire non tardet] tardet (*corr. fr.* tradet) non ire O

21

Vt episcopus sine testimonio clericorum et plebis¹ clericos non instituat² cp. xxii³

Vt episcopus sine consilio clericorum suorum clericos non ordinet, ita ut ciuium conuentiam⁴ et testimonium querat.

C. Carth. IV c 22; H 304a; M 345; +D 24 c 6

¹ plebis CLRXWKBZOHA; laicorum N

² Vt - inst. *in mg.* Z

³ xxii CLRWOH; xxi PZQ; xxiii A; *om.* N; ? K

⁴ conuentiam CLRSWNDZOHA; conuenientiam X(*after corr.*)KB; conscientiam P

22¹

Vt episcopus causas² clericis presentibus audiat³ cp. xxiii⁴

Vt episcopus nullius causam audiat⁵ absque presentia clericorum⁶ suorum. Alioquin irrita erit sententia⁷ episcopi⁸ nisi presentia clericorum confirmetur.

C. Carth. IV c 23; H 304a; M 345; C 15 q 7 c 6 var.

¹ *om.* D (*in M*)

² causas CKNBOHQA; causam Z

³ Vt - aud. *in mg.* Z

⁴ xxiii CXRSWKOH; xxii PZ; xxiiii QA; *om.* N

⁵ -u- ss C

⁶ *after corr. and in mg.* L

⁷ -iam ZJ(*before corr.*); *erasure follows in O*

⁸ episcopi CRWKNPZOHA; *om.* B

23

¹Vt quando episcopus uerbum facit nullus discedat² c. xxiiii³

Sacerdote uerbum in ecclesia⁴ faciente qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

C. Carth. IV c 24; H 304a; M 345; De cons. D 1 c 63

¹ *Whole c. in mg.* O

² Vt - disc. *in mg.* Z

³ xxiiii CLRXSWKJO; xxiii P?ZH; xxv QA; *om.* N

⁴ uerb. in eccl. CKNBJOHA; in eccl. uerb. PZQ

24

De discordantibus episcopis¹ cp. xxv²

Dissidentes³ episcopos si non timor Dei synodus reconciliet.

C. Carth. IV c 25; H 304b; M 345; +D 90 c 6

¹ De - ep. *in mg.* Z

² xxv CRLSWKJOH; xxiiii PZ; xxvi QA; *om.* XN

³ *A short erasure follows in B*

25¹

Vt episcopus dissidentes concordare compellat². xxvi³

Studendum est⁴ episcopis ut dissidentes fratres siue⁵ clericos siue laicos ad pacem magis quam ad iudicium cohortentur.

C. Carth. IV c 26; H 304b; M 345; +D 90 c 7

¹ om. DM

² Vt - comp. in mg. Z; compellat CRWKZJOHA; concordat N

³ xxvi CRXWKJOHQ; xxv P?Z; om. N

⁴ ss O

⁵ corr. fr. sine Z

26

De¹ episcopo uel clerico² in alio loco non³ transferendo⁴ c. xxvii⁵

Vt episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sane si pro utilitate ecclesie⁶ poposcerit, decreto pro eo clericorum et laicorum episcopis porrecto⁷ in presentiam synodi transferatur, nichilominus alio in⁸ loco eius episcopo subrogato. Inferioris uero gradus sacerdotes uel alii clerici concessione [99ra] suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

C. Carthage IV c 27; H 304b; M 335; ID 5.125; IP 3.70; +C 7 q 1 c 37

¹ De CRKNBZOH; Vt A

² ep. uel cl. CLRWKNPZOHA; cl. uel laico B

³ non CKNBJOHA; om. PZ

⁴ -endo CLWKNBPQ²A; -endum ZJOHQ

⁵ xxvii CKOHA; xxvi Z; om. XN

⁶ pro utilitate ecclesie (eccl. ss C) CLRWNDBZOHA; utilitas ecclesie K

⁷ -or- ss O

⁸ alio in CLRKDBZOHA; in alio N

27¹

De dampnatione episcoporum a synodo retractanda² c. xxviii³

Irritam esse iniustam episcoporum dampnationem. idcirco a synodo retractandam.

C. Carthage IV c 28; H 304b; M 345; C 11 q 3 c 35

¹ om. DM

² De - retr. in mg. Z; retractanda LRWKBPA; tractanda N; retractandam ZJOHQ?; ? C

³ xxviii CRXWKOHQA; xxvii BPZ; om. N

28

De episcopo qui alicui crimen obiecerit¹ cp. xxviii²

Episcopus si clerico uel laico crimen imposuerit, deducatur ad probationem in synodum.

C. Carth. IV c 29; H 304b; M 345; C 6 q 2 c 1

¹ De - ob. in mg. Z

² xxviii CKOHA; xxx X; xxviii PZ; om. N; ? B

29

Quod irrita sit episcoporum sententia in¹ absentem² cp. xxx³

Caueant⁴ iudices ecclesie ne absente eo⁵ cuius causa uentilatur sententiam proferant, quia irrita erit, immo et causam in synodo pro facto dabunt.

C. Carth. IV c 30; H 304b; M 345

¹ ss Z

² Quod - abs. in mg. Z

³ xxx CKNPOHA; xxix Z; om. X; ? B

⁴ Cau- CRKNDPZOHA; Pau- B

⁵ ss C

30

Qualiter ab episcopo res ecclesie habeantur¹ xxxi²

Vt episcopus rebus ecclesie tanquam commendatis non tanquam propriis utatur.

C. Carth. IV c 31; H 304b; M 345; cf C 12 q 2 c 52 med.

¹ Qual. - hab. in mg. Z; Quod irrita sit episcoporum sententia (cf c 28) P

² xxxi CXKNHA; xxx Z; om. PO; ? B

31

De irritis distractionibus¹ episcoporum² cap. xxxii³

Irrita erit episcoporum donatio uel uenditio uel commutatio rei ecclesiastice absque conuentione et subscriptione clericorum⁴.

C. Carth. IV c 32; H 304b; M 345; BD 3.170 (as C. ap. Valent.); ID 3.231 (as C. Carthage IV in ed., but in sequence of texts from BD, and as C. Valence in mss); IP 2.86 as BD; C 12 q 2 c 52 end

¹ distract- CLRWKNBP; district- Z?OHA

² De - ep. in mg. Z

³ xxxii CKNOHA; xxxi Z; om. X

⁴ clicorum H

32

De episcopis atque¹ presbiteris ut a² cuiusquam ecclesia in ordine suo recipiantur³ cp. xxxiii⁴

Episcopi uel presbiteri si causa uisitande⁵ ecclesie alterius episcopi ad ecclesiam uenerint, et in gradu suo suscipiantur, et tam ad uerbum faciendum quam ad oblationem consecrandam inuidentur.

C. Carth. IV c 33; H 304b; M 345; +C 7 q 1 c 38

¹ corr. fr. aut O

² ss A

³ De - recip. in mg. Z

⁴ xxxiii CXKNOHA; xxxii Z

⁵ -si- ss B

33

De primatu¹ consessus² presbiterorum cum episcopo³ cp. xxxiiii⁴

Vt episcopus in quolibet loco sedens stare presbiterum non patiatur.

C. Carth. IV c 34; H 304b; M 345; +D 95 c 9

¹ -atis X

² consessus CLRBPZ?HQA; confessis X; et consessu S; confessus W; consensus KN; concessus O

³ De - ep. in mg. Z

⁴ xxxiiii CKNOHA; xxxviii X; xxxiii Z; B

34

De consensu¹ presbiterorum cum episcopo in ecclesia² c. xxxv³

Vt episcopus in ecclesia in consessu⁴ presbiterorum sublimior sedeat, intra domum uero collegam se presbiterorum esse cognoscat.

C. Carth. IV c 35; H 304b; M 345; +D 95 c 10

¹ consensu CLXWKN; consessu RBPZJHQA; cons'ssu S; concessu *corr. fr.* conessu O

² De - ecll. *in mg.* Z

³ xxxv CLRXWKNPOHQ; xxxiiii Z; xxxvi A; ? B

⁴ consessu CLRXWKNDBZJOHQ; consensu A

35

Vt presbiteri parroechiani aut per se aut per eos qui sacra tractant accipiant¹ chrisma² c. xxxvi³

Presbiteri qui per dyocesese ecclesias regunt, non a quibuslibet episcopis sed a suis nec⁴ per iuniorum clericum sed omni anno aut per se ipsos⁵ aut per illum qui sacrarium tenet, ante Pasche sollempnitatem chrisma petant.

C. Carth. IV c 36; H 304b; M 345; ID 1.270 from BD 4.76; IP 1.101 as ID; +D 95 c 4 as here, De cons. D 4 c 123 as BD

¹ a- ss A

² Vt - chrisma *in mg.* Z

³ xxxvi CLRWKNPOH; xxxv Z; xxxvii A

⁴ sed (nec ss) B

⁵ ipsos CLRSWKNB?P; ipsum ZOHA

36

De obedientia [99rb] dyaconorum¹ erga² presbiteros³ cp. xxxvii⁴

Vt dyaconus ita se presbiteri ut episcopi ministrum esse cognoscat.

C. Carth. IV c 37; H 304b; M 345; D 93 c 17

¹ et *add.* ZJOH, *om.* CKNBPA

² erga C

³ De - presb. *in mg.* Z

⁴ xxxvii CLRWKNPOH; xxxvi *Zmg*; xxxviii A; *om.* X; ? B

37

Vt dyaconus eucharistiam ministret presbiteri iussu¹ cp. xxxviii²

Vt dyaconus presente presbitero eucharistiam corporis Christi populo si necessitas cogit iussus³ eroget.

C. Carth. IV c 38; H 304b; M 346; D 93 c 18

¹ Vt - min. *in mg.* Z; min. presb. iussu (ss W) CLW; presb. iussu min. RSKBZOHA; iussu presb. min. NP

² xxxviii CRXSKNOH; xxxiiii L; *om.* PJ; xxxvii Z; xl A; ? B

³ iussus CKNBPJOHA; *om.* Z

38

Vt dyaconus iubente¹ presbitero sedeat² cp. xxxviii³

Vt dyaconus quolibet loco iubente presbitero sedeat.

C. Carth. IV c 39; H 304b; M 346; D 93 c 19a var.

¹ iubente CLSKNBOQA; coram H

² Vt - sed. *in mg.* Z

³ xxxviii CLRXWKNBOH; xxxviii ZJ; xli and xliii *in mg.* A; *om.* P

39

Vt dyaconus coram presbitero interrogatus¹ respondeat² cap. xl³

Vt dyaconus in conuentu presbiterorum interrogatus loquatur.

C. Carth. IV c 40; H 304b; M 346; D 93 c 19b

¹ interrogatus CLRXWKNBPHQ; interrogans ZJOA

² Vt - resp. *in mg.* Z; respondeat CLRWKB(-at ss)ZOA; loquatur N

³ xl CLRWNOH; xi X; lxi K; *om.* BP; xxxviii ZJ; xliiii A

40

Vt dyaconus tempore tantum¹ officii albam induat² cp. xli³

Vt diaconus tempore tantum oblationis et lectionis alba utatur.

C. Carth. IV c 41; H 304b; M 346; +D 93 c 19c

¹ temp. tant. CLRWKNBZJOA; tant. temp. HQ

² Vt - ind. *in mg.* Z

³ xli CLRXWNJOHQ; ? K; *om.* BP; xl Z; xlv A

41

De clericis qui pro fide temptati sunt¹ cp. xlii²

Clericum³ inter temptationes officio suo incubantem⁴ gradibus sublimandum.

C. Carth. IV c 42; H 304b; M 346

¹ De - sunt *in mg.* Z

² xlii CLRXNPOH; lxiii K; xli Z; *om.* BA

³ Clericum CLRWKNBZOH; Clericus A

⁴ *after corr.* B

42

De his qui² pro³ fide persecutiones⁴ passi sunt⁵ c. xliii⁶

Christianum catholicum qui pro catholica fide tribulationes patitur, omni honore a sacerdotibus honorandum, etiam⁷ et per dyaconum uictus ei ministretur.

C. Carth. IV c 43; H 304b; M 346

¹ P inserts here c 61 below

² qui CRXSWKNBZOHA; *om.* L

³ pro CLRXWKNBA; *om.* ZJOH

⁴ ab infidelibus *add.* ZOHA, *om.* CLRXSKNBP

⁵ De - sunt *in mg.* Z; passi sunt CLRWKBZOA; pat'i N

⁶ xliiii CLRXWNPOH; lxiiii K; *om.* B; xlii Z; xlv A

⁷ etiam CLRWKNBZOH; et tam A

43

De tonsura clericorum¹ cp. xliiii²

Clericus nec comam nutriat nec barbam radat³.

C. Carth. IV c 44; H 305a; M 346

¹ De - cler. *in mg.* Z

² cp. xliiii CLRXWKNPOH; xliiii Z; *om.* BA

³ *after corr.* O; *erased* H

44

De habitu clericorum¹ xlv²

Clericus professionem suam etiam habitu et incessu probet³, et ideo⁴ nec uestibus nec calciamentis decorem querat.

¹ De - cler. *in mg.* Z

² c. xlv CLRXWKNPOH; xliiii BZ; *om.* A

C. Carth. IV c 45; H 305a; M 346; D 41 c 8

³ probet CKNBPJOHA; prohibet Z

⁴ ideo CLRWNBZOHA; omnino KD

45

Clericum cum extraneis¹ mulieribus non habitare² xlv³

Clericus cum extraneis mulieribus non habitet.

C. Carth. IV c 46; H 305a; M 346

¹ extraneis CLRXSWBP; alienis KN

² Clericum - habitare (ambulare N) CLRWKNBP; om. ZJOHA

³ xlv CKNOH; xlv Z; om. BPA

46

Clericum per plateas absque summa necessitate non ambulare¹ c. xlvii²

Clericus per plateas et andronas nisi certa et maxima officii sui necessitate non ambulet.

C. Carth. IV c 47; H 305a; M 346

¹ Clericum - ambulare (om. B) CRWKNBP; om. ZOHA

² xlvii CKNOHA; xlvii Z; om. XBP

47

Clericum qui non pro emendo aliquo in foro deambulat deponendum¹ cp. xlviii²

Clericus qui non pro emendo aliquid in nundinis uel in foro deambulat ab officio suo degradetur.

C. Carth. IV c 48; H 305a; M 346; +D 91 c 4c var.

¹ Clericum - deponendum CRWKNBP; om. ZOHA

² xlviii CNBOHA; xlviii Z

48

De clericis qui¹ uigiliis² desunt cp.³ xlviii⁴

Clericus qui absque corpusculi⁵ [99va] sui inequalitate uigiliis deest, stipendio priuatus excommunicetur.

C. Carth. IV c 49; H 305a; M 346; D 91 c 3b

¹ in add. K

² uigiliis CLRXSKNB; priuilegiis W

³ De - desunt cp. CLRXWKNBP; om. ZOHA

⁴ xlviii CKNOHA; xlviii Z

⁵ -r- ss C; corporis P

49

De clericis inter temptationes ab officio¹ declinantibus² cp. l³

Clericum⁴ inter temptationes ab officio declinantem, uel negligentius agentem ab ipso officio⁵ remouendum.

C. Carth. IV c 50; H 305a; M 346; +D 91 c 4d

¹ inter (in L) tempt. ab off. CLRWKB; ab off. inter tempt. N

² De - decl. CRWKNBP; om. ZOHA

³ l CLRXKNHA; om. B; xlviii Z; xlviii O

⁴ Clericum CLRWKDBZOH; Cclericum N; Clericus A

⁵ suo add. and canc. Z

Clericum artificio uictum querere debere¹ cp. li²

Clericus³ quamlibet uerbo Dei eruditus artificio uictum querat.

C. Carth. IV c 51; H 305a; M 346; +D 91 c 4a

¹ Clericum - debere (om. NP) CLRWK?NBP; om. ZOHA

² li CRXWKN?POH?Q; om. BA; l Z

³ corr. fr. -um C

51¹

Clericum artificio uictum et uestimentum sibi preparare debere² cp. lii³

Clericus⁴ uictum et uestimentum⁵ sibi artificio uel agricultura absque officii sui dumtaxat detrimento preparet.

C. Carth. IV c 52; H 305a; M 346; D 91 c 3a

¹ From now on P mg. becomes confused, and numbers c 51 as xliii etc.

² Clericum - debere CRWKNBP; om. ZOHA

³ lii CLRWKNPOHQ; om. XB; li ZA

⁴ et add. H, om. CLRWKNBZOA

⁵ uict. et uest. CLRWKNBZOH; uest. et uict. A

52

Clericos ad operandum ualidos et artificio et litteras discere debere¹ cp. liii²

Omnes clerici qui³ ad operandum ualidi⁴ sunt et artificio et litteras discant.

C. Carth. IV c 53; H 305a; M 346; +D 91 c 4b

¹ Clericos - debere (om. XN) CLRXWK?NBP; om. ZOHA

² liii CKNOHA; om. XB; liiii P; lii Z

³ ss C

⁴ corr. fr. -os C

53

De clericis inuidentibus¹ cp. liiii²

Clericus inuidens fratrum³ profectibus⁴ donec in uicio est non promoueat.

C. Carth. IV c 54; H 305a; M 346; +D 46 c 7

¹ De - inu. CLRWKNBP; om. ZOHA

² liiii CRSWKOHA; liii LZ; lv XP; om. NB

³ corr. fr. -rem Z

⁴ profect- CLRWKDBZOA; prouect- N

54

De clericis fratres accusantibus¹ cp. lvi²

Vt episcopus accusatores fratrum excommunicet. Et si emendauerint³ uicium recipiat eos⁴ ad communionem, non ad clerum.

C. Carth. IV c 55; H 305a; M 346; D 46 c 4

¹ De - accusantibus (accusantes N) CLRWKNBP; om. ZOHA

² lv CRXWKOHA; lx L; lvi P; liiii Z; om. NB

³ -erint CRSWDBPZOHA; -erit LKN?

⁴ eos LRWKNDBPZOHA; om. CS

55

De clericis adulatoribus et proditoribus¹ cp. lvi²

Clericus qui adulationibus et proditioni³ uacare deprehenditur degradetur⁴ ab officio.

¹ De - proditoribus CRWKNBP; om. ZOHA

² lvi CLRWKBOHA; lvii P; lv Z; om. XN

³ -ioni CLRSWKNBPZ²; -ione ZJOHA

C. Carth. IV c 56; H 305a; M 346; D 46 c 3

⁴ -itur -etur CLRWKBZOHA; -it -et N

56

De clericis maleficis¹ cap. lvii²

Clericus maledicus maximeque³ in sacerdotibus cogatur ad postulandam ueniam. Si noluerit, degradetur nec⁴ unquam ad officium absque satisfactione reuocetur.

C. Carth. IV c 57; H 305a; M 346; ID 11.11; +D 46 c 5

¹ maleficis CLRXBP; maledicis SKNB²; maleficiis W. De - mal. CLRWKNBP; om. ZOHA

² lvii CSKBOHA; lvii om. N; lviii P; lvi Z

³ -que CLRWKDBZOHA; om. N

⁴ nec CRWKNDBPZJ²HQ²; ne JOQA

57

Frequenter litigantem et ad accusandum facilem non recipiendum¹ cp. lviii²

Eius³ qui frequenter litigat et ad accusandum facilis est testimonium nemo absque grandi examine recipiat.

C. Carth. IV c 58; H 305a; M 346

¹ Frequenter (Frequenter a C, Frequentem X, Facile N, ? S) - recip. CLRXSWKNBP; om. ZOHA

² lviii CKBOHA; lvii XZ; om. N; lviii P

³ Eius CLRXSKNDBZOQA; Quis WH

58

De discordantibus clericis¹ c. lviii²

Discordantes clericos episcopus uel ratione uel potestate ad concordiam trahat.
³Inobedientes⁴ synodus per audientiam dampnet.

C. Carth. IV c 59; H 305a; M 346; D 90 c 1

¹ De - clericis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lviii CXKBOHA; lviii Z; om. N

³ Et add. B, om. CRWKNBPZOHA

⁴ inobientes P

59

De scurrilibus clericis et iocularibus¹ cap. lx² [99vb]

Clericum scurrilem et uerbis turpibus³ iocularum ab officio retrahendum.

C. Carth. IV c 60; H 305a; M 346; ID 11.79; +D 46 c 6

¹ iocularibus CLRSW; ioculatoribus XKNBP; De - iocul. CLRSWKNBP; om. ZOHA

² lx CKBHA; om. N; lviii Z; lviii O

³ corr. fr. temporibus K

60

De clericis per creaturas iurantibus¹ cp. lxi²

Clericum per creaturas iurantem acerrime³ obiurgandum. Si perstiterit in uicio excommunicandum.

C. Carth. IV c 61; H 305a; M 347; +C 22 q 1 c 9a

¹ De - iurant. CRWKNBP; om. ZOHA

² lxi CKBOHA; lx Z; om. N

³ acerrime CLRWNDBZOHA; a crimine K

61¹

De clericis inter epulas cantantibus² cp. lxii³

Clericum inter epulas cantantem supradicte sententie seueritate coerendum.

C. Carth. IV c 62; H 305a; M 347; +C 22 q 1 c 9b

¹ om. P, which inserted it above after c 41

² De - cantantibus CRWKBNP; om. ZOHA

³ lxii CKBOHA; lxi Z; om. NP

62

De clericis indictum¹ ieiunium rumpentibus² cp. lxiii³

Clericum qui tempore indicti ieiunii absque ineuitabili necessitate ieiunium rumpit minorem habendum.

C. Carth. IV c 63; H 305a; M 347

¹ indictum CLRSKNB; interdictum W

² De - rumpentibus CRWKBNP; om. ZOHA

³ lxiii CKBOHA; lxii PZ; om. N

63

De his qui dominico die ieiunant¹ cap. lxiiii²

Qui dominico die studiose ieiunat non credatur catholicus.

C. Carth. IV c 64; H 305a; M 347; ID 4.7; +C 26 q 7 c 6 med.

¹ De - ieiunant CRWKBNP; om. ZOHA

² lxiiii CKBOHA; lxiii PZ; om. N

64

De Pasche sollempnitate¹ cp. lxv²

Pasche sollempnitas uno die et tempore celebranda est³.

C. Carth. IV c 65; H 305a; M 347; De cons. D 3 c 23

¹ De - soll. CLRWKBNP; om. ZOHA

² lxv C²RXSWKBOHA; lv C; lxiiii LPZ; om. N

³ est CLRWKNDDBP; om. ZOHA

65

De clericis¹ districtionem episcopi sui² circa se iniustam putantibus³ lxvi⁴

Clericus qui episcopi circa se districtionem iniustam putat recurrat ad synodum.

C. Carth. IV c 66; H 305a; M 347; C 11 q 3 c 30

¹ qui add. N, om. CLRWKB

² ep. sui CLRXWB; sui ep. KN

³ in. put. CLRWKB; putant iniustam N; De - putantibus CLRWKBNB; om. ZOHA

⁴ lxvi CKBOHA; lxv Z; om. NP

66

De seditonariis non ordinandis¹ cp. lxvii²

Sedicionarios³ nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios. uel⁴ iniuriarum suarum ultores⁵.

C. Carth. IV c 67; H 305a; M 347; D 46 c 8

¹ De - ordinandis CLRWKBNP; om. ZOHA

² lxvii CLRXWKBHA; om. NPO; lxvi Z

³ Sedic- CLRXWKDPZOHA; Medic- N; Dedic- B

⁴ uel CLRXSKNDDBPZJOQA; nec W; om. H

⁵ -l- ss C

67

De penitentibus non ordinandis¹ lxxviii²

Ex penitentibus quamuis sit bonus clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero. quia³ se ordinationis tempore non prodidit fuisse penitentem. Si autem sciens episcopus⁴ ordinauerit talem, etiam ipse ab episcopatu suo⁵ ordinandi dumtaxat potestate priuetur.

C. Carth. IV c 68; H 305b; M 347 (cc 68-9a); ID 15.5; D 50 c 55a

¹ De - ordinandis CLRWKNBP; *om.* ZOHA

² lxxviii CLRXWKBHA; *om.* N; lxvi P; lxvii Z; lviii O

³ quia LRXSWKNDBPZOHA; qui C

⁴ ordinauerit *add. and canc.* Z

⁵ suo CLRWKNBP; sui ZOHA

68

De his qui uiduas aut repudiatas habuerint uxores non ordinandis¹ lxxviii²

Simili sententiae³ subiacebit episcopus, si sciens ordinauerit clericum eum qui uiduam aut repudiatam uxorem habuit⁴, aut secundam⁵.

C. Carth. IV c 69; H 305b; M 347 (c 69b); D 50 c 55b

¹ De - ordinandis CLRWKNBP; *om.* ZOHA

² lxxviii C²RXSWKBOHA; lviii C; l L; *om.* N; lxvii P; lxxviii Z

³ sententiae LRKNDBPZOH; penitentiae CW; scientiae A

⁴ -uit CW?LRKBPZOH; -uerit NDA

⁵ secundam CLRWNDBZOHA; seruam K

69

De conuiuuiis et societatibus hereticorum a clericis uitandis¹ cp. lxx²

Clericus hereticorum aut scismaticorum tam conuiuia quam sodalitates³ euitet equaliter. [100ra]

C. Carth. IV c 70; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35a

¹ De - uitandis CLRWKNBP; *om.* ZOHA

² lxx CRXSWKBHA; *om.* LN; lxviii P; lxxviii Z; lxxviii O

³ sodalitates CLRXWNPZOHA; soleditates K; solemnitates K²B

70

De conuenticulis hereticorum¹ cp. lxxi²

Conuenticula hereticorum non³ ecclesiam sed conciliabula⁴ appellanda.

C. Carth. IV c 71; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35b

¹ De - heret. CLRWKNBP; *om.* ZOHA

² lxxi CKBOHA; lxx Z; *om.* XNP?

³ non CLRXWKNDBZOA; in HQ

⁴ -li- ss B

71

De hereticis uitandis¹ cp. lxxii²

Cum hereticis neque³ orandum est⁴ nec⁵ psallendum.

C. Carth. IV c 72; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35c

¹ De - uitandis CLRWKNBP; *om.* ZOHA

² lxxii CKBOHA; lxxi XZ; lxx P; *om.* N

³ *corr. fr.* utque Q

⁴ est CLRWKDBZOHA; *om.* N

⁵ nec CLRWKDPZO; neque XNBHQA

72

De his qui communicant excommunicatis¹ lxxiii²

Qui communicauerit uel orauerit cum excommunicato, siue clericus siue laicus excommunicetur.

C. Carth. IV c 73; H 305b; M 347; ID 14.28b; IP 5.99; +C 11 q 3 c 19 var.

¹ De - excomm. CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxiii CKBOHA; lxxii XZ; lxxi P; om. K?N

73

De his qui penitentiam querunt¹ cp. lxxiiii²

Vt sacerdos penitentiam imploranti absque persone acceptione penitentiae leges iniungat.

C. Carth. IV c 74; H 305b; M 347; ID 15.6; +C 26 q 7 c 6a

¹ De - querunt CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxiiii CXKOHA; lxxii P; lxxiii Z; om. N; ? B

74

De negligentioribus penitentibus¹ cp. lxxv²

Vt³ negligentiores penitentes tardius reconcilientur.

C. Carth. IV c 75; H 305b; M 347; ID 15.7; +C 26 q 7 c 6b

¹ De - penitentibus CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxv CXKBOHA; lxxiii P; lxxiiii Z; om. N

³ Vt CKNBPJOHQ; Et Z

75

De his qui in¹ infirmitate penitentiam petunt et non accepta obmutescunt² cp. lxxvi³

Is⁴ qui⁵ penitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus uenit oppressus⁶ infirmitate obmutuerit, uel in frenesin conuersus⁷ fuerit, dent testimonium qui eum audierunt et accipiat penitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, et infundatur ori eius eucharistia⁸. Si superuixerit, admoneatur⁹ a supradictis testibus petitioni sue¹⁰ satisfactum, et subdatur statutis penitentiae legibus quamdiu sacerdos qui penitentiam dedit¹¹ probauerit.

C. Carth. IV c 76; H 305b; M 347; ID 15.8; +C 26 q 6 c 8a

¹ ss B, om. P

² De - obmut. CRWKBP; De - penitentiam querunt N; om. ZOHA

³ lxxvi CXKOHA; lxxiiii P; lxxv Z; om. N; ? B

⁴ Is CLRWKDBPZOHA; His N

⁵ ss H

⁶ in add. CLW, om. RXSKNDPZOHA; ? B

⁷ conuersus CLRWKNBP; uersus ZOHA; uel in fren.conu. in mg. X²

⁸ -h- ss O

⁹ corr. fr. -etur H

¹⁰ sue CLRSWKNBZOA; om. HQ

¹¹ dedit CLRWKDBZOHA; dederit N

76

Penitentibus uiaticum non negandum¹ lxxvii²

Penitentes qui in³ infirmitate sunt uiaticum accipiant.

¹ Penitentibus - neg. CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxvii CXKBOHA; lxxvii P; lxxvi Z; om. N

C. Carth. IV c 77; H 305b; M 347; ID 15.9; +C 26 q 6 c 8b

³ ss O

77

De penitentibus qui uiatico accepto superuixerint¹ lxxviii²

Penitentes qui in infirmitate³ uiaticum eucharistie acceperint non se credant absolutos sine manus impositione si superuixerint⁴.

C. Carth. IV c 78; H 305b; M 347; ID 15.10; +C 26 q 6 c 8c

¹ De - superuixerint CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxviii CLRXWKPZOH; om. NA; ? B

³ sunt *add.* A, om. CRWKNBZOH; in infirmitate *after* eucharistie B(not P)

⁴ -erint CLRWKNBZOH; -erit A

78

De penitentibus casu in itinere uel in mari mortuis¹ lxxix²

Penitentes qui attente leges penitentiae exsequuntur³, si casu in itinere uel in mari mortui fuerint, ubi eis⁴ subueniri⁵ non possit [100rb] memoria eorum et orationibus et oblationibus commendetur.

C. Carth. IV c 79; H 305b; M 347-8; ID 15.11; +C 26 q 7 c 6e

¹ De - mortuis CLRSWKNBP; om. ZOHA

² lxxix CLRXSKPZO²HA; lxxviii O; om. WN; ? B

³ exsequuntur CLRXNDBPJO; exequentur SZ; exequentur WKHQ; exsecuntur A

⁴ ? B

⁵ -iri CLR²XSWKD²BP; -ire RNDZOHA

79

Omni tempore ieiunii penitentibus manus imponi debere¹ cp. lxxx²

Omni tempore ieiunii manus penitentibus a sacerdotibus imponantur³.

C. Carth. IV c 80; H 305b; M 348; +C 26 q 7 c 6b

¹ Omni - imponi debere (om. CN) CLRSWKNBP; om. ZOHA

² lxxx CKSBOHA; lxxxii Z; om. N

³ -antur CLRSWKDBPZO²HA; -atur NO

80

Vt penitentes mortuos efferant¹ et sepeliant² lxxxii³

Mortuos in ecclesiam penitentes efferant et sepeliant.

C. Carth. IV c 81; H 305b; M 348; ID 15.12; +C 26 q 7 c 6d

¹ transferantur P

² Vt - sepeliant CRSWKNBP; om. ZOHA

³ lxxxii CKBZOHA; om. N

81

Penitentes omni die genua¹ flectere debere² cp. lxxxii³

Penitentes etiam diebus remissionis genua flectent⁴.

C. Carth. IV c 82; H 305b; M 348; ID 15.13; +C 26 q 7 c 6c

¹ *corr. fr. ieiunia* P

² Penitentes - debere (om. N) CRSWKNBP; om. ZOHA

³ lxxxii CSKBZOHA; om. N

⁴ -ent CLRXSWBZOHA; -ant KND²P; -unt D

82

De pauperibus et senibus ecclesie honorandis¹ lxxxiii²

Pauperes et senes ecclesie plus ceteris honorandos.

C. Carth. IV c 83; H 305b; M 348

¹ De - honorandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxxiii CK?BZOHA; om. N

83

Episcopum non debere¹ prohibere² quemcumque³ ecclesiam intrare⁴ cp. lxxxiii⁵

Vt episcopus nullum prohibeat ingredi in⁶ ecclesiam, et audire uerbum Dei, siue gentilem, siue hereticum, siue Iudeum, usque ad missam cathecuminum.

C. Carth. IV c 84; H 305b; M 348; De cons. D 1 c 67

¹ debere CLRXWKBP; om. N

² prohibere CLRSKNB; om. X

³ in add. N, om. CLRWKBP; quemquam P

⁴ Episcopum - intrare CLRWKNBP; om. ZOHA

⁵ lxxxiii CKBZOHA; om. N

⁶ in CLRWKBPZOA; om. ND

84

De baptizandis¹ cp. lxxxv²

Baptizandi nomen suum dent, et diu sub abstinentia uini et³ carni⁴ ac manus impositione crebra examinatione baptismum percipiant.

C. Carth. IV c 85; H 305b-6a; M 348; ID 1.206 var. as BD 4.11; De cons. D 4 c 60

¹ De bapt. cp. (om. P) CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxxv CKBZOHA; om. N

³ et CLRXWDBPZOHA; ac KN

⁴ carni⁴ CLRWKDBPZOHA; carnis N

85

De neophitis¹ lxxxvi²

Neophiti³ aliquamdiu et⁴ a lautioribus epulis et⁵ spectaculis uel coniugibus abstineant.

C. Carth. IV c 86; H 306a; M 348; ID 1.207 as BD 4.12; De cons. D 5 c 12

¹ De neoph. CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxxvi CLRXWKBPZOH; om. N; xxxvi A

³ Teo- H

⁴ al. et CLRKDBZOHA; et al. N

⁵ ex add. A, om. CRKNBZOH

86

Prouocantem ad iudicium alterius fidei iudicis excommunicandum¹ lxxxvii²

Qui causam suam catholicus siue iustam siue³ iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocat excommunicetur.

C. Carth. IV c 87; H 306a; M 348

¹ Prou. - exc. CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxxvii CLRSKNBPZOH; om. XN; lxxxviii W; xxxvii A

³ -e ss A

87¹

De his qui relictis ecclesie conuentibus ad spectacula uadunt² cp. lxxxviii³

¹ Added (with rubric but no c. no.) W²; whole canon in mg. H

² De - spectacula uadunt (om. N) CLWKNBP; om. ZOHA

Qui die sollempni pretermisso ecclesie conuentu ad spectacula uadit
excommunicetur.

C. Carth. IV c 88; H 306a; M 348; ID 4.8; De cons. D 1 c 66

³ lxxxviii CLRXSWKBPZOH(mg.); om. N; xxxviii A

88¹

De seruientibus auguriis uel incantationibus² lxxxix³

Auguriis uel incantationibus seruientem a conuentu ecclesie separandum. Similiter
et iudaicis supersticionibus uel feriis inherentem.

C. Carth. IV c 89; H 306a; M 348; C 26 q 5 c 11 var.

¹ om. DM

² De - incant. CLRWKNBP; om. ZOHA

³ lxxxix CLRXSKBPZOH; lxxxix W; om. N; xxxviii A

89¹

De inerguminis² cp. xc³

Omni die exorciste inerguminis manus⁴ imponant⁵.

C. Carth. IV c 90; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11a

¹ om. DM

² De inerg. CLRWKNBP; om. ZOHA id est fantasticis. Inergia est fantasma vel insania *add. ss S²*

³ xc CLRXWKBPHA; om. NZ; lxxxviii O

⁴ ss W

⁵ imponant CLRWKBZOHA; ponant N

90¹

Item de eisdem² cp. xci³

Paumenta domorum Dei⁴ inergumini⁵ uerrant.

C. Carth. IV c 91; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11b

¹ c. 90 RXSKNBPZJOHQA; c. 91 CLW; om. DM

² Item (om. N) de eisdem CLRWKBP; Item de energuminis NV; om. ZOHA

³ xci RSKBPOHA; xcii CLW; cxi X; om. N; lxxx Z

⁴ Dei CLRWKBZJOA; om. N

⁵ inener- H

91¹

Item de inerguminis² cap. xcii³ [100va]

Inerguminis⁴ in domo Dei assidentibus uictus cotidianus per exorcistas opportuno
tempore ministretur.

C. Carth. IV c 92; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11c

¹ c 91 RXKNSVBPZJOHQA; c 90 CLW; om. DM

² Item de inerg. CLRKVPB; De eisdem N; om. ZOHA

³ xcii RXSKPOHA; xci CLWZ; om. N

⁴ -inis CLRKBZOA; -inus N; Inergerguminis H

92

De oblationibus dissidentium¹ fratrum² cap. xciii³

Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario neque in gazophylacio⁴
recipiantur.

C. Carth. IV c 93; H 306a; M 348; D 90 c 2a

¹ dissidentium C²LRXSKNBP; possidentium CW

² De - fratrum CLRWKNP; De - dissidentium B; om. ZOHA

³ xciii CKPBOHA; om. N; lxxxii Z

⁴ gazophylacio CLRXWBPZOA; cathofilazio K; cathofilatio N

93

De his qui pauperes opprimunt¹ cp. xciiii²

Eorum³ qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus refutanda.

C. Carth. IV c 94; H 306a; M 348; D 90 c 2b, +D 90 c 8

¹ De – paup. opprimunt (op. paup. K) cp. CRWKNBP; om. ZOHA

² xciiii CKBOHA; ccxciiii P; lxxxxiii Z; om. XN

³ Eorum CLRSKNDBPZJOA; Horum WHQ

94¹

De his qui oblationes fidelium² retinent³ cp. xcvi⁴

Qui oblationes⁵ defunctorum aut negant ecclesiis aut difficultate⁶ reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

C. Carth. IV c 95; H 306a; M 348; +C 13 q 2 c 9

¹ om. DM

² fidelium CLRWB; defunctorum KN

³ De - retinent CLRWKNBP; om. ZOHA

⁴ xcvi CXKBOHA; om. N; lxxxxiiii Z

⁵ oblationes CLRKNBZOQA; obligationes H

⁶ -ate CLRKNBPZJHQ; -are OA; difficulter Q²

95

De accusatore et accusato¹ cp. xcvi²

Querendum in iudicio cuius sit conuersationis³ et fidei is qui accusat et is qui accusatur⁴.

C. Carth. IV c 96; H 306a; M 348

¹ De - accusato CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CKBZOHA; om. N

³ ironuers- N

⁴ -atur LRXSWKNDBPZOHA; -etur C

96

De his qui religiosis feminis preponendi sunt¹ xcvi²

Qui religiosis feminis preponendus est³ ab episcopo comprobetur⁴.

C. Carth. IV c 97; H 306a; M 348; +C 18 q 2 c 11

¹ De - sunt CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CLRWBZOHA; lxxxxvi K; om. N

³ erasure follows in Z

⁴ -r- ss O

97

Laicum clericis presentibus non debere docere¹ xcvi²

Laicus presentibus clericis nisi ipsis rogantibus docere non audeat.

C. Carth. IV c 98; H 306a; M 348; ID 8.323; +D 23 c 29b

¹ Laicum - docere CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CLRWBZOHA; xcvi P; lxxxxvii K; om. XN

98

Mulierem in conuentu uiros docere¹ non debere² xcvi³

¹ uir. doc. LRXSKBP; doc. uir. W

² Mulierum - debere CLRKBP; Mul. - uirum non docere N; om. ZOHA

³ xcvi CLRWBZOHA; om. XN; lxxxxviii K; ci P

Mulier quamuis docta et sancta uiros in conuentu docere non presumat⁴.
C. Carth. IV c 99; H 306a; M 348; ID 8.324; +D 23 c 29a, cf De cons. D 4 c 20

⁴ -at CLRXSNDBZJOHQ; presum't W; -ant KA

99

Ne mulier baptizet¹ cp. c²

Mulier baptizare non presumat³.
C. Carth. IV c 100; H 306a; M 348; ID 8.325; cf De cons. D 4 c 20

¹ Ne - bapt. CRWKBNBP; om. ZOHA

² c CLRXSBPZHA; om. XWN; lxxxxviii K; xcviiii O

³ Whole can. in mg. L²

100

Viduas adolescentes corpore debiles sumptu ecclesie sustentandas¹ cp. ci²
Vt³ uidue⁴ adolescentes que corpore debiles sunt sumptu⁵ ecclesie cuius uidue sunt⁶
sustententur⁷.

C. Carth. IV c 101; H 306a; M 348; ID 8.326

¹ Viduas - sustentandas (corr. fr. sustinentur C, -ant L) CLRWBP; added at foot of leaf K; Viduas - debiles N; om. ZOHA

² ci CLWBPZOHA; cx X; c K; om. N

³ Vt CLRWNDBPZO; Et KA; om. Q

⁴ et add. Q

⁵ sumptu CLRWKBNBZOQA; sumptum H

⁶ uidue add. and canc. O

⁷ corr. fr. -antur BH; sustentur Z

101

De eodem¹ ci²

Ad reatum episcopi pertinet uel presbiteri, qui parrochie preest si sustentande uite presentis causa adolescentiores uidue uel sanctimoniales aliquorum familiaritatibus subiciantur.

C. Carth. IV c 102; H 306b; M 348; D 81 c 33

¹ De eodem CLRWKBNBP; om. ZOHA

² cii CLRWBZOHA; ci K; om. XNP

102

Viduas que stipendiis ecclesie sustentantur¹ in Dei opere assiduas esse debere² cp. ciii³

Vidue que stipendiis [100vb] ecclesie sustentantur, tam⁴ assidue in Dei opere esse debent⁵ ut et meritis et orationibus suis ecclesiam adiuuent.

C. Carth. IV c 103; H 306b; M 348; ID 8.327; D 81 c 34

¹ -antur CLRWKBP; -entur N

² Viduas (corr. fr. -due W) - debere CLRWBP; Viduas -- sustentantur only K; Viduas - esse N; om. ZOHQA

³ ciii CLRWBZOHQA; om. XKN; cii P

⁴ itam A

⁵ -ent CLRWKDBZOHA; -ere N

A2. XIX DE CONCILIO CARTAGINENSI QVINTO¹

²i. De accusatoribus

¹ De - quinto CLRXSWD; De - quinto capitula BP; om. KNZJOHQA

- ii. De clericis pro crimine suo dampnatis ut a quolibet non defensentur
 iii. De sacerdotibus et leuitis ut ab uxoribus se contineant
³iiii. De rebus ecclesie sine consulto metropolitani non alienandis
 v. Vt nullus episcopus relicta cathedra⁴ in dyocesi resideat⁵
 vi. De his qui nullo testimonio se baptizatos nouerunt ut baptizentur et quod⁶ similiter de consecratione ecclesiarum sit faciendum⁷
⁸vii. De tempore Pascali seu concilii
 viii. De intercessoribus ne cathedram morientis episcopi⁹ diu rennuant¹⁰, sed infra annum sacerdotem prouideant
 viiii. De defensore ecclesiarum a principe postulando
 x. Vt episcopi ad diem concilii occurrant
 xi. Vt lapsis sacerdotibus manus sicut laicis non imponatur
 xii. De clericis excommunicatis quamdiu eis asserere¹¹ liceat
 xiii. De clericis uel monachis ab alio episcopo ordinatis
 xiiii. De basylicis que sine reliquiis martyrum dedicantur¹²

² capitulatio om. NZJOHQ, in CLRSWKDBP

³ Whole title om. DM

⁴ -r- ss C

⁵ resideat LR²XSDBP; sedeat CW; residat R; resedeat K

⁶ quod CLRWK; quia D

⁷ sit fac. RXSKDBP; fac. sit CLW

⁸ Whole title om. DM

⁹ mor. ep. CRWKP; ep. mor. B

¹⁰ rennuant LRXSWKDBP; retineant CD²

¹¹ -re ss CB

¹² dedicantur CLRWDB; om. K

1¹

Incipiunt regule concilii Cartaginensis² quinti³. De accusatoribus⁴

In principio statuendum est ut accusatoribus de inimici domo prodeuntibus, uel qui cum inimicis morantur non credatur, nec⁵ ab accusatis recipiantur. Dein qui forte in ecclesia quamlibet causam iure apostolico ecclesiis imposito agere uoluerit, et fortasse discissio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum in iudicium ad testimonium deuocari eum qui cognitor uel presens fuit et nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.

C. Carth. V c 1; H 307a; M 349; cf C 2 q 6 c 38

¹ c. unnumbered, so remaining cc nos. one out B mg.

² concilii Cartaginensis (-ensi LQ, -iensis ZJ) LSWBZOHQ²A; Cartaginensis CX; Cartaginensis concilii KND

³ capitulum (om. B) i add. BZOHA, om. CLRXSWPKND

⁴ De - acc. in mg. Z

⁵ ss O

2

De clericis pro crimine suo dampnatis ut a¹ quolibet non defensentur²

Et illud statuendum, ut nulle accusationes [101ra] a iudicibus audiantur ecclesiasticis que legibus seculi prohibentur. Et ut si quis cuiuslibet honoris clericus iudicio episcoporum quocumque³ crimine fuerit⁴ dampnatus, non liceat eum siue ab

¹ ss C

² -setur RP?; ut - defens. om. N; De - def. in mg. Z; ii add. BZOHA, om. CRKNDP?

³ quocumque CRKNBZOHQ; quousque A

ecclesiis quibus prefuit siue a quolibet homine defensari interposita pena dampni pecunie atque honoris, quo nec etatem nec sexum⁵ excusandum esse precipimus. *C. Carth. V c 2; H 307a; M 349; C 21 q 5 c 3 from Si quis cuiuslibet honoris*

⁴ in mg. Z

⁵ sexum CRNBZOHA; serum K; erasure follows in Z

3

De sacerdotibus¹ et leuitis ut ab uxoribus se contineant²

Preterea cum de quorundam clericorum quamuis erga uxores proprias incontinentia³ referretur, placuit episcopos et⁴ presbiteros et dyaconos secundum priora⁵ statuta etiam ab uxoribus continere. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio. Ceteros autem clericos ad hoc non cogi sed secundum uniuscuiusque ecclesie consuetudinem obseruari⁶ debere⁷.

C. Carth. V c 3; H 307a; M 349-50; IP 3.105 from placuit; +D 84 c 4, D 32 c 13 nearer IP

¹ sacerdotibus CLRKDPZOA; clericis N; ??B

² et de clericis (iii add. A) ad testimonium non (om. OA) pulsandis add. ZJOHA; iii add. BZJO, om. CKNPFA; De - puls. in mg. Z

³ in- om. B?

⁴ et CLRKDBZOHA; om. N

⁵ priora CRKNBZJHQA; propria O

⁶ -ri ss B

⁷ -bere in upper mg. K

4¹

De rebus ecclesie sine consulto metropolitani non alienandis²

Placuit etiam ut rem ecclesie nemo uendat. Quod si aliqua necessitas³ cogit⁴, hanc insinuandam esse primati prouincie, ut cum statuto numero episcoporum utrum faciendum sit arbitretur. Quod⁵ si tanta urget necessitas ecclesie ut non possit ante consulere, saltem post factum curiositatem habeat, et uicinis episcopis⁶ hoc ante indicare⁷, et ad concilium referre eas ecclesie necessitates. Quod si non fecerit, reus concilii uenditor teneatur⁸.

C. Carth. V c 4; H 307a; M 350; ID 3.153; C 17 q 4 c 39 is widely var.

¹ om. DM

² De - al. in mg. Z; iiiii add. BZHQA, om. CLSKNPO

³ aliqua nec. LRXSWKNBPZOHA; nec. aliqua C

⁴ corr. fr. -at C

⁵ Qod O

⁶ -opis CLRKNBZOHQ; -opi A

⁷ corr. fr. indigere B

⁸ -eatur CRKNBZJHQA; -eantur O

5

Vt nullus episcopus relicta cathedra in dyocesi resideat¹

Placuit ut nemini sit facultas relicta principali cathedra² ad aliquam ecclesiam in dyocesi constitutam se conferre, uel in re propria diutius quam oportet constitutum curam uel³ frequentationem⁴ proprie cathedre negligere.

C. Carth. V c 5; H 307a; M 350; +C 7 q 1 c 21

¹ Vt - res. in mg. Z; v add. BZJHA, om. CLRKNDPO

² prin. cath. CLRKNDPZOHA; cath. prin. B

³ ss Z

⁴ corr. fr. frequentationem Z

6

De his qui nullo testimonio se baptizatos¹ nouerunt ut baptizentur, et quod² similiter de consecratione ecclesiarum faciendum sit³

Placuit⁴ de infantibus quotiens non [101rb] inueniuntur certissimi testes qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur⁵, neque ipsi sunt per etatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo⁶ eos esse⁷ baptizandos, ne⁸ ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. Hinc enim legati⁹ Maurorum¹⁰ fratres nostri consuluerunt, quia multos tales a barbaris redimunt¹¹. Similiter et de ecclesiis quotiens super earum consecratione hesitatur¹² agendum est, id est ut sine ulla trepidatione consecrentur.

C. Carth. V c 6; H 307a; M 350-1; ID 1.147; IP 1.93; De cons. D 4 c 111

¹ corr. fr. -andos C

² et quod CRKNDBP; om. ZOHA

³ fac. sit CRXSB; sit fac. KN; faciendum est ZJOHQ (De -est in mg. Z); faciendum A; ? DP. vi add. BZA, om. CRKNOH

⁴ ut add. CXS, om. LRWKNDPZOHA

⁵ -entur C²LRXBPZOHA; -antur CSKND

⁶ s- ss A

⁷ eos esse CRLKNZOHA; esse eos B

⁸ ne CLRXWBZOHA; nec KNDP

⁹ legati C²LRBPZOHA; om. CXSKND

¹⁰ Maurorum CKNBPJOHA; maiorum Z

¹¹ redimunt CLRKDBZOHA; redeunt N

¹² -atur CLRKNDBP; -ator ZJOHA

7¹

De tempore Paschali seu concilii²

Placuit ut dies uenerabilis Pasche formatarum subscriptione omnibus³ intimetur. Dies uero concilii undecimo⁴ kl' Nouembris seruetur. Et scribendum ad singularum quarumque prouinciarum primates ut quando apud se concilia congregant, istum diem non impudiant.

C. Carth. V c 7; H 307a-b; M 351; De cons. D 3 c 24

¹ om. DM

² De - seu (om. X) conc. CLRKBPZ(mg.)OHA; om. N; vii add. B?ZHA

³ ss C

⁴ undecimo CLRKNBZJHQA; nono O

8

De intercessoribus ne cathedram morientis episcopi diu rennuant¹ sed infra annum sacerdotem prouideant²

Item constitutum est ut nulli intercessori licitum sit cathedram cui intercessor datus est quibuslibet³ populorum studiis uel seditionibus retinere sed dare operam ut intra annum eisdem⁴ episcopum prouideat. Quod si neglexerit anno exempto interuentor alius tribuatur.

C. Carth. V c 8; H 307 b; M 351; +C 7 q 1 c 22

¹ rennuant CRXSZ?; retineant C²DB; renunciant L; renuant KNBJOHQ

² diu - prou. CLKDBZOH; diu rennuant *only* N; om. A; De - prou. in mg. Z; viii add. Z, om. CKNBPOHA

³ -libet CLRKNBZOQA; -licet H

⁴ ss B

9

*De defensore ecclesiarum a principe postulando*¹

Ab imperatoribus uniuersis uisum est postulandum propter afflictionem pauperum quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, ut defensores eis aduersus potentias diuitem cum episcoporum² prouisione delegentur.

C. Carth. V c 9; H 307b; M 351; +C 23 q 3 c 10

¹ De - post. *in mg. Z; viiii add. BZHA, om. CKNPO*

² ep. cum *marked for reversal H*

10

*Vt episcopi ad diem concilii occurrant*¹

Item placuit ut quotienscumque concilium congregandum est episcopi qui neque etate neque egritudine neque alia grauiori² necessitate impediuntur competenter occurrant. primatibusque suarum prouinciarum³ intimetur, ut de uniuersis episcopis uel [101va] due⁴ uel tres turme fiant⁵, ac⁶ de singulis turmis⁷ uicissim quotquot electi fuerint ad diem concilii instantissime occurrant. Quod si non potuerint occurrere, excusationes suas litteratorie subscribant. Vel si post aduentum tractatorie⁸ aliquae necessitates repente forsitan orte fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum primatem reddiderint, ecclesie sue communionem debere esse contentos.

C. Carth. V c 10; H 307b; M 351; +D 18 c 10 (Placuit ut quotienscumque – occurrant. Quod si non potuerint – esse contenti)

¹ Vt - occ. *in mg. Z; x add. BZA, om. CRKNDPOH*

² -ori CLRKDBZO²HA; -ore X; -orii N; -ora O

³ suarum prou. RXSKNDBPZOHA; prou. suarum CLW

⁴ *corr. fr. uidue Z?*

⁵ *ss O*

⁶ ac CRKNZOHA; et B

⁷ *after corr. O*

⁸ tractatorie CRKNDBP; tractorie ZJOHA

11

Vt lapsis sacerdotibus manus¹ sicut² laicis non³ imponatur⁴

Item confirmatum est ut si quando presbiteri uel diaconi⁵ in aliqua grauiori culpa conuicti fuerint qua eos a ministerio necesse sit remoueri, non eis manus tanquam penitentibus uel tanquam fidelibus laicis imponatur. Neque unquam permittendum ut rebaptizati ad⁶ clericatus gradum promoueantur⁷.

C. Carth. V c 11; H 307b; M 351-2; ID 15.85 as BD 19.72; D 50 c 65, beginning, Confirmandum est

¹ eis *add. ZOHA, om. CLRKNDBP*

² *ss L*

³ non C²LRXSWNDBPZOHA; *om. CL²K*

⁴ Vt - imp. *in mg. Z; xi add. B?ZJOHA, om. CLRKNDP*

⁵ *a add. A*

⁶ ad CRNDBZOHA; ut K

⁷ *corr. fr. -eatur B*

12

*De clericis excommunicatis quamdiu eis asserere liceat*¹

Rursus² constitutum³ est ut quotiens clericis conuictis et confessis in aliquo crimine uel propter eorum quorum uerecundie⁴ parcitur⁵, uel propter ecclesie opprobrium, aut

¹ De - lic. *in mg. Z; eis - liceat om. N; xii add. BZOHA, om. CRKNDP*

insolentem insultationem hereticorum atque gentilium, si forte cause sue adesse uoluerint et innocentiam suam asserere⁶, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si uero intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum uox penitus audiatur.

C. Carth. V c 12; H 307b; M 352; C 11 q 3 c 36

² Cursus A

³ -tu- ss O

⁴ -un- ss B

⁵ parc- CRKNZOHA; part- B; vel propter – parcitur om. P

⁶ -re ss O

13

De clericis uel monachis ab alio episcopo ordinatis¹

Item placuit ut si quis² de alterius monasterio repertum uel ad clericatum promouere uoluerit uel in suo monasterio maiorem monasterii constituere³ episcopus qui hoc fecerit a ceterorum communione seiunctus⁴ sue tantum⁵ plebi⁶ communione contentus⁷ sit et ille neque clericus neque prepositus perseueret.

C. Carth. V c 13; H 307b; M 352; D 58 c 2

¹ De - ord. in mg. Z; xiii cap. add. B; xiii add. ZOHA

² si quis CRKDBZOHA; quisquis N

³ mon. const. (-tu- ss C) CRKNPZOHA; const. mon. B

⁴ a ceterorum – seiun in *small script* in mg. C; se- ss A

⁵ om. P

⁶ plebi LRXSKNBPZOHA; plebis CW

⁷ contentus C?RXKNBPHQA; contemptus ZJO

14

De basylicis que sine reliquiis martyrum¹ dedicate sunt²

Item placuit ut³ altaria que passim per agros aut uias tanquam memorie martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquie⁴ martyrum [101vb] condite⁵ probantur ab episcopis qui eisdem locis presunt si fieri potest euertantur. Si autem hoc⁶ propter tumultus populares non sinitur, plebes⁷ tamen admoneantur⁸ ne illa loca frequentent, ut qui recte sapiunt nulla ibi⁹ superstitione deuincti teneantur¹⁰. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter¹¹ acceptetur nisi ubi corpus aut aliquae reliquie sunt, aut origo alicuius habitationis, uel possessionis uel passionis fidelissima origine traditur. Nam que per¹² somnia et inanes¹³ quasi reuelationes quorumlibet hominum ubicumque constituuntur altaria omnimodo reprobentur¹⁴.

¹ rel. mart. CRKNDBP; mart. rel. ZJOHA

² dedicate sunt CLRWBPOHA; dedicantur KND; De - sunt in mg. Z; xiiii add. BZOHA, om. CLRKNP

³ ad add. A, om. CRKNBZOH

⁴ -li- ss A

⁵ condite CKNBJOHQA; recondite Z

⁶ hoc CKNBJOHQA; om. Z

⁷ corr. fr. plebs B

⁸ -one- CRKNBZOH; -oue- A; corr. fr. amo- H

⁹ -i ss Z

¹⁰ after corr. Z

¹¹ probabiliter CRNDBZOHA; probabiter K

¹² ss Z

¹³ inanes CRNDBZOHA; manes K

¹⁴ corr. fr. -etur O; K ends in mid-leaf. Other texts follow in other hands (cf Appendix below). A new hand begins in N. In D the last three lines of the c. are written in a compressed version of the main hand at the foot of fo. 83v. Fo. 84 begins with 2.20, opening with a very large initial letter. There is no such break in M

C. Carth. V c 14; H 307-8; M 352; De cons. D 1 c 26

A2. XX DE¹ CONCILIO CARTAGINENSI SEXTO CVI INTERFVIT AVGVSTINVS, PRESENTE FAVSTINO BONEFACII PAPE VICARIO

1

De² sententia Sardicensis³ concilii recitata postulante Nouato episcopo⁴ cp. vi⁵
De appellationibus autem clericorum id est minoris⁶ loci⁷ restat ipsius synodi certa responsio. De qua re quid acturi⁸ sitis credimus inserenda quod taliter dictum est ex⁹ Sardicensi¹⁰ concilio. Osius episcopus dixit, Quid adhuc moueat me reticere¹¹ non debeo. Si episcopus forte iracundus quod esse non debet¹² cito aut aspere commoueat¹³ aduersus presbiterum, siue dyaconum suum et exterminare eum de ecclesia uoluerit, prouidendum est ne innocens dampnetur¹⁴ aut perdat communionem. Habeat¹⁵ potestatem eiectus ut finitimos interpellet¹⁶ episcopos, ut causam suam audiant, et diligenter tractent, quia non oportet negari audientiam roganti. Et ille episcopus qui aut¹⁷ iuste aut iniuste¹⁸ reiecit¹⁹, patienter accipiat uel²⁰ negocium discutiatur²¹ ut²² aut probetur eius aut reemendetur sententia. Et cetera.

C. Carth. VI c 6b; H 309b; M 355 cc 6b-7

¹ De CLRXWNBDBP; Ex ZJOGHA

² De CWNBZOHA; om. D

³ -icensis CRNDBZOGH; -inensis A

⁴ De - ep. in mg. Z

⁵ cp. vi CNBJOHQA; om. Z

⁶ -oris CNBJOHQA; -ores Z

⁷ loci CRNPZOHA; locis B

⁸ act- CRNBZJO²GH; auct- OA

⁹ de Q

¹⁰ Sardicensi CRNBZO²GQ; ardicensi OH; Sardinensi A

¹¹ me ret. CRDBZOHA; ret. me N

¹² -et CRD²BPZOHA; -eat ND

¹³ -oueatur CRNBZOQA; -oneatur H

¹⁴ corr. fr. diaconetur O

¹⁵ corr. fr. Hanc L²

¹⁶ -et CRNBZHA; -es O

¹⁷ qui aut LRWNBZOGHQ; qui C; qui autem X; qui eum autem S; quem aut DM; aut qui A

¹⁸ aut iniuste CLWD²MZOHA; om. RXSNDBP

¹⁹ corr. fr. reicit PA

²⁰ uel CXSND; ut LRWD²MBPZOGHA

²¹ corr. fr. -ietur C; excudiatu S; -latur W

²² ut LRXSWNBZOGHA; om. C

A2. XXI ¹DE CONCILIO CARTAGINENSI SEPTIMO²

- i. Quod excommunicati ad accusationem non admittantur
- ii. Quod serui et liberti omnesque infames persone non debeant accusare
- iii. Vt qui unum crimen non³ probauerit ad alterum non debeat admitti
[102ra]
- iiii. Qui ad testimonium admittendi sunt

¹ title and capitulatio om. NZJOGHQ; in CLRXSWDMBP

² om. DM

³ ss B

- v. De episcopo qui excommunicat eum qui sibi soli dicit crimen esse confessum

1

*Ex¹ concilio Cartaginensi septimo² cui interfuit Faustinus Romane ecclesie legatus.
Quod excommunicati ad accusationem non admittantur³*

Placuit omnibus quoniam superioribus conciliorum⁴ decretis de personis⁵ que admittende sunt ad accusationem clericorum iam constitutum⁶ est, et que persone non admittentur non expressum est idcirco diffinimus⁷ eum rite ad accusationem⁸ non⁹ admitti qui postea quam excommunicatus fuerit in ipsa adhuc excommunicatione constitutus siue sit¹⁰ clericus siue laicus¹¹ accusare uoluerit.

C. Carth. VII c 1; H 315-6; M 367; ID 14.69, Diffinimus - end; C 4 q 1 c 1a from Diffinimus eum rite

¹ Ex CRNBPZOGHQ; Et A

² septimo CRSWBPZOHA; sexto ND

³ Quod - adm. in mg. Z; c.i add RX²ZOGHA, om. CLXSWNDBP

⁴ corr. fr. concl- O

⁵ personis CLSWDBPZOHA; persone R; per X; super N

⁶ -tu- ss O

⁷ diff- CRSNDB; def- ZOHA

⁸ clericorum iam const. - accusationem om. P

⁹ ss S²

¹⁰ corr. fr. si O

¹¹ clericus siue laicus RXSNDBPZOGHA; laicus siue clericus CLW

2

Quod serui et liberti omnesque infames persone non debeant accusare¹

Item placuit ut omnes serui uel proprii² liberti ad accusationem non admittantur, uel omnes³ quos ad accusanda publica crimina leges publice⁴ non admittunt⁵. Omnes⁶ etiam⁷ infamie⁸ maculis aspersi⁹, id est histriones ac¹⁰ turpitudinibus¹¹ subiecte persone, heretici etiam¹² siue pagani siue¹³ Iudei. Sed tamen¹⁴ omnibus quibus accusatio denegatur in causis propriis accusandi licentia non neganda.

C. Carth. VII c 2; H 316a; M 367; ID 16.64 (abbrev.); C 4 q 1 c 1b (Omnes etiam - Iudei), +C 4 q 6 c 2 from Omnes uero infames

¹ Quod - acc. in mg. Z; ii add. ZOGHA, om. CRNDBP

² ss D

³ omnes C²LRSWNDBZOG?HA²; om. CX; omnis A

⁴ ss S²

⁵ admittunt CRWDBZJOHA; om. N; admittant O²

⁶ omnes RXSWNDBPZOGHA; omnesque CL; ad add. and canc. W

⁷ om.P

⁸ corr. fr. infame BZ

⁹ aspersi CRNDBZOQA; aspergi H

¹⁰ ac CRNDBZJOG; aut HQA

¹¹ -tu- ss RO

¹² ipse add. and canc. O

¹³ siue CLXNDHQA; seu RBPZJOG

¹⁴ corr. fr. tantum L

3¹

Vt qui unum crimen non probauerit ad² alterum non³ debeat⁴ admitti⁵

¹ om. N

² ss C

³ after corr. R

Item placuit quotienscumque clericis ab accusatoribus multa crimina obiciuntur, et unum ex ipsis de quo prius egerit probare non ualuerit⁶, ad cetera iam⁷ non admittatur⁸.

C. Carth. VII c 3; H 316a; M 368; C 3 q 10 c 1

⁴ -eat CRDBZA; -at O

⁵ Vt - adm. in mg. DZ; iii add. ZOGHA, om. CRDBP

⁶ egerit prob. non ualuerit CLRWPZOHA; egerint prob. non ualuerint DB

⁷ iam CLXSDBPZ²JOHQQA; om. RZG

⁸ -atur CLRXSWPJOHQQA; -antur DBZG

4¹

Qui ad testimonium admittendi² sunt³

Testes autem ad testimonium non admittendos qui nec ad accusationem admitti precepti sunt, uel etiam quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem intra annos quatuordecim etatis sue non admittantur.

C. Carth. VII c 4; H 316a; M 368; ID 6.364; IP 4.83; C 4 q 2/3 c 1

¹ om. N

² ad- ss X²

³ admittendi sunt (sint M) CLXSMDZJO; admittende sunt RWBPO; sint admittende HQ; sunt admittende A. iiii add. ZOHQA, om. CLRBP

5

De episcopo qui excommunicat eum qui sibi soli crimen dicit¹ esse confessum²

Item placuit ut si quando episcopus dicit³ aliquem [102rb] sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, non putet ad iniuriam suam episcopus⁴ pertinere quod illi soli non creditur. Et si scrupulo proprie conscientie se dicit neganti nolle communicare, quamdiu excommunicato⁵ non communicauerit⁶ suus episcopus eidem⁷ episcopo ab aliis non communicetur episcopis, ut magis caueat episcopus⁸ ne dicat in quemquam quod aliis documentis conuincere non potest⁹.

C. Carth. VII c 5; H 316a-b; M 368; ID 5.363; C 6 q 2 c 3

¹ crimen dicit CLRWPZOHA; dicit crimen NB

² De – confessum in mg. ZH; om. D; v add. ZOGHA; om. CLNBP

³ ss G

⁴ ss A

⁵ -ni- ss N

⁶ -ato non communic- add. in mg. C

⁷ corr. fr. idem C

⁸ episcopus CRNDBZJHA; spiritus O

⁹ Explicit add. XSND (original hand resumes in N)

A2. XXII ¹DE CONCILIO MILEVITANO²

- i. Quod Adam non sit factus a Deo mortalis³
- ii. Quod paruuli in peccatorum remissione baptizentur⁴
- iii. Quod gratia Dei non solum remissionem tribuit peccatorum sed etiam prestat adiutorium ne peccetur

¹ title and capitulatio in CLRXW[DM]BP; om. NZJOGHQA. Incip' capitula add. S

² capitula add. B, om. CLRSDWP

³ Whole title omitted DM

⁴ Whole title omitted DM

- iiii. Quod per gratiam Dei sciamus quid facere debeamus et diligere ut faciamus
- v. Quod sine gratia Dei nichil boni possimus implere⁵
- vi. De his qui semel in ecclesia legerint ab aliis non posse promoueri
- vii. Vt neque dimissus neque dimissa alteri coniungatur
- viii. De his qui in sua prouincia non communicant, ut alibi non communicent
- viiii. De episcopis⁶ qui quod repetere poterant pretermittenda synodo inuaserint⁷
- x. De clericis qui de iudiciis episcoporum suorum conqueruntur
- xi. Quod electorum iudicium sententia sperni non debeat

⁵ Whole title omitted DM

⁶ corr. fr. his B

⁷ -erint CLRXSBP; -erunt WD

1¹

Ex concilio Mileuitano² cui interfuit Augustinus et Asellus Romane ecclesie legatus contra Pelagianos. Quod Adam non sit³ factus a Deo mortalis⁴ cp. i

Placuit igitur omnibus⁵ episcopis qui fuerunt in hac sancta synodo constituere hec que in presenti concilio definita sunt, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum⁶ ita ut siue peccaret siue non peccaret moreretur in corpore. hoc est de corpore exiret non peccati⁷ merito sed necessitate nature anathema sit.

C. Milev. c 1; H 317a; M 369; De cons. D 4 c 152 (in sc. as here)

¹ om. DM

² corr. fr. Miluit- to Miliu- Z

³ sit CWNPZJOHA; fuit B

⁴ Quod - mort. in mg. Z

⁵ erasure follows in Z

⁶ mort. factum RXSNBPZJOGHA; factum mort. (ss C) CLW

⁷ corr. fr. -anti Z

2¹

Quod paruuli in remissione baptizentur peccatorum² cp. ii

Item placuit ut quicumque paruulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem³ peccatorum eos baptizari [102va] sed nichil ex Adam trahere originalis peccati quod lauachro regenerationis expietur, unde sit consequens ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non uera sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est quod ait apostolus, Per unum hominem intrauit peccatum in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum ecclesia catholica ubique diffusa semper⁴ intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam paruuli qui nichil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo⁵ in peccatorum

¹ om. DM

² Quod - bapt. in mg. Z; paru. in rem. bapt. pecc. CLW; paru. in (ss B) pecc. rem. bapt. RSNBPZJOQ; in pecc. rem. paru. bapt. G; paru. in rem. pecc. bapt. HA

³ quidem add. R²XS²BZOGHA, om. C(with lacuna)LRWNP; after peccatorum S

⁴ et add. and can. O

⁵ ideo CWBZOHA (O has short erasures before and after); omnino N

remissione ueraciter⁶ baptizantur, ut in⁷ eis regeneratione⁸ mundetur quod generatione⁹ traxerunt.

C. Milev. c 2; H 317a; M 369; De cons. D 4 c 153

⁶ ueraciter B

⁷ ss G

⁸ corr. fr. regen- N; after corr. O

⁹ corr. fr. regen- Z

3¹

²Quod gratia Dei non solum remissionem tribuit³ peccatorum sed etiam prestat adiutorium ne peccetur⁴ cp. iii⁵

Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei qua iustificamur per Ihesum Christum dominum nostrum ad solam remissionem peccatorum⁶ ualere que iam commissa sunt, non etiam ad⁷ adiutorium ut non committantur, anathema sit.

C. Milev. c 3; H 317a; M 369-70; De cons. D 4 c 154

¹ Whole canon in mg. M

² Ex concilio - Pelagianos add. D (from c 1)

³ tribuit CLRBO²GH; tribuat NM; om. PA; ? O

⁴ Quod - pecc. in mg. Z

⁵ Quod - pecc. iii feint, and part in mg. D; cp. iii CLSNDBPZOA; om. H

⁶ in mg. X²

⁷ ss C

4

Quod per gratiam Dei sciamus quid facere debeamus et diligere ut faciamus cp. iii¹

Item² quisquis dixerit eandem³ gratiam Dei per Ihesum Christum dominum nostrum propter hoc⁴ tantum nos adiuuare⁵ ad non peccandum, quia per ipsam nobis reueletur⁶ et aperitur intelligentia mandatorum⁷, ut sciamus quid appetere, quid⁸ uitare debemus, non autem per illam nobis prestari ut quod faciendum cognouerimus etiam facere debeamus atque ualeamus, anathema sit.

C. Milev. c 4a; H 317a-b; M 370; De cons. D 4 c 155

¹ Quod - pecc. in mg. Z; Quod - pecc. iiiii feint, and partly illegible in mg. D

² placuit ut add. M (om. D)

³ in mg. M

⁴ propter hoc CLXBPZJOHA; om. NDM

⁵ corr. fr. adiurare O

⁶ -etur CLXSND; -atur BPZOGHA

⁷ Dei add. N, om. CSDBZOHA

⁸ quid CNDBZOGH; qui A

5¹

Quod sine gratia Dei nihil boni possimus² implere³ cp. v

Item placuit ut quicumque dixerit ideo nobis gratiam⁴ iustificationis dari⁵ ut quod facere per liberum iubemur arbitrium facilius possimus implere per gratiam⁶ tamquam

¹ om. DM

² -imus CNZOHA; -umus B

³ Quod - impl. in mg. Z

⁴ nobis gratiam CNZOHA; gratiam nobis B

⁵ corr. fr. dare O

⁶ erasure follows in O

et si gratia non daretur non⁷ quidem facile⁸ sed tamen possimus etiam⁹ sine illa implere mandata diuina¹⁰, [102vb] anathema sit.

C. Milev. c 5a; H 317b; M 370; De cons. D 4 c 156

⁷ non CNBZHA; nisi O

⁸ -ile CNBZOQA; -ilem H

⁹ etiam CNPZOHA; om. B

¹⁰ mand. diu. CSNBP; diu. mand. ZOGHA

6

De his qui semel in ecclesia legerint¹ ab aliis non posse promoueri² cp. vi³

Item placuit ut quicumque⁴ in ecclesia uel⁵ semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

C. Milev. c 15; H 318b; M 372; D 72 c 3

¹ om. L

² De - promoueri in mg. Z; promoueri CRSWBP?ZJOHQ; reuoueri N; remoueri D

³ vi CLSNB; xv RWZJOGHQ; om. XD; ? PA

⁴ -que ss O

⁵ uel CNDBZOHQ; om. A

7

Vt neque dimissus neque dimissa alteri coniugatur cp xvii¹

Placuit ut secundum euangelicam et apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore neque² dimissa a marito, alteri coniugantur³, sed ita maneant aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint⁴, ad penitentiam redigantur. In qua⁵ causa legem imperialem petendam promulgari⁶.

C. Milev. c 17; H 318b; M 372; cf ID 8.230 (abbrev.); +C 32 q 7 c 5 lacks last sentence

¹ Vt - con. in mg. Z; xvii C²LRZOHA; vii CSNB; om. XD; ? P

² ab uxore neque LRXSWNDBPZOGHA; neque ab uxore C

³ -antur CNDPZOHA; -atur B

⁴ corr. fr. -it O

⁵ corr. fr. quam N

⁶ sancimus add. ND, om. CXSBPZJOHA

8

De his¹ qui in sua prouincia non communicant, ut² alibi non communicent³ cp. xviii⁴

Placuit ut quicumque non communicans in propria prouincia in aliis prouinciis uel transmarinis⁵ partibus ad communicandum obrepserit, iacturam communionis uel clericatus excipiat.

C. Milev. c 18; Hp. 318b; M 372

¹ ss O

² ut CSNDB; aut P; om. ZOGHA

³ De - comm. in mg. Z;

⁴ xviii C²LRWPZOHA; viii CSNB; om. XD

⁵ add. in mg. B²

9

De episcopis qui quod repetere¹ poterant pretermissa synodo inuaserint² cp. xxi³

¹ corr. fr. repere A; lacuna follows O

² De - inu. in mg. Z

Item placuit ut quicumque episcopi quascumque ecclesias uel plebes quas ad suam cathedram estimant pertinere, non ita repetunt⁴ ut causas suas episcopis iudicantibus agant, sed alio retinente irruerint siue uolentibus siue nolentibus⁵ plebibus cause sue detrimentum⁶ patiantur. Et quicumque iam hoc⁷ fecerunt, si nondum est inter episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt, ille inde⁸ discedat⁹ quem constiterit pretermisissis iudiciis ecclesiasticis irruisse. Nec sibi quisque blandiatur si a primato ut¹⁰ retineat¹¹ litteras impetrarit¹², sed siue habeat litteras siue non habeat¹³, conueniat eum qui tenet et eius¹⁴ litteras accipiat ut eum appareat pacifice tenuisse ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam questionem retulerit, per episcopos iudices causa¹⁵ finiatur siue quos eis primates dederint¹⁶ siue quos ipsos uicinos ex consensu delegerint¹⁷.

C. Milev. c 21; H 319a; M 373; C 16 q 6 c 1 var.

³ xxi CLRSZOHA; ix NB; *om.* XDP

⁴ *corr. fr.* -ant B

⁵ siue nol. *in mg.* L²

⁶ *after corr.* O

⁷ iam hoc CSNZOHA; hoc iam (*ss* B) DB

⁸ ille inde CRXSBZOHA; inde ille ND

⁹ *corr. fr.* descendat to disc- O

¹⁰ ut CNDZOHA; non B

¹¹ -eat CNDBZO(*after corr.*)QA; -eas H

¹² *after corr.* O

¹³ habeat CDBZOHA; *om.* N

¹⁴ qui *add. and canc.* Z

¹⁵ *corr. fr.* causas O

¹⁶ siue quos ei prim. ded. *added in mg.* C

¹⁷ deleg- CLRXNPZOHA; eleg- SB; ? D

10

De clericis qui de iudiciis episcoporum suorum conqueruntur¹ cp. xxii²

Item placuit ut presbiteri, dyaconi, uel [103ra] ceteri inferiores clerici³ in causas quas habuerint si de iudiciis episcoporum suorum questi fuerint⁴, uicini episcopi eos audiant, et inter eos quicquid⁵ est finiant, adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quod si et⁶ ab eis prouocandum putauerint, non prouocent nisi ad Affricana concilia, uel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putauerint appellandum, a nullo intra Affricam in communionem suscipiantur⁷.

C. Milev. c 22; H 319a; M 373; C 11 q 3 c 34

¹ De - conq. *in mg.* Z; -eruntur CNDBZOGH; -iruntur A

² xxii CRSZOHA; *om.* XD; x NB; xxiii P?

³ clerici CNDBZOGH; *om.* A

⁴ -erint CDBZOA; -erit N

⁵ inter eos quicquid CNDZOHA; quicquid inter eos B

⁶ et CRDB²PZOHA; etiam N; *om.* B

⁷ -iantur CSNDB; -iatur ZJOGHA

11

Quod electorum iudicium sententia sperni non debeat cp. xxv¹

A² iudicibus autem quos communis consensus elegerit, non liceat prouocare. Et quisquis probatus fuerit pro contumacia³ nolle obtemperare iudicibus, cum hoc prime

¹ Quod - deb. *in mg.* Z; xxv CR; xxiii L; xxxv W; xi NB?; *om.* DZ; xv JOGHA; ? P

² M H

³ contumacia CLRBPZOHA; continentia XS; contentione ND

sedis episcopo fuerit probatum, det litteras ut nullus ei communicet episcoporum donec obtemperet⁴.

C. Milev. c 24b; H 319b; M 374; ID 6.365; IP 4.132; C 2 q 6 c 33 (first sentence only); +C 2 q 6 c 19 (Quisquis probatus - end)

⁴ perare iudicibus cum hoc - obtem ss O

A2. XXIII ¹DE CONCILIO ARELATENSI PRIMO²

- i. Vt uno die et tempore Pascha celebretur³
ii. Vt ubi quisque⁴ ordinatur ibi pertineat⁵
iii. Vt ex heresi conuersi in Trinitate baptizentur⁶
iiii. Vt clerici feneratorum excommunicentur

Hucusque concilia Affricana⁷. Incipiunt⁸ Gallicana

¹ title and capitulatio om. NZJOGHQA, in CLXSW[DM]BP

² De (Ex W; ? C) - primo CSWBP; om. L. capitula add. B, om. CSWP

³ Whole title omitted DM

⁴ quisque CLSWDM; quis BP

⁵ pertineat CSDBP; permaneat D²M

⁶ Whole title omitted DM

⁷ -na ss D²

⁸ Inciunt A

1¹

Ex concilio Arelatensi primo, quod confirmauit² papa Siluester³. Vt uno die et tempore Pascha celebretur cp. i⁵

De obseruatione Pasche dominici⁶ ut uno die et tempore per omnem orbem obseruetur, et iuxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas.

C. Arles I c 1; H 320a; M 375; ID 4.19; De cons. D 3 c 26 (var. but insc. as here)

¹ om. DM; W numbers continuously from A.2. 23 as xii

² con- repeated G

³ Ex - Siluester before c.2 D; cap. i add. A

⁴ die et CWNZOHA; om. B; et P

⁵ cp. i CWNBZOH; om. A

⁶ -ici RXS²WNBZOGHA; -ice CL; -ica S; ut uno die add. and canc. Z

2¹

²Vt ubi quisque³ ordinatur ibi⁴ pertineat⁵ cp. ii

De his qui in quibuscumque locis ordinati fuerint ministri, in ipsis locis perseuerent.

C. Arles I c 2; H 320a; M 375

¹ c. xiii W

² Ex conc. - Silu. from c.1 replaces Vt - ii in D

³ quisque CNBJOHA; unusquisque Z

⁴ ibi CWBZOA; illuc N

⁵ Vt - pert. om. M, in mg. Z

3¹

Vt ex heresi conuersi² in Trinitate baptizentur³ viii⁴

¹ om. DM

² an erasure follows H

³ Vt - bapt. in mg. Z

⁴ viii CRJOGH; iii SNB?ZA; om. P?

De Arrianis⁵ qui propria lege sua utuntur, ut rebaptizentur, placuit⁶ si ad ecclesiam aliqui de hac heresi uenerint interrogent eos nostre fidei sacerdotes symbolum. Et si preuiderint⁷ eos in Patre et Filio et [103rb] Spiritu Sancto esse baptizatos, manus eis tantum imponatur⁸, ut accipiant Spiritum Sanctum. Quod si interrogati non responderint hanc Trinitatem, baptizentur.

C. Arles I c 8; H 320a-b; M 376; De cons. D 4 c 109

⁵ Arrianis CNBZOQA; Adrianis H

⁶ ut *add.* G, *om.* CNBZOHA

⁷ preu- CBPZOHA; peru- N

⁸ -atur CBZOJHA; -ant N

4

Vt clerici feneratores excommunicentur¹ cap. xii²

De ministris qui fenerantur, placuit eos iuxta formam³ diuinitus datam a communione abstinere.

C. Arles I c 12; H 320b; M 376; ID 13.10; C 14 q 4 c 2 (*for insc. cf c 1 above*)

¹ Vt - exc. *in mg.* Z

² Vt - xii *om.* D; xii CRS²JOA; iiii NBZ; *om.* P?H

³ *ss* C

A2. XXIV ¹DE² CONCILIO ARELATENSI SECVNDO³

- i.⁴ De neophitis clericis non ordinandis
- ii. Qualiter coniugati ad sacerdocium⁵ promouentur
- iii. De episcopo qui sine conscientia metropolitani fuerit ordinatus
- iiii. De his qui se ipsos absidunt
- v. Ne quis qualibet necessitate suam relinquat⁶ ecclesiam
- vi. Vt nulli episcopo liceat a synodo abesse uel ante peracta synodo⁷ discedere
- vii. Vt penitentia coniugatis ex consensu detur
- viii. De accusatoribus fratrum
- viiii. De apostatis si non reuertuntur

¹ *title and capitulatio om.* NZJOGHQA, *in* CLRXSWMDBP

² Ex D

³ capitula *add.* B; *om.* CLSWDP

⁴ iii (*and so on*) D

⁵ *an erasure here* B

⁶ suam rel. CLRSWPD; rel. suam B

⁷ peracta synodo RXSWDB; peractam synodum CL²; peracta P

1

Ex concilio Arelatensi secundo¹. De neophitis clericis non ordinandis² cp. i³

Ordinari⁴ ad dyaconatus uel ad sacerdocii officium neophitum non debere.

C. Arles II c 1; H 322a; M 379

¹ secundo CSNDBPZJHQ; *om.* OGA

² De - ord. *in mg.* Z

³ De - i *om.* D; cp. i *om.* X

⁴ *corr. fr.* Ordinarari Z

2

Qualiter coniugati ad sacerdocium promoueantur¹ cp. ii²

Assumi aliquem ad sacerdocium³ non posse⁴ in⁵ coniugii uinculo constitutum⁶ nisi fuerit permessa⁷ conuersio.

C. Arles II c 2; H 322a; M 379; D 28 c 6

¹ Qualiter - prom. *in mg.* Z

² Qualiter - ii *om.* D; cp. ii *om.* X

³ *corr. fr.* -ium Z

⁴ non posse *here* RXSNDBPZOGHA; *after* uinculo CLW

⁵ *ss* O

⁶ *corr. fr.* constitum O

⁷ perm- CLXWBPZJOHA; prem- ND

3

De episcopo qui sine conscientia metropolitani fuerit ordinatus¹ cp. vi²

Illud autem ante³ omnia claret quod eum qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus, iuxta magnam synodum episcopum esse non debere.

C. Arles II c 6; H 322a; M 379-80; ID 5.74 as BD 1.20

¹ De - ord. *in mg.* Z

² De - vi *om.* D; vi CRSWJOHQA; iii LNBZ; *om.* XP?

³ *ss* O

4

De his qui seipsos absidunt¹ cp. vii²

Hii³ qui se carnali uicio repugnare⁴ nescientes absidunt⁵, ad clerum peruenire non possunt.

C. Arles II c 7; H 322a; M 380; +D 55 c 5

¹ De - absidunt *in mg.* Z

² De - vii *om.* D; vii CRSWPZJOHA; iiii NB; *om.* X

³ Hii CXRNBPZJOHA; Si SG; ? D

⁴ repugnante *after corr.* Z

⁵ absidunt Z

5

Ne quis qualibet necessitate suam relinquat² ecclesiam³ cp. xiii⁴

Nullus cuiusque ordinis clericus, non dyaconus, non presbiter, non episcopus, quacumque occasione faciente propriam relinquat ecclesiam sed omnimodis aut excommunicetur aut redire cogatur. Quod si aliquis commorationis tempore inuito episcopo suo in [103va] aliena ecclesia⁵ habitans ab episcopo loci⁶ clericus fuerit ordinatus, huiusmodi ordinatio irrita⁷ habeatur.

C. Arles II c 13; H 322b; M 380

¹ Vt *add* ZJOGHA, *om.* CWNBP

² delinquat *corrected* A?

³ Vt ne - eccl. *in mg.* Z

⁴ Ne - xiii *om.* D; xiii CLRSPZ²OHA; *om.* X; v NB; viii Z

⁵ al. ecc. CSNBZJOA; ecc. al. HQ

⁶ lici A

⁷ ord. irr. CNBZJOA; irr. ord. HQ

6

Vt nulli episcopo liceat¹ a synodo abesse uel ante peractam synodum² discedere³ cp. viiii⁴

Si quis autem adesse⁵ neglexerit uel⁶ cetum fratrum antequam concilium dissoluatur crediderit deserendum, alienatum se a fratrum communione cognoscat. Nec eum⁷ recipi liceat nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.

C. Arles II c 19; H 322b; M 380-1; +D 18 c 12

¹ *an erasure follows H*

² *peractam synodum CLRXSWB; peracta synodo NZJOGQ; peractam synodo P; synodo peracta HQ²A*

³ *Vt - disc. in mg. Z*

⁴ *Vt - viiii om. D; viiii CW; xiiii LS; xix RZJOGHA; om. X; vi NB; ? P*

⁵ *adesse CRNDBZOQA; abesse H*

⁶ *uel CRSNDB; aut ZOGHA*

⁷ *corr. fr. enim X*

7

Vt penitentia coniugatis¹ ex consensu² detur³ cap. xxii⁴

Penitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam.

C. Arles II c 22; H 323a; M 381; ID 8.280, 15.14, 15.123 as BD 19.111b; +C 33 q 4 c 13 (var.)

¹ *non nisi add. B, om. CRNPZOHA*

² *coniuga X; corr. fr. consuetudine Z*

³ *Vt - detur in mg. Z*

⁴ *Vt - xxii om. D; xxii CRSW?ZJO²GHQ; xv L; vii NB; ? P; xxvi O; xii A*

8

De accusatoribus fratrum¹ cap. xxiiii²

Eos³ qui falsa⁴ fratribus capitula⁵ obiecisce conuicti fuerint, placuit⁶ usque ad exitum non⁷ communicare, sicut magna synodus ante constituit, nisi digna satisfactione penituerint.

C. Arles II c 24; H 323a-b; M 382; C 3 q 10 c 2

¹ *De - fratrum in mg. R²Z*

² *xxiiii CLSWZOHQA; xvi L; om. DP; viii NB; ? R*

³ *Eos CWNDBZJOQA; Hos H*

⁴ *an erasure follows O*

⁵ *fratr. capitula CRXSWBP; fratribus crimina N; crimina fratribus D; fratr. capitalia ZJOGHA*

⁶ *eos add. ZJOGHA, om. CSWNDBP*

⁷ *ss C*

9

De apostatis si non reuertuntur¹ cap. xxv²

Hii³ qui post sanctam religionis professionem⁴ apostatant, et ad seculum redeunt, et postmodum⁵ penitentiae⁶ remedia non requirunt, sine penitentia communionem penitus non accipiant⁷. Quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque

¹ *De - reu. in mg. Z*

² *xxv CRSWPZ; xvii L; om. D; xv JOGHA; ix NB*

³ *Hii CLXNBPJO²QA; Si SDZOH*

⁴ *corr. fr. -es D*

⁵ *post D?*

⁶ *-entie CNBZOHA; -enti G*

⁷ *corr. fr. -unt D*

ille sit post penitentiam habitum secularem non presumat. Quod si presumpserit⁸, ab ecclesia alienus habeatur.⁹

C. Arles II c 25; H 323b; M 382; ID 15.15, 15.81 as BD 19.67; +D 50 c 69

⁸ *corr. fr. -int O*

⁹ *Explicit add. X*

A2. XXV EX CONCILIO ARELATENSI TERCIO¹

- i. Vt digami uel penitentes uel repudiatarum mariti ad sacerdocium non promoueantur
- ii. Vt qui clericum alienum defendere nititur a communione priuetur

¹ *Ex - tercio (om. tercio L) CLW; om. RXBP; Ex conc. tercio S; De conc. Arel. capitula DM; om. NZJOGHQA*

² *capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRSWDMBP*

1

Ex concilio Arelatensi tercio¹. Vt digami uel penitentes uel repudiatarum mariti ad sacerdocium non promoueantur² cp. ii³

Nullus penitentem, nullus digamum uel uiduarum maritos in predictis⁴ honoribus audeat ordinare. Et licet hec iam prope omnium canonum instituta contineant, tamen ne cuicumque sacerdotum supplicantum sicut iam diximus importunitas uel suggestio. [103vb] iniqua surripiat, necesse fuit ut nunc seueriorem regulam sibi uelint Domini sacerdotes imponere. Et ideo quicumque ab hac die contra ea⁵ que superius comprehensa sunt⁶ clericum ordinare presumpserit, ab ea die⁷ qua hoc ei potuerit approbari anno integro missas facere non presumat. Quamobrem⁸ si quis obseruare noluerit et contra concessum fratrum faciens missas celebrare presumpserit, ab omnium fratrum caritate nouerit se⁹ alienum. Quia dignum est ut seueritatem ecclesiastice discipline sentiat qui salubriter a sanctis patribus instituta obseruare contempnit¹⁰.

C. Arles III c 2; H 323a-b; M 381-2; +D 55 c 2

¹ *tercio CLRSWBPZOHA; om. ND*

² *Vt - prom. in mg. Z*

³ *Ex - prom. ii om. D; ii CRSWPZOHA; i LNB; om. X*

⁴ *in pred. CNDBZJOA; impeditis HQ*

⁵ *over erasure O*

⁶ *comp. sunt CRSWNDB; sunt comp. ZOGHA*

⁷ *lacuna follows in CZ*

⁸ *-obrem CNDBZJOHA; -obre G*

⁹ *se CNDBZOHA; om. G*

¹⁰ *contempnit CRWNDPZOHA; contempserit B*

2

Vt qui clericum¹ alienum defendere nititur a² communione priuetur³ cp. iiiii⁴

Si forte aliquis clericorum regulam discipline ecclesiastice subterfugiens fuerit euagatus, quicumque eum susceperit, et illum pontifici suo non reconciliauerit, sed magis defensare presumpserit ecclesie communione priuetur.

C. Arles III c 4; H 323b; M 382; +C 21 q 5 c 4

¹ *-icus A*

² *a CLSN; om. WBPZOGHA*

³ *Vt - priu. in mg. Z*

⁴ *Vt - iiiii om. D; cap. iiiii CRSWZOA; ii LB; cap. iii X; om. N; iiiii H*

A2. XXVI ¹DE CONCILIO ARAVSICO²

- i. Vt nullus minister sine chrismate proficiscatur
 ii. De³ penitentibus qui de corpore exeunt
 iii. De clericis penitentiam uolentibus
 iiiii. De his qui ad ecclesiam confugiunt ne tradantur
 v. Vt nullus pro suis mancipiis mancipia clericorum qui ad ecclesiam confugiunt occupet
 vi. De liberis qui ecclesie commendati sunt, ne opprimantur
 vii. De his qui subito obmutescunt, quod et baptismum⁴ et penitentiam accipere possint
 viiii. De his qui mente desipiunt
 viiiii. Vt inergumini et catechumini baptismate consulantur
 x. Vt clerici coniugati nisi continentiam profiteantur dyaconi non fiant
 xi. De his qui post acceptum dyaconatum incontinentes inueniuntur

¹ capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRXSWDBP² Ar. conc. X; ii add. L, capitula add. B, om. CRXSWDP³ non add. CL²XS, om. LRWBDP⁴ et bapt. *after* possint D

1

Incipit¹ de concilio Arausico. Vt nullus minister² sine chrismate proficiscatur³ cp. i⁴
 Nullum⁵ ministrorum qui baptizandi recipit⁶ officium sine chrismate nusquam⁷
 debere progredi. [104ra] Quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo
 autem qui baptismate⁸ quacumque necessitate faciente non chrismatus fuerit, in
 confirmatione sacerdos commonebitur⁹. Nam inter nos chrismatis ipsius non nisi una
 benedictio est. Non¹⁰ ut¹¹ preiudicans¹² quicquam dico, sed ut non necessaria habeatur
 chrismatio.

C. Orange c 1; H 328a; M 391; De cons. D 4 c 125

¹ Incipit CLRXSWBPZOHA; om. ND; Incipit Q² minister C?RWBZOHQA; ministrorum N³ Vt - prof. *in mg.* Z⁴ Vt - i om. D; cp. i om. X⁵ -um CRSNDBP; -us ZJOGHQA⁶ recipit CRSNPZJOHA; recepit D; suscepit B⁷ nusquam RXSBPJOGHQA; nunquam CZ; usquam LWND⁸ chrismari - baptismate *in mg.* D⁹ -one- CLRWNPZJOHQ; -oue- BA; commebitur P¹⁰ ss A¹¹ ss D¹² *corr. fr.* -ons D

2

De non¹ penitentibus qui de corpore exeunt² cp. iii³

Qui⁴ recedunt de corpore penitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus
 impositione⁵ eis communicare quod morienti⁶ sufficit reconciliationi⁷ secundum

¹ non CXSZJOH; om. LRWNBP² De - exeunt CLRXSWNBPIO; om. D; De -- exeunt *in mg.* ZGA; H inserts c 4 before c 2; Q has rubric to c 4 before text of c 2 and text of c 4 *in mg.* here; A has text of c.4 below, Eos qui -- defendi, as rubric in text here, and also *in mg.* against 25.2 above³ cp.iii C?RXSWB?PJOA; ii LNZ; iiiii H⁴ Qui rec- CNDBZJOGH; Prec- A⁵ ipso D⁶ -enti CLRSWBZOA; -entis ND⁷ reconciliationi CLRSWNDBP; consolationi ZOGHA

diffinitiones patrum, qui huiusmodi communionem congruenter uaticum nominauerunt. Quod si superuixerint⁸ stent in ordine penitentium⁹, ut ostensis necessariis penitentiae fructibus legitimam¹⁰ communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant.

C. Orange c 3; H 328a; M 391; cf ID 15.39; +C 26 q 6 c 7a

⁸ -erint CRSNBZOGH; -erunt D; -erit A

⁹ -tium CLRSND²B?PH; -tum DZJOA

¹⁰ peni *add. and canc.* O

3

De clericis penitentiam uolentibus¹ cp. iiii²

Penitentiam desiderantibus clericis non negandam.

C. Orange c 4; H 328a; M 391; ID 15.16; +C 26 q 6 c 7b has more; cf below cc 7-8

¹ uolentibus CLRWDBPZOA; De - uol. *in mg* Z; desiderantibus N; Q *adds* De non penitentibus qui de corpore exeunt (*cf c 2*)

² De - iiii *om.* D. iiii CRSWPZJGHQ; iii LNB; *om.* XA (A *has* De concilio Vasensi *in mg.* *here*)

4

De his qui ad ecclesiam confugiunt¹ ne tradantur² cp. v³

Eos⁴ qui ad ecclesiam confugerint tradi non oportere, sed loci sancti reuerentia et intercessione defendi.

C. Orange c 5; H 328a; M 391; +D 87 c 6a

¹ -iunt CRSNBZJOH; -iant G; -erint Q

² De - tradantur CRSNBPZ(mg)GOQ(*as rubric to c 2*); *om.* D; *rubric and text as here, but as c 2 H; text only in mg. after c 1 Q; om., but text as rubric to c 2 and in mg. to 25.1 above A*

³ v CRSWPJO; iiii LNBQ; *om.* XDZ; iii H

⁴ Eos CLRSWNDBPZ²JOQ; Hos H; []os ZA

5

Vt nullus pro suis mancipiis mancipia clericorum qui ad ecclesiam confugiunt occupet¹ cp. vi²

Si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipiis ad ecclesiam confugientium³ crediderit occupanda per omnes ecclesias districtissima dampnatione feriatur⁴.

C. Orange c 6; H 328a; M 391; ID 3.118a; +D 87 c 6b

¹ Vt - occupet CLRSWNB; *om.* DP; Nullus pro suis mancipiis qui ad ecclesiam confugiunt clericorum mancipia occupet Z(mg.)J(mg.)OGHQA(mg.)

² vi CRSWJOGQ; v LNBZ; *om.* XDPHA

³ -ientium CLRXSWB?P; -ientibus NDZJOGQA; -entibus H

⁴ -iatur CLRSD²BPOHA; -iantur ND

6

De libertis qui ecclesie commendati sunt ne opprimantur¹ cap. vii²

In ecclesia manumissos et per testamentum ecclesie commendatos si quis in seruitutem uel obsequium uel ad³ colonarium conditionem imprimere temptauerit animaduersione ecclesiastica cohercebitur.

C. Orange c 7; H 328b; M 391-2; ID 3.154; IP 2.84; +D 87 c 6c

¹ De - opp. *in mg.* Z

² De - vii *om.* D; vii CRSWOGH; vi LNBZ; *om.* XPA

³ ss O

7

*De his qui subito obmutescunt quod et¹ baptismum et penitentiam accipere possint²
cp. xii³*

Subito obmutescens prout statutum est baptizari aut penitentiam accipere potest, si uoluntatis preterite testimonium aliorum uerbis habet, aut presentis in [104rb] suo nutu.

C. Orange c 12; H 329a; M 392-3; +C 26 q 6 c 7c

¹ et LRSWNPZOQA; om. BH; ? C

² De - poss. in mg. Z; possint RSWBPZOA; possunt et baptismum N; ? C

³ De - xii om. D; xii RSWPZOHA; vii LNB; ? C; cp. xii om. X

8

De his qui mente desipiunt¹ cp. xiii²

Amentibus quecumque pietatis sunt conferenda³.

C. Orange c 13; H 329a; M 393; +C 26 q 6 c 7d

¹ De - desip. in mg. Z

² De - xiii om. D; xiii CRSWPZOHA; viii LNB; om. X

³ conferenda CLRSWPZJOHQA; inserenda G; conferentes ND (which continue without a break into c 9)

9

Vt inergumini¹ et cathecumini² baptismate consulantur cp. xv³

In quantum est⁴ uel necessitas exegerit uel opportunitas permiserit de baptismate consulendum.

C. Orange c 15; H 329a; M 393

¹ iner- C?LRWBZA; -r- ss O; inener- H

² de add. ZOGHA, om. CRWBP

³ De - cons. in mg. Z; cp. xv CRXSWPZOHA; cap. ix L; ix capitulo B. Vt – consulantur om. ND

⁴ ss D

10

Vt clerici coniugati nisi¹ continentiam profiteantur dyaconi non fiant² cp. xxii³

Sed id preterea⁴ placuit ut deinceps non ordinentur dyacones coniugati, nisi qui⁵ prius conuersionis proposito confessi fuerint castitatem⁶.

C. Orange c 22; H 329a; M 393; D 28 c 7 as C. Arles III

¹ nisi CLRWNBZOGH; non A

² Vt - fiant in mg. Z

³ Vt - xxii om. D; xxii RWPZJOHA; x LB; xvi XS; xcii S³; viiii N; ? C

⁴ ss B

⁵ qui CLRSWPZJOHA; om. ND

⁶ -ta- ss B

11

De his qui post acceptum dyaconatum incontinentes inueniuntur¹ cp. xxiii²

Si quis autem post acceptam benedictionem leuiticam cum uxore³ incontinens inuenitur ab officio abiciatur.

C. Orange c 23; H 329a; M 393; cf IP 3.98; D 50 c 29a, nearer IP

¹ De - inu. in mg. Z

² De - xxiii om. D; xxiii CRSPZJOGH; xi LB; xxiiii W; x N; xiii A; om. X

³ sua add. ZJOGHA, om. CLRSWNDB

A2. XXVII ¹DE CONCILIO VASENSI²

¹ title and capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRWDBP

² De - Vas. om. D; capitula add. B, om. CRXSWP

- i. Vt qui oblationes defunctorum retinent excommunicentur
 ii. De his qui non acquiescunt sententie episcopi
 iii. Vt episcopus alienum clericum³ peccantem redarguat
 iiiii. Vt qui expositum inuenerit ecclesiam contestetur
 v. Vt qui preter constitutum expositum reposit⁴ ut homicida habeatur⁵

³ al. clericum ss L²

⁴ expositum reposit LRXSWD(-c- ss)BP; exposit expositum C

⁵ habeatur CLRXSW²BP; fiat W

1

Incipit de¹ concilio Vasensi.² Vt qui oblationes defunctorum retinent excommunicentur³ cp. iiiii⁴

Qui oblationes defunctorum retinent, et ecclesiis tradere demorantur ut infideles sunt ab ecclesia abiciendi. Quia usque⁵ ad exinanitionem⁶ fidei peruenire certum est hanc pietatis diuine⁷ exacerbationem. quia et⁸ fideles de corpore recedentes uotorum plenitudine et pauperes consolatu⁹ alimonie, et necessaria sustentatione¹⁰ fraudantur. Hii enim tales quasi¹¹ egentium necatores¹² nec credentes iudicium Dei habendi sunt. Vnde et¹³ quidam patrum hoc scriptis suis inseruit¹⁴, congruente sententia qua¹⁵ ait, Amico quippiam rapere¹⁶ furtum est, et ecclesie fraudari sacrilegium.

Conc. Vaison c 4; H 330a-b; M 395; ID 3.155 as here; +C 13 q 2 c 10 var.

¹ Incipit de C?RSWBZPZOA; In N; De D

² Inc. – Vas. *after* excommunic. G

³ Vt - exc. *in mg.* Z

⁴ Vt - iiiii *om.* D; iiiii RXSWPZJG; iii OHQ(HQ *before* Vt *above*)A; i NB; ? C

⁵ ss O

⁶ exinanitionem CRSNDBZJOG; examinationem HQA

⁷ hanc *add. and canc.* O

⁸ et CS²DBZOHA; *om.* S; etiam N

⁹ -atu CRXSWBZJHA; -atii LNDPO

¹⁰ sustatione Z

¹¹ ss O

¹² *corr. fr.* necc- B

¹³ et CDBZOHA; etiam N

¹⁴ *corr. fr.* inserunt B

¹⁵ qua CNDBZJOHA; que G

¹⁶ quippiam rapere CLRSWBZJOGH; rapere quippiam ND; qui propriam rapere A

2

De his qui non acquiescunt sententie episcopi¹ cp. v²

Si quis episcopi sententie non acquiescit [104va] recurrat ad synodum.

C. Vaison c 5; H 330b; M 396

¹ De - episcopi CRSWNBP; *om.* DZJOHQ; G *has here rubric to c 3*

² v RSWPZJOHA; secundo LNB; *om.* XD; ? C

3

Vt episcopus alienum clericum¹ peccantem² redarguat³ cp. viii⁴

¹ alienum clericum RXSNBPZJ; *om.* LW; alienum L²; ? C

² peccantem CRWBZJOH; *om.* G

³ Vt - redarguat CRSWNBPZJ(ZJ *in mg.*); G *puts before c 2*; *om.* DOA

⁴ viii CRSWPZOHA; iii LNB; *om.* XD

Quod si tantum episcopus alieni sceleris se conscius nouit, quamdiu probare non potest nichil proferat, sed cum ipso ad compunctionem eius secretis correptionibus elaboret. Qui si correptus pertinacior⁵ fuerit, et se communioni publice ingesserit, etiam si episcopus in redarguendo illo quem reum iudicat probatione deficiat, indempnatus⁶ licet ab his qui nichil sciunt secedere ad tempus pro persona maioris auctoritate iubeatur illo quamdiu probari⁷ nichil potest in communione⁸ omnium preterquam eius qui eum reum⁹ iudicat¹⁰ permanente.

C. Vaison c 8; H 331a; M 396-7; ID 5.364; C 6 q 2 c 2

⁵ -acior CRNDBZJHA; -atio O

⁶ indempnatus CRSNDPZJO²HA; indamnatus BO

⁷ ss C

⁸ -one ss C

⁹ after corr. O

¹⁰ iud- CRBZOHA; ind- ND

4

Vt qui expositum inuenerit ecclesiam contestetur¹ cp. viiii²

De altario dominico die minister annunciet ut ab ecclesiastico³ expositum esse⁴ collectum, ut intra dies decem ab expositionis die expositum⁵ recipiat. Si quis se probauerit agnouisse. collectori pro ipsorum decem dierum misericordia prout ualuerit ad presens retribuatur⁶ aut⁷ inperpetuum cum Dei gratia si uoluerit⁸ possideat.

C. Vaison c 9b; H 331b; M 398

¹ Vt - cont. in mg. Z

² Vt - viiii om. D; cp. viiii CRSWPOHA; iiiii LNB; om. X

³ officium add. A, om. CNDBZOH

⁴ esse CRBPZOHA; om. ND

⁵ est add. and canc. G

⁶ retribuatur CLRXS²NBPZOHA; tribuat SW

⁷ aut LRWBZOGHA; ut CXS; ita ut ND

⁸ uoluerit CLRXSBPZOHA; non soluerit ND

5

Vt qui preter constitutum¹ expositum reposcit² ut homicida habeatur³ cp. x⁴

Si quis expositorum hoc ordine collectorum repetitor uel calumpniator extiterit, ut homicida habendus est.

C. Vaison c 10; H 331b; M 398

¹ corr. fr. constitum O

² corr. fr. -ossit H

³ Vt - hab. in mg. Z

⁴ Vt - x om. D; cp. x CRXSWPZJOGHQ; capitul. v LNB; om. A

A2. XXVIII ¹DE CONCILIO AGATENSI²

- i. De contumacibus clericis et ad officium tardis
- ii. De episcopis qui uel innocentes uel pro minimis causis aliquos excommunicant
- iii. De his qui suas uel propinquorum oblationes ecclesie fraudant

¹ title and capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRXSW[DM]BP

² incipiunt capitula add. B, om. CLRXSWDP

- iii. Si clericus furtum ecclesie fecerit
 v. Si episcopo a quibuslibet quicumque fuerit derelictum
 vi. De rebus ecclesie quomodo ab episcopis habeantur et de seruis ecclesie
 qualiter ab episcopo manumittantur³
 vii. De clericis qui ad secularium defensionem confugiunt
 viii. Vt nullus clericorum cum extraneis feminis habitet [104vb]
 viiii. Vt nullus clericus in cellario uel⁴ secreto feminam intromittat
 x. Vt omni quadragesime sabbato ieiunetur
 xi. Vt symbolum ante octo dies Pasche competentibus predicetur
 xii. Vt altare et unguatur⁵ et benedicatur
 xiii. Qualiter maiores penitentiam accipiant que minoribus non facile
 committenda est
 xiiii. Qua etate dyacones ordinentur
⁶xv. Qua etate episcopi uel presbiteri consecrentur
 xvi. De laicis quibus temporibus communicare debeant
 xvii. De sanctimonialibus qua etate uelentur
 xviii. De clericis qui comam nutriunt
 xviii. Vt sollempnitates maiores in ciuitatibus celebrentur
 xx. Vt non liceat presbitero⁷ uel clerico rem ecclesie uendere aut donare
 xxi. Vt clericus iunior seniori non preponatur
 xxii. De expositis inuentis⁸
 xxiii. De secularibus qui suas uxores derelinquunt⁹
 xxiiii. Vt si uoluntarie clericus dampnum ecclesie fecerit, nisi satisfaciat
 excommunicetur
 xxv. Vt monasterium inconsulto episcopo nullus construat, et ut monachi
 nec ad clericatum sine testimonio abbatis sui admittantur nec ad
 alterum monasterium sine abbatis sui uoluntate recipiantur¹⁰
 xxvi. Vt monasterium puellarum procul a monachis construat
 xxvii. De libertis ut in necessitate ab ecclesia defensentur¹¹
 xxviii. Vt post antiphonas orationes dicantur¹²
 xxviii. De his qui per odium ad pacem non reuertuntur
 xxx. Vt clericus inconsulto episcopo ad iudicem secularem non pergat
 xxxi. Vt nullus ecclesiam aut clericum fatigare presumat
 xxxii. Si episcopus heredes non habens ecclesiam cui prefuit heredem non
 fecerit
 xxxiii.¹³ De Iudeis qui conuerti cupiunt quomodo suscipiantur¹⁴
 xxxiiii. Si episcopus a metropolitano admonitus pro synodo uel¹⁵ ordinatione
 episcopali uenire distulerit
 xxxv. Vt stipendia clericorum iuxta meritum distribuantur

³ *corr. fr.* -mita- B

⁴ in *add.* RWBP, *om.* CLXSD

⁵ -uatur CXSU; -atur LRDBP

⁶ *whole unnumbered title in mg.* L²

⁷ *ss* L²

⁸ *Whole title omitted* DM

⁹ derelinquunt CLRWB; dimittunt D

¹⁰ *Whole title omitted* DM

¹¹ *Whole title omitted* DM

¹² *Whole title omitted* DM

¹³ xxxiiii P, *one out from now on*

¹⁴ *Whole title omitted* DM

¹⁵ uel CRDP; et B

- xxxvi. De homicidis et falsis testibus
xxxvii. Vt sine¹⁶ epistola episcopi sui non liceat clericum uel monachum proficisci et de monachis et abbatibus¹⁷ [105ra]
xxxviii. Vt clerici¹⁸ nuptialia uitent conuiuia ne sacer uisus aut obtutus pollui possit
xxxviiii. Vt Christiani Iudeorum uitent conuiuia
xl. De uitanda ebrietate
xli. De sortilegis uel auguratoribus ut¹⁹ ab ecclesia separentur
xlii. Ne de penitentibus clericus ordinetur et ut presbiter altare non erigat²⁰
xliii. Ne²¹ presbiteri benedictionem uel penitentiam in ecclesia dare presumant
xliiii. Quod episcopus aliquid exiguum²² sine clericorum conuiuentia²³ distrahere possit
xlv. Vt seruos ecclesie fugitiuos liceat²⁴ episcopo uendere
xlvi. Vt ante missam expletam populus egredi non presumat
xlvii. De rebus ecclesie propriis uel acquisitis
xlviii. De non alienandis ab episcopo rebus ecclesie et de libertis
xlviiii. De clericis qui crimen capitale commiserint²⁵
l. De episcopis qui per testamentum de rebus ecclesie aliquid contulerint²⁶
li. De clericis qui sine epistola sui pontificis²⁷ proficiscuntur²⁸
lii. De presbiteris parroechianis res ecclesie distrahentibus²⁹
liii. De eisdem ut quicquid emerint in nomine ecclesie comparetur
liiii. Vt sacerdotes et leuite canes ad uenandum et accipitres non habeant
lv. De uenditionibus quas abbates facere³⁰ presumunt
lvi. Ne unus abbas duobus presit monasteriis³¹
lvii. Ne constituentur cellule absque episcopi noticia³²
lviii. De rebus ecclesie usui collatis, ut prescriptionis³³ tempore non defendantur³⁴
lviiii. De lapsis qui de catholice fide in heresim transeunt
lx. De incestis coniugiis
lxi. De his qui seruos suos extra iudicem necant
lxii. De laicis qui in sollempnitatibus maioribus ad ciuitatem non currunt³⁵
lxiii. De clericis qui ab ecclesie officio diebus sollempnibus desunt

¹⁶ *corr. fr.* si B

¹⁷ abbatibus CLRWB; abbatibus D

¹⁸ *ss* B

¹⁹ *ss* B

²⁰ *Whole title omitted* DM

²¹ Ne CND²B; De DP

²² al. ex. CLW; ex. al. RXSDBP

²³ conuiuentia CRXSMB²; conueniencia LP; continencia W; conuencencia DB

²⁴ fug. lic. LRXSDBP; lic. fug. C

²⁵ comm- CLRXSWB; adm- DM

²⁶ contulerint CLRSP; commiserint B; *Whole title omitted* DM

²⁷ aliquid *add. and canc.* B

²⁸ *Whole title omitted* DM

²⁹ *Whole title omitted* DM

³⁰ facere CLRWB; *om.* D

³¹ *Whole title omitted* DM

³² *Whole title omitted* DM

³³ *ut pr. repeated and cancelled* B

³⁴ *Whole title omitted* DM

³⁵ non currunt LRXB?P; non cucurrunt CD; non recurrunt W; concurrunt S

lxiiii.	De leuitis ne sine iussu presbiteri sedeant
lxv. ³⁶	De ministris ne ³⁷ in secretarium ingrediantur
lxvi. ³⁸	De catholicis ne hereticorum conubiis copulentur
lxvii.	De leuitis et clericis ne magi uel ³⁹ incantatores sint
lxviii.	De sedicionariis clericis
lxviiii.	De scurris et iocularibus ⁴⁰ clericis

³⁶ primus versus *add. P, with this cap. after next*

³⁷ ne CLXS; ut RWDBP

³⁸ secundus *add. P*

³⁹ uel LRXSWDBP; et C

⁴⁰ iocularibus CRSWDP; iocularibus LXB

1

Incipit de concilio Agatensi. De contumacibus clericis et¹ ad officium tardis cp. ii²
[105rb]

Contumaces uero clerici prout dignitatis ordo permiserit³ ab episcopis corriganur. Et si qui prioris gradus elati superbia communionem fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare uel officium suum implere neglexerint⁴, peregrina eis communitio tribuatur, ita ut cum eos penitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant⁵.

C. Agde c 2; H 332a; M 399; ID 6.366; +D 50 c 21

¹ *ss O*

² ii CRSWPZOHA; i LNDB; *om. X (not noted henceforward)*

³ perm- CLXSWNDBRZJHQA; prom- RO

⁴ -int CLRDBZOHA; -it N

⁵ *corr. fr. -at O*

2

De episcopis qui uel innocentes uel pro minimis causis aliquos excommunicant¹ cp. iii²

Episcopi uero³ si⁴ sacerdotali moderatione⁵ postposita innocentes aut minimis causis culpabiles excommunicare presumpserint⁶, aut ad gratiam baptismi⁷ festinantes recipere fortasse noluerint, a uicinis episcopis cuiuslibet prouincie litteris moneantur. Et si parcere noluerint, communitio illis usque ad tempus synodi a reliquis episcopis denegetur, ne fortasse propter⁸ excommunicatoris⁹ peccatum excommunicati longo tempore morte preueniantur.

C. Agde c 3; H 332a; M 399; ID 14.16 to denegetur, 14.81 as BD 11.11; IP 5.128 as ID 14.16; C 11 q 3 c 8

¹ -ant CLRWB?OHA; -auerint N

² iii CRSWZPOQA; ii LNB?; *om. DH*

³ *an erasure follows in H*

⁴ *ss O*

⁵ moderatione CRNDPZOHA; commoderatione B

⁶ *corr. fr. -it O*

⁷ baptismi CRNDB; *om. ZOGHA*

⁸ fort. propt. CRNDZJOHA; forte propter BP; propt. fort. G

⁹ *corr. fr. fornicatoris D*

3

De his qui suas uel proprinquorum oblationes ecclesie fraudant¹ cp. iii²

¹ obl. eccl. fraud. *om. D; De - fraud. in mg. Z; -ant LRXSNBPOGHA; -ent C?*

² iii CRSWPZJHA; iii LNB; *om. DO*

Clerici etiam uel seculares³ qui oblationes parentum aut donatas⁴ aut testamento relictas retinere perstiterint, aut id quod ipsi donauerint ecclesiis uel monasteriis crediderint auferendum, sicut synodus sancta constituit, uelut necatores pauperum quousque reddant ab ecclesiis⁵ excludantur.

C. Agde c 4; H 332b; M 399; ID 3.206; IP 2.5; +C 13 q 2 c 11a

³ seculares CRSNDB²PZOHA; laici B

⁴ aut donatas *after* relictas G

⁵ ab eccl. redd. *marked for reversal* B

4

Si clericus furtum¹ ecclesie fecerit cp. v²

Si quis clericus furtum ecclesie fecerit, peregrina ei communio tribuatur³.

C. Agde c 5; H 332b; M 400; +C 13 q 2 c 11b

¹ *corr. fr.* frurtum A

² v CRSWPZOHA; iiii LB; *om.* ND

³ tribuatur A

5

Si episcopo a quibuslibet quicquam fuerit¹ derelictum² cp. vi³

Pontifices uero quibus in summo sacerdocio constitutis ab extraneis dumtaxat aliquid aut cum ecclesia aut sequestratim aut dimittitur aut donatur, quia hoc⁴ ille qui donat pro redemptione⁵ anime sue non pro commodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum proprium sed quasi dimissum ecclesie⁶ inter [105va] facultates ecclesie computabunt. Quia iustum est ut sicut sacerdos habet quod ecclesie dimissum est, ita et ecclesia habeat quod relinquitur sacerdoti. Sane quicquid per fidei commissum aut sacerdoti aut ecclesie fortasse dimittitur⁷ cuicumque alii postmodum profuturum,⁸ id inter facultates suas ecclesia⁹ computare aut retinere non poterit.

C. Agde c 6; H 332b; M 400; ID 5.331 (pt. only, as BD 1.217); C 12 q 3 c 3, of which end was added later

¹ *corr. fr.* fecerit C

² *ss* R

³ vi CRSWPZOHA; *om.* ND; v LB. Si ep. – vi *om.* X

⁴ hoc CRDBZOHA; hac N

⁵ redentione O

⁶ *in mg.* O

⁷ -itur CRDBZOHA; -etur N

⁸ prof- CNBZOHA; perf- G

⁹ suas ecclesia CRND(*after corr.*)BZJOH; ecclesia suas G; suas ecclesie A

6

De rebus ecclesie quomodo ab episcopis habeantur et de seruis ecclesie qualiter ab episcopo manumittantur cap. vii¹

Casellas² uero uel mancipiola³ ecclesie episcopi sicut prisca canonum precepit auctoritas uel uasa ministerii quasi commendata fideli proposito in⁴ integro ecclesie iure possideant, id est, ut⁵ neque uendere neque per quoscumque contractus res unde pauperes uiuunt⁶ alienare⁷ presumant. Quod si necessitas compulerit, ut pro⁸ ecclesie

¹ vii RSPZOHA; vi C?LB; viii W; *om.* N

² Casellas CRWBPZOHA; Vasallos N; Vasallas D

³ *corr. fr.* -pola O

⁴ in CNDPZOHA; *om.* B

⁵ ut CNBZJOHA; utque G

⁶ *corr. fr.* uiunt A

necessitate aut utilitate, uel usufructu⁹, uel indirecta uenditione aliquid distrahatur, apud duos¹⁰ uel tres comprouinciales uel uicinos episcopos causa qua¹¹ necesse sit uendendi primitus comprobetur, ut habita discussione¹² sacerdotali eorum subscriptione que facta fuerit uenditio roboretur. Aliter facta uenditio uel transactio¹³ non ualebit. Sane si¹⁴ quos de seruis ecclesie bene meritos sibi episcopus libertati¹⁵ donauerit, collatam libertatem a successoribus placuit custodiri, cum hoc quod eis¹⁶ manumissor in libertate contulerit. Quod tamen iubemus uiginti solidorum numeri modum in terrula uineola¹⁷ uel hospiciolo tenere. Quod amplius datum fuerit post manumissoris mortem ecclesie reuocetur. Minus utiles peregrinis uel clericis saluo iure ecclesie in usum prestare permittimus.

C. Agde c 7; H 332-3; M 400-1; ID 16.50 (Si quos de – ecclesie reuocetur only); C 10 q 2 c 1 (abbrev.), C 12 q 2 c 57 as ID

⁷ *corr. fr.* alia- B

⁸ *ss* O

⁹ -fructu CLRSWBP; -fructuario ND; -fructuum ZJOGHA

¹⁰ duos CNDBZJHQA; uos O; nos G

¹¹ qua CNDBZJHA; quia O

¹² *corr. fr.* -usi- B

¹³ tras- A

¹⁴ *ss* Z

¹⁵ *corr. fr.* libera- O

¹⁶ *ss* O

¹⁷ *corr. fr.* uen- O

7¹

De clericis qui ad secularium defensionem confugiunt² cp. viii³

Id etiam placuit ut clericus si⁴ relicto officio suo propter distriktionem ad secularem fortasse confugerit, et is ad quem recurrit solacium ei defensionis impenderit, cum eodem de⁵ ecclesie communione pellatur.

C. Agde c 8; H 333a; M 401; C 21 q 5 c 1

¹ *om.* DM

² confugiunt RNBJO²H; configiunt Z; confugunt O; fugiunt A; ? C

³ viii RSPWZOHA; vii LB; *om.* N; ? C

⁴ ut clericus si CRNPZOHA; si clericus B

⁵ *after corr.* O

8

Vt nullus [105vb] clericorum cum extraneis feminis habitet cp. x¹

Id etiam ad custodiendam uitam et famam speciali² ordine³ precipimus, ut nullus clericorum extranee mulieri qualibet collatione in familiaritate iungatur. Et non solum in domo ipsius extranea mulier non accedat⁴, sed nec ipse frequentandi ad extraneam mulierem⁵ habeat potestatem, sed cum matre tantum, sorore, filia et⁶ nepte si habuerit aut uoluerit uiuendi liberam habeat⁷ potestatem. De quibus nominibus nefas est aliud⁸ quam natura constituit suspicari.⁹

C. Agde c 10; H 333a; M 401

¹ Vt - x *om.* D; x CRSWPZOHA; viii LB; *om.* N

² spirituali S

³ ordine CRSNDBP; ordinatione ZJOGHA

⁴ mul. non acc. CLRSPZOHA; non acc. mul. ND

⁵ *corr. fr.* muliem O

⁶ et CNBZOGH; *om.* A

⁷ lib. hab. CRNPZOHA; hab. lib. B

⁸ nefas est aliud CRNBZJOQA; aliud nefas est G

⁹ De quibus nominibus – suspic. *om.* H; in CRNBZJOGQA

9

Vt nullus clericus in cellario uel secreto¹ feminam intromittat cp.xi²

Ancillas uel libertas a cellario uel secreto ministerio et ab eadem mansione in³ qua clericus manet placuit remoueri.

C. Agde c 11; H 333a; M 401

¹ secreto CLRWBZOHA; secretario N

² Vt - xi om. D; cp. xi CRSPZOHA; ix LB; om. NDG

³ ss B

10¹

Vt omni² quadragesime sabbato³ ieiunetur⁴ cp. xii⁵

Placuit etiam ut omnes ecclesie exceptis diebus dominicis in quadragesima etiam die sabbato⁶ sacerdotali oratione et discretionis communionem⁷ ieiunent.

C. Agde c 12; H 333a; M 401; De cons. D 3 c 9

¹ om. DM

² omnino Z

³ quad. sab. CLRBZOHA; sab. quad. N

⁴ ieiunetur LRBZJHQA; ieiunent N; ieiunemur O; ? C

⁵ xii CRSWPZOHA; x LB; om. N

⁶ -ato RSWNBZOGHA; -ati CL; (eadem sabbato die X)

⁷ communionem CRSNBPHQA; comminationem ZJOG

11

Vt symbolum ante octo dies Pasche competentibus predicetur cp. xiii¹

Symbolum etiam placuit ab omnibus² ecclesiis una die, id est ante octo dies dominice resurrectionis publice in ecclesia competentibus³ predicare.

C. Agde c 13; H 333a (var.); M 401; De cons. D 4 c 56

¹ Vt - xiii om. D; xiii CRWPOHA; xi LB; om. NZ

² corr. fr. omin- O

³ competentibus CRBPZOHA; penitentibus ND

12¹

Vt altare et unguatur² et benedicatur cp xiiii³

Altaria placuit non solum unctione chrismatis sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.

C. Agde c 14; H 333b; M 401; De cons. D 1 c 32

¹ om. DM

² unguatur CRXSWNJOA; unguatur BPZGHQ

³ xiiii CRSWZOHA; xii LB; om. N; xiii P

13

Qualiter maiores penitentiam accipiant que minoribus¹ non facile committenda est cp. xv²

Penitentes tempore quo penitentiam petunt impositionem manuum et cilicium³ super capita a sacerdote sicut ubique constitutum⁴ est consequantur, si aut⁵ comas⁶

¹ -ri- ss B; after corr. Z

² Qualiter - xv om. D; xv CRSWPZOHA; xiii LB; om. N

³ cilicium CLRSDBZJO²HQ; cilium N; ? O; concilium A

⁴ constitutum O

⁵ aut CNBZOGH; autem SA

⁶ non add. RS²WPZJOGH, ei non add. A, om. CLXSNB

deposuerint aut uestimenta non mutauerint, abiciantur, et nisi digne penituerint non recipiantur. Iuuenibus etiam penitentia non facile committenda est⁷, propter etatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus⁸ in morte positus non negandum.

C. Agde c 15; H 333b; M 401; ID 15.17; D 50 c 63

⁷ est CNBPOHA; *om. Z*

⁸ omnibus CNDB(mg.)ZJOHA; *om. G*

14

Qua etate dyacones ordinentur cp. xvi² [106ra]

Episcopus³ benedictionem dyaconatus minoribus quam uiginti⁴ et⁵ quinque annorum penitus non committat⁶. Sane si coniugati iuuenes consenserint ordinari, etiam uxoribus uoluntas ita requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo religione premissa postea quam pariter conuersi fuerint ordinentur.

C. Agde c 16; H 333b; M 401-2; ID 5.365; +D 77 c 6a

¹ X inserts here c 21 below, repeated there, so renumbering the canons from here

² xvi CRW²SZOHA; xiiii LB; xiii W; *om. ND; xv P*

³ Spiritus with S later erased O

⁴ uunginti *corr. to uug-* O

⁵ *ss Z*

⁶ *corr. fr. -itat* O

15

Qua etate¹ episcopi uel presbiteri consecrentur cp. xvii²

Presbiterum uero uel episcopum ante triginta annos, id est antequam ad uiri perfecti etatem perueniat nullus metropolitanorum ordinare presumat³ ne per etatem quod aliquotiens euenit. aliquo errore culpentur.

C. Agde c 17; H 333b; M 402; +D 77 c 6b

¹ etate CLRSPZOHA; *om. NB*

² Qua - xvii *om. D; xvii CRSWPZOHA; xv LB; om. N*

³ -at CNBZOGH; -ant A

16

De laicis quibus temporibus communicare debeant cp. xviii¹

Seculares qui² Natale Domini, Pascha, Pentecosten non communicauerint catholici non credantur³, nec inter catholicos habeantur.

C. Agde c 18; H 333b; M 402; De cons. D 2 c 19

¹ xviii CRSWZOHA; xvi LB; *om. N; ? P*

² in *add. and canc.* B

³ cath. non cred. CSNDBZJOG; non cred. cath. HQA

17

De sanctimonialibus qua etate uelentur cp. xviii¹

Sanctimoniales² quamlibet uita eorum et mores probati sint, ante annum etatis sue quadragesimum non uelentur.

C. Agde c 19; H 333b; M 402; cf +C 20 q 1 c 13 (abbrev. as Carthage III)

¹ De - xviii *om. D; xviii CRSWPZOHA; xvii LB; om. N*

² *corr. fr. -alis* H

18

De clericis qui comam nutriunt cap. xx¹

Clerici qui comam nutriunt ab archydiacono etiam si noluerint inuiti detondeantur². Vestimenta uel calciamenta etiam eis nisi que religionem doceant³ uti aut habere non liceat.

C. Agde c 20; H 333b; M 402; +D 23 c 22

¹ De - xx *om.* D; xx CRSWZOHA; xviii LB; *om.* N; ? P

² -eantur C²RXSWNBPZJ²HA; -antur CDJ; -entur LO

³ doceant CLXSNDB; deceptant RWB²PZJOGHA

19

Vt sollempnitates maiores in ciuitatibus celebrentur cap. xxi¹

Si quis etiam extra parroechias in quibus legitimus est² ordinariusque conuentus³ oratorium habere uoluerit, reliquis festiuitatibus ut ibi missas teneat propter fatigationem familie iuxta ordinem permittimus. Pascha uero, Natale Domini, Epyphaniam, Ascensionem Domini, Pentecosten et Natale Sancti Iohannis baptiste et si que maxime dies⁴ in festiuitatibus⁵ habentur, non nisi in ciuitatibus aut in⁶ parroechiis teneant. Clerici uero si qui in his festiuitatibus quas supra diximus in⁷ oratoriis⁸ nisi iubente aut permittente episcopo facere aut tenere⁹ uoluerint, a communione pellantur¹⁰.

C. Agde c 21; H 333b; M 402; ID 4.9; De cons. D 1 c 35

¹ Vt - xxi *om.* D; xxi CRSPZOHA; xix LB; *om.* N

² *ss* Z

³ ordinariusque conu. CLRSPZOHA; ordinare atque conuentus ND; conu. ordinariusque B; ordina conu. A

⁴ maxime dies CLRSPZOHA; dies maxime DB

⁵ festiuitatibus CLRNDPZOHA; sollempnitatibus B

⁶ in LRXSWNDBPZOGHA; *om.* C

⁷ *ss* C

⁸ *corr. fr.* matorii Z

⁹ missas *add.* ND, *om.* CLRXSWBPZOHA

¹⁰ -antur LRXSWNDBPZOGHA; -entur C

20

Vt non liceat [106rb] presbitero uel clerico rem ecclesie uendere aut¹ donare cp. xxii²

Et licet superfluum sit de re nota et antiquis canonibus prohibita iterato aliquid definire, tamen ut facilius cupiditas³ aut⁴ improbitas⁵ reprimatur id statuimus quod omnes iubent, ut ciuitatenses siue dyocesiani presbiteri uel clerici saluo iure ecclesie rem ecclesie⁶ sicut permiserint episcopi teneant, uendere aut donare penitus⁷ non presumant. Quod si fecerint et facta uenditio non ualebit⁸ et de facultatibus si quas habent proprias indempnem⁹ ecclesiam reddant, et communione priuentur.

C. Agde c 22; H 333b; M 402; C 12 q 2 c 32, from statuimus quod omnes

¹ aut CLRSPZOHA; uel NG

² Vt - xxii *om.* D; xxii CRPZOHA; x L; xxiii W; *om.* N; xx B

³ *ss* O

⁴ aut CWNPZOHA; et (uel aut *ss*) G; ? B

⁵ improbitas CWNBZOGH; in prohibitas A

⁶ *canc.* Z²

⁷ -e- *ss* C

⁸ non ualebit CLRWBZOHA; *om.* ND

⁹ indempnem CNBZOGH; indentem A

21

Vt clericus iunior seniori non preponatur cp. xxiii¹

Episcoporum etiam quorum uita non reprehenditur posteriorem priori nullus preponat, nisi fortasse² elatus superbia quod pro necessitate ecclesie episcopus iusserit implere contempnat. Sane si³ officium archidiaconatus propter simpliciore naturam implere aut expedire nequiverit ille loci sui nomen teneat et ordinationem ecclesie quem elegerit episcopus preponendum.

C. Agde c 23; H 334a; M 402; +D 74 c 5

¹ Vt - xxiii om. D; xxiii CRSWPZOHA; xi L; om. N; xxi B

² fortasse CRNDBZJOG²HQ; forte G; fantasse A?

³ corr. fr. sine Z

22¹*De expositis inuentis cp. xxiii²*

De expositis inuentis id obseruandum quod iam dudum synodus sancta constituit.

C. Agde c 24; H 334a; M 402

¹ om. DM

² xxiii CRSWZOHA; xii L; om. N; xxii B; iiii et xx P

23

De secularibus qui suas uxores derelinquunt¹ cp. xxv²

Hii³ uero seculares qui coniugale⁴ consortium nulla culpa grauiore dimittunt, uel etiam dimiserunt, et nullas causas discidii⁵ probabiliter proponentes propterea sua matrimonia dimittunt ut aut illicita aut aliena presumant, si antequam apud episcopum⁶ comprouinciales discidii⁷ causas dixerint, et prius uxores quam iudicio dampnentur abiecerint a communione⁸ ecclesie et sancto populi cetu, pro eo quod fidem et coniugia maculant, excludantur.

C Agde c 25; H 334a; M 402-3; ID 8.231, 328; IP 6.106; C 33 q 2 c 1, var. and as C. Carthage

¹ suas (corr. fr. suis O) ux. derel. CRWBZOHA; ux. suas dimittunt N; ux. suas derel. G

² De - xxv om. D; xxv CRSWPZOHA; xiii L; om. N; xxiii B

³ Hii CLRXSWPZA; Si NDOGH; ? B

⁴ -ale CRDBZOHA; -alem N

⁵ discidii CLRNDPZOHA; iudicii B

⁶ episcopum CLRSWPZOHA; episcopos ND; Deum B

⁷ -s- ss B

⁸ -nio- ss B

24

Vt si uoluntarie clericus¹ dampnum ecclesie fecerit², nisi³ satisfaciatur excommunicetur cp. xxvi⁴

Si quis de clericis documenta quibus ecclesie possessio firmatur aut suppressere aut negare aut aduersariis fortasse tradere dampnabili [106va] et punienda obstinatione presumpserit⁵ quicquid per absentiam⁶ documentorum⁷ dampni ecclesie illatum est, de propriis facultatibus reddant⁸ et communione⁹ priuentur¹⁰. Hii autem¹¹ qui in dampno

¹ corr. fr. -icis A

² fecerit after satisfaciatur but marked for reversal) O

³ nisi CRSNB; ut ZOGHA

⁴ Vt - xxvi om. D; xxvi CRWPZOHA; xiiii L; om. N; xxiiii B

⁵ corr. fr. -int O

⁶ absentiam CRNDZOHA; abstinentiam B

⁷ duc- O

⁸ reddant LRXSWND²BPZOGHA; reddat CD

ecclesie impie sollicitati a traditoribus aliquid susceperint superiori sententia teneantur¹².

C. Agde c 26; H 334a; M 402-3; ID 3.156; C 12 q 2 c 33, C 12 q 2 c 40 to facultatibus reddat

⁹ -ione CLDBZOHA; -ionem N

¹⁰ -entur LRXSWNDBPZOGHA; -etur *over corr.* C

¹¹ autem CSNDBP; etiam ZOGHA

¹² *corr. fr.* -eatur B

25¹

Vt monasterium inconsulto episcopo nullus construat², et ut monachi nec ad clericatum sine testimonio abbatis sui admittantur nec ad alterum monasterium absque eius³ uoluntate recipiantur⁴ cp. xxvii⁵

Et⁶ de monachis monasterium nouum nisi episcopo aut⁷ permittente aut probante nullus incipere aut fundare presumat. Monachi etiam uagantes ad officium clericatus nisi eis testimonium abbas suus dederit, nec in ciuitatibus nec in parrochiis ordinentur. Monachum nisi abbatis sui aut permissu aut uoluntate ad alterum monasterium commigrantem nullus abbas⁸ suscipere aut retinere presumat, sed ubicumque fuerit, abbati suo auctoritate canonum reuocetur. Si enim necesse fuerit clericum⁹ de monachis ordinari¹⁰, cum consensu et uoluntate abbatis presumat episcopus.

C. Agde c 27; H 334a; M 403; ID 3.157; +C 18 q 2 c 12 (De monachis monast. - presumat), C 16 q 1 c 33 (Monachi uagantes - ordinentur, Si enim – end, of which the second sentence was an addn); +C 20 q 4 c 3a (Monachum nisi - reuocetur)

¹ *om.* DM

² construat CLRBZOHA; confirmat N

³ absque eius CLRSPB; sine abbatis N

⁴ et ut monachi - recipiantur CRNBP; *om.* ZOGHA

⁵ xxvii CRSWZOHA; xv L; *om.* N; xxv B; xvi P

⁶ Et CLRXPWZJHQ; Vt SNBOG; []t A

⁷ aut CNBZOGH; *om.* A

⁸ abbas CNBPOGHQ; abba ZJO²A

⁹ *corr. fr.* clericatum A

¹⁰ nisi *add. ss* N

26

Vt monasterium puellarum¹ procul² a monachis construat³ cp. xxviii⁴

Monasteria puellarum longius a monasterio monachorum aut propter insidias diaboli aut propter oblocutiones hominum collocentur.

C. Agde c 28; H 334a; M 403; ID 3.158; +C 18 q 2 c 23

¹ *om.* P

² *ss* Z

³ construat³ CRSBZOA; constituentur N

⁴ Vt - xxviii *om.* D; xxviii CRSWZOGH; xvi L; *om.* N; xxvi B; xviii P; xxiii A

27¹

De libertis ut in necessitate ab ecclesia defensentur² cp. xxix³

Libertos legitime a dominis suis factos ecclesia si necessitas exegerit tueatur. Quod si quis ante audientiam aut peruadere aut expoliare presumpserit, ab ecclesia repellatur.

¹ *om.* DM

² defensentur CL(-sen- ss)RSWNBP; tueantur ZOGHA

³ xxix CRSWPZOH; xvii L; *om.* N; xxvii B; xxiii A

C. Agde c 29; H 334a; M 403; ID 3.159, 16.51; +D 87 c 7

28¹

Vt post antiphonas² orationes³ dicantur cp. xxx⁴

Et quia conuenit ordinem ecclesie ab omnibus equaliter custodiri⁵, studendum⁶ est, ut sicut ubique fit post antiphonas⁷ collectiones⁸ ab episcopis uel presbiteris dici, et hymnos⁹ [106vb] matutinos uel uespertinos diebus omnibus decantari, et in conclusione¹⁰ matutinarum uel uespertinarum missarum post hymnos capitella de psalmis dici¹¹ et plebem collecta oratione ad uesperam ab episcopo cum benedictione dimitti.

C. Agde c 30; H 334a-b; M 403; De cons. D 5 c 13 var.

¹ om. DM

² -onas LRWNBPZOGHA; -onam CXS (but cf capitulatio)

³ corr. fr. orationes N

⁴ xxx CRSWZOHA; xviii L; om. N; xxviii B; xxviii P

⁵ lacuna follows O

⁶ studendum CNBZJOHA; statuendum G

⁷ post ant. after dici below B

⁸ per ordinem add. ZOGHA, om. CRNBP

⁹ corr. fr. ynos A

¹⁰ conclus- CNPZOHA; clus- B

¹¹ dici RSWNBPZOGHA; diei CL?X

29

De his qui per odium ad pacem non¹ reuertuntur² cp. xxxi³

Placuit etiam ut, sicut plerumque fit, quicumque odio aut longinqua⁴ inter se lite dissenserint, et ad pacem reuocari⁵ diutina⁶ obstinatione⁷ nequuerint, a ciuitatis⁸ primatus⁹ sacerdotibus arguantur. Qui si inimicitias deponere pernitiosa intentione noluerint, de ecclesie cetu iustissima excommunicatione pellantur.

C. Agde c 31; H 334b; M 403; +D 90 c 9

¹ non CRSNBZJOQ²A; om. HQ

² corr. fr. -entur O

³ De - xxxi om. D; xxxi CRSWPZOHA; xviii L; om. N; xxix B

⁴ longinqua CRNDPZOHA; longa B

⁵ -ari CRNDBP; -are ZOGHA

⁶ diutina CNDBZOQA; diuina H

⁷ obst- CNBZOGH; abst- A

⁸ -atis CNBZJOHA; -atibus G

⁹ primatus CRSNBPG; primitus ZJOHQA

30

Vt clericus inconsulto episcopo ad¹ iudicem secularem non pergat cp. xxxii²

Clericum nullus presumat apud secularem iudicem episcopo non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit non respondeat uel³ preponat nec audeat criminale negocium⁴ in iudicio seculari proponere.

C. Agde c 32; H 334b; M 403; ID 6.367a var.; C 11 q 1 c 17

¹ corr. fr. a

² Vt - xxxii om. D; xxxii CRSWPZOHA; xx L; om. N; xxx B

³ uel CLRSNB; nec ZOGHA

⁴ corr. fr. -cio O

31

Vt nullus ecclesiam aut clericum fatigare presumat cap. xxxiii¹

Si quis uero secularium per calumpniam ecclesiam aut² clericum fatigare temptauerit³ et uictus fuerit ab ecclesie liminibus⁴ et a catholicorum communione nisi digne⁵ penituerit coherceatur.

C. Agde c 32b; H 334b; M 403; ID 6.367b var.; +C 5 q 6 c 8

¹ Vt - xxxiii om. D; xxxiii CRSWPZOGH; xxi L; om. N; xxxi B; xxiii A

² aut CNDBZOA; ut H

³ fatigare temptauerit CSNDBZJOHQ; temptauerit fatigare G; fatigare captauerit A

⁴ ss B

⁵ digne nisi marked for reversal H

32

Si episcopus heredes non habens ecclesiam cui prefuit¹ heredem non² fecerit cp. xxxiiii³

Episcopus qui filios aut nepotes non habens alium quam ecclesiam reliquit heredem. Si quid de ecclesia non in ecclesie causa aut necessitate presumpsit quod distraxit⁴, aut donauit irritum habeatur. Qui uero filios habet, de bonis que reliquit ab heredibus eius⁵ indemnitatibus⁶ ecclesie consulatur.

C. Agde c 33; H 334b; M 403 (to habeatur only); C 12 q 2 c 34

¹ prefuit CRSNPZOHA; prefuerit B

² non CRSNBZOHA; om. G

³ Si - xxxiiii om. D; xxxiiii CLRSWPZOHA; om. N; xxxii B

⁴ detrax add. and canc. O

⁵ eius CNBZOGH; om. A

⁶ indemnitatibus CNBZJOHQ; indignitatibus G

33¹

De Iudeis qui conuerti cupiunt qualiter² suscipiantur cp. xxxv³

Iudei quorum perfidia frequenter ad uomitum redit, si ad legem catholicam uenire uoluerint⁴, octo menses inter cathecumino ecclesie limen⁵ introeant. Et si super [107ra] a fide uenire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur⁶. Quod⁷ si casu aliquo⁸ periculum infirmitatis⁹ intra prescriptum tempus incurrerint, et desperati fuerint, baptizentur.

C. Agde c 34; H 334b; M 404; De cons. D 4 c 93

¹ om. DM

² qualiter CLSBZOHA; quomodo N

³ xxxv CLSPZOHA; om. N; xxxiii B

⁴ -erint CNBZOGHQ; -erit A

⁵ after corr. O

⁶ mereantur CNBZHA; increantur O

⁷ Quod CSNBZOQ; Quo HA

⁸ aliquo CNBZOA²; aliquod H; alquo A

⁹ -it- ss O

34

Si episcopus a metropolitano admonitus pro synodo uel ordinatione episcopali uenire distulerit cp. xxxvi¹

Si episcopus² metropolitanus ad comprouinciales episcopos epistolas direxerit in quibus eos aut ad ordinationem summi pontificis aut ad synodum inuitet, postpositis

¹ Si - xxxvi om. D; xxxvi CPOHA; om. N; xxxiiii B

² episcopus CNBZJOHQ; quis G

omnibus excepta graui infirmitate corporis ac preceptione regia, ad³ constitutam diem adesse non differant. Quod si defuerint, sicut prisca canonum precepit auctoritas usque ad proximam synodum a caritate fratrum et ecclesie communione priuentur.

C. Agde c 35; H 334b; M 404; +D 18 c 13

³ *corr. fr.* a O

35

Vt stipendia¹ clericorum iuxta meritum distribuantur cp. xxxvii²

Clerici etiam omnes³ qui ecclesie fideliter uigilanterque deseruiunt stipendia sanctis laboribus debita secundum seruiicii sui meritum uel ordinationem canonum a sacerdotibus consequantur.

C. Agde c 36; H 334b; M 404; +C 1 q 2 c 10

¹ stipendia CNBZOHQ; dispendia A

² Vt - xxxvii *om.* D; xxxvii CLZJOQA; *om.* NH; xxxv B; ? P

³ *ss* B

36

De homicidis et falsis testibus cp. xxxviii¹

Itaque censuimus homicidas² et falsos testes³ a communione ecclesiastica submouendos nisi penitentiae satisfactione crimina admissa diluerint.⁴

C. Agde c 37; H 334b; M 404; ID 10.38; +C 24 q 3 c 20

¹ De - xxxviii *om.* D; xxxviii CLSZOHA; *om.* N; xxxvi B; xxxviii P

² *corr. fr.* -ide C?

³ *ss* O

⁴ De homicidis et - diluerint *added at foot of leaf G*

37

Vt sine epistola episcopi sui non liceat clericum uel monachum¹ proficisci et de monachis et² abbatibus xxxix³

Clericis sine commendatiis⁴ epistolis episcopi sui licentia non pateat⁵ euagandi. In monachis quoque presentis sententiae forma seruetur. Quod si uerborum increpatio non emendauerit, etiam uerberibus statuimus coherceri. Seruandum quoque de monachis ne⁶ eis⁷ ad solitarias⁸ cellulas liceat a congregatione discedere⁹, nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem, asperior abbatis regula remittatur. Quod ita demum fiet, ut intra eadem¹⁰ [107rb] monasterii septa manentes, tamen¹¹ sub¹² abbatis potestate separatas¹³ habere cellas¹⁴ permittant. Abbati quoque singulas diuersas¹⁵ cellulas aut plura monasteria habere non liceat, nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros receptacula collocare.

¹ cl. uel mon. CLBZOHA; mon. uel cl. N

² de *add. and canc.* Z

³ Vt - xxxix *om.* D; xxxix CLPZOHA; *om.* N; cap. xxxvii B

⁴ commendatiis Z

⁵ pateat CNDBZOQA; parceat H; parcat H²

⁶ ne CNDBZJHQA; non O

⁷ eis CNDBZJOG; his HQA

⁸ uinculas *add.* A, *om.* CNDBZJOHQ

⁹ *corr. fr.* disced- O

¹⁰ *ss* Z

¹¹ tamen CLSBZOHA; tantum ND

¹² *ss* B

¹³ *corr. fr.* sper- B

¹⁴ cellas CLSNBP; cellulas ZOGHQA

¹⁵ diuersas CLBZOHA; *om.* N

C. Agde c 38; H 334-5; M 404; +C 20 q 4 c 3b

38

¹Vt clerici nuptialia² uitent conuiuia, ne sacer uisus³ aut⁴ obtutus pollui possit⁵ cp. xl⁶

Presbiteri, dyacones, subdyacones uel deinceps quibus ducendi uxores licentia non⁷ est, etiam alienarum nuptiarum euitent⁸ conuiuia. Nec his cetibus misceantur ubi amatoria cantantur et turpia, aut obsceni motus corporum choris et psaltationibus efferuntur⁹, ne auditus et obtutus sacris misteriis deputatus¹⁰ turpium spectaculorum atque uerborum contagione polluantur.

C. Agde c 39; H 335a; M 404; +D 34 c 19

¹ T begins

² corr. fr. -ala O

³ corr. fr. uisus Q

⁴ aut CNBPZJHQ; om. TOGA

⁵ pollui possit CNBZJTOHA; polluatur G

⁶ Vt - xl om. D; xl CLZTOHA; om. NP; xxxviii B

⁷ ss B

⁸ euitent CNPZTOHA; deuitent D; uitent B

⁹ eff- CNDBZJTOHQ²A; off- G; efficiuntur Q

¹⁰ after corr. O

39

Vt Christiani Iudeorum uitent conuiuia cp. xli¹

Omnes deinceps clerici² siue laici Iudeorum conuiuia euitent, nec³ eos ad conuiuium quisquis excipiat. Quia cum apud Christianos⁴ cibis⁵ communibus non utantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos a Christianis sumi, cum ea que apostolo permittente nos sumimus ab illis iudicentur immunda. Ac sic⁶ inferiores incipiunt esse⁷ Christiani quam Iudei, si nos que ab illis apponuntur utamur, illi uero a nobis oblata⁸ contempnant⁹.

C. Agde c 40; H 335a; M 404; ID 13.117; +C 28 q 1 c 14

¹ Vt - xli om. D; xli CLPZTOHA; om. N; xxxix B

² -ci ss T

³ corr. fr. ne Z; ad add. ZJTOGHA, om. CNDBPT²

⁴ apud Christ. CDBZTOA; Christiano N

⁵ cyb A

⁶ Ac sic CSNDZJTO²G; Acsi BPOHQ

⁷ incipiunt esse CLXWN; esse incipiunt D; incipient esse RBPZJTOGHA

⁸ oblata LRXSWNDBPZTOGHQA; collata C

⁹ corr. fr. -at B

40

De uitanda ebrietate cp. xlii¹

Inter omnia clericis uetetur ebrietas, que omnium uiciorum fomes² ac nutrix³ est. Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit ut ordo⁴ patitur aut triginta dierum⁵ spacio a communione statuimus submouendum, aut corporali subdendum supplicio.

C. Agde c 41; H 335a; M 404-5; +D 35 c 9

¹ De - xlii om. D; xlii CPZTOHA; om. N; xl B

² corr. fr. fames O

³ after corr. H

⁴ ordo CNBZJTOHQ; om. G

⁵ corr. fr. derum H

41

De sortilegis uel auguratoribus ut ab ecclesia separentur cp. xliii¹

Ac ne id fortasse² uideatur omissum quod maxime fidem catholice religionis³ infestat, quod aliquanti clerici siue laici⁴ student auguriis, et sub nomine ficte[107va] religionis per eas quas sanctorum⁵ sortes⁶ uocant diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Hoc quicumque clericus uel laicus detectus fuerit uel consulere uel docere ab ecclesia habeatur extraneus.

C. Agde c 42; H 335a; M 405; ID 11.4 from aliquanti; IP 8.69 as ID; C 26 q 5 c 6 as IP

¹ De - xliii om. D; xliii CLPZTOHA; om. N; xli B

² fortasse CNDBZJTOHQ; forte G; forrtasse A

³ religionis Z; corr. fr. regionis A

⁴ laici CNDBZJTOHQA; laicis G

⁵ repeated and canc. O

⁶ sanct. sort. CNDBZJTOQA; sort. sanct. H

42¹

Ne de penitentibus clericus² ordinetur et ut³ presbiter altare non erigat cap. xliiii⁴

De penitentibus id placuit obseruari quod sancti patres nostri synodali sententia statuerunt, ut nullus de his clericus ordinetur. Et qui⁵ iam sunt per ignorantiam ordinati, aut sicut bigami aut inter nuptarum⁶ maritos⁷ locum teneant. Ministrare dyaconis aut consecrare altare presbiter non presumat.

C. Agde c 43; H 335a; M 405; +C 26 q 6 c 3a from Ministrare

¹ om. DM

² clericus CNBZTOGHQ(after ordinetur); om. A

³ et ut CBZTOHA; aut N

⁴ xliiii CLPZTOHA; om. N; xlii B

⁵ qui CSNBZJ; quia TOHQA

⁶ nuptarum CLRBA(after corr.)P; nuptiarum XSWNZTOGHA

⁷ maritos CLBZTOHA; maritatos N

43

Ne presbiteri¹ benedictionem uel penitentiam² in ecclesia dare³ presumant cp. xlv⁴

Benedictionem super plebem in ecclesia fundere aut penitentem in ecclesia benedicere presbitero penitus non licebit.

C. Agde c 44; H 335a; M 405; +C 26 q 6 c 3b

¹ -eri CNBZTJOHA; -eris G

² penitentiam CNBZJTOGH; penitentem A

³ dare CNBZJTOGHQ; benedicere A

⁴ Ne - xlv om. D; xlv CLPZTOHA; om. N; xliii B

44

Quod¹ episcopus exiguum aliquid sine clericorum coniuventia² distrahere possit³ cap. xlv⁴

Terrulas aut uineolas exiguas ecclesie minus utiles, aut longe positas⁵ paruas episcopus sine consilio fratrum si necessitas fuerit distrahendi habeat potestatem.

C. Agde c 45; H 335a; M 405; ID 3.160; +C 12 q 2 c 53

¹ Quod CNBP; Vt ZJTOGHA

² conuentio N; corr. fr. conu- B

³ distrahere possit CSNBP; distrahat ZJTOGHQ; distrahabat A

⁴ Quod - xlv⁴ om. D; xlv⁴ CLPZTOHA; om. N; xliiii B

⁵ -s ss C

Vt seruos ecclesie fugitiuos liceat uendere episcopo¹ cp. xlvii²

Fugitiui domos suas aut³ familias deserentes qui etiam si reuocati fuerint⁴ teneri non possunt, simili ratione ab episcopis si uoluerint aut si ita illi meruerint, distrahantur.

C. Agde c 46; H 335a; M 405; +C 12 q 2 c 54

¹ lic. uend. ep. (ss C) CSPZTOHA; lic. ep. uend. WN; uend. lic. ep. B

² Vt - xlvii om. D; xlvii CLWZTOHA; om. N; xlv B; xlviii P

³ uendere add. C, om. LRXSWNDBPZTOGHA

⁴ corr. fr. -it O

46

Vt ante missam expletam egredi populus¹ non presumat xlviii²

Missas die dominica secularibus totas tenere speciali ordine precipimus ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non presumat. Qui si fecerint, ab episcopo publice confundantur.

C. Agde c 47; H 335a-b; M 405; De cons. D 1 c 64

¹ egr. pop. CBZTOA; pop. egr. N

² Vt - xlviii om. D; xlviii CLZPTOHA; om. N; xlvi B

47

De rebus ecclesie¹ propriis uel acquisitis xlviii²

Vt³ de rebus episcopi⁴ propriis uel acquisitis uel quicquid episcopus de suo proprio habet, heredibus suis si uoluerit derelinquat⁵. Quicquid [107vb] uero de prouisione⁶ ecclesie sue fuerit siue de agris siue de frugibus siue de oblationibus omnia in iure ecclesie reseruare censuimus.

C. Agde c 48; H 335b; M 405

¹ ecclesie CNBZJOGHQ; episcopi TA

² De - xlviii om. D; xlviii CLPZJTOHQA; om. N; xlvii B; xliiii G

³ Vt CLRBZJTOHA; Et N; At D

⁴ uel add. CW, om. LRXSNDBPZTJOGHA

⁵ derelinquat CNDPZTOHA; relinquat B

⁶ prouisione CNDBZTOGHQ; promissione A

48

De non alienandis ab episcopo¹ rebus ecclesie et de libertis cap. l²

Dyaconi uel presbiteri in parrochia constituti de rebus ecclesie sibi creditis nichil audeant commutare, uendere uel donare, quia res sacrate Deo³ esse noscuntur. Similiter et sacerdotes nichil de rebus ecclesie sibi commisse⁴ ut superius comprehensum est alienare presumant. Quod si fecerint conuicti in concilio et ab⁵ honore depositi de suo proprio aliud tantum⁶ restituant quantum uisi⁷ sunt presumpsisse. Sane si quis pro qualibet conditione de rebus ecclesie aliquid alienare presumpserit, si de suo proprio tantum ecclesie contulerit, quantum uisus est abstulisse, tunc demum istud stare licebit. Libertos⁸ tamen quos sacerdotes uel dyaconos⁹ de ecclesia sibi commissa facere uoluerint¹⁰, actus ecclesie prosequi iubemus. Quod si facere contempserint, placuit eos ad proprium reuerti seruitium.

¹ ab ep. after ecclesie G

² De - l om. D; l CLPZTOHA; om. N; xlviii B

³ Deo RXSWNDBPZTOGHA; Dei CL

⁴ comm. sibi marked for reversal O

⁵ ab CNDBZJTOHQA; om. Z

⁶ tantum CDBZTOHA; om. N

⁷ uisi CDBZTOHA; usi N

⁸ Libertos CLRNBZ²TOHA; Libertas XS; Liberos Z

⁹ -onos CDBZTOHA; -ones SN

¹⁰ uoluerint CLXZTOHA; noluerint (corr. fr. -erit B) RNBP; uoluerit S; noluerunt D

C. Agde c 49; H 335b; M 405; ID 3.161; C 12 q 2 c 35

49

De clericis qui crimen capitale commiserint cap. li¹

Si episcopus, presbiter aut² dyaconus capitale crimen commiserint³ aut kartam⁴ falsauerint, aut testimonium falsum dixerint, ab officii honore depositi in monasterium retrudantur⁵, et ibi tantummodo⁶ quamdiu uixerint laicam communionem accipiant.
C. Agde c 50; H 335b; M 405; D 50 c 7

¹ De - li om. D; li CLPZTOGH; om. NB; lv QA

² aut CNBZTOGHQ; uel A

³ corr. fr. -it O

⁴ kartam CDBZTOHA; carta N

⁵ corr. fr. -det Z

⁶ testimonium over erasure D

50¹

De episcopis qui per testamentum de rebus ecclesie aliquid contulerint cp. lii²

Si episcopus condito testamento aliquid de ecclesiastici³ iuris proprietate legauerit⁴ aliter non ualebit nisi tantum de iuris proprii facultate suppleuerit⁵.
C. Agde c 51; H 335b; M 406; C 12 q 5 c 5

¹ om. DM

² lii CLWPZTOHQ; om. NA; l B

³ ecclesiasti Z

⁴ leg- CSNBZJTO²; lig- OHA

⁵ fac. suppl. CNBZJTOHA; suppl. fac. G

51¹

De clericis qui sine epistola sui pontificis² proficiscuntur cp. liii³

Presbiter aut dyaconus uel clericus sine antistitis sui epistolis⁴ ambulans communionem eis⁵ nullus impendat.
C. Agde c 52; H 335b; M 406; ID 3.163

¹ om. DM

² sui pontificis CNBZJTOHQ; episcopi sui G; sui episcopi A

³ liii CLRPZTOHA; om. N; li B

⁴ epistolis LRWBPZTOGHA; om. CX; epistola SN

⁵ eis CLRSWBP; ei NZTOHA

52¹

De presbiteris parroechianis² res ecclesie distrahentibus³ cp. liiii⁴

Quicquid parroechiarum presbiter [108ra] de ecclesiastici iuris possessione⁵ distraherit, inane habeatur et uacuum uenditore comparantis et actione uendentis⁶.
C. Agde c 53; H 335b; M 406; ID 3.162; C 12 q 2 c 36

¹ om. DM

² presbiteris parroechianis (parroechitanis BPZTOQ) CNBPZTOGHQ; parr[i]ochitanis presbiteris A

³ distrahentibus CNBZJTOH; diestrahentibus A; distribuentibus G

⁴ liiii CLWPZTOHA; om. N; lii B

⁵ corr. fr. possees- N

⁶ -tis CNBZJHQA; -tes T?O

53

De eisdem¹ ut quicquid emerint² in nomine ecclesie comparetur cp. lv³

¹ corr. fr. hisdem O

² -int CBZTOHA; -ent N

Presbiter dum diocesim tenet, de his que⁴ emerit ad ecclesie nomen scripturam faciat, aut ab eius quam tenet ecclesie ordinatione discedat.

C. Agde c 54; H 335b; M 406; C 12 q 4 c 3

³ De - lv om. D; lv C(? after corr.)WPZTOHA; lx L; om. N; liii B

⁴ que CNDBZTOGH; qui A

54

Vt sacerdotes et leuite canes ad uenandum et accipitres non habeant cp. lvi¹

Episcopis, presbiteris, dyaconibus canes ad uenandum aut accipitres habere non liceat. Quod si quis talium personarum in hac uoluntate detentus fuerit. Si episcopus est tribus mensibus a communione se suspendat², presbiter duobus mensibus se absteineat, dyaconus uno ab omni officio uel communione cessabit.

C. Agde c 55; H 335b; M 406; ID 5.366, 6.424A, 13.30; cf +D 34 c 2

¹ Vt - lvi om. D; lvi CWPZTOGH; lxi L; om. NA; liii B

² a comm. se susp. CLRX²SND²BP; a comm. susp. X; a comm. susp. se W; se susp. D; se a comm. susp. ZTOGHA

55

De uenditionibus quas abbates facere¹ presumunt cp. lvii²

In uenditionibus quas abbates facere presumunt hec forma seruetur, ut quicquid sine episcopi noticia uenditum fuerit ad potestatem episcopi³ reuocetur. Mancipia uero monachis donata ab abbate non licet manumitti. Iniustum enim putamus⁴ ut monachis cotidianum⁵ rurale opus facientibus, serui eorum libertatis ocio potiantur.

C. Agde c 56; H 335b; M 406; ID 3.163; +C 17 q 4 c 40

¹ facere CLBZTOHA; om. N

² De - lvii om. D; lvii CWPZTOHA; lxii L; om. N; liiii B

³ episcopi CSNDBPZJT²HQ; Christi T?OGA

⁴ putamus CNBZTOGHQ; putauimus A

⁵ cotidiaconum O

56¹

Ne unus abbas duobus presit monasteriis cp. lviii²

Vnum abbatem duobus monasteriis interdicimus presidere.

C. Agde c 57; H 336a; M 406; C 21 q 1 c 4

¹ om. DM

² Ne unus abbas duobus presit monasteriis (duobus mon. presit N, presit duobus mon. B) CLRWNBP; om. ZTOGHQA. cp.lviii CLWZTOHQA; om. N; lv B?; lviii P

57¹

Ne constituentur cellule absque episcopi noticia cp. lviii²

Cellulas³ nouas aut congregatiunculas⁴ monachorum absque episcopi⁵ noticia prohibemus institui.

C. Agde c 58; H 336a; M 406; ID 3.165; +C 18 q 2 c 13

¹ om. DM

² Ne - episcopi noticia (not. ep. N) CLWNBP; om. ZTOGHA. lviii CLWPZT; lv B?; om. NOHA

³ []ellas Q

⁴ -atiunculas CBZTOHA; -ationes N

⁵ episcopi CNBZJT²HQ; Christi T?OGA

58¹

De rebus ecclesie usui collatis ut prescriptionis² tempore³ non defendantur cp. lx⁴

¹ om. DM

Clerici quilibet quecumque diuturnitate temporis de ecclesie remuneratione possederint in⁵ ius proprium prescriptione temporis non uocetur, dum modo pateat⁶ ecclesie rem fuisse. Ne uideantur etiam episcopi administrationes prolixas aut prelatorias cum ordinati sunt [108rb] facere debuissent, aut diu retentas facultates in ius⁷ proprietatis sue posse transcribere.

C. Agde c 59; H 336a; M 406; ID 3.166; C 16 q 3 c 11

² -onis CBZTOHA; -ones N

³ non tempore *add.* Q

⁴ lx CLPZTOHA; *om.* N; lvii B

⁵ in CBZTOHQA; et N

⁶ pet- A

⁷ in ius CBZTOHQA; intus N

59

De lapsis qui de¹ catholica fide in heresim² transeunt cap. lxi³

Lapsis, id est qui in catholica fide baptizati sunt, si preuaricatione dampnabili post in heresim transierint, grandem redeundi⁴ difficultatem sanxit antiquitas. Quibus nos annorum multitudinem breuiatam penitentiam bienii conditione infra scripte⁵ obseruationis imponimus, ut prescripto biennio⁶ tercio sine relaxatione⁷ ieiunent. Et ecclesiam studeant frequentare in penitentium⁸ loco standi et orandi humilitatem ita nouerint obseruandam ut etiam ipsi cum cathecumini⁹ egredi¹⁰ commonentur abscedant. Hoc si obseruare uoluerint constituto tempore admittendis ad altarium¹¹ obseruatio relaxetur. Quod si ardua uel dura¹² putauerint, statuta preteritorum canonum implere debebunt¹³.

C. Agde c 60; H 336a; M 406

¹ de CNBZTGHQ; *om.* OA

² heresim LWBZJTQ; heserim OA; heserunt H; ? C

³ De - lxi *om.* D; lxi CLPZTOA; *om.* N; lix B

⁴ redeundi CDBZTOHA; *om.* N

⁵ scrpte O

⁶ et *add.* N; in *add.* D (*om.* CBZTOHA)

⁷ -ti- ss Z

⁸ penitentium CLWBG; penitentum RXSNDZJTOH; penitendum P; penitentiam QA

⁹ -h- ss C

¹⁰ ss B

¹¹ altarium CLSBPZTOHA; altare ut ND

¹² forte *add.* ZTOGHA; *om.* CSNDB

¹³ debebunt CBPZTOHA (*after corr.*); debent ND

60

De incestis coniugiis cp. lxii¹

De incestis coniunctionibus nichil prorsus uenie reseruauimus² nisi cum adulterium separatione sanauerint. Incestos uero nullo coniugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est. Hos enim esse censemus. Si quis relictam fratris que pene³ prius soror extiterat carnali coniunctione polluerit, si quis frater germanam⁴ uxorem acceperit⁵, si quis nouercam duxerit⁶, si quis consobrine sobrineque se⁷ sociauerit, si quis relicte uel filie auunculi misceatur aut patruus filie uel priuigne⁸ sue, aut qui ex

¹ De - lxii *om.* D; lxii CLZTOHA; *om.* NP; lx B

² uenie reseruauimus CLWNDP; uenie reseruauimus B; uenie reseruamus ZTOHA

³ pene CNDPZTOHA; *om.* B

⁴ -inam O (*before corr.*) A

⁵ acceperit CPNZTOHA; duxerit B

⁶ duxerit CNPZTOHA; ceperit B

⁷ sobrineque se RXSWBPZTOGHA; consobrineque se (-rineque se *in mg.*) C; consobrine consobrineque se L; sue se ND

⁸ *corr. fr.* -uine B

propria consanguinitate aliquam aut quam⁹ consanguineus habuerit concubitu¹⁰ polluat aut¹¹ duxerit uxorem, quas omnes et olim atque sub hac constitutione incestos esse non dubitamus et inter cathecuminos usque ad legitimam satisfactionem manere et orare precipimus¹², quod ita presenti tempore prohibemus, ut ea que sunt hactenus instituta [108va] non dissoluamus. Sane quibus coniunctio illicita¹³ interdicitur habebunt ineundi melioris coniugii libertatem.

C. Agde c 61; H 336a; M 406-7; ID 9.25 (abbrev.); +C 35 q 2/3 c 8

⁹ qui X

¹⁰ habuerit concubitu (conc. in mg. C) CLWZHQA; habuit concubitu RNDBPZJTO; concubitum X; concubitus S

¹¹ au N

¹² -ipimus LRXSWNDBPZTOGHA; -epimus C

¹³ illicita CLDBZTOHA; om. N

61

De his qui seruos suos extra iudicem necant cap. lxiii¹

Si quis seruum² proprium sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione³ uel penitentia biennii reatum sanguinis emundabit.

C. Agde c 62; H 336a-b; M 407; ID 16.80

¹ lxiii CWPZTOHA; lviii L; om. ND; lxi B

² suum *add. and canc.* B

³ *corr. fr.* excommunicatione A

62

De laicis qui in¹ sollempnitatibus maioribus ad ciuitatem non concurrunt² cp. lxiii³

Vt⁴ ciues qui superiorum sollempnitatum id est, Pasche ac Natalis Domini uel Pentecostes festiuitatibus⁵ episcopis interesse neglexerint in quibus ciuitatibus positos se accipiende communionis uel benedictionis desiderio⁶ nouerint qui hoc facere neglexerint triennio⁷ a communione priuentur ecclesie.

C. Agde c 63; H 336b; M 407; ID 4.10

¹ in CNDPZTOHA; om. B

² concurrunt CLWDBPJTOG; currunt NZ; occurrunt HQA

³ lxiii CWPZTOHA; lx L; om. ND; lxii B

⁴ Vt CNBZJTOQA; Et H

⁵ cum *add.* ND, om. CLXSWBPZTOHA

⁶ morari *add.* ND, om. CLXSWBPZTOHA

⁷ *corr. fr.* trice- H

63

De clericis qui¹ ab ecclesie officio diebus sollempnibus desunt cp. lxv²

Si quis in clero constitutus ab ecclesia sua diebus sollempnibus defuerit, id est Natiuitate Domini, Epyphania, Pascha uel Pentecoste³, dum potius singularis⁴ lucri studeant⁵ quam seruitio suo⁶ parere⁷, conuenit ut⁸ triennio⁹ a communione suspendatur. Similiter dyaconus uel presbiter si tres ebdomas ab ecclesia sua defuerint¹⁰, huic dampnationi succumbant.

¹ ss A

² lxv CWPZTOHA; lxi L; om. ND; lxiii B; Q *reverses rubrics of cc 63-4*

³ -oste CRSBZJTOG; -osten LNPHA; -ostes D

⁴ *corr. fr.* -ares W, *fr.* singularis H

⁵ -eant LRXWBPZ²TJOGHA; -eat CS; -et ND²; -ent D; custodiant Z

⁶ suo CXDBZTOHA; Dei N

⁷ *corr. fr.* patere B

⁸ -t ss Z

⁹ *corr. fr.* trice- H

¹⁰ -erint CLWND²PZ2TOHA; -erit DB; ? Z

C. Agde c 64; H 336b; M 407; +C 7 q 1 c 29

64

De leuitis ne sine iussu presbiteri¹ sedeant cap. lxvi²

Quoniam non³ oportet dyaconem sedere presente presbitero sed⁴ ex iussu⁵ presbiteri sedeat. Similiter autem honorificetur dyaconus a ministris inferioribus et omnibus clericis.

C. Agde c 65; H 336b; M 408

¹ iussu presbiteri CLNDBZTOGHQ; presbiteri iussu A

² lxvi CXSWPZTOHA; lxiii L; om. ND?; lxiii B; Q reverses rubrics of cc 63-4

³ ss C

⁴ sed CNDBZTOHA; si G

⁵ iussu CNDB; iussione ZTOGHA

65

De ministris ne¹ in secretarium² ingrediantur cp. lxvii³

Quoniam non oportet insacros⁴ ministros licentiam habere in secretarium quod Greci dyaconicon⁵ appellant ingredi et contingere uasa dominica.

C. Agde c 66; H 336b; M 408; +D 23 c 30

¹ ne CXSNZTOHA; ut LRWDBP

² secretarium CRSNBZTOHA; ne add. L?; sacrarium W

³ De - ing. in mg. Z; lxvii CRXSWPTOHQA; lxiii L; om. ND; lxv B; lxvi Z

⁴ in sacros Q

⁵ diaconon Z

66

De catholicis ne hereticorum conubiis copulentur¹ lxviii²

Quoniam non oportet cum omnibus hereticis miscere conubia, et uel filios uel filias dare sed [108vb] potius accipere si tamen se profitentur Christianos futuros³ esse et catholicos.

C. Agde c 67; H 336b; M 408; +C 28 q 1 c 16

¹ -etur A; De - cop. in mg. Z

² lxviii CRXWZTOHA; lxiii L; om. ND; lxvi B; ? P

³ Chr. fut. CLWNDPZTOHA; fut. Chr. B

67

De leuitis et¹ clericis ne magi uel incantatores sint² cp. lxviii³

Quoniam non oportet ministros altaris aut clericos magos et incantatores⁴ esse aut facere que dicuntur phylacteria que sunt magna obligamenta animarum. Hos autem qui talibus utuntur proici ab ecclesia iussimus.

C. Agde c 68; H 336b; M 408

¹ et CLWNDPZTOHA; uel B

² De - sint in mg. Z

³ lxviii RXSWPZTOHA; lxv L; om. ND; lxvii B; ? C

⁴ incantatores CNBZJOGHQA; incantores T

68¹

De sedicionariis² clericis³ cp. lxx⁴

¹ Whole canon in mg. Z

² sedicionariis CLNBZTOHA; sediciosus N

³ De - cler. in mg. Z

⁴ lxx CRXSWPZTOHA; lxvi L; om. ND; lxviii B

Sedicionarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios⁵ uel iniuriarum suarum ultores.

C. Agde c 69; H 336b; M 408; D 46 c 8 as C. Carthage IV (cf above 2.18.66)

⁵ *corr. fr.* -utarios O

69

De scurris¹ et ioculatoribus² clericis³ lxxi⁴

Clericum scurrilem⁵ et uerbis turpibus iocularem ab officio retrahendum.

C. Agde c 70; H 336b; M 408

¹ *corr. fr.* seruis O

² ioculatoribus CLSGQ; iocularibus RWNBPZJTOHA; iocul' D

³ De - cler. *in mg.* Z

⁴ lxxi CRXWPZJTOGHQ²; lxvii L; *om.* NDA; lxviii B; xxi Q

⁵ *corr. fr.* scurrilem O

A2. XXIX ¹DE CONCILIO AVRELIANENSI²

- i. De homicidis, adulteris et furibus si ad ecclesiam confugerint
- ii. De raptoribus si ad ecclesiam confugerint
- iii. De seruis qui³ ad ecclesiam confugerint
- iiii. De eo qui ab episcopo aliquid repetit, ut pro ipsa conuentione ab ecclesia non priuetur
- v. Si episcopus seruum alterius clericum fecerit
- vi. Si dyaconus uel presbiter crimen capitale commiserint
- vii. De his qui penitentiam uolunt⁴
- viii. Si presbiter aut dyaconus pro reatu aliquo se ab eucharistia suspenderit
- viiii. Si relicta presbiteri aut diaconi alii se coniunxerit⁵
- x. De his que in altario offeruntur
- xi. De his que a fidelibus in parroechitanis ecclesiis offeruntur
- xii. Vt episcopus et pauperes et infirmos tueatur
- xiii. Vt basylice in cuius territorio sunt in eius episcopi maneat potestate
- xiiii. De incestis ut excommunicentur⁶
- xv. Vt abbates in potestate episcoporum sint et de monachis uagis
- xvi. Vt monachi orario uel zonis non utantur⁷
- xvii. Vt monachus sine permissu episcopi uel abbatis cellulam sibi non construat⁸
- xviii. Si episcopus cuiquam terrulas prestiterit excolendas, sine episcopi iudicio iuris ecclesie tenebuntur
- ⁹xviiii. Vt ante Pascha quadragesima teneatur [109ra]
- xx. Vt nullus ciuium festiuitates maiores in uilla celebret
- xxi. Vt populus ante completam missam et ante benedictionem¹⁰ egredi non presumat

¹ *title and capitulatio om.* NZJTOGHQA; *in* CLRXSW[DM]BP

² Aurelianens X; De - Aur. *om.* D; capitula *add.* S, incipiunt capitula *add.* B, *om.* CLRXWDP

³ qui RXSDBP; si CLW

⁴ uolunt RXDBP; nolunt CW; ? LS

⁵ -erit CLRSDP; -erint XB; -erunt W

⁶ *Whole title om.* D

⁷ L² fos. 101va-101vb *add.* Hec sunt exemplaria eorum que a domino - perturbant indigne [*i.e.* C. Reims 1131]. *At the head of fo. 102ra a new hand resumes the main text.*

⁸ construat CLXSWBP²; constituat DM

⁹ DM *omit all remaining titles*

xxii.	Vt letanie ante Ascensionem Domini celebrentur
xxiii.	De clericis qui ad officium uenire contempnunt
xxiiii.	De familiaritate extraneorum feminarum
xxv.	De religiosis secularibus qui diuinationibus attendunt ¹¹
xxvi.	Quod episcopus die dominico ab ecclesia deesse non debet

¹⁰ benedictionem CSX; ben. acceptam LRBP; acceptam ben. W

¹¹ attendunt CLRSWP; intendunt B

1

Incipit¹ de concilio Aurelianensi xxx trium episcoporum. De homicidis², adulteris et furibus³ si ad ecclesiam confugerint⁴ cap. i⁵

Id constituimus obseruandum quod ecclesiastici canones decreuerunt et lex Romana constituit, ut ab ecclesie atriis uel domo episcopi eos⁶ abstrahere⁷ omnino non liceat, sed nec alteri⁸ consignari nisi ad euangelia datis sacramentis de morte et de⁹ debilitate et¹⁰ omni penarum genere sint securi. ita ut ei cui reus fuerit criminosus de satisfactione conueniat. Quod si sacramenta sua conuictus fuerit uiolasse reus periurii non solum a¹¹ communione ecclesie uel omnium clericorum, uerum etiam et a¹² catholicorum conuiuio separetur. Quod si is cui reus est noluerit, sibi intentione faciente componi, et ipse reus actus timore de ecclesia¹³ discesserit, ab ecclesie clericis non queratur.

C. Orleans c 1; H 337a; M 409; +C 17 q 4 c 36a (for 36b see below c 3)

¹ Incipit CWDBPZTOHA; om. N

² et add. N; om. CLRXSDBPZTOHA

³ et furibus CWDBZTOA; om. N

⁴ De - conf. in mg. ZJ

⁵ cap. i LRXSBPZTOHQA; om. CWN; before De D

⁶ eos CSBPZTOHA; homicidas uel adulteros ND

⁷ corr. fr. abstinere D

⁸ alteri CNDZTOGHQ; altari BP; alterius A

⁹ de CRBPZTOHA; om. ND

¹⁰ de add. and canc. Z

¹¹ a CNBJTOQA; ad Z

¹² a CNBJTOH²QA; om. ZH

¹³ actus timore (corr. fr. -orte D) de ecclesia CRNDBP; de ecclesia actus timore ZTOGHQA

2

De raptoribus si ad ecclesiam confugerint¹ cp. ii²

De raptoribus autem id custodiendum esse censuimus, ut si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit³, et feminam ipsam uiolentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris et raptor mortis uel penarum impunitate concessa, aut seruiendi conditioni subiectus sit, aut redimendi⁴ se liberam habeat facultatem⁵. Si uero que rapitur patrem habere constiterit et puella raptori consen[109rb]serit⁶, potestati patris excusata reddatur. Et raptor a patre superiori conditionis satisfactione teneatur obnoxius.

C. Orleans c 2; H 337a; M 409; C 36 q 1 c 3

¹ De - conf. in mg. J (not Z)

² cp. ii om. LND

³ raptor (rapor Z) cum rapta conf. CRPZTOHQA; raptor conf. cum rapta ND; cum rapta raptor conf. B

⁴ -di- ss O

⁵ facultatem RXSNDBPZTOGHQA; potestatem CLW

⁶ corr. fr. -int O

3

De seruis qui ad ecclesiam confugerint¹ cp. iii²

Seruus qui ad ecclesiam confugerit pro qualibet culpa, si a domino pro admissa³ culpa⁴ sacramentum susceperit⁵. statim ad seruitium domini sui⁶ redire cogatur. Et postea quam dato sacramento domino suo fuerit consignatus. si aliquid pene pro eadem culpa qua⁷ excusatur probatus fuerit pertulisse, pro contemptu⁸ ecclesie et preuaricatione fidei a communione et conuiuio catholicorum extraneus habeatur. Si uero seruus pro culpa sua ab ecclesia defensatus sacramenta domini⁹ clericis exigentibus de impunitate perceperit exire nolentem a domino liceat occupari.

C. Orleans c 3; H 337a-b; M 409; +C 17 q 4 c 36b (cf c 1 above)

¹ De - conf. in mg. ZJ

² cp. iii om. ND

³ corr. fr. am- O

⁴ si a domino pro adm. culpa in mg. H

⁵ -eperit CLXSNDZJTOHQA; -epit RBP

⁶ sui CRNDPZTOHA; om. B

⁷ qua CNDBZJTO²G; om. OHQA

⁸ contemptu CNDBZJTO; contentu HQA

⁹ domini CNDBZTOGHQ; dominici A

4

De eo qui ab episcopo aliquid repetit, ut pro ipsa conuentione ab ecclesia non priuetur¹ cp. iiii²

Si quis ab episcopo³ uel de ecclesia⁴ uel de proprio iure crediderit aliquid repetendum, si nichil conuicii, aut criminationis obiecerit, eum pro sola conuentione a communione⁵ ecclesie non liceat submoueri.

C. Orleans c 4; H 337b; M 409; +C 2 q 7 c 20

¹ De - priu. in mg. J (not Z)

² cp. iiii om. N; ut pro ipsa - iiii om. D

³ ecclesia D

⁴ -esia CXSWND; -esie LRBPZTOGHA

⁵ P p. 200 ends half way down leaf with communi; P p. 201 begins (in another hand) -nionie

5

Si episcopus seruuum alterius clericum fecerit¹ cp. v²

Si seruus absente aut³ nesciente domino, episcopo sciente quod seruus sit dyaconus aut presbiter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanente episcopus eum domino⁴ duplici satisfactione compenset. Si uero episcopus eum seruuum esse nescierit qui testimonium perhibent aut⁵ eum supplicauerint ordinari, simili redibitione⁶ teneantur obnoxii.

C. Orleans c 5; H 337b; M 409; cf ID 6.125 as BD 2.24; D 54 c 19

¹ Si - fecerit in mg. J (not Z)

² cp. v om. LND

³ corr. fr. et B

⁴ suo add. N, om. CDBZTOHA

⁵ in mg. C

⁶ corr. fr. -ibitione O

6

Si dyaconus uel presbiter crimen capitale¹ commiserint² cp. vi³

¹ compitale H

² Si - comm. in mg. J (not Z)

³ cp. vi om. ND

Si dyaconus aut presbiter crimen capitale commiserint⁴ simul et ab⁵ officio et communione pellantur.

C. Orleans c 6; H 337b; M 410; +D 81 c 14a (cf c 8 below)

⁴ *corr. fr.* -erit T?

⁵ ab CNDBP; *om.* ZTOGHA

7

De his qui penitentiam nolunt¹ cp. vii²

De his qui suscepta penitentia religionem sue professionis obliti ad secularia [109va] relabuntur, placuit eos et a communione suspendi et ab omnium catholicorum conuiuiis separari. Quod si post interdictum cum eis quisque presumpserit manducare et ipse communione priuetur.

C. Orleans c 7; H 337b; M 410; De pen. D 5 c 5

¹ nolunt CRSWBP; ? L; uolunt XNDZTOHA

² cp. vii *om.* ND

8

Si presbiter aut dyaconus pro reatu¹ aliquo se² ab³ eucharistia suspenderit cp. viii⁴

Si dyaconus uel presbiter pro reatu suo se ab altaris communione sub penitentis professione submouerint, sic quoque si alii defuerint, et causa certe necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizare.

C. Orleans c 8; H 337b; M 410; ID 6.369, 15.18; +D 81 c 14b (mod., cf c 6 above)

¹ suo *add.* N, *om.* CLDZTOHA; ? B

² aliquo se *corr. fr.* sue Q

³ ab CRNDBZTOGHQ; sub A

⁴ cp. viii *om.* ND

9

Si relicta presbiteri aut¹ dyaconi alii² se coniunxerit³ cap. viiii⁴

Si se⁵ cuicumque mulier duplici coniugio presbiteri uel diaconi relicta coniunxerit, aut castitati⁶ separentur, aut certe si in criminum intentione perstiterint, pari excommunicatione plectentur.

C. Orleans c 9; H 337b; M 410; +D 28 c 11

¹ aut CLDBZTOH²QA; uel N; *om.* H

² alii CLNB; alio ZTOHA

³ coniunxerit CLRSPWZJTGHQ²; coniu... D; iunxerint NB; coniunserit O; commiserit QA. Si - con. *in mg.* J (*not* Z)

⁴ viiii CLRBPZTOQA; *om.* ND; viii H

⁵ *ss* A

⁶ *corr. to* castigati B

10¹

De his qui in altario² offeruntur cp. x³

Antiquos canones relegentes priora statuta credimus renouanda, ut de his que in altario oblatione fidei conferuntur medietatem sibi episcopus uendicet, et⁴ medietatem

¹ *after c 11* HQA

² *corr. fr.* altero O

³ cp. x *om.* ND

⁴ medietatem - et *om.* Z, *inserting* et medietatem - uend. *after* accipiat, *with mark of transposition*

sibi dispensandam secundum gradus⁵ clerus⁶ accipiat, tam de prediis quam de omni commoditate in episcoporum potestate durantibus.

C. Orleans c 10; H 337-8; M 410; C 10 q 1 c 8

⁵ secundum gradus CLRBPZTOHA; pro suo gradu ND

⁶ clerus CLXSND²ZTOHA; clericus RWBP; clericis D

11

De his que¹ a fidelibus in parrochitanis² ecclesiis offeruntur cp. xi³

De his que parrochiis, in terris, uineis, mancipiis⁴ atque pecuniis⁵ quicumque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta seruentur, et omnia in episcopi potestate consistant. De his tamen que in altario⁶ accesserint, tercia⁷ fideliter episcopis deferatur.

C. Orleans c 11; H 338a; M 410; C 10 q 1 c 7

¹ que CNDBZTOGH; qui A

² -itanis CNDBZTOQA; -ianis H

³ xi C?LRWPZJTOQA; om. ND; viiii H

⁴ panc- D

⁵ pecuniis CDBZTOHA; pecuniis N

⁶ al- ss H

⁷ pars add. B, om. CRNDZTOHA

12

Vt episcopus et¹ pauperes et infirmos tueatur² cp. xii³

Episcopus pauperibus uel infirmis qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare uictum et uestimentum⁴ in quantum possibilitas habuerit largiatur.

C. Orleans c 12; H 338a; M 410; +D 82 c 1

¹ et CLRWDBZTOGH; om. NA

² Vt - tueatur in mg. J (not Z)

³ xii CLRWPZTOA; om. ND; ? J; xi HQ

⁴ corr. fr. uestitum A

13

Vt basylice in cuius territorio sunt¹ in eius episcopi maneant potestate² cp. xiii³

Omnes basylice que per diuersa [109vb] loca⁴ constructe sunt uel cotidie construuntur, placuit secundum priorum canonum regulam ut in⁵ eius episcopi⁶ in cuius⁷ territorio posite sunt, potestate⁸ consistant.

C. Orleans c 13; H 338a; M 410; C 16 q 7 c 10

¹ in cuius territorio sunt (est N) CRNDPZTOHA; que per diuersa loca constructe sunt B

² Vt - potestate in mg. J (not Z)

³ xiii CRXSWBPZJTOA; om. LND; xii HQ

⁴ loca CNDB; om. ZTOGHA

⁵ in CDBZTOHA; om. N

⁶ potestate add. DM;

⁷ in cuius CDBZTOHA; om. N

⁸ in cuius – potestate in mg. M²

14¹

De incestis ut excommunicentur cap. xiiii²

Ne superstes frater thorum defuncti fratris ascendat. Ne se quisque admissae³ uxoris sorori audeat sociare⁴. Quod si fecerint ecclesiastica districtione feriantur.

¹ om. DM

² xiiii CSXWBPZJTOA; om. LN; xiii HQ

C. Orleans c 14; H 338a; M 410

³ admissa CLRNB; amissa ZJTOHA

⁴ -iare CLRSNBP; -iari ZJTOHA

15

Vt abbates in potestate episcoporum sint, et de monachis uagis xv¹

Abbates pro humilitate² religionis in episcoporum potestate consistant. Et si quid extra regulam fecerint ab episcopis corrigantur. Qui semel³ in anno in loco ubi episcopus elegerit accepta uocatione conueniant. Monachi autem⁴ abbatibus omni obedientia et deuotione subiaceant. Quod si quis per contumaciam extiterit indeuotus ac per loca aliqua uagari aut peculiare aliquid habere presumpserit, omnia que acquisierit ab abbatibus auferantur, secundum regulam monasterio profuturam. Ipsi autem qui fuerant peruagati ubi inuenti fuerint cum auxilio episcopi tanquam fugaces sub custodia reuocentur. Et reum se ille abbas⁵ futurum esse cognoscat⁶, qui in huiusmodi personis non regulari⁷ animaduersione distrikerit, uel qui monachum susceperit alienum.

C. Orleans c 15; H 338a; M 410-1; +C 18 q 2 c 16

¹ xv CRXWBPZJTOA; et de - xv om. LND?; x H; xiiii Q

² -li- ss H

³ semel CNBZTOGH; simul A

⁴ ab add. N, autem ab add. and canc. D, om. CLBZTOHA

⁵ abbas CNDB; abba ZTOGHA

⁶ add. in mg. B

⁷ ac add. and canc. Z

16

Vt monachi orario uel zonas non utantur¹ cp. xvi²

Monacho orarium uel zonas in monasterio³ habere⁴ non liceat. Et si postea uxori fuerit sociatus, tante preuaricationis reus nunquam ecclesiastici gradus sortiatur⁵ officium.

C. Orleans cc 16-17; H 338a; M 411; +C 27 q 1 c 32

¹ Si monachus uxorem duxerit add. Z(mg.)TOGHQA, om. CRWNBP

² cp. xvi om. LND

³ uel zonas in mon. CLXSWND; in mon. uel zonas RBPZTOHQQA

⁴ ha- ss O

⁵ gradus (ss B) sortiatur CRSNDBP; gradus sortiantur ZTOGHA

17

Vt monachus sine permissu¹ episcopi uel abbatis cellulam sibi non construat² cp. xvii³

Nullus monachus congregationem⁴ monasterii derelicta⁵ ambitionis et uanitatis impulsu cellulam construere sine episcopi permissione uel abbatis sui uoluntate presumat. [110ra]

C. Orleans c 18; H 338b; M 411; +C 18 q 2 c 14

¹ perm- CNBZJTHA; prom- O

² constituat D

³ sibi - xvii om. N; cp. xvii om. D; xviii (later corr. ?) Z

⁴ -ionem CLXWN; -ione RSDBPZTOGHA

⁵ derelicta CLXSWNPZJTOHQQA; delicta R; relicta D; dimissa B

18

Si episcopus cuiquam terrulas prestiterit excolendas, sine episcopi iudicio iuris ecclesie tenebuntur cp. xviii¹

Si episcopus humanitatis² intuitu mancipiola, uineolas uel terrulas clericis aut monachis uel quibuslibet prestiterit excolendas uel pro tempore tenendas, etiam si longa transisse annorum spacia comprobentur, nullum ecclesia preiudicium patiatur nec secularis legis prescriptio que ecclesie aliquid impediatur apponatur.

C. Orleans c 19; H 338b; M 411; C 16 q 3 c 12

¹ iuris - xviii (cp. xviii om. LD) CLDBZTOA; iura ec' N

² causa uel add. B, om. CRNPZTOHA

19¹

Vt ante pascha quadragesima teneatur² cp. xix³

Id⁴ sacerdotibus omnibus decretum est⁵ ut ante Pasche sollempnitatem non quinquagesima sed⁶ quadragesima teneatur⁷.

C. Orleans c 20; H 338b; M 411; De cons. D 3 c 6

¹ om. DM

² corr. fr. -antur O

³ ten. - xix CLRBZTOA; celebretur N

⁴ Id CLRWNPZJ(erasure follows)TGHQ; In B; []d O; Ad A

⁵ dec. est CLNB; est dec. ZTOGHA

⁶ sed CNBZTOGH; om. A

⁷ corr. fr. -antur O

20¹

Vt nullus ciuium festiuitates maiores in uilla celebret cp. xx²

Vt nulli³ ciuium Pasche, Natalis Domini⁴ uel quadragesime⁵ sollempnitatem in uilla liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

C. Orleans c 21; H 338b; M 411; De cons. D 3 c 5

¹ om. DM

² cp. xx om. LN

³ nulli CLRXNBZJTOQ²A; nullus SHQ

⁴ Domini CLRSWNB; om. ZTOGHQA

⁵ quadragesime CLSWNBQ; quinquagesime ZJTOGHA(corr. fr. -gegesime)

21¹

Vt populus ante completam missam et ante benedictionem acceptam egredi non presumat. cp. xxi²

Cum ad celebrandas missas in Dei nomine conuenitur populus non ante discedat³ quam misse sollempnitas compleatur. Et ubi⁴ episcopus non⁵ fuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

C. Orleans c 22; H 338b; M 412; De cons. D 1 c 65

¹ om. DM

² acceptam - cp. xxi (cp. xxi om. L) CLWBZTOHA; non exeat N

³ discedat CRNPZTOHA; descendat B

⁴ ss Z

⁵ non CWNBPB; om. ZTOGQA; de Q²

22¹

Vt letanie ante Ascensionem Domini celebrentur cp. xxii²

¹ om. DM

² cp. xxii om. LN

Rogationes³, id est letanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut premissum triduanum ieiunium in Dominice Ascensionis sollempnitate soluatur⁴. Per quod triduum serui et ancille ab opere relaxentur⁵, quo magis plebs uniuersa conueniat. Quo triduo omnes abstineant et quadragesimalibus cibis utantur.
C. Orleans c 23; H 338b; M 412; ID 4.11; De cons. D 3 c 3

³ Rog- CNBZTOQA; Cog- H

⁴ soll. solu. CNBZTOQA; solu. soll. H

⁵ -entur CNBGZTOQA; -antur H

23¹

De clericis qui ad officium uenire contempnunt cp. xxiii²

Clerici uero qui³ ad opus sanctum adesse contempserint, secundum arbitrium episcopi ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

C. Orleans c 24; H 338b; M 412; +D 91 c 5

¹ om. DM

² cp. xxiii om. LN

³ ss C

24¹

De familiaritate extraneorum feminarum cp. xxiii²

De familiaritate extraneorum mulierum tam episcopi quam presbiteri uel [110rb] dyaconi preteritorum canonum statuta custodiant.

C. Orleans c 25; H 338b; M 412

¹ om. DM

² cp. xxiiii om. LN

25¹

De religiosis secularibus qui diuinationibus attendunt² cp. xxv³

Si quis clericus, monachus uel secularis diuinatione⁴ uel auguria crediderit obseruanda, uel sortes quas mentiuntur esse sanctorum quibuscumque putauerint intimandas, cum his qui eis crediderint⁵ ab ecclesie communione pellantur.

C. Orleans c 26; H 338b; M 412; +C 26 q 5 c 9

¹ om. DM

² att- CLBZTOHA; int- N

³ cp. xxv om. N

⁴ -ione CLXN; -ionem RWBPZTOHA; -iones S

⁵ corr. fr. -rit O

26

Quod episcopus die dominico ab ecclesia deesse non debet¹ cp. xxvi²

Episcopus si in infirmitate³ non fuerit impeditus ecclesie cui proximus fuerit die dominico deesse non debet.

C. Orleans c 27; H 338b; M 412; De cons. D 3 c 4

¹ -et repeated H

² cp. xxvi om. N; Quod - xxvi om. D

³ in- ss A

A2. XXX ¹DE CONCILIO ELIBERTANO

¹ title and capitulatio om. NZJTOGHQA, in CLRXSW[DM]BP. Capitula add S

- i. Si domina per zelum ancillam occiderit
 ii. Si quis per maleficium hominem interfecerit
 iii. De feminis que adulteros maritos relinquunt et aliis nubunt
 iiiii. De mulieribus que lenocinium fecerint
 v. De uirginibus Deo sacratis si adulterauerint
 vi. De sacerdotibus et ministris si mechauerint
 vii. De his qui in peregre baptizantur, ut ad clerum non² ueniant³
 viiii. Ne femine in cimiteriis peruigilent
 viiiii. De baptizandis ut nichil accipiant clerici⁴
 x. De his qui in ecclesia libellos famosos ponunt⁵
 xi. De parentibus qui fidem sponsaliorum frangunt
 xii. De stupratoribus puerorum⁶
 xiii. De uiduis mechis si eundem postea maritum habuerint
 xiiii. De falsis testibus
 xv. De his qui tabula ludunt
 xvi. De libertis⁷

² ss B

³ Whole title omitted DM

⁴ Whole title omitted DM

⁵ Whole title omitted DM

⁶ Whole title omitted (? erased D) DM

⁷ Whole title omitted DM

Hucusque Gallicana concilia¹

1

Incipit de concilio Elibertano². Si domina per zelum ancillam occiderit³ cp. v⁴

Si qua femina furore zeli accensa flagellis uerberauerit ancillam suam ita ut intra tertium diem animam cum cruciatu emittat⁵, eo quod incertum sit⁶ uoluntate an⁷ casu occiderit, si uoluntate post septem annos, si casu post quinque annorum tempora acta legitima penitentia ad communionem placuit admitti. Quod si⁸ infra [110va]tempora constituta fuerit infirmata accipiat communionem.

C. Elvira c 5; H 340a; M 415; ID 10.22; +D 50 c 43

¹ Hucusque - conc. om. P

² Elibert- CXSWNDM; Eliberit- LRBpzJTOHQ

³ Si - occ. in mg. JZ; -erit CNDBZJTOGHQ; -it A

⁴ v CRX²SWZJTOHA; om. LNDMP; i B

⁵ emittat CLRSNDB²P; amittat B; effundat ZJTOHA

⁶ si add. B, om. CRNDPZTOHA

⁷ an CNMBPJ(*preceded by erasure*)TOHQA; ac Z

⁸ ss O

2

Si quis per¹ maleficium hominem interfecerit cp. vi²

Si quis uero maleficio interficiat alterum³, eo quod sine idolatria perficere scelus non potuit nec in⁴ finem impertiendam illi esse⁵ communionem.

¹ per CLNDBZTOH; om. A

² vi CRSPZTOHA; om. LND; ii B

³ alterum CNBJTOHQA; alterium Z

⁴ ss C

C. Elvira c 6; H 340a; M 415; ID 11.12

⁵ illi esse CRS²NDB; esse illi ZTOHQ

3

De feminis que adulteros¹ maritos relinquunt et aliis² nubunt cp. vii³

Item fidelis⁴ femina que adulterum maritum reliquerit fidelem, et alterum ducit prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem quam is quem reliquit de seculo exierit, nisi forte necessitas infirmitatis dare compulerit.

C. Elvira c 9; H 340b; M 415; BD 9.63; ID 8.199; C 32 q 7 c 8

¹ -eros CDBZTOA; -eris N

² aliis CNDBZTOHQ; alii A

³ vii CSWHQ; om. LXNDA; viiii RPTZJO; iii B

⁴ corr. fr. fidelissima Z, fr. fed- O

4

De mulieribus que lenocinium¹ fecerint cp. xii²

Mater³ uel parens uel quelibet fidelis si⁴ lenocinium exercuerit⁵, eo quod alienum uendiderit corpus⁶ uel potius suum, placuit eam nec⁷ in fine accipere communionem.

C. Elvira c 12; H 340b; M 415; cf ID 8.306

¹ lenocinium CRNDBZTOHQ; latrocinium A

² xii CRX²SWPT²ZJOHQ; om. LXND; iiiii B; xxii T

³ Mater CRXSNDBPJTOQA; Pater LWZM

⁴ si CRWNDPZJTOHQ; que B; se A

⁵ exercuerit C(after lacuna)LRSWNDPZTJOQA; excreuint X; fecerit B; excreuerit H

⁶ uend. corp. CRNDPZTOHA; corp. uend. B

⁷ nec CRNDBZTOH; ne A

5

De uirginibus Deo sacratis si adulterauerint cp. xiii¹

Virgines que se Deo dicauerunt² si pactum perdiderint uirginitatis atque idem libidini seruierint non intelligentes quod amiserint, placuit nec³ in fine dandam eis esse communionem. Quod si semet persuaserint quod infirmitate corporis⁴ lapse fuerint, etiam tempore uite sue huiusmodi femine egerint penitentiam et abstinerint se a coitu, eo quod lapse potius uideantur, placuit eas in finem communionem accipere debere.

C. Elvira c 13; H 340b; M 415; C 27 q 1 c 25

¹ xiii CRXWPZTOHA; om. LND; v B

² corr. fr. -erint T

³ nec CLRSNPZJTOHQ; ne BA

⁴ corr. fr. -ori B

6

De sacerdotibus et ministris si¹ mechauerint cp. xviii²

Episcopi, presbiteri, dyacones si in³ ministerio positi detecti⁴ fuerint quod sint mechati, placuit et propter scandalum et propter infandum crimen nec in finem eos communionem⁵ accipere debere.

C. Elvira c 18; H 340b; M 416

¹ ss C

² xviii CRXWPZTOHA; om. LND; vi B

³ in CLRWNBZJTOQ; om. HA

⁴ detecti CRNZTOHA; deiecti BP

⁵ communionem CNBPTOQA; communione Z; communicationem H

7¹

De his qui in² peregre baptizantur ut ad clerum non ueniant³ cp. xviii⁴

Omnes qui in⁵ peregre fuerint [110vb] baptizati, eo⁶ quod eorum minime sit cognita uita, placuit ad clerum non esse promouendos in alienis prouinciis.

C. Elvira c 24; H 341a; M 416; ID 6.352; +D 98 c 4

¹ om. DM

² in LRSWNBZJTOHQA²; om. CXPA

³ De - uen. in mg. Z

⁴ xviii CRXWPZJTOHQ; om. LN; vii B; xiii A

⁵ in CLRWBZTOHQA; om. N

⁶ ss Z

8

Ne femine in cymiteriis peruigilent¹ cp. xxxv²

Placuit prohiberi ne femine in cimiterio peruigilent, eo quod sepe sub obtentu orationis latentur scelera committant³.

C. Elvira c 35; H 341b; M 417

¹ Ne - peru. in mg. Z

² xxxv CRXWPJTOQA; om. LND; viii B; xx Z; xxv H

³ committant CNBZTOHQ; commutant A

9¹

De baptizandis ut nichil accipiant clerici xlvi²

Emendari placuit ut hii qui baptizantur ut fieri solebat nummos in concam non mittant, ne sacerdos quod gratis accepit precio distrahere uideatur³. Neque pedes eorum lauandi sunt a sacerdotibus uel clericis.

C. Elvira c 48; H 342a; M 418 c 47; C 1 q 1 c 104

¹ om. DM

² xlvi RXPZTOHQA; om. LN; xlvi W; ix B; ? C

³ dist. uid. CNBJTOHQA; uid. dist. Z

10¹

De his qui in ecclesia libellos famosos ponunt cp. lii²

Hii³ qui inuenti fuerint libellos famosos in ecclesia ponere anathematizentur.

C. Elvira c 52; H 342a; M 418 c 51; +C 5 q 1 c 3

¹ om. DM

² lii CRXWPZTOHQA; om. LN; x B

³ Hii CNBJTOHQA; Si Z

11

De parentibus qui fidem sponsaliorum¹ frangunt cp. liii²

Si qui parentes fidem frangerint sponsaliorum triennii tempore abstineant se a communione. Si tamen idem sponsus uel sponsa in graui crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parentes. Si uero in eodem fuerint uicio³ et polluerunt⁴ se consentiendo, superior sententia seruetur.

¹ sponsaliorum (*one r expuncted*) O

² liii CRXSPZTOHQA; om. LND; liii W; xi B

³ ss O

⁴ -erunt CLRNJTOHA; -erint SWDBPZ

C. Elvira c 54; H 342a; M 418 c53; ID 8.46 to erunt parentes; C 31 q 3 c 1

12¹

De stupratoribus puerorum² cp. lxxi³

Stupratoribus puerorum nec in finem⁴ dandam esse communionem.

C. Elvira c 71; H 343a; M 420 c 70; ID 9.109

¹ om. DM

² De - puer. in mg. A

³ lxxi CRXPZJTOHQ; om. LNA; lxxii W; xii B

⁴ finem CLRBZTOHA; fine N

13

De uiduis mechis si eundem postea maritum¹ acceperint² cp. lxxii³

Si qua⁴ uidua fuerit mechata, et eundem postea habuerit maritum, post quinquennii tempus acta legitima penitentia, placuit eam ad communionem reconciliari. Si alium duxerit, relicto illo, nec in fine dandam ei⁵ esse communionem. Vel si fuerit ille fidelis⁶ quem accepit communionem non⁷ accipiat, nisi post⁸ decem annos acta legitima penitentia nisi infirmitas coegerit uelocius dare communionem.

C. Elvira c 72; H 343a; M 420 c 71; +C 31 q 1 c 7 to reconciliari

¹ mar. postea marked for reversal Z

² maritum acceperint CLRXWN; maritum habuerint D; acceperint maritum B; maritum duxerint PZ²JTOHQA

³ lxxii CRXPZTOHA; om. LND; lxxiii W; xiii B

⁴ mulier add. HQA, om. CRSNDBZJTO

⁵ ss Z

⁶ fideliter L; fidel' W; ss O

⁷ ss C

⁸ post CNBZTOHQ; prius A

14

De¹ falsis testibus cp. lxxiii²

Falsus testis prout crimen est abstinebitur [111ra] si tamen non fuerit mortis quod obiecit et probauerit quod diu tacuit biennii tempore abstinebitur. Si autem non probauerit conuentu clericorum placuit per quinquennium abstineri.

C. Elvira c 74; H 343a; M 420 c 73

¹ De CLNDBZTHQ; om. OA

² lxxiii CRSWPZJTOA; om. LND; lxxiii XHQ; xiii B

15

De his qui tabula¹ ludunt cp. lxxviii²

Si quis fidelis alea, id est tabula, luserit placuit eum abstineri. Et si emendatus cessauerit, post³ annum poterit communioni reconciliari.

C. Elvira c 79; H 343b; M 402 c 78

¹ -ula CNBJTOHQA; -ulis Z

² lxxviii CRXSPZJTOHA; om. LD; lxxviii WQ; lxxv N; xv B

³ post CRNPZTOHA; per B

16¹

De libertis cp. lxxx²

¹ om. DM, in mg. A

² lxxx CLRXSWZJTOH; vi N; xvi B; om. QA; whole text follows as rubric, without a break Z; De - lxxx om. P

Prohibendum³ ut⁴ liberti quorum patroni in seculo⁵ fuerint ad clerum non promoueantur⁶.

C. Elvira c 80; H 343b; M 420 c 79; +D 54 c 24

³ est *add.* RHA, *om.* CLR²XSNBTZJOQ

⁴ ut CR²XSNBZJTOA; uel LR

⁵ seculo CRNBZJOHQ; seculum TA

⁶ promoueantur CLRXSWNB; prohibeantur TZJOHQ; adhibeantur A

A2. XXXI ¹DE² CONCILIO TERRACONENSI³

- i. Vt clericis emendi uilius et uendendi carius non permittatur licentia
- ii. Vt clerici si solidum prestiterint sine usura recipiant⁴
- iii. Vt nullus episcopus uel quis infra positus die dominica⁵ causas iudicare presumat
- iiii. Vt qui in metropolitana ciuitate episcopus non ordinetur post duos menses se metropolitano presentet
- v. De episcopis a metropolitano ad synodum uocatis
- vi. Quam partem episcopi accipere debeant dyocesim uisitantes
- vii. Vt nullus episcopus pro iudiciis munera accipiat
- viii. Vt monachus clericatus officium non faciat nec negotiator existat⁶
- viii. Vt si episcopus intestatus obierit inuentarium de rebus eius clerici faciant et nullus exinde aliquid auferat

¹ *title and capitulatio om.* NZJTOHQ; *in* CLRXSW[DM]BP

² De CLRSWB; *om.* X; Ex DP

³ *Heading struck through* C; capitula incip' *add.* B

⁴ *Whole title omitted* DM

⁵ -ica CLRWDP; -ico B

⁶ *Whole title omitted* DM

1

Incipit¹ de concilio Terraconensi. Vt clericis emendi uilius et² uendendi carius non permittatur licentia³ cp. ii⁴

Canonum⁵ statutis firmatum est⁶ ut quicumque in clero esse uoluerit emendi uilius uel uendendi carius studio non utatur⁷. Certe si uoluerit exercere cohibeatur a clero.

C. Tarragona c 2; H 344a; M 421; ID 13.13 fr. quicumque; C 14 q 4 c 3

¹ Incipit CLRXSWBPZJTOQA; *om.* NDM

² et CLSNDB; uel MZJTOHQ

³ Vt - licentia *in mg.* Z

⁴ ii CRSWPZJT; i LNBOHQ; *om.* XD

⁵ *corr. fr.* -onum O

⁶ firmatum est CRNPZTOHA; firmamus *after corr. from* ? B

⁷ utatur C?LRSNDBP; utantur ZJTOHA

2¹

Vt clerici si solidum prestiterint sine² usura recipiant³ cp. iii⁴

Si quis clericus in necessitate solidum prestiterit, hoc de uino uel frumento accipiat quod mercandi causa tempore statuto decretum fuerit uenundare. Ceterum si speciem non habuerit neessariam ipsum quod dedit [111rb] sine ullo augmento recipi⁵.

¹ *om.* DM

² L *obscurely corr.*

³ Vt - recipiant *in mg.* Z

⁴ iii CRXSWPZTOHA; *om.* L; ii NB?

C. Tarrag. c 3; H 344a; M 421; ID 6.369, 13.14; IP 3.159; +C 14 q 4 c 5

⁵ recipi CRSPZJTOHA; recipiat XNB

3

*Vt nullus episcopus uel quis infra positus die dominica¹ causas iudicare presumat² cp.
iiii³*

Vt nullus episcoporum aut presbiterorum uel clericorum die dominico propositum cuiuscumque cause negocium audeant uendicare⁴, nisi hoc tantum, ut Deo statuta sollempnia peragent. Ceteris uero diebus cohibentibus personis illa que iusta sunt habeant licentiam iudicandi excepto criminali negotio⁵.

C. Tarrag. c 4; H 344a; M 422; C 15 q 4 c 1

¹ -ica CLRWNDBP; -ico ZTOHA

² Vt - presumat in mg. Z

³ iiii CRSPZTOHA; om. LD; iii XWNB

⁴ uendicare LRXSWNDBPZTOHA; iudicare C(after corr.)L²

⁵ criminali negotio CLRSNDBP; criminalia negotia ZTOHA

4

*Vt qui in¹ metropolitana ciuitate² episcopus non ordinatur post duos menses se
metropolitano presentet cap. v³*

Si quis in⁴ metropolitana ciuitate episcopus non fuerit ordinatus postea quam suscepta benedictione per⁵ metropolitani litteras honorem fuerit episcopi adeptus id optimum esse decreuimus ut postmodum statuto tempore, id est impletis duobus mensibus se metropolitani sui presentet aspectibus, ut ab illo monitis ecclesiasticis instructus plenius quid⁶ obseruare debeat recognoscat. Quod si forte hec implere neglexerit, in synodo increpatus a fratribus corrigatur. Et si forte infirmitate aliqua ne hoc impleat fuerit impeditus hoc suis litteris metropolitano⁷ indicare procuret.

C. Tarrag. c 5; H 344a; M 422; +D 65 c 8

¹ qui in CLRSNDB; quis in X; qui ZJTOHQ; om. A

² cui- N

³ v CRWPZJTOHQA (TO have v after rubric here, not, as formerly, in mg); om. LD; iiii NB

⁴ in CRNBZJTHA; om. O

⁵ per CRWNZPTOHA; om. B

⁶ quid CLRWDZTOHA; quod NBP

⁷ suis litteris metropolitano over erasure and pt. in mg. C

5

De episcopis a metropolitano ad synodum uocatis¹ cp. vi²

Si quis episcoporum commonitus a³ metropolitano ad synodum nulla graui⁴ intercedente⁵ necessitate corporali⁶ uenire contempserit, sicut statuta patrum sanxerunt usque ad futurum concilium cunctorum episcoporum caritatis communione priuetur.

C. Tarrag. c 6; H 344a; M 422; +D 18 c 14

¹ De - uoc. in mg. Z

² vi CRWPZTOHA; om. LD; v NB

³ a CRDBZTOHA; om. N

⁴ corr. fr. grauitate Z

⁵ intcedente A

⁶ ss O

6

Quam partem episcopi accipere debeant dyocesim uisitantes¹ viii²

Multorum causa experientia magistrante repperimus nonnullas dyocesianas esse ecclesias destitutas. Ob quam rem hac constitutione decreuimus ut antique [111va] consuetudinis ordo seruetur et annuis uicibus ab episcopo dyocesim uisitentur. Et si qua forte basylica reperta fuerit destituta ordinationi ipsius reparare precipiatur. Quia tertia³ ex omnibus antiqua traditione ut accipiatur⁴ ab episcopis nouimus statutum. C. Tarrag. c 8; H 344b; M 423; ID 3.38 as BD 3.33; cf C 10 q 1 c 10b mod.

¹ Quam - uisit. in mg. Z

² viii CRXWPZTOHA; om. LD; vi NB

³ om. with lacuna S; oblata add. ND, om. CLRXSWBPZTOHA

⁴ -iatur CLRXSWBPZTOHA; -iantur ND

7

Vt nullus episcopus pro iudiciis munera accipiat¹ cp. x²

Obseruandum quoque decreuimus ne quis sacerdotum uel clericorum more secularium iudicum audeat accipere pro impensis patrociniis munera nisi forte in ecclesia oblata gratuita que non fauore muneris uideantur accepta sed collatione³ deuotionis illata. Quod si quesita probatur accipere ueluti exactor⁴ fenoris⁵ aut usurarum possessor secundum statuta⁶ patrum se nouerit degradandum. C. Tarrag. c 10; H 344b; M 423; C 15 q 2 c 1

¹ Vt - accipiat in mg. Z

² x CRXWPZTOHA; om. LD; vii NB

³ -i- ss C

⁴ exactor RXSWNDBPZJTOH; exactor CLA

⁵ funeris Z

⁶ statuta CRWNBZJTO²QA; stututa O; constituta H

8¹

Vt monachus clericatus officium non faciat nec negociator existat² cp. xi³

Monachi a monasterio foras egredientes ne aliquod ministerium ecclesiasticum presumant agere prohibemus, nisi forte cum abbatis imperio. Similiter ut nullus eorum, id est monachorum forensis⁴ negocii susceptor uel executor⁵ existat, nisi id quod monasterii exposcit utilitas, abbate sibi nichilominus imperante canonum ante omnia Gallicanorum de his constitutione seruata.

C. Tarrag. c 11; H 344b; M 423-4; +C 16 q 1 c 35 ends at imperante

¹ om. DM

² Vt -existat in mg. Z

³ xi CRXWPZTOHA; om. LN; viii B

⁴ forensis CNBZJTOH; foriensis A

⁵ executor CNBZJTO²HQ²; excitor O; exercutor Q; exercitor A

9

Vt si episcopus intestatus¹ obierit inuentarium² de rebus eius clerici³ faciant et nullus exinde aliquid auferat⁴ cp. xii⁵

¹ intestatus CLNBZJTO²H; intestaturus OA; detestatus Q

² inuentarium CLRWBZJTOHQ; inuentarum N; breue A

³ de rebus eius clerici CLRWDBTOHA; cartam N

⁴ et nullus - auferat om. D; Vt - auferat in mg. Z

⁵ xii CRXPZJTOHA; om. LND; xxi W; ix B

Si ubi⁶ defunctus⁷ fuerit episcopus intestatus, post diffinitionem⁸ eius a presbiteris et diaconibus de rebus ipsius brevis fideliter conscribatur a minimo usque ad maximum, id est de utensilibus⁹ uel omni suppellectili¹⁰ ita tamen ut si quis exinde uel presumpsisse aliquid uel occulte fuerit tulisse conuictus secundum furti tenorem restituat uniuersa.

C. Tarrag. c 12; H 344b; M 424; C 12 q 5 c 6

⁶ Si ubi CRDMBZTOHA; Sicubi N

⁷ corr. fr. -uct- B

⁸ corr. fr. diffint- N; corr. fr. difi- B

⁹ corr. fr. -sibilibus O

¹⁰ -el- ss O

A2. XXXII ¹DE CONCILIO GERVDENSI² [111va]

- i. Vt unaqueque prouincia in officio³ ecclesie unum ordinem teneat
- ii. Vt unius diei infans si in discrimine est baptizetur
- iii. Vt cuncti⁴ ab episcopo usque⁵ ad subdiaconum non sine testimonio uiuant
- iiii. De his qui publice penitentiam non accipiunt sed tantum uiaticum ut in clero promoueantur
- v. Quibus horis oratio dominica dicatur

¹ *title and capitulatio om. NZJTOHQA, in CLRXSWDMBP(beginning Incipit)*

² capitula *add. B; om. CLRSDWP*

³ o- ss D

⁴ cuncti LRXSWDDBP; coniuncti C

⁵ ss W

1

Incipit¹ de concilio Gerundensi². Vt unaqueque prouincia in officio ecclesie³ unum ordinem teneat⁴ cp. i⁵

Vt⁶ institutio missarum sicut in metropolitana ecclesia agitur ita⁷ in Dei nomine in omnibus prouinciis tam ipsius misse ordo quam psallendi uel ministrandi consuetudo seruetur.

C. Ger. c 1; H 345a; M 423; ID 3.68 as BD 3.66; De cons. D 2 c 31 as here

¹ Incipit CRXSWBZJTOHA; *om. LN*

² Inc. - Ger. *om. DP*

³ off. ecc. CNBZJTOA; ecc. off. HQ

⁴ Vt - teneat *in mg. Z*

⁵ cp. i *om. LNDP*

⁶ Vt LRXSWNDBPJTOHQ; []t C; Et ZA

⁷ ut *add. B, om. CRWNPZTOHA*

2

Vt¹ unius diei infans si in discrimine est baptizetur² cp. v³

De paruulis qui materno utero editi sunt placuit constitui⁴ ut si infirmi ut assolent fuerint et lac maternum non appetunt etiam eadem die qua nati sunt si oblati fuerint baptizentur.

C. Ger. c 5; H 345a; M 424

¹ Vt CWNBZTOHQ; *om. A*

² Vt - bapt. *in mg. Z*

³ v CRXSWPZTOHA; *om. LND; ii B*

⁴ constitui CNBZTO²HQ; constituit O?A

3

Vt coniuncti¹ ab episcopo usque ad subdiaconum² non sine testimonio uiuant³ cp. vi⁴

De conuersatione⁵ id statui placuit, ut a pontifice usque ad subdiaconum⁶ si quis ex iunctis fuerit⁷ ordinatus ut semper testimonio alterius fratris utatur, cuius testimonio uita eius debeat clarior⁸ apparere.

C. Ger. c 6; H 345a-b; M 424-5 is quite distinct

¹ coniuncti CRXNB¹PZJTOH; cuncti L?SWDB²; conuicti BQA

² -co- ss B

³ Vt - uiuant *in mg. Z*

⁴ vi CRXSWPZTOHA; *om. LND*; iii B

⁵ conuersatione CR²XSNBZJ²TOHA; conuersione RJ, conuersio Q

⁶ post suscepti honoris officium *add. ZTOHA, om. CNBP*

⁷ iunctis fuerit CLRXWND; cunctis fuerit S; coniunctis fuerit BZJTOHQ; cunctis fuerunt P; coniunctis A

⁸ deb. clar. CRNZPTOHA; clar. deb. B

4

De his qui publice penitentiam non accipiunt sed tantum uiaticum ut in clero promoueantur¹ cp. ix²

Is uero qui ex egritudinis languore depressus penitentiae benedictionem quam uiaticum dicimus per communionem acceperit postmodum reconualescens caput penitentiae in ecclesia publice³ non subdiderit. Si prohibitis uiciis non detinetur obnoxius admittatur ad clerum⁴.

C. Ger. c 9; H 345b; M 425-6 c 8; D 50 c 57

¹ *corr. fr. prim- O; De - prom. in mg. Z*

² ix CLRXSWPZTOHA; *om. ND*; iiii B

³ ss B

⁴ adm. ad clerum CNZTOHA; ad clerum adm. B; admittat ad clerum P

5

Quibus horis oratio dominica dicatur¹ cp. x²

Id semper placuit obseruari ut omnibus diebus post matutinos³ et uesperos⁴ oratio dominica a sacerdote proferatur. [112ra]

C. Ger. c 10; H 345b; M 426 c 9; De cons. D 5 c 14

¹ Quibus - dicatur *in mg. Z*

² x CLRXWPZJTO; *om. SNDHA*; v B

³ -inos CNDBZJTOA; -inas HQ

⁴ -eros CLRXNDB; -eras SZJTOHA

A2. XXXIII DE CONCILIO CESARAVGVSTANO¹

- ²i. Vt diebus dominicis nullus ieiunet nec diebus quadragesime ab ecclesia desit
- ii. Vt doctoris sibi nomen quis non imponat cui concessum non est

¹ De - Ces. LRSBP (capitula *add. S*, incipiunt capitula *add. B*); *om. CWNDZJTOHQ*

² capitulatio *om. NDZJTOHQ*; *in CLRXSWBP*

1

Incipit¹ de concilio Cesaraugustano. Vt diebus dominicis nullus ieiunet nec diebus quadragesime ab ecclesia desit² cp.ii³

¹ Incipit CLRWBZJTOHA; *om. N*

² Vt - desit *om. D*; *in mg. Z*

Ne quis ieiunet die dominica⁴ causa temporis aut persuasionis⁵ nec quadragesimarum diebus ab ecclesiis fideles desint⁶, nec habitent⁷ in cubiculorum latibulis⁸ ac montium qui in⁹ suspicionibus perseuerent¹⁰, sed exemplum et preceptum custodiant sacerdotum¹¹ et ad alienas uillas agendorum conuentuum causa non conueniant. Ab uniuersis episcopis dictum est, Anathema sit¹² qui hoc commiserit.
C. Saragossa c 2; H 346a; M 425 c 3; De cons. D 3 c 15

³ ii CLRX²WZJTOQA; *om.* XND; i BH; ? P

⁴ -ica CRNPZTOHA; -ico B

⁵ aut subreptionis *add.* ZTOHA, *om.* CRSNBP

⁶ de- *ss* Z

⁷ *corr. fr.* -are D

⁸ cub. lat. CNDBP; lat. cub. ZTOHA

⁹ in CRNPZTOHA; *om.* B

¹⁰ -erent CLXND; -erant RSWBPZTOHA

¹¹ cust. sac. CRWNPZTOHA; sac. cust. B

¹² *ss* B

2

Vt doctoris sibi nomen quis¹ non imponat cui concessum non est² cp. vii³

Ne quis doctoris sibi nomen imponat preter⁴ has personas quibus concessum est secundum quod scriptum est. Ab uniuersis episcopis dictum est. Placet.

C. Saragossa c 7; H 346b; M 426

¹ sibi *add.* P

² Vt - est *om.* D; *in mg.* Z

³ vii CLRZTOHQ; *om.* WN; ii B

⁴ preter C²LRWD²BPZTOHA; *om.* CXSND

A2. XXXIV ¹DE CONCILIO HELERDENSE²

- i. De his qui altario ministrant ut a sanguine hominis se abstineant
- ii. De his qui abortiuum faciunt uel natos suos extinguunt
- iii. De monachis ut clerici ordinentur cum uoluntate abbatis et ut que monasterio offeruntur non auferantur et de basylicis quas laici fecerint
- iiii. De incestis ut quamdiu in scelere sunt inter catecuminos habeantur
- v. De his qui altario seruiunt si subito in carnis fragilitatem inciderint
- vi. De his qui sacramento se obligant ne ad pacem redeant
- vii. Si clericus seruum uel discipulum suum de ecclesia traxerit ut penitentiam agat
- viii. De his qui iubente episcopo pro quacumque culpa ab ecclesia exire contempnunt
- ³viiii. De clericis qui in mutuam cedem prorumpunt
- ⁴x. Vt clerici cum extraneis mulieribus non habitent
- ⁵xi. Si sacerdos moritur quid de rebus ecclesie obseruetur

¹ *title and capitulatio om.* ZJTOHQ, *in* CLRXSWNDBP

² incipiunt capitula *add.* B, *om.* CLRXSWDP

³ *Whole title om.* L

⁴ *Whole title om.* N

⁵ xi CRXSDBP; *om.* W; x N

Incipit de concilio Helerdense. [112rb] De his qui altario ministrant ut a sanguine hominis se abstineant¹ cp. i²

De his clericis qui in obsessionibus³ necessitate positi⁴ fuerint id statutum⁵ est, ut qui altario ministrant et Christi corpus et sanguinem tradunt uel uasa sacro officio deputata contractant⁶ ut ab omni humano sanguine etiam hostili se abstineant. Quod si in hoc inciderint⁷, tam⁸ officio quam communione⁹ duobus annis¹⁰ priuentur, ita ut¹¹ duobus¹² annis uigiliis, ieiuniis¹³, orationibus et elemosinis¹⁴ pro uiribus quas Dominus donauerit expientur¹⁵ et ita demum officio uel communioni reddantur¹⁶, ea tamen ratione ne ulterius ad officia potiora promoueantur. Quod si indefinito¹⁷ tempore negligentiores circa salutem suam extiterint, prestolandi ipsius penitentiae tempus in potestate maneat sacerdotis.

C. Hilerd. c 1; H 346a-b; M 427; D 50 c 36

¹ De - abst. in mg. Z

² c. iii L

³ obsessionibus CLRXSWBPTZOHA; obsidionibus ND

⁴ sunt add. and canc. B

⁵ corr. fr. statum O

⁶ contractant CRNDBJ²A; contractant PZJTOHQ; cont. dep. marked for reversal B

⁷ corr. fr. occid- S

⁸ ab add. N, om. CDBZTOHA

⁹ -ione CNBZTOH; -ionem A

¹⁰ communione add. A

¹¹ in add. C, om. LRXSWNBPZTOHA

¹² dubus N

¹³ et add. B, om. CRNDPZTOHA

¹⁴ -osi- ss B

¹⁵ expientur CRNPZTOHA; experientur B

¹⁶ -antur CDBZTOHA; -atur N

¹⁷ in definito CRSWNDBPH; infinito ZJTOQA

2

De his qui abortiuum faciunt¹ uel natos suos extinguunt² cp. ii³

Hii uero qui male conceptos ex adulterio factos uel editos necare studuerint uel in uentribus matrum⁴ potionibus aliquibus colliserint in utroque sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur, ita tamen ut omni tempore uite sue fletibus et humilitati⁵ insistant. Si uero clerici fuerint⁶, officium eis ministrandi recuperare non liceat. At tamen in choro psallentium a tempore recepte communionis intersint ipsis beneficiis. In exitu tantum⁷ si facinora sua omni tempore uite sue defleuerint, communio eis tribuatur.

C. Hilerd. c 2; H 346-7a; M 427; ID 10.182 to non liceat; below 3.20.58 as ID

¹ faciunt CDBTZOA; om. N

² De - ext. in mg. Z

³ ii LRXWNBTOQA; i H; ? C

⁴ uentribus matrum CLRXSWNPOH; matrum uentribus B; uentris matrum ZJTQA

⁵ humilitati CNBZJTO²HQ²; humiliati OQA

⁶ fuerint CNPZTOHA; sunt B

⁷ communio eis tribuatur from below, here B

3

De monachis ut clerici ordinentur cum uoluntate abbatis et¹ que monasterio offeruntur non auferantur et de basylicis quas² laici fecerint³ cp. iii

¹ et CLXSBN²PZJTOHQA; om. R; et ut WD

De monachis uero id obseruari placuit quod synodus Agatensis noscitur decreuisse, hoc tantummodo adiciendo, ut cum pro utilitate ecclesie⁴ aliquos episcopus probauerit [112va] in clericatus⁵ officio promouendos, cum abbatis uoluntate debeant ordinari. Ea⁶ uero que in iure monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo dyocesiana⁷ lege ab episcopis contingantur⁸. Si autem ex laicis quisquam a se factam basylicam consecrari desiderat, nequaquam eam sub monasterii specie ubi congregatio non colligitur, uel regula ab episcopo non constituitur, a dyocesiana⁹ lege audeat segregare.

C. Hilerd. c 3; H 347a; M 427; C 10 q 1 c 1 from Si ex laicis only, C 16 q 1 c 34 (Cum pro utilitate - contingantur)

² quas CRNBZTOQA; que H

³ De - fec. in mg. Z

⁴ util. eccl. CSNBPHQ; eccl. util. ZJTOA

⁵ -atus CRNBHQ; -atu TZJOA

⁶ Eo after corr. O

⁷ -siana CNBHQA; -sana TZJO

⁸ -gantur CNBZTOHQ; -gantur A

⁹ -siana CSNBQA; -sana ZJTOH

4

De incestis ut quamdiu in scelere sunt inter catecuminos habeantur¹ iiii²

De his qui se incesti pollutione commaculant³ placuit quousque in ipso detestando et illicito carnis contubernio perseuerant, usque ad missam tantum cathecuminorum in ecclesia admittantur. Cum quibus etiam nec cibum sumere ulli Christianorum sicut apostolus iussit oportet.

C. Hilerd. c 4; H 347a; M 427-8; ID 9.29 (cf BD 7.3), 9.39A; C 35 q 2/3 c 9 (nearer here)

¹ De - hab. in mg. Z

² om. D

³ corr. fr. commac- O

5

De his qui altario seruiunt¹ si subito in carnis fragilitatem inciderint² cp. v

Hii³ qui altario Dei seruiunt⁴ si subito in flenda carnis fragilitate⁵ corruerint et Domino respiciente digne penituerint ita ut mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in⁶ potestate pontificis uel ueraciter afflictos non diu suspendere, uel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesie corpore segregare, ita tamen ut sic officiorum suorum loca recipiant ne possint ad altiora officia ulterius promoueri. Quod si iterato uelut canes ad uomitum⁷ reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant sed etiam sanctam communionem nisi⁸ in exitu non percipiant.

C. Hilerd. c 5; H 347a; M 428; ID 15.87 as BD 19.74; D 50 c 52 (+ Pal.), C 15 q 8 c 2

¹ -iunt CNBZTOHQ; -iant A

² De - inc. in mg. Z

³ Hii CRXS²BPJTOHA; Si SNZQ

⁴ Dei seruiunt CRXSBNP; Dei deseruiunt ZJ; deseruiunt TOHQ

⁵ -ate CNBZTOH; -atem A

⁶ ss O

⁷ suum add. N, om. CBZTOHA

⁸ nisi CNBJTOHQ; non Z

6

De his qui sacramento se obligant ne ad pacem redeant¹ cp. vii²

Qui sacramento se obligauerit ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat pro periurio uno anno [112vb] a communione corporis et sanguinis Domini segregatus, reatum suum elemosinis, fletibus et quantis potuerit³ ieiuniis absoluat. Ad caritatem uero que operit multitudinem peccatorum celeriter⁴ uenire festinet.

C. Hilerd c 7; H 347a; M 428; ID 12.74 var. as BD 12.17; C 22 q 4 c 11 as here

¹ De - redeant *in mg. Z*

² vii CLRXPZTOHA; vi NB; *om. D*

³ potuerit *Z*

⁴ celeriter CNBZJTOH; sceleriter QA

7

Si clericus seruum uel discipulum suum¹ ab² ecclesia traxerit ut penitentiam agat³ cap. viii⁴

Nullus⁵ clericorum seruum aut discipulum suum ad ecclesiam confugientem extrahere audeat uel flagellare⁶ presumat. Quod si fecerit donec digne peniteat a loco cui honorem non dedit segetur.

C. Hilerd. c 8; H 347a-b; M 428; ID 3.117, 6.370; C 17 q 4 c 19a

¹ suum CRXSWNB; *om. ZTOHQA*

² ab CLXSN; de RWDBPZTOHQA

³ Si - agat *in mg. Z*

⁴ viii RXSWPZTOHQA; cap. ix CL; vii NB; *om. D*

⁵ Nullus CNBZTOQA; Nullum H

⁶ -re ss *Z*

8

De his qui iubente episcopo pro quacumque¹ culpa ab ecclesia² exire contempnunt³ cp. x⁴

Qui iubente⁵ sacerdote pro quacumque culpa ab ecclesia exire contempserit⁶ pro noxa contumacie tardius recipiatur ad ueniam.

C. Hilerd. c 10; H 347b; M 429; C 11 q 3 c 39

¹ pro quacumque C(*in dark ink*)LRWNDBP; remissa ZJTOHQ; pro remissa A

² *An obscure add. here Z*

³ De - cont. *in mg. Z*

⁴ x CLRXPZTOHQA; viii NB; *om. D*; viiii *Z*

⁵ episcopo *add. A, om. CNDBZTOHQ*

⁶ contempserit CNDBPZJOHQ; contempserint T; contexerit A

9

De clericis qui in mutuum cedem prorumpunt¹ cp. xi²

Si³ qui clerici in⁴ mutuum cedem proruperint⁵ prout dignitas officiorum in tali excessus contumelia pertulerit a pontifice districtius⁶ uindicetur.

C. Hilerd. c 11; H 347b; M 429; C 17 q 4 c 19b

¹ De - prorump. *in mg. Z*

² xi CLRXPZTOHA; xv W; ix NB; *om. D*

³ Si *Z*

⁴ qui clerici *in marked for rearrangement B*

⁵ prorup- CRSWD²BPZJTO; prorump- LNQA; prorumpunt X; prorumpere D; corrup- H

⁶ -ictius CLRSWNPZJTOA; -ictus B; -ius HQ

10

Vt clerici cum extraneis mulieribus non habitent¹ cp. xv²

Familiaritatem³ extraneorum mulierum licet ex toto sancti patres antiquis⁴ monitionibus preceperint clericis⁵ euitandum, id nunc tamen nobiscum⁶ uisum est ut qui talis probabitur post primam et secundam communionem⁷ si emendare neglexerit donec in uicio perseuerat officii sui dignitate priuetur. Quod si se Deo iuuante correxerit sancto ministerio restauretur.

C. Hilerd. c 15; H 347b; M 429

¹ Vt - habitent *in mg.* Z

² xv CLXWPZTOHA; xci R?; *om.* ND; x B

³ -ari- *ss* H

⁴ antiquis CNBTOHQ; antiqui A

⁵ clericis CRNB; ecclesiis ZTOHQA; *om.* S

⁶ nobiscum CXSNZ²JTOHQA; nobis BP; uobiscum Z

⁷ communionem CLRXNBTOQA; commonitionem SPZJHQ²

11

Si sacerdos moritur quid de rebus ecclesie obseruetur¹ cp. xvi²

Hec huius placiti constitutione inter nos censura placuit custodiri ut defuncto antistite uel etiam adhuc in supremis agente nullus clericorum cuiuslibet ordinis officii gradusue sit qui quicquam de domo eius³ presumat uel de utilitate que instrumenti domus esse [113ra] noscitur, id est mobilis et immobilis rei ecclesiastice conetur inuadere, nichil furto, nichil dolo⁴ supprimens, auferens atque abscondens, sed is⁵ cui domus commissa est⁶, subiunctis sibi cum⁷ consilio uno uel duobus fidelissimis omnia ad tempus pontificis substituendi debeat conseruare, uel his qui in domo inueniuntur clericis consueta alimonia⁸ ministrare⁹. Substitutus autem antistites suscepte sedis commoda ordinabit uelut Deus imperauit¹⁰, ut eis uti cum his debeat quos cognouerit discipline et caritati predecessoris sui fideliter paruissse. Quod si quisquam post hec cuiuslibet ordinis ut superius dictum est clericus quacumque occasione uel de omni facultate quippiam probatus fuerit abstulisse uel¹¹ forsitan dolo aliquo suppressisse¹², reus sacrilegii prolixiori¹³ anathemate condempnetur, et uix quoque peregrina ei communitio concedatur. Quia durum est ut hii quos constat in seruitio Domini cum prime sedis antistite desudasse ab his¹⁴ qui suarum rerum incubatores uel utilitatibus seruientes atque uacantes fuisse noscuntur despecti aliquatenus crucientur¹⁵.

C. Hilerd c 16b (mod.); H 347-8; M 450; C 12 q 2 c 38

¹ Si - obs. *in mg.* Z

² xvi CLRWPZTOHA; *om.* ND; xi B

³ eius CRSNB; *om.* ZTOHA

⁴ nichil dolo *ss* B

⁵ is CLRWPZJTOH; his NDBQA

⁶ *ss* O

⁷ *ss* O

⁸ alimonia CNBZTOHQ; alimolia A

⁹ ministrare CLSWD; administrare RXS²ND²BPZTOHA

¹⁰ -auit CRPZTOHA; -auerit NB; -abit D

¹¹ si *add.* ZTOHA, *om.* CRSNB

¹² suppressisse CRDBZTOA; sumpsisse N

¹³ -iori RXSWNDBPZTOHA; -iore CL

¹⁴ ab his *repeated and canc.* O

¹⁵ L fo. 105v *has note*: Verte folia vi et ubi inuenies [fo. 112] hoc signum lege usque ad consimile [fo. 119] et postea huc reuertere, *and continues*: Vt illud diuini oraculi [below 2.42.6]

A2. XXXV ¹DE CONCILIO TOLETANO PRIMO²

- i. Vt si cuiuslibet ordinis³ clericus tardius ad ecclesiam uenerit, deponatur
- ii. Vt religiosa puella familiaritatem uirorum non habeat⁴
- ⁵iii. De clerico cuius uxor peccauerit
- iiii. De eo qui post baptismum militauerit ut ad diaconatum non admittatur
- v. Vt si quis potentium quemlibet expoliauerit et admonente episcopo non reddiderit⁶ excommunicetur.
- vi. De his qui in ecclesiam intrant et non communicant⁷ ut excommunicentur
- vii. De his qui excommunicantur a sacerdotibus ut nullus ad eos accedat
- viii. De deuota si adulterauerit et postea maritum duxerit
- viii. De eo qui uxorem habet si concubinam habuerit non communicet

¹ *title and capitulatio om. ZJTOHQ; in CLRXSNDMBP*

² De conc. Tol. primo CLRSNDP; De conc. Tol. L²W; Capit⁷ M; incipiunt capitula de conc. Tol. primo B

³ ad ecclesiam *here N*

⁴ uir. non. hab. CLRSWNDP; non hab. uir. B

⁵ *Whole title om. DM, in upper mg. X*

⁶ -d- *ss C*

⁷ -ant LRXSNDP; -ent C

1

Incipit de concilio [113rb] Toletano primo¹. Vt si² cuiuslibet ordinis clericus tardius ad ecclesiam uenerit deponatur³ cp. v⁴

Presbiter uel dyaconus uel subdyaconus uel quislibet⁵ ecclesie deputatus clericus si intra ciuitatem fuerit, uel in loco in quo est ecclesia⁶ aut castelli⁷ aut uicis⁸ aut uille si ad ecclesiam aut sacrificium cotidianum⁹ non uenerit clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem ueniam ab episcopo noluerit¹⁰ promereri¹¹.

C. Toledo I c 5; H 350b; M 434

¹ primo CLRWNBZJTOQA; *om. H*

² *ss in black C*

³ Vt - dep. *in mg. Z*

⁴ v CLRSWPZT; i ND?BOHQ?A

⁵ quislibet CNJTOHQ; quilibet BP; quibuslibet Z

⁶ est ecclesia CRSNB; ecclesia est PZTOHA

⁷ aut cast. C(*over erasure*)LRNBZTOHA; *om. XS*

⁸ uicis RXSWNDBZJTOHQ; uici CLB²PH2

⁹ ordinatum *ss P*

¹⁰ *ss T*

¹¹ promereri CNBZTO²H; ? O; promoueri QA

2

Vt religiosa puella familiaritatem uirorum¹ non habeat² cp. vi³

Itemque puella Dei nec⁴ familiaritatem habeat cum⁵ confessore, aut cum quolibet⁶ laico sanguinis alieni aut conuiuium sola, nisi⁷ ubi sit seniorum aut honestorum aut

¹ fam. uir. CRNB; uir. fam. ZTOHA

² Vt - habeat *in mg. Z*

³ vi CLRPZTOHA; ii ND?B; *om. M*

⁴ Dei nec CNBZTOHQ; deifice A

⁵ cum CNBZJTO²H; *om. OQA*

uiduarum honestarumque frequentia, ubi honeste confessor quilibet cum plurimorum testimonio testium conuiuio interesse possit. Cum lectoribus autem⁸ in ipsorum domibus non admittendas⁹ penitus nec uidendas nisi forte si¹⁰ consanguinea soror sit uel uterina.

C. Toledo I c 6; H 350b; M 434-5

⁶ cum quolibet CNBZJTO; cum quoque libet H; quocumque QA

⁷ *corr. fr.* non O

⁸ autem CNBZTOHQ; *om.* A

⁹ non adm. *in mg.* B

¹⁰ *ss* T; *a add. and canc.* H

3¹

De clerico cuius uxor² peccauerit³ cp. vii⁴

⁵Placuit ut si quorumcumque clericorum uxores peccauerint⁶, ne forte licentiam peccandi plus habeant accipiant mariti earum hanc potestatem preter necem custodiendi ligandi in domo sua ad⁷ ieiunia salutaria⁸ non mortifera eas cogentes, ita ut inuicem sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia non habeant. Cum uxoribus autem ipsis que peccauerint⁹ nec cibos sumant, nisi forte ad timorem Dei acta penitentia reuertantur.

C. Toledo I c 7; H 350b; M 435; ID 8.283

¹ *om.* DM

² uxor CRNPZTOHA; *om.* B

³ De - pecc. *in mg.* Z

⁴ vii CLRPZTOHA; iii NB

⁵ *From here to the capitula of C. Toledo III below N is written in double columns*

⁶ -erint CRNBP; -erunt ZTOHA

⁷ ad CRNPZJTO²HQA; de B; a O

⁸ -aria CNBZTOQA; -ifera H

⁹ -erint CRNBP; -erunt ZTOHA

4

De eo qui¹ post baptismum militauerit ut ad dyaconatum² non admittatur³ cp. viii⁴

Si quis post baptismum militauerit et clamidem sumpserit ac cingulum ad necandum fideles etiam [113va] si grauia non admiserit, si ad clerum⁵ admissus fuerit, dyaconii non accipiat dignitatem.

C. Toledo I c 8; H 350b; M 435; D 51 c 4

¹ De eo qui CLRDBZTOA; Si quis N

² diaconatum C(-um *ss*)LRWDBZTOHA; subdiaconatum N

³ De - adm. *in mg.* Z

⁴ viii LRPZTOHA; *om.* ND?M; iiii B; ? C

⁵ *after corr.* O

5

Vt si quis potentium quemlibet expoliauerit et admonente episcopo non reddiderit excommunicetur¹ cp. xi²

Si quis de potentibus clericum aut quemlibet pauperiorem aut religiosum expoliauerit et mandauerit eum ad se uenire episcopus ut audiatur, et contempserit,

¹ Vt - exc. *in mg.* Z

² xi CLRZTOHA; *om.* ND?M; v B; viii P. De concilio Toletano *add. in mg.* A

inuicem mox scripta percurrant per omnes prouincie episcopos et quoscumque³ audire potuerint ut excommunicatus habeatur ipse donec obediat ut reddat aliena.

C. Toledo I c 11; H 350-1; M 435; C 24 q 3 c 21

³ quoscumque CLDMBPZ²JTOHA; quicumque N; quoscum Z

6

De his qui in ecclesiam intrant et non communicant ut excommunicentur¹ cp. xiii²

De his qui intrant in ecclesiam et deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur. Quod si non communicant, ad penitentiam accedant. Si communicant, non semper abstineant. Si non fecerint abstineantur.

C. Toledo I c 13; H 351a; M 435; De cons. D 2 c 20

¹ De - exc. in mg. Z

² xiii CLRPZTOHA; om. ND?M; vi B

7

De his qui excommunicantur a sacerdotibus, ut nullus ad eos accedat¹ cap. xv²

Si quis laicus abstinetur³, ad domum eius uel clericorum uel religiosorum nullus accedat. Similiter et clericus si abstinetur, a clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui aut conuiuare⁴ fuerit deprehensus etiam ipse⁵ abstinetur. Sed hoc pertineat ad eius clericos qui eius episcopi⁶ et ad omnes qui commoniti fuerint de eo qui abstinetur siue laico quolibet siue clerico.

C. Toledo I c 15; H 351a; M 435; ID 14.30; C 11 q 3 c 26

¹ De - acc. in mg. Z

² xv CLRPZTOHA; om. NDM; vii B

³ abt- H

⁴ corr. fr. -icare O

⁵ ss Z

⁶ eius ep. CRNMPZTOHA; ep. eius B

8

De¹ deuota si adulterauerit et postea maritum duxerit² cp. xvi³

Deuotam peccantem non⁴ recipiendam in ecclesia, nisi peccare desierit. Et si desinens egerit aptam penitentiam⁵ decem annis, recipiat communionem. Prius autem quam in ecclesia admittatur⁶ ad orationem, ad nullius conuiuium Christiane mulieris accedat. Quod si admissa fuerit, etiam hec que⁷ eam receperit habeatur in absentia. Corruptorem etiam par pena constringat. Que autem ma [113vb] ritum acceperit, non admittatur ad penitentiam nisi adhuc uiuente ipso marito caste uiuere ceperit aut postquam ipse discesserit⁸.

C. Toledo I c 16; H 351a; M 435-6; C 27 q 1 c 27

¹ De CLRNBJTO²QA; om. OH

² De - dux. in mg. Z

³ xvi CLRPZTOHQA; om. NDM; viii B

⁴ ss Z

⁵ pen. apt. marked for reversal B

⁶ corr. fr. -antur Z

⁷ ss T

⁸ disc- CLNBZJTOA; dec- H; dic- Q

9

De eo qui uxorem habet si concubinam habuerit ut¹ non communicet² cp. xvii³

Si quis habens uxorem fidelis si concubinam habeat non communicet. Ceterum is⁴ qui non habet uxorem et pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur, tantum ut unius mulieris aut uxoris⁵ aut concubine ut ei placuerit sit coniunctione contentus. Alias uero abiciatur donec desinat et ad penitentiam reuertatur⁶.

C. Toledo I c 17; M 436; H 351a; ID 8.64; IP 6.49; D 34 c 4 (beg. Is qui non habet)

¹ ut CLRWNBP; om. ZTOHA

² De - comm. in mg. Z

³ xvii CLRWPZTOHA; ut non - xvii om. D; xvii om. N; ix B

⁴ is CXSWNDPZTOHA; his LRB

⁵ ux- CDBZTOHA; aux- N

⁶ reuertatur CNBZTOHQ; reuertur A

Here N adds three canons:

De feminis que adulteros maritos relinquunt et aliis nubunt

Item fidelis femina que adulterum - dare compulerit.

C. Elvira c 9; cf above A2.30.3

Vt uidua professionem faciat scripto et uestem aptam religioni accipiat

Antiquis inconcusse permanentibus regulis - non suspecta.

C. Toledo X c 4; cf below A2.41.2

De accusatoribus

Placuit ut si quis aliquem clericorum - accusator accipiat.

C. Braga II c 8; cf below A2.46.8

A2. XXXVI ¹DE CONCILIO TOLETANO TERTIO

- i. Vt liceat episcopo unam ex parroeciis basylicam facere monasterium
- ii. De libertis ecclesie
- iii. Vt ad mensam episcopi scripture diuine legantur²
- iiii. Vt uiduis pro castitate uiolentiam nullus inferat, et ut mulier inuita uirum non ducat
- v. De his qui penitentiam poscunt
- vi. Vt clerici qui seculares iudices appetunt³ excommunicentur
- vii⁴. De Iudeis
- viii. Vt ecclesia cum rebus eius ad episcopi ordinationem pertineat
- viiii. Vt episcopus angarias in dyocesi non imponat
- x. Vt non liceat iudicibus seruos ecclesie angariis occupare
- xi. Vt religiosorum corpora psallendo deducantur
- xii. Vt in sanctorum nataliciis ballimathie prohibeantur

¹ title and capitulatio om. ZJTOHA; in CLRXSWNDMBP

² diu. leg. CLRSWNP; leg. diu. B

³ ut add. and canc. B

⁴ No. om. D (so now one out)

*Incipit de concilio Toletano tercio¹. Vt liceat episcopo² unam ex paroechiis basylicam
facere³ monasterium⁴ cp. iiii⁵*

Si episcopus unam de parroechitanis ecclesiis suis monasterium dedicare⁶ uoluerit, ut in ea monachorum regulariter congregatio uiuat, hoc de consensu concilii sui⁷ habeat licentiam faciendi. Qui etiam si de rebus ecclesie pro eorum substantia aliquid⁸ quo⁹ detrimentum ecclesie non exhibeat eidem loco¹⁰ donauerit, sit stabile. Rei enim bone statuende¹¹ sanctum concilium dat consensum.

C. Toledo III c 4; H 359a; M 454; ID 3.168; +C 12 q 2 c 73

¹ tercio CLNDBZJTOH; quarto QA

² episcopo CNDBZTOQA; om. H

³ vel add. P²

⁴ fac. mon. CSNDBP; mon. fac. ZTOHA. Vt - fac. in mg. Z

⁵ iiii CLRNPZTOQA; i B; om. DH

⁶ dedicare CXSWND; dicare LRBZTOHA

⁷ cons. conc. sui CRNPZTOHA; conc. sui cons. B

⁸ -quid CSBPZTOHA; -quod ND

⁹ quo CLRSNPZJTO; quod DBHQA

¹⁰ eidem loco ss S

¹¹ -ende CNDBP; -endum ZTOHA

2¹

De libertis ecclesie² cp. vi³ [114ra]

De libertis autem hoc precepit⁴ sancta⁵ synodus, ut si qui presbiteri uel dyaconi ab episcopis facti sunt, secundum modum quo canones antiqui dant licentiam sint liberi et tamen a patrocinio ecclesie tam ipsi quam ab eis progeniti non recedant. Ab aliis quoque libertati traditi et ecclesiis commendati patrocinio episcopi colligantur et ne cuiquam donentur hoc a principe episcopus postulet.

C. Toledo III c 6; H 359b; M 454; +C 12 q 2 c 63

¹ om. D

² De - eccl. in mg. Z

³ vi LRNPZTOQA; ii B; om. H; ? C

⁴ -epit CLXSN; -ipit L²RWBPZTOHA; R has ecclesie ss over hoc

⁵ corr. fr. aut O

3

Vt ad mensam episcopi scripture diuine¹ legantur² cp. vii³

Pro reuerentia Dei et sacerdotum id uniuersa constituit synodus, ut quia solent crebro mensis ociose fabule interponi in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum⁴ misceatur. Per hoc enim et anime edificantur ad bonum et fabule non⁵ necessarie⁶ prohibentur.

C. Toledo III c 7; H 359b; M 454; ID 6.260 as BD 2.169; +D 44 c 11

¹ scr. diu. CLNBZTOA; diu. scr. DH; scr. sacre Q

² Vt - leg. in mg. Z

³ vii CLNZTOHQA; om. DMP; iii B

⁴ repeated B; ss O

⁵ add. in mg. B

⁶ non add. and canc. O

*Vt uiduis pro castitate uiolentiam nullus inferat et ut mulier inuita uirum non ducat¹
cp. x²*

Hoc sanctum affirmat concilium ut uidue quibus placuerit teneant castitatem, et nulla uidua ad nuptias intrandas³ uenire cogatur⁴. Quod si priusquam profiteantur continentiam nubere elegerint illis nubant quos propria uoluntate uoluerint habere maritos. Similis conditio et de uirginibus habeatur, nec extra uoluntatem parentum uel suam cogantur maritos accipere. Si quis uero propositum castitatis uidue uel uirginis impedierit a sancta communione et a liminibus⁵ ecclesie habeatur extraneus.

C. Toledo III c 10 (lacks beg.); H 359b; M 455; ID 7.62 as BD 8.44 which is complete, 8.18-19 (Vidue si prius quam -- accipere maritos); below 3.15.18 as ID 8.18-19; +C 32 q 2 c 16 as here, C 27 q 1 c 38 as ID 8.18-19

¹ Vt - ducat in mg. Z

² x CLRNPZTOQA; et ut - x om. DM; iiii B; om. H

³ intrandas CRNPZTOHA; iterandas B

⁴ co- ss O

⁵ corr. fr. limonibus A

5

De his qui penitentiam poscunt¹ cp. xii²

Quicumque ab episcopo uel presbitero sanus uel infirmus penitentiam postulat id ante omnia episcopus³ obseruet et presbiter ut si uir est siue sanus siue infirmus prius eum tondat⁴ aut in cinere et cilicio habitum mutare faciat et sic penitentiam ei tradat. Si uero mulier fuerit non accipiat penitentiam⁵ nisi prius aut uelata fuerit aut mutauerit habitum. Sepius enim [114rb] laicis uel feminis tribuendo desidiose penitentiam ad lamentanda rursum facinora post acceptam penitentiam relabuntur.

C. Toledo III c 12; H 360a; M 455; ID 15.19

¹ De - poscunt in mg. Z

² xii CLRPZTOHQA; xi N; om. DM; v B

³ corr. fr. -opos Z

⁴ corr. to tondet B

⁵ ei tradat. Si - penitentiam in mg. X²

6

Vt clerici qui seculares iudices appetunt excommunicentur¹ cp. xiii²

Inolita presumptio usque adeo illicitis ausibus aditum patefecit, ut clerici conclericos³ suos relicto pontifice suo ad iudicia publica pertrahant⁴. Proinde statuimus ut hoc de cetero non presumatur⁵. Si quis hoc⁶ presumpserit facere conuentus et causam perdat et a communione efficiatur extraneus.

C. Toledo III c 13; H 360a has opening clause omitted here and in M; M 455; C 11 q 1 c 42 as C. Mileva

¹ Vt - exc. in mg. Z

² xiii LRNPZTOHQA; xiiii CX²S; om. XDM; vi B

³ concl- CNPZTOHA; cum cl- B

⁴ pertrahant CNBZTOHQ; pertrahunt A

⁵ presumatur CNBZTOHQ; sumantur A

⁶ hoc CLBPZTOHA; om. ND

7

De Iudeis¹ cap. xiiii²

¹ De Iud. in mg. Z

Nulla officia publica eis³ iniungantur⁴ per que eis occasio tribuatur penam⁵ Christianis inferre. Si qui uero Christiani ab eis in⁶ Iudaismo ritu sunt maculati uel etiam circumcisi non reddito precio ad libertatem et religionem redeant Christianam.
C. Toledo III c 14b; M 455-6; H 360a; +D 54 c 14

² xiiii LRSWNPZT(mg.)OHQA; om. CDM; capit. vii B?

³ eis (corr. to Iudeis) off. pub. D

⁴ iniung- CDBZTOHA; iniug- N

⁵ short erasure follows Z

⁶ in CNDBP; om. ZTOHA

8

Vt ecclesia cum rebus suis¹ ad episcopi ordinationem² pertineat³ cp. xviii⁴

Sic quidem contra omnem auctoritatem ecclesias⁵ quas edificauerint postulant consecrari ut dotem quam eidem ecclesie contulerint censeant ad episcopi⁶ ordinationem⁷ non pertinere. Quod factum est taliter in preterito⁸ corrigatur, et in futuro ne fiat prohibeatur,⁹ sed omnia secundum constitutionem antiquam ad episcopi ordinationem et potestatem¹⁰ pertineant.

C. Toledo III c 19 (var.); H 360b-361a (nearer M); M 457; ID 3.23 var. as BD 3.20; IP 2.12 as ID; C 10 q 1 c 2 as here

¹ suis CRNDBP; eius ZTOHQA

² ordinationem CDBZTOHA; ordinatio N

³ Vt - pert. in mg. Z

⁴ xviii CLRNP?ZJTO; om. DMA; viii B?; xv HQ

⁵ ecclesias LRWNDBPTZOHA; ecclesiis CXS

⁶ ordi add. and canc. Z

⁷ ad episcopi ordinationem CNDBZJTO; ab episcopi ordinatione HQA

⁸ corr. fr. -orito O

⁹ -eatur CNDBPHQ; -etur TZJOA

¹⁰ -atem CNBJTOHQA; -ate Z

9

Vt episcopus angarias in dyocesi non imponat cp. xx¹

Quia cognouimus episcopos per parrochias suas non sacerdotaliter sed crudeliter deseuire et dum scriptum sit, Forma estote gregi, non ut dominantes in clero, exactionesque dyocesis sue uel dampna infligant, ideo² censem excepto³ quod ueterum constitutiones a parrochiis habere iubent episcopos, ut alia illis que huc usque⁴ presumpta sunt denegentur. Hoc est neque⁵ in angariis presbiteri aut dyacones neque in aliquibus⁶ fatigentur indictionibus ne uideamur in ecclesia Dei exactores⁷ potius quam Dei pontifices nominari. Hii [114va] uero clerici tam uocales quam dyocesiani⁸ qui se ab episcopo grauari⁹ cognouerint querelas suas ad metropolitanum deferre non differant, ut metropolitanus non moretur¹⁰ eiusmodi presumptiones auertere¹¹.

¹ Vt - imponat (in mg. Z) cp. xx (ix B, om. DM) CNDBPZTOH; om. A

² ideo CNDBP; ideoque ZTOHA

³ corr. fr. or to -epta H

⁴ huc usque CNP?ZTOHA; usque huc B

⁵ after corr. O

⁶ aliquibus CNBZTOH; alibus A

⁷ exact- CNPZTOHA; exact- B

⁸ corr. fr. -ini O

⁹ -ari CRNBP; -are ZTOHA

¹⁰ corr. fr. motropolitretur A

¹¹ auertere CRNPZTOHA; aduertere B

C. Toledo III c 20 (var.); H 361a nearer M; M 457; ID 3.137; C 10 q 3 c 6

10

Vt non liceat iudicibus seruos ecclesie angariis occupare¹ cp. xxi²

Ecclesiarum seruos et episcoporum³ uel omnium clericorum a iudicibus uel actoribus⁴ publicis in diuersis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne concilium a pietate gloriosissimi domini nostri poposcit ut tales⁵ deinceps usus⁶ inhibeat⁷. Sed serui suprascriptorum⁸ officiorum in eorum usibus uel ecclesie laborent. Si qui uero iudicum aut⁹ actorum¹⁰ clericum aut seruum clerici uel ecclesie in publicis ac priuatis negociis occupare uoluerit, a communione ecclesiastica cui impedimentum facit efficiatur extraneus.

C. Toledo III c 21; H 361a nearer M; M 457; ID 3.138; C 12 q 2 c 69

¹ Vt - occup. in mg. Z

² xxi CLRN?PZTOHA; om. DM; x B

³ Eccl. - episc. repeated N

⁴ act- LRXSNDBZTOHA; auct- CP

⁵ tales CNBZTOH; quales A

⁶ usus CNDBP; ausus ZTOHA

⁷ corr. fr. inhabeat B; inhibeat P

⁸ obscure note ss O

⁹ aut C²LRXSWNBPZJTO²H; ut COA; uel DM

¹⁰ actorum CLRX(after corr.)SWBPZTOHA; exactorum NDM

11

Vt religiosorum corpora psallendo deducantur¹ cp. xxii²

Qui diuina uocatione ab hac uita recedunt cum psalmis tantummodo et psallentium uocibus debere ad sepulchrum deferri. Nam funeris precamen³ quod uulgo defunctis cantari solet uel pecoribus⁴ se aut proximos aut familias cedere omnino prohibemus. Sufficiat autem⁵ quod in spe resurrectionis Christianorum corporibus famulatus⁶ diuinorum impenditur canticorum. Prohibet enim⁷ nos apostolus sanctus lugere defunctos dicens, De dormientibus autem nolo uos contristari, sicut et ceteri qui spem non habent. Et Dominus non fleuit Lazarum mortuum, sed ad huius uite erumpnas plorauit resuscitandum. Si enim potest hoc episcopus omnes Christianos prohibere⁸, agere non moretur. Religiosis tamen omnino aliter fieri non debere censemus. Sic⁹ enim Christianorum per omnem mundum humari¹⁰ oportet¹¹ corpora defunctorum.

C. Toledo III c 22; H 361a var.; M 457-8; +C 13 q 2 c 28

¹ Vt - ded. in mg. Z

² xxii CLRN?PZTOHA; om. DM; xi B

³ precamen CLRB?ZTOHA; precamur XSW; preconium ND

⁴ pecoribus CRXSWBP; pectoribus C²LNDZTOHA

⁵ autem CNBZTOQA; aut H

⁶ -atus CLND; -atum RWBPZTJOHA; S has been corr. from one to the other, unclearly; in add. Z

⁷ enim RXSWNDBPZTOHA(ss); om. CL

⁸ in mg. O

⁹ corr. fr. si CSZ

¹⁰ -ari CNBZTOQA; -ani H

¹¹ repeated and canc. Z

12

Vt in sanctorum nataliciis ballimathie prohibeantur¹ cp. xxiii² [114vb]

¹ Vt - proh. in mg. Z

² xxiii CLRSNPTOHQA; xx WZ?; om. DM; xii B

Irreligiosa consuetudo est³ quam uulgius per sanctorum solempnitates agere consuevit. Populi qui debent⁴ officia diuina⁵ attendere saltationibus turpibus inuigilant cantica non solum mala canentes, sed et religiosorum officii perstrepentes. Hoc etenim ut ab omni Hyspania⁶ depellatur⁷ sacerdotum et iudicum⁸ a concilio sancto cure committitur.

C. Toledo III c 23; H 361a-b; M 458; ID 4.12b; De cons. D 3 c 2 var.

³ cons. est CNDBZTO; est cons. HQA

⁴ -ent CDBPZTOHA; -eant N

⁵ diuina CNDBZTOHQ; *om.* A

⁶ *in mg.* D

⁷ *et add.* B, *om.* CNDZTOHA

⁸ *corr. fr.* -icium A

A2. XXXVII ¹DE CONCILIO TOLETANO QVARTO

- i. De hymnis etiam² canendis
- ³ii. De apocalypsi libro, ut teneatur et quando legatur
- iii. Quod perniosa consuetudo nequaquam est reticenda
- iiii. De conuersatione clericorum
- v. Quod maxime in sacerdotibus uitanda est errorum ignorantia
- vi. De presbiteris parrochitanis dum ordinantur quod libellum officialem a sacerdote suo accipere debeant
- vii. Qualiter presbiteri aut dyaconi per parroechias constituentur⁴
- viii. Si episcopus, presbiter aut diaconus degradati⁵ fuerint
- viiii. Si episcopus uel quilibet ex ordine clericorum magos consuluerint
- x. Quod sepe principes contra quoslibet maiestatis obnoxios sacerdotibus negocia sua committunt
- xi. De episcopo qui alterius episcopi dyocesim per triginta annos possederit
- xii. Quod sicut dyocesim alienam trigennalis⁶ possessio non tollit, ita territori⁷ conuentum non adit⁸
- xiii. Quod episcopum per dyocesim singulis annis ire oporteat
- ⁹xiiii. De episcopis qui suffragio aliquid ecclesiastice utilitatis¹⁰ prouiderint
- ¹¹xv. Quod nonnulli dyacones in tantam erumpunt superbiam ut se presbiteris preferant¹²
- xvi. De professione monachi
- xvii. De clericis qui monachorum propositum appetunt
- ¹³xviii. De Iudeis

¹ *title and capitulatio in* CLRXSWNDMBP; *om.* ZJTOHQ

² *etiam* CRXSWNDMP; *om.* BL

³ *Whole title om.* DM

⁴ -uantur CLRWDMB; -uuntur N

⁵ *after correction from* ? B

⁶ *alienam trigennalis* CLRXDBP; *alienam triennalis* SW; *aligenam triennalis* N; *alienam tricen<n>alis* D

⁷ -ori CRXSWN; -orii LDMBP

⁸ *adit* CLRXSNP; *addit* WB

⁹ *Whole title omitted* D

¹⁰ -atis C?LRWNP; -ati B

¹¹ *Whole title om.* DM

¹² *pres. pref.* CLRWNP; *pref. pres.* B²; *om.* B

¹³ *Whole title om.* DM

xviii.	De Iudeorum filiis uel filiabus
xx.	De Iudeis baptizatis ¹⁴
xxi.	De malorum consortiis
xxii.	De Iudeis qui Christianas mulieres in coniugio habent
xxiii.	Quod non potest erga homines esse fidelis ¹⁵ qui Deo extiterit impius
xxiiii.	Vt Iudei officia publica non appetant
xxv.	De eis qui de rebus suis pauperibus Christi nulla distribuunt [115ra]
¹⁶ xxvi.	De episcopis qui mancipium ¹⁷ ecclesie manumitti desiderant
¹⁸ xxvii.	De libertis ecclesie
¹⁹ xxviii.	De eodem
xxviiii.	Item de eodem ²⁰
xxx.	De his qui libertatem a dominis suis percipiunt ²¹

¹⁴ bapt. CLXSWND; *om.* RBP

¹⁵ fidelis CLSWM²B²P; fidel' RD; fideles XNM; *om.* B

¹⁶ *Whole title om.* DM

¹⁷ mancipium CLRWNB²P; manerium B

¹⁸ *Whole title om.* DM

¹⁹ *Whole title om.* DM

²⁰ eodem CRWDMB; *om.* N

²¹ *corr. fr.* prec- B

1

Incipit¹ de concilio Toletano quarto xl. episcoporum, cui prefuit Ysidorus Hispalensis archiepiscopus. De hymnis etiam canendis² cp. xiii³

De hymnis canendis et Saluatoris et apostolorum habemus exemplum. Nam et ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur⁴, Matheo euangelista testante, Et hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. Et Paulus apostolus ad Ephesios scripsit dicens⁵, Implemini Spiritu, loquentes uobis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus. Et quia a nonnullis hymni⁶ humano studio in laudem Dei atque apostolorum et martyrum triumphos compositi esse noscuntur, sicut hii⁷ quos beatissimi doctores Hylarius atque Ambrosius ediderunt. Quos tamen quidam specialiter reprobant pro eo quod de scripturis sanctorum canonum uel apostolica traditione non existunt. Respuant ergo et illum hymnum⁸ ab hominibus compositum quem cotidie publico priuatoque officio in fine omnium psalmorum dicimus, Gloria et honor Patri et Filio et Spiritui Sancto in secula seculorum, Amen. Nam et ille hymnus quem nato in carne Christo angeli cecinerunt, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bone uoluntatis et reliqua que ibi sequuntur ecclesiastici doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in ecclesiis canendi sunt, quia in sanctarum scripturarum libris non inueniuntur. Componuntur misse siue preces uel orationes siue commendationes seu manus impositiones⁹. ex quibus, si nulla decantetur in ecclesia uacant officia omnia¹⁰ ecclesiastica. Admonet¹¹ hec fieri atque hortatur¹² Tymotheum apostolus dicens, Obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postu [115rb] lationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et pro omnibus qui in sublimitatibus sunt. Sicut igitur

¹ Incipit CLWDBZTOHA; *om.* N

² De - canendis CLNDBZTOH (*ZTO in mg.*); *om.* A

³ xiii CLRXNZJTO; *om.* DMHQA; i B; iii P

⁴ *corr. fr.* -hib- O

⁵ scripsit dicens CNZTOHA; scribens ait B; scribit dicens P

⁶ a nonnullis hymni CNPZTOHA; nullis hymnis B; ante nulli hymni B²

⁷ hii CNPZTOHA; *om.* B

⁸ illum hymnum CNBZJTO; hymnum illum HQA

⁹ impositiones CNBZJOHA; impositiones T

¹⁰ off. omn. (*corr. fr.* -cio P) CNPZTOHA; omn. off. B

¹¹ *corr. fr.* amonet A

¹² hortatur CNPZTOHA; exhortatur B

orationes, ita et hymnos in laudem Dei compositos nullus nostrum¹³ ulterius improbet, sed pari modo in Gallia Hyspaniaque celebret.

C. Toledo IV c 12; H 367a; M 468-9; De cons. D 1 c 54 var.

¹³ nostrum CNPZJTOHQ; uestrum BA

2¹

De apocalypsi libro ut teneatur et quando legatur² cp. xvii³

Apocalypsim librum multorum conciliorum auctoritas et synodica sanctorum presulum Romanorum decreta Iohannis euangeliste esse rescribunt, et inter diuinos libros recipiendum constituerunt. Et quia plurimi sunt qui eius auctoritatem non recipiunt, eamque in ecclesia Dei predicare contempnunt, si quis eum deinceps aut non receperit aut a Pascha usque ad Pentecosten missarum tempore in ecclesia non predicauerit⁴ excommunicationis sententiam habebit.

C. Toledo IV c 16; H 367b; M 469; ID 4.220a mod.

¹ om. DM

² De - legatur in mg. Z

³ xvii CNPZTOHA; secundo B

⁴ non pred. in eccl. marked for reversal B

3

Quod pernicioza consuetudo nequaquam est reticenda¹ cp. xix²

Qui in aliquo crimine detecti sunt, qui infamie nota aspersi sunt, qui scelera aliqua per publicam penitentiam se³ admisisse⁴ confessi sunt, qui in heresim lapsi sunt, qui in heresi baptizati aut rebaptizati⁵ esse noscuntur, qui semet ipsos absciderunt, aut naturaliter defecta membrorum decisione aliquid minus habere noscuntur, qui secunde uxoris coniunctionem sortiti sunt, aut numerosa coniugia frequentauerunt, qui uiduam uel a marito relictam duxerunt, aut corruptarum⁶ mariti fuerunt, qui concubinas aut fornicarias habuerunt,⁷ qui seruili conditione obnoxii sunt, qui ignoti sunt, qui neophiti uel laici sunt, qui seculari militie dediti sunt, qui curie nexibus obligati sunt, qui inscii literarum sunt, qui nondum ad triginta annos peruenerunt, qui per gradus ecclesiasticos non acesserunt, qui ambitu honorem querunt, qui muneribus honorem obtinere moliuntur, qui a decessoribus in sacerdotium [115va] eliguntur. Sed nec ille deinceps sacerdos erit quem nec clerus nec populus proprie ciuitatis elegit, uel auctoritas metropolitani uel comprouincialium sacerdotum assensio non⁸ exquisiuit. Quicumque igitur deinceps ad ordinem⁹ sacerdotii¹⁰ postulatus et in his que predicta sunt exquisitus in nullo horum deprehensus fuerit et examinatus probabili uita atque doctrina extiterit tunc secundum synodalia uel decretalia¹¹ constituta cum omnium clericorum uel ciuium uoluntate ab uniuersis comprouincialibus episcopis, aut certe¹² a tribus in sacerdotem die dominica consecrabitur coniuentibus¹³ ceteris qui absentes sunt litteris suis, et magis auctoritate uel presentia eius qui est¹⁴ metropoli constitutus.

¹ Quod - retic. (recitanda P) CNBPZ(mg.)TOA; De conuersatione clericorum (cf c 4) DM

² xix CNPZTOHA; om. DM; tercio B

³ se CNDBP; om. ZTOHA

⁴ adm- CNDPZTOQA; am- BH

⁵ aut reb. CNPZTOHA; om. B

⁶ -arum CNBJTO²HQ; -am OA

⁷ -u- ss C

⁸ non CNB; om. ZTOHA

⁹ corr. fr. hord- N

¹⁰ -otii CNBZJTA; -otum O

¹¹ -r- ss O; tunc sec. syn. uel dec. in mg. L²

¹² corr. fr. ? cepte B

¹³ coniuentibus CLXSND; conuentibus RB; conuenientibus WP; cohibentibus ZOHQA; conhibentibus TJ

¹⁴ in add. ZTOHA; om. CNBP

Episcopus autem comprouincialis ibi consecrandus est ubi metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem non nisi in ciuitate metropoli comprouincialibus ibidem conuenientibus. Si quis autem deinceps contra predicta uetita¹⁵ canonum¹⁶ ad sacerdotii gradum¹⁷ indignus aspirare contenderit, cum ordinatoribus suis adepti¹⁸ honoris periculo subiacebit.

C. Toledo IV c 18 (abbrev.); H 367-8; M 470; D 51 c 5

¹⁵ uetita CDBZTOHA; uentita N

¹⁶ canoum O

¹⁷ sacerdotii gradum CLRXSN; sacerdotum gradum WBP; gradum sacerdotum ZTOHA

¹⁸ short erasure follows O

4

De conuersatione clericorum¹ cp. xxiiii²

Prona est omnis etas ab³ adolescentia in malum. Nichil enim incertius quam uita adolescentium. Ob hoc constituendum oportuit ut si qui in clero pueri aut adolescentes⁴ existunt, omnes in una conclauis atriis commorentur, ut lubricae etatis annos non in luxuria sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo⁵ seniori, quem et magistrum doctrine et testem uite habeant. Quod si aliqui ex his pupilli existunt sacerdotali tutela foueantur, ut et uita eorum a criminibus intacta sit et res ab iniuria reprobatorum⁶. Qui autem his preceptis resultauerint⁷, monasteriis deputentur, ut uagantes animi et superbi seueriori regula distringantur.

C. Toledo IV c 23; H 368b; M 471; C 12 q 1 c 1 as AL 7.1, with second half added later

¹ De - cler. CNBZ(mg.)TOHA; Qualiter adolescentes et pueri a clero custodiantur D

² xxiiii CRPZTOHA; om. DM; quarto B

³ ss Z

⁴ corr. fr. -tis O

⁵ probatissimo CNBJTOHQ; pro beatissimo ZA

⁶ reprobatorum CLXSP; improborum RWNDBZTOHA

⁷ -erint CRNDBH; -erit TZJOQA

5

Quod maxime [115vb] in sacerdotibus uitanda est errorum¹ ignorantia² cp. xxv³

Ignorantia mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei uitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt⁴. Sacerdotes enim legere sanctas scripturas frequenter admonet apostolus Paulus,⁵ dicens ad Tymotheum: Intende lectioni, exhortationi. Doctores semper manere in his se sciant. Igitur sacerdotes scripturas sanctas et canones meditentur, ut omne opus eorum in predicatione et doctrina consistat atque edificent cunctos tam fidei scientia quam operum disciplina.

C. Toledo IV c 24; H 368b; M 471-2; ID 5.202 as BD 1.100; D 38 c 1

¹ errorum CNBZTOHQ; error A

² Quod - ign. in mg. Z

³ xxv CNPZTOHA; om. DM; quinto B

⁴ corr. fr. -erint C

⁵ apost. Paulus CNDB; Paulus apost. ZTOHA

6¹

De presbiteris parroechitanis dum² ordinantur quod libellum officialem a sacerdote suo accipere debeant³ cp. xxvi⁴

Quando presbiteri in parroechiis ordinantur, libellum officialem⁵ a sacerdote suo accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam etiam

¹ om. DM

² dum CNBJTOQA; cum Z

³ De - deb. in mg. Z

⁴ xxvi CRNPZTOHA; vi B

in ipsis diuinis sacramentis offendant. ut quando ad letanias uel ad⁶ concilium uenerint, rationem episcopo suo reddant qualiter susceptum officium⁷ celebrent uel baptizent.

C. Toledo IV c 25; H 368b; M 472; ID 3.129; IP 3.23 var.; +D 38 c 2 as here

⁵ -ialem CNBZTOHQ; -iale A

⁶ ss B

⁷ susc. off. CRNPZTOHA; off. suum susc. B

7

Qualiter presbiteri aut¹ dyaconi per parroechias constituentur² cp. xxvii³

Quando⁴ presbiteri aut⁵ dyaconi per parroechias constituuntur, oportet eos professionem episcopo suo facere, ut⁶ caste et pure uiuant sub Dei timore ut dum eos tali professione obligauerit sanctam disciplinam retineant.

C. Toledo IV c 26; H 368b; M 472; ID 3.130, 6.248; IP 3.22; +D 28 c 3 as AL 7.124

¹ -t ss O

² Qualiter - const. in mg. Z

³ xxvii CRNPZTOHA; om. DM; vii B

⁴ corr. to Qualiter X

⁵ au O

⁶ ut CNDPZJTOQA; et BH

8

Si episcopus¹, presbiter aut dyaconus degradati fuerint² cp. xxviii³

Episcopus, presbiter aut dyaconus si a⁴ gradu suo iniuste deiectus in secunda synodo innocens reperiatur non potest esse quod fuerat nisi gradus amissos recipiat coram altario de manu episcoporum. Si episcopus est orarium, anulum et baculum, si⁵ presbiter⁶ orarium et planetam, si dyaconus orarium et albam, si subdiaconus patenam et calicem, sic et reliqui⁷ gradus ea in [116ra] reparationem sui recipiant que cum ordinarentur perceperant⁸.

C. Toledo IV c 27; H 368-9; M 472; ID 5.367; C 11 q 3 c 65 as BD 2.92, C. Mainz

¹ aut add. DM

² Si - fuerint in mg. Z

³ xxviii CWNBPZTOHA; om. DM; viii B

⁴ a CNDPZTOHA; in B

⁵ si LRSWNDBPZTOHA; om. CX

⁶ est add. LDM, om. CXSWNBPZTOHA

⁷ re- ss O

⁸ per- CRWNBZJTO²HQ; perceperunt DM; pre- OA

9

Si episcopus uel quilibet ex ordine clericorum magos consuluerint¹ cp. xxix²

Si quis episcopus³ aut presbiter⁴ siue dyaconus uel quilibet⁵ ex ordine clericorum magos aut aruspices aut ariolos aut certe augures⁶ uel sortilegos uel eos⁷ qui profitentur artem aliquam uel aliquos⁸ eorum similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus ab honore dignitatis sue⁹ depositus monasterii curam excipiat, ibique¹⁰ perpetue penitentiae¹¹ deditus scelus admissum sacrilegii soluat.

¹ Si - cons. in mg. Z; -uerint CRNDBZJTOHQ; -erint OA

² xxix CLRNPZTOHA; om. WDM; ix B

³ quis ep. CWNDBP; ep. quis ZTOHA

⁴ ep. aut pres.] pres. aut ep. X

⁵ corr. fr. quilibet A

⁶ corr. fr. autg- H

⁷ uel add. and canc. O

⁸ uel aliquos CLSWND; aut aliquos RBP; aut aliquis ZTOHA

⁹ sue CNBZJH; om. TOQA

C. Toledo IV c 28; H 369a; M 472; ID 11.5; IP 3.169, 8.64; C 26 q 5 c 5

¹⁰ ibique CDMBZTOHA; ubique N

¹¹ perpetue penitentie CNDB; perpetua penitentia ZTOHA

10

Quod sepe principes contra quoslibet maiestatis obnoxios sacerdotibus negocia sua committunt¹ cp. xxxi²

Sepe principes contra quoslibet³ maiestatis obnoxios sacerdotibus negocia sua committunt. Et quia sacerdotes a Christo ad ministerium⁴ salutis⁵ electi sunt ibi consentiant regibus fieri iudices ubi iureiurando supplicii indulgentia promittitur, non⁶ ubi discriminis sententia⁷ preparatur. Si quis ergo sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum et apud⁸ ecclesiam perdat proprium gradum.

C. Toledo IV c 30; H 369a; M 472; BD 2.149; ID 6.222; +C 23 q 8 c 29

¹ Quod - comm. in mg. Z

² xxxi CLRWPZTOH; xxx NA; om. DM; x B

³ pr. contra quosl. CNBZTOHQA; quosl. pr. contra H

⁴ ministerium CNBJTOQA; nisterium Z

⁵ -utis CNBZJTH; -uti OA

⁶ non CNBZTOH; nisi A

⁷ sententia CNBJTHQ; sententiam Z; sententi OA

⁸ add. and canc. O

11

De episcopo qui¹ alterius episcopi dyocesim per triginta annos possederit² cap. xxxiiii³

Quicumque episcopus alterius episcopi dyocesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit, quia secundum ius legis eius uidetur esse dyocesis, admittenda non est contra eum actio repossendi. Sed hoc intra unam parroechiam, extra uero nullomodo, ne dum dyocesis defenditur prouinciarum termini confundantur.

C. Toledo IV c 33; H 369b; M 473; ID 3.131, 5.175 as BD 1.67; IP 2.67; C 16 q 3 c 4

¹ De episcopo qui CLRDMB; Quicumque episcopus NZTOHQA

² De - poss. in mg. Z

³ xxxiiii CLRSWPZTOHA; xxxi N; om. DM; xi B

12

Vt¹ sicut dyocesim alienam trigenalis possessio² tollit, ita territorii³ conuentum non adit⁴ cp. xxxv⁵

Sicut dyocesim alienam trigenalis possessio tollit, ita territorii conuentum non admittit. Ideoque [116rb] basylice que noue condite fuerint⁶ ad eum procul dubio episcopum pertinebunt cuius conuentus esse constiterit.

C. Toledo IV c 34; H 369b; M 473; ID 3.212 as BD 3.147; IP 2.68; C 16 q 3 c 3 (first sentence only, text as IP), C 16 q 2 c 9 much modified

¹ Quod DM

² non add. DMB², om. CLRSNBPZTOHA

³ territorii CLXSWDB²ZTOHQA; interrogatorii R; in territorii NBP²; in territorio P

⁴ Vt - adit in mg. Z

⁵ xxxv CLRZTOHA; xxxii N; om. DM; xii B

⁶ -erint CNBZTOHQ; -erunt A

13

Quod episcopum per dyoceses¹ singulis annis ire² oporteat³ cp. xxxvi⁴

Episcopum per cunctas⁵ dyoceses parroechiasque suas per singulos annos ire oportet ut exquirat quo⁶ unaqueque basylica⁷ in reparationem sui indiget. Quod si ipse aut languore⁸ detentus aut aliis occupationibus⁹ implicatus id¹⁰ implere¹¹ nequiverit, presbiteros probabiles aut dyacones mittat qui et redditus basylicarum et reparationes¹² et ministrantium¹³ uitam inquirant.

C. Toledo IV c 35; H 369b; M 473; +C 10 q 1 c 11

¹ -eses CDBZTOA; -esim N

² annis ire CDBZTO(*corr. fr.* anis)HA; transire N

³ Quod - oport. *in mg.* Z

⁴ xxxvi CLRWPZTOHA; xxxiii N; *om.* DM; xiii B

⁵ -tas CNBJTOHQ; -ta Z

⁶ quo CWNDB; quid ZTOHA

⁷ -li- ss B

⁸ *corr. fr.* languo B

⁹ *corr. fr.* plicationibus S²

¹⁰ id CRBZTOHA; ad ND

¹¹ implere CRNDB; explere ZTOHA

¹² repar- CRNBZJTHQ; reperar- O; repationes A

¹³ mministrantium C

14¹

De episcopis qui² suffragio³ aliquid⁴ ecclesiastice⁵ utilitatis prouiderint⁶ cp. xxxvii⁷

Quicumque episcopi suffragio cuiuslibet aliquid⁸ ecclesiastice utilitatis prouiderint, et pro eo quodcumque commodum in remunerationem promiserint, promissi solutionem eos exsoluere⁹ oportebit, ita ut id ad concilium comprouinciale deferatur ut eorum coniuentia¹⁰ confirmetur. Quia sicut Paulus ait, Dignus est¹¹ operarius mercede sua.

C. Toledo IV c 36; H 369b; M 473; C 12 q 2 c 66 var.

¹ *om.* DM

² De episcopis qui CLRNBP; Quicumque episcopi ZTOHQ

³ suffragio CBPZTOHA; suffragario N

⁴ -quid CRB?PZTOHA; -quod N

⁵ ecclesiastice CRNBP; ecclesie ZTOHA

⁶ Quicumque - prou. *in mg.* Z

⁷ xxxvii CLRPZTOHA?; *om.* W; xxxiiii N; xiiii B?

⁸ -quid LRXSWPZTOHA; -quod CN; ? B

⁹ -s- ss Z

¹⁰ *corr. fr.* conu- B

¹¹ ss C

15¹

Quod² nonnulli dyacones in tantam erumpunt superbiam ut se presbiteris preferant³ xxxviii⁴

Nonnulli dyacones in tantam erumpunt superbiam ut sese presbiteris antepoant, atque in primo choro ipsi priores stare presumant, presbiteris⁵ in secundo choro constitutis. Ergo ut sublimiores se presbiteros agnoscant tam hii quam illi in utroque choro consistant.

C. Toledo IV c 38; H 369b; M 474; ID 6.297 from BD 2.222; +D 93 c 20

¹ *om.* DM

² Quod CRNB; *om.* ZTOHA

³ Nonnulli - pref. *in mg.* Z

⁴ xxxviii CLWZOH; *om.* RXSPJTQA; xxxv N; xv ?B

⁵ antepoant atque in primo – presb. *in mg.* T

16

De professione monachi¹ cp. xlviii²

Monachum aut paterna deuotio aut propria confessio facit. Quicquid horum fuerit, alligatum tenebit. Proinde his ad mundum reuerti³ intercludimus⁴ aditum, et omnes ad seculum interdicimus regressus.

C. Toledo IV c 48; H 370a-b; M 475; ID 7.30 (cf BD 8.6); C 20 q 1 c 3

¹ De - mon. in mg. Z; De mon. prof. S

² xlviii CLRSWPZTOHA; xxxvi N; om. DM; xvi ?B

³ reuerti CRNDPZTOHA; reuertendi B

⁴ intercl- CRNDBZJTOA; inincl- H; interdic- Q

17

De clericis¹ qui monachorum propositum appetunt² cap. l³

Clerici qui monachorum propositum appe [116va] tunt quia meliorem uitam sequi cupiunt liberos eis ab episcopo in monasteriis largiri oportet ingressus, nec interdicti propositum eorum qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

C. Toledo IV c 49; H 370b; M 475; ID 6.371; C 19 q 1 c 1 to ingressus

¹ corr. fr. ecclericis A

² De - appetunt in mg. Z

³ l CRSWPZTOHA; xxxvii N; om. DM; xvii B

18

De Iudeis¹ lvii²

De Iudeis autem precepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum uim inferre. Cui enim uult Deus³ miseretur, et quem uult indurat. Non enim tales inuiti saluandi sunt, sed uolentes ut integra sit forma iusticie. Sicut enim homo propria⁴ arbitrii uoluntate serpenti⁵ obediens periit, sic uocante se gratia Dei proprie mentis conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non ui sed libera arbitrii facultate, ut conuertantur suadendi⁶ sunt, non potius⁷ impellendi⁸. Qui autem iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi⁹ principis Sisebuti, quia iam¹⁰ constat eos sacramentis diuinis associatos, et baptismi gratiam suscepisse et chrismate unctos esse et corporis Domini et sanguinis extitisse participes, oportet ut fidem etiam quam ui uel necessitate susceperunt tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur¹¹, et fides quam susceperunt uilis ac contemptibilis habeatur.

C. Toledo IV c 56; H 371a; M 476; ID 1.276 as BD 4.82, 13.94 (frg. only); IP 1.72; +D 45 c 5

¹ De Iudeis in mg. Z

² lvii LRXSWPZTOHA; xxxviii N; om. DM; xviii B; ? C

³ Deus CBNDZJTO²HQ; om. OA

⁴ corr. fr. -rii Z; ss T

⁵ -enti CNPZTOHA; -ente B

⁶ suad- CDBZTOHA; saud- N

⁷ corr. fr. spont- O

⁸ impellendi CRNBPH; implendi ZTJOQA

⁹ -ssi- ss B; -li- ss O

¹⁰ iam CNPZTOHA; om. B

¹¹ blasphemetur CNPZTOHA; blasphetur B

19

De Iudeorum filiis uel filiabus¹ cp. lx²

Iudeorum filios uel filias ne parentum ultra inuoluantur erroribus ab³ eorum consortio separari decernimus deputatos aut monasteriis aut Christianis uiris ac mulieribus⁴ Deum timentibus, ut sub eorum conuersatione cultum fidei discant atque in melius instituti tam⁵ in moribus quam in fide proficiant.

C. Toledo IV c 59; H 371b; M 477; ID 1.277 as BD 4.83; IP 1.73; +C 28 q 1 c 11

¹ De - filiabus CNBPZ(mg.)TOHA; De filiis Iudeorum DM

² lx CLRXSWPZTHQ; xxxviii N; om. DMA; xix B; ? O

³ ss C

⁴ corr. fr. -eris O

⁵ instituti tam CLNDZTOHQ; institutam RPW; constituti tam BA

20

De Iudeis baptizatis¹ cp. lxi²

Iudei baptizati si postea³ preuaricantes in Christum qualibet pena dampnati extiterint a rebus eorum fideles [116vb] filios⁴ excludi non oportebit. Quia scriptum est, Filius⁵ non portabit iniquitatem patris.

C. Toledo IV c 60; H 371b; M 477; +C 1 q 4 c 7

¹ De - bapt. in mg. Z

² lxi CLRWPZJTHQ; xl N; om. DMA; xx B; ? O

³ repeated and canc. O

⁴ filios CNBZLTO²HQ; om. OA

⁵ after corr. B

21

De malorum consortiis¹ cp. lxii²

Sepe malorum consortia etiam³ bonos corrumpunt, quantomagis eos⁴ qui ad uicia⁵ proni⁶ sunt? Nulla igitur ultra communio sit Hebreis ad fidem Christianam translatis cum his qui adhuc in ueteri ritu consistunt, ne forte eorum participio subuertantur. Quicumque igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia non uitauerint et hii Christianis donentur et illi publicis cedibus deputentur.

C. Toledo IV c 61; H 371b; M 477; ID 1.278 as BD 4.84; IP 1.74; +C 28 q 1 c 12

¹ De - consortiis CLRSWNDBPT; De malorum (Iudeis O, Iudeorum A) consortiis que etiam bonos corrumpunt Z(mg.)JTOHQA

² lxii CLRWPZJTHQ; xli N; xxi B; om. DMA; ? O

³ over erasure Z

⁴ eos CND²BZJTOQA; om. H

⁵ uicia CNDBZJTHQ; iuicia OA

⁶ pro and lacuna N

22

De Iudeis qui Christianas mulieres in coniugio habent¹ cp. lxiii²

Iudei qui Christianas mulieres in coniugio habent³ admoneantur ab episcopo ciuitatis illius ut si cum eis permanere cupiunt Christiani efficiantur⁴. Quod si admoniti noluerint⁵ separentur. Quia non potest infidelis in eius permanere coniunctione que⁶ iam in Christianam translata est fidem. Filii autem qui ex talibus nati existunt⁷ fidem atque conditionem matris⁸ sequantur⁹. Similiter et hii qui

¹ De - habent in mg. Z

² lxiii CRWP²ZTOHA; xlii N; om. DM; xxii B; xxiii P

³ corr. fr. -tur O

⁴ corr. fr. -iuntur H

⁵ corr. fr. nolier- O

⁶ que CNBZTOHQ; quia A

⁷ consistunt M

procreati sunt de infidelibus mulieribus et fidelibus uiris Christianam¹⁰ sequantur religionem non Iudaicam superstitionem.

C. Toledo IV c 62; H 371b; M 477; +C 28 q 1 c 10

⁸ matris CLRBZTOHA; om. XSNDM

⁹ matr. seq. in cramped hand C

¹⁰ corr. fr. Schrist- Z

23

Quod¹ non potest erga homines esse fidelis² qui Deo extiterit³ impius⁴ cp. lxiiii⁵

Non potest erga homines esse fidelis qui Deo extiterit infidus⁶. Iudei ergo qui dudum Christiani effecti sunt et nunc in Christi fidem preuaricati sunt ad testimonium dicendum admitti non debent, quamuis esse se Christianos⁷ annuntient. Quia sicut in Christi fide⁸ suspecti sunt, ita in testimonio humano dubii habentur⁹. Infirmari oportet eorum testimonium¹⁰ qui in fide falsi docentur. Nec eis esse credendum qui ueritatis a¹¹ se fidem abiecerunt¹².

C. Toledo IV c 63; H 371b; M 477; +C 2 q 7 c 24

¹ Quod CNDB; om. ZTOHQA

² homines esse fidelis CNDBZTOHQ; fidelis (corr. fr. fideles) esse homines A

³ -ti- ss B; est N

⁴ impius CRDBZTOHA; infidus N; Non - impius in mg. Z

⁵ lxiiii CRWPZTOHA; xliiii N; om. DM; xxiii B

⁶ infidus CRNDPZTOHA; infidelis B

⁷ Christianos CDBZTOHA; xipanos N

⁸ Chr. fide CNPZTOHA; fide Chr. B

⁹ -entur CDBZTOHA; -ent N

¹⁰ corr. fr. -niom O

¹¹ a CNBZTOH; ad A

¹² Nec eis - abiec. CNBJTOHQA; om. Z

24

Vt¹ Iudei officia² publica non appetant³ cp. lxxv⁴ [117ra]

Precipiente Domino atque excellentissimo Sisenando⁵ rege id constituit sanctum concilium ut Iudei aut hii qui ex Iudeis sunt officia publica nullatenus appetant, quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt. Ideoque iudices prouinciarum cum sacerdotibus eorum surreptiones fraudulenter relictas suspendant et officia publica eos agere⁶ non permittant. Si quis autem hoc permiserit, uelut in sacrilegum⁷ excommunicatio proferatur, et is⁸ qui surrepserit⁹ publicis cedibus deputetur.

C. Toledo IV c 64; H 371-2; M 477; ID 13.97 from Hii qui ex Iudeis; +C 17 q 4 c 31 from constituit sanctum concilium

¹ Ne M

² corr. fr. ofi- B

³ Vt - appetant in mg. Z

⁴ lxxv CRPZTOHA; xliiii N; om. DM; xxiii B

⁵ -ando LRXSNDPZTOHA; -audio CW

⁶ eos agere corr. fr. age B

⁷ -egum CDBZTOHA; -egium N

⁸ is CNDB(ss)PJOH; his ZQA

⁹ surrepserit CRSNDBP; suppresserit ZJTOHQ(over erasure); sumpserit O²; presumpserit A

25

De eis¹ qui de² rebus suis pauperibus Christi nulla distribuunt³ cp. lxvii⁴

Et⁵ si illi⁶ qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt eterni iudicis uoce in futuro condempnabuntur, quanto magis hii⁷ qui auferunt pauperibus quod non dederunt? Quapropter episcopi qui nichil ex suo proprio⁸ ecclesie Christi compensauerunt hanc diuinam sententiam metuant et liberos ex famulis ecclesie ad condempnationem suam facere non presumant. Impium est enim ut qui res suas ecclesie Christi non contulerit dampnum inferat et ius ecclesie alienare contendat. Tales igitur liberos⁹ successor episcopus¹⁰ absque aliqua oppositione ad ius ecclesie reuocabit, quia eos non equitas sed improbitas absoluit.

C. Toledo IV c 66; H 372a; M 478; C 12 q 2 c 39

¹ eis CRSBPZTOA; his LWNDM; ? H

² de C²LRSDMBPZTHA; om. CXWNO

³ -unt CNDBZJHQ; -untur TOA; De - dist. in mg. Z

⁴ lxvii CRWPZTOHQA; xlv N; om. DM; xxv B

⁵ Et CRNBZJTOHQ; Vt LA

⁶ illi CRWNPZTOHA; hi B

⁷ hii CNBZJTO²HQ; hiiis OA

⁸ suo proprio CSWNB; proprio suo ZTOHA

⁹ liberos CNBZTOHQ; liberos A

¹⁰ -opus CNBZTOH; -opi A

26¹

De episcopis qui mancipium ecclesie manumitti desiderant² cp. lxviii³

Episcopus qui mancipium iuris ecclesie non retento ecclesiastico patrocinio manumitti desiderat, duo meriti eiusdem et peculii⁴ coram concilio ecclesie cui preminet per commutationem subscribentibus sacerdotibus offerat, ut rata et iusta inueniatur diffinitio⁵ commutantis. Tunc enim liberam manumissionem sine patrocinio ecclesie concedere poterit, quia eum quem libertati tradere disponit iam iuri proprio acquisiuit⁶. Huiusmodi [117rb] autem liberto aduersus ecclesiam cuius iuris extitit accusandi uel testificandi denegetur licentia. Quod si presumpserit placet ut testante⁷ commutatione in seruitutem proprie ecclesie reuocetur quam nocere⁸ conatur.

C. Toledo IV c 67; H 372a; M 478; ID 16.65 (Liberto aduersus eccl. - end), 3.237 as BD 3.176; C 12 q 2 c 58

¹ om. DM

² Et - desiderant in mg. Z

³ lxviii CRWPZTOHA; xlvi N; xxvi B

⁴ et pec. over erasure and in mg. Z

⁵ inueniatur diffinitio in small cramped hand C; diffinitio om. L; RXS as here

⁶ acquiuit A

⁷ testante RNBP; instante CL²; intestante XS; stante WLZTOHA

⁸ nocere CRBZTOA; noscere N

27¹

De libertis ecclesie² cp. lxx³

Liberti ecclesie quia nunquam eorum moritur patrona a patrocinio eiusdem nunquam discedant, nec posteritas quidem eorum sicut priores canones decreuerunt ac ne forte libertas eorum in futura prole non pateat ipsaque posteritas⁴ naturali ingenuitati⁵ obnitens sese ab ecclesie patrocinio non subtrahat necesse est ut tam idem

¹ om. DM

² De - eccl. in mg. Z

³ lxx CRPZTOHA; xlvi N; xxvii B

⁴ -s- ss A

⁵ -ati CRNB; -ate ZTOHA

liberti quam ab eis progeniti professionem episcopo suo faciant, per quam ex familia ecclesie liberos effectos se esse fateantur eiusque patrocinium non relinquunt sed iuxta⁶ uirtutem suam obsequium ei uel obedientiam prebeant.

C. Toledo IV c 69; H 372a-b; M 478; ID 3.245 as BD 3.185; +C 12 q 2 c 65

⁶ iuxta CLNBZTHQ; iusta OA

28¹

De eodem² cp. lxxi³

Liberti ecclesie qui a patrocinio eius discedentes quibuslibet personis adhererunt si admoniti redire contempserint manumissio eorum irrita sit, quia per inobedientie contemptum⁴ ingrati actione tenentur.

C. Toledo IV c 70; H 372b; M 478; ID 3.244 as BD 3.184; C 12 q 2 c 61

¹ om. DM

² De eodem CRNB; Item de libertis ecclesie TZJOHA

³ lxxi CRPZTOHA; xlviii N; xxviii B

⁴ contemptum CNBZTOHQ; contentum A

29

Item¹ de eodem² cp. lxxii³

Liberti qui a⁴ quibuscumque manumissi sunt atque⁵ ecclesie patrocinio commendati existunt sicut regule antiquorum patrum⁶ constituerunt⁷ sacerdotali defensione a cuiuslibet insolentia protegantur siue in statu libertatis eorum seu in peculio⁸ quod habere noscuntur.

C. Toledo IV c 71; H 372b; M 478-9; ID 16.52; IP 2.83 var.; +D 87 c 8 as here

¹ Item CNDBTZ(mg.)J(mg.)OQ; Idem H; om. A

² de eodem CRNDB; de libertis ecclesie TOHQ; de libertis in mg. ZJ; om. A

³ lxxii CRPZJHQA; xlviii N; om. DMT; xxix B; lxxiii O

⁴ ss Z

⁵ eci add. N

⁶ corr. fr. -om O

⁷ corr. fr. constituetur A

⁸ -ulio CNBZTOHQ; -ulo A

30

De his qui libertatem a dominis suis¹ percipiunt² cp. lxxiii³

Quicumque libertatem a dominis suis ita⁴ percipiunt⁵ ut nullum⁶ sibi in eis obsequium patronus retemptet⁷ isti si⁸ sine crimine sunt⁹ ad clericatus ordinem¹⁰ liberi suscipiantur, quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui uero retento¹¹ obsequio manumissi sunt [117va] pro eo quod adhuc patroni seruitute¹² tenentur obnoxii nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promouendi ne quando uoluerint eorum domini fiant ex clericis serui.

C. Toledo IV c 72; H 372b; M 479; ID 6.126 as BD 2.25; IP 3.46; D 54 c 5

¹ om. D

² percipiunt CRWNDZTOHA; accipiunt B; perceperint P. De - perc. in mg. Z

³ lxxiii CLRWPZJTHQ; l N; om. DM; xxx B; lxxiii OA

⁴ ss M

⁵ percipiunt CRNDBPZJHQ; perceperunt TOA

⁶ sibi obsequium add. O(later canc.)A

⁷ retemptet CLRXNDB; retentet SZTOHQA

⁸ si CND²MBZJTOQA; om. DH

⁹ ss A

¹⁰ -inem CNBZTOHQ; -ine A

¹¹ retento CRWDBZTOHQ; recento N?; ret...nto A

¹² seru. pat. marked for reversal B

A2. XXXVIII ¹DE CONCILIO TOLETANO SEPTIMO²

- i. De stipendiis clericorum ne a iure alienentur ecclesie
 ii. De uiris ac feminis sacris propositum transgradientibus sacrum
 iii. Quod quibusdam penitentibus pristina reddantur coniugia
³iiii. De professionibus et obedientia libertorum ecclesie
 v. Ne sine accusatore⁴ legitimo⁵ quispiam condempnetur

¹ *title and capitulatio om.* ZJTOHQA; *in* CLRXSWNDMBP

² De conc. Tol. sept. CRWNDP; *om.* L; De - sept. capitula S; Cap. M; capitula incipiunt de conc. Tol. sept. B

³ *Whole title om.* DM

⁴ -ore CLXSWNB; -atione DM

⁵ -ima DM -imo D²

1

Incipit de concilio Toletano septimo¹. De stipendiis² clericorum ne a iure alienentur ecclesie³ cp. v⁴

Sepe fit⁵ ut proprietati⁶ originis obsistat longinquitas temporis⁷. Quapropter prouidentes decernimus ut si⁸ quis clericorum stipendium de rebus ecclesie cuiuscumque episcopi percipit largitate sub precarie⁹ nomine debeat¹⁰ professionem scribere, ne per retemptationem diurnam iudicium afferat ecclesie. Et¹¹ quecumque in usu perceperit debeat utiliter laborare ut nec res diuini¹² iuris¹³ uideantur aliqua occasione¹⁴ negligi et subsidium ab ecclesia cui deseruiunt percipere possint clerici. Quod si quis eorum contempserit facere ipse se stipendio suo uidebitur priuari.

C. Toledo VI c 5; H 378a; M 489; ID 6.372; C 12 q 2 c 72

¹ Incipit - septimo CLRWDBZTOHA; *om.* N

² stipendiis CNBZTOHQ; conciliis A

³ De - eccl. *in mg.* Z

⁴ v CLRNPZTOHQ; eccl. v *om.* W; v *om.* DM; i BA

⁵ fit CNDBZLTO²HQ; *om.* OA

⁶ -ati CNDZTOHA; -ate BP

⁷ temporis CNBZTOHQ; temporibus A

⁸ si CNDB; *om.* ZTOHA

⁹ precarie CLRWNDPZJTHQ; precare B; precari est OA

¹⁰ deb. nom. *marked for reversal* B

¹¹ *om.* A

¹² *after corr.* O

¹³ iuris CNBZJTHQ; curis O; uiris A

¹⁴ *corr. ss fr.* cocone L²

2

De uiris ac feminis sacris propositum transgradientibus sacrum¹ cp. vi²

Procliuis cursus est ad uoluptatem et imitatrix natura uiciorum. Quam ob rem quisquis uirorum uel mulierum habitum semel induerint uel induerunt spontaneum religiosum³, aut si uir deditus⁴ ecclesie uel femina fuerit aut⁵ fuit delegata puellarum monasterio in utroque sexu preuaricator ad propositum inuitus reuerti cogatur ut uir

¹ sacris (*om.* O) propositum transg. sacrum (sacr. transg. RWPB) LRWNDBPZTOHA; sasitum sacrum transg. C

² vi CLRNPZTOHA; *om.* WDM; ii B

³ -osum CDBZTOHA; -osorum N

⁴ *partially obscured* N

⁵ *after corr.* Z; *corr. fr.* au O

detondeatur⁶ et puella ad monasterium regrediatur⁷. Si autem [117vb] quolibet⁸ patrocínio desertores permanere uoluerint sacerdotali sententia ita a Christianorum cetu habeantur⁹ extorres ut nec locus eis ullus sit communionis¹⁰. Vidue quoque sicut iam dudum uniuersalis statuit synodus professionum¹¹ uel habitus sui desertrices superiori sententia condempnentur.

C. Toledo VI c 6; H 378a; M 489; ID 7.35 as BD 8.14; C 20 q 3 c 2

⁶ *after corr.* O

⁷ regred- CNBZTOHQ²; redigatur Q; ingred- A

⁸ -t ss O; -et om. A

⁹ -eantur CLRWNB²PZJTO²HQ; -eatur BOA

¹⁰ communionis CLRSNB; communis ZJTOHQ; criminis A

¹¹ -ionum CLRSWNB; -ionem ZJTOHQA

3

Quod quibusdam penitentibus pristina reddantur¹ coniugia cp. viii²

Antiqui et sanctissimi est patris sententia pape Leonis ut is qui in etatis adolescentia positus dum mortis formidat casum peruenerit ad penitentiae remedium. Si coniugatus forte fuerit incontinens, ne postea adulterii incurrat lapsum redeat ad pristinum coniugium quousque possit adipisci temporis maturitate continentie statum. Quod nos sicut de uiris ita et de feminis equo modo censemus. Non quidem hoc generaliter³ et canonicè preceptum sed constat a⁴ nobis pro humana fragilitate indultum ea dumtaxat ratione ut si is⁵ qui penitentiae non est legibus⁶ deditus antea ab hac uita discesserit⁷ quam ex consensu ad continentiam eorum unde fuerit regressus superstiti non liceat denuo ad uxoris⁸ transire amplexus. Si autem illius uita extiterit superstes qui non accepit⁹ benedictionem penitentis nubat si se continere non potest et alterius consortio¹⁰ fruatur uxoris. Quod de utroque sexu pari modo a nobis manifestatum¹¹ est decreuisse, ita uidelicet ut¹² in his omnibus sacerdotis ordinatio expectetur ut iuxta quod etatem aptam prospexerit continentiae absolutionis tribuat legem.

C. Toledo VI c 8; H 378a-b; M 490; C 33 q 2 c 19

¹ reddantur CDBZTOHA; redonantur N

² viii CRW²SNPZJTOH; iii WB; om. DM; vii Q; viiii A

³ *corr. fr.* generati B

⁴ *corr. fr.* ad O

⁵ is CNBZTOH; his A

⁶ *after corr.* O

⁷ -c- ss O

⁸ *corr. fr.* -ores C

⁹ accepit LRNBZTOHA; acceperit CXSW

¹⁰ *add. in mg.* B

¹¹ manifestatum CNMBZ²JTO; manifestum ZHQA

¹² uidelicet ut CNBJTOHQA; ut uidelicet quod Z

4¹

De professionibus et obedientia libertorum ecclesie cp. viiii²

Longinquitate sepe fit temporis³ ut non pateat conditio originis. Vnde iam decretum est in anteriori uniuersalis [118ra] concilii canone ut professionem suam liberti ecclesie debeant facere qua profiteantur se et de familiis esse ecclesie⁴ et⁵ obsequium

¹ om. DM

² viiii CWNZTOHA; iiiii B

³ temporis CNBZTOHQ; turpis A

⁴ debeant facere qua - ecclesie *in mg.* O; om. A

⁵ et CRNB; om. ZTOH

nunquam relicturos⁶. Vnde hiis quoque nos⁷ adicimus ut quotiens cursum uite sacerdos impleuerit et de hac uita migrauerit, mox cum successor eius aduenerit, omnes liberti ecclesie uel ab eis progeniti cartulas suas in conspectu omnium debeant⁸ ipsi qui substituitur pontifici publicare, et professionem⁹ in conspectu ecclesie renouare, quatinus status sui uigorem et illi obtineant et obedientia eorum¹⁰ ecclesia non careat. Si autem aut scripturas libertatis sue intra annum ordinationis noui pontificis manifestare contempserint aut¹¹ professiones renouare noluerint¹², uacue et inanes cartule ipse¹³ remaneant¹⁴, et illi¹⁵ origini sue redditi sint perpetuo serui.

C. Toledo VI c 9; H 378b; M 490; C 12 q 2 c 64

⁶ relucturos O; relectores A

⁷ nos LRWNBPTOHA; *om.* CS

⁸ debeant CRNPZTOHA; *om.* B

⁹ -ionem CRNB; -ione JTOHA; ? Z

¹⁰ eorum CBZTOHA; *om.* N

¹¹ aut CNBZJOHQ; autem aut T; autem A

¹² nol- CNBZTHQ; uol- OA

¹³ ipse CNBPZTOHQ; in se A

¹⁴ *corr. fr.* remeant to remameant Z

¹⁵ illi CNPZTOHA; ipsi B

5

Ne sine accusatore legitimo¹ quispiam condempnetur cp. xi²

Dignum est ut uita innocentis nulla maculetur pernicie³ accusatoris. Ideo quisquis a quolibet criminatur⁴ non ante accusatus supplicio detur quam accusator presentetur⁵ atque legum⁶ et canonum sententia exquiratur. Quod si indigna ad accusandum persona inuenitur ad eius⁷ accusationem non iudicetur.

C. Toledo VI c 11; H 378-9; M 491; +C 3 q 9 c 9

¹ acc. leg. CLRWNBZTOA; accusatione legitima D

² xi CRWNPZTOHA; *om.* D; v B

³ *corr. fr.* -cio O

⁴ -in- ss T

⁵ *corr. fr.* -entur Z

⁶ legum CNBZJTO²HQ; leguntur OA

⁷ ieius N

A2. XXXIX ¹DE CONCILIO TOLETANO OCTAVO²

- i. De languoris euentu ministrantium clericorum
- ii. De exactione³ ecclesiarum Gallitie⁴ prouincie

¹ *title and capitulatio om.* ZJTOHQA; *in* CLRXSWNDMBP

² De concilio Toletano octauo CLRSWP; *om.* NDM; De conc. Tol. incipiunt capitula B

³ exactione C²LRWB; actione CXSNDMP

⁴ Gallitie CLXSWND²MP; Gallatie R; Gallice D; Galatie B

1

Incipit¹ de concilio Toletano octauo. De languoris² euentu ministrantium clericorum cap. i

Nichil contra ordinis statutum³ temeritatis ausu presumatur, neque illa que summa ueneratione⁴ censentur⁵ uel minimo presumptionis⁶ tantum soluantur, cum ad⁷ hoc⁸ tantum fieri iussa sunt ne interrupta noscantur⁹ ne languoris prouentu¹⁰ robore salutis natura priuetur. Non ergo solum fragi [118rb] litati consulitur humane sed etiam sacris mysteriorum Dei¹¹ prouidetur sollicitudine. Censuimus igitur conuenire ut cum a sacerdotibus missarum tempore sacra¹² mysteria consecrantur si egritudinis accidat cuilibet euentus quo ceptum¹³ nequeat consecrationis¹⁴ explere mysterium sit liberum episcopo uel presbitero alteri consecrationem exequi officii cepti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis competit quam aut incipientis aut subsequenti completa benedictione sacerdotis. Quia nec perfecta uideri possunt nisi perfectionis ordine compleantur. Cum enim simus omnes¹⁵ unum in Christo nichil contrarium diuersitas format ubi efficaciam¹⁶ prosperitatis unitas¹⁷ fidei representat. Quod etiam consultum cuncti ordinis clerici indiuiduum sibi esse¹⁸ non ambigant sed ut premissum est precedentibus libenter¹⁹ alii pro complemento succedant. Nec tamen quod natura languoris²⁰ causa consulitur in presumptionis perniciem conuertatur. Nullus post cibum potumque quamlibet minimum sumptum²¹ missas²² facere²³, nullus absque patenti prouentu molestie minister uel sacerdos cum ceperit imperfecta officia presumat omnino relinquere. Si quis hec temerarie presumpserit excommunicationis sententiam sustinebit.

C. Toledo VII c 2; H 381-2; M 496-7; ID 2.124 as BD 3.70; +C 7 q 1 c 16

¹ Incipit CLRSDB; *om.* NZJTOHA

² -oris CRNPZTOHA; -oribus B

³ statutum CNBZTO²HQ; statum OA

⁴ -ne- ss C

⁵ -entur CDBZTOA; -etur N

⁶ ausu *add.* ND, *om.* CRBPZTOHA

⁷ ad CNBZTO²HQ; ab OA

⁸ hoc CNBJTOHQA; huc Z

⁹ *corr. fr.* noscuntur HA

¹⁰ prouentu CNBZTOHQ; pro euentu A

¹¹ Dei CNBZTO²HQ; *om.* OA

¹² tempo *add. and canc.* O

¹³ ceptum CNBJTOHQA; conceptum Z

¹⁴ *corr. fr.* -es O

¹⁵ omnes CNBZTOH; *om.* A

¹⁶ -ca- ss Z

¹⁷ *after corr.* O

¹⁸ sibi esse CNBP; esse sibi ZTOHA

¹⁹ *in mg.* O

²⁰ lang- CNBZTOQA; long- H

²¹ sumptum LRXSWNBPZTOQA; sr'tum C; sc'ptum H

²² *corr. to* missam B²

²³ facere CDBZTOHA; facem N

2

De exactione¹ ecclesiarum Gallitie prouincie cp. iiii²

Inter cetera denique que³ communi consensu⁴ nos conferre competenter oportuit querimonias etiam parroechialium presbiterorum Gallitie prouincie sollertissime

¹ exactione C²L²R²WBZTOHA; actione CRXSNDMP; eactione L

² iiii CRSWPZTOHA; ii NB; *om.* DM

discernere docuit quas contra pontificum suorum rapacitates necessitas ut comperimus tandem compulit in publicum⁵ examen⁶ deferri. Hii enim pontifices ut euidentis inquisitio patefecit indiscreto moderamine parroechitanas ecclesias pregrauantes dum in exactionibus superfluis frequenter [118va] existunt, pene usque ad exinanitionem⁷ extreme uirtutis quasdam basylicas perduxisse probantur. Ne ergo fiat de cetero quod constat hactenus inordinate presumpsum non amplius quam duos solidos unusquisque episcoporum priuate prouincie per singulas dyoceses uel basylicas iuxta synodum Bracarensem⁸ annua illatione sibi expectet inferri, monasteriorum tamen basylicis ab hac solutionis expensione seiunctis⁹. Cum uero episcopus dyocesim¹⁰ uisitat nulli pre multitudine onerosus existat, nec unquam quinquagenarium numerum euectionis excedat, aut amplius quam una die per unamquamque¹¹ basylicam remorandi licentiam habeat. Quicumque uero¹² pontificum eorumdem aliter quam decreuimus agendum presumpserit correptioni¹³ procul dubio canonum subiacebit tanquam constitutionum synodaliu transgressor et priscorum patrum edictorum¹⁴ corruptor. *C. Toledo VII c 4; H 382a-b; M 497; ID 3.132 from Non amplius; +C 10 q 3 c 8*

³ que CNBZJHQ; *om.* TOA

⁴ con- *ss* C

⁵ comp. in pub. CNPZTOHA; in pub. comp. B

⁶ *after corr.* O

⁷ exinanitionem CRNPZTHOA²; examinationem B; exinantionem A

⁸ -ensem CRNBZ; -ense J?TOHA

⁹ -s *ss* H

¹⁰ -im CNBPO; -em ZTO²HA

¹¹ -quaque Z

¹² uero RNDBPZTOHA; ergo CLW; *om.* S

¹³ -ioni LRWDMBP?ZTOHA; -ione CSN

¹⁴ edictorum CRWNB?; edicta ZTO(*after corr.*)GHA

A2. ¹XL EX CONCILIO AVRELIANENSI²

- ³i. Non licere cuiquam absque episcopi permissu res ecclesie alienare
- ii. De clericis qui documenta ecclesie supprimere presumpserint⁴
- iii. De coniuuratione clericorum
- iiii. Iudeos a cena Domini usque in⁵ Pascha inter Christianos procedere non debere

¹ *whole section after A2.43 S; here in all other copies*

² Ex (De L) - Aur. CLRXSWDDBP; *om.* NMZJTOHQ; incipiunt capitula *add.* B

³ *capitulatio in* CLRXSNDMPBVP; *om.* ZJTOHQ

⁴ -erint CLRSWMB; -erit XND

⁵ in CLRWDMBP; ad V

1

Ex concilio Aurelianensi¹. Non licere cuiquam absque episcopi permissu res ecclesie alienare² cp. xii³

Abbatibus⁴ presbiteris aliisque ministris de rebus ecclesiasticis uel sacro ministerio deditis alienare uel obligare absque permissu et subscriptione episcopi nichil liceat.

¹ Ex - Aur. *om.* DM; episcopo *add.* H

² Non - alienare CLSWNDMPBVP; *om.* TZOGHQ

³ xii CLRXSNVPZTOHQ²A; ii W; *om.* DM; primo B; xiiii Q

⁴ et *add.* P, *om.* CLRWDMBZTOHA

Quod qui presumpserit degradetur communione concessa. Et quod temere alienatum est ordinatione episcopi reuocetur.

C. Orleans (538) ed. de Clercq (CCL 148A.124) c 26; H 395a; C 12 q 2 c 41

2

De clericis qui documenta ecclesie suppresserint¹ cp. xiii²

Si quis uero de clericis documenta quibus ecclesie³ professio firmatur aut suppr [118vb] imere aut negare aut euertere aut fortasse tradere dampnabili et punienda obstinatione presumpserit quicquid pro absentia⁴ documentorum dampni ecclesie illatum est de propriis facultatibus reddat.

H 395a; C 12 q 2 c 40

¹ De - presumpserint CLRSWNDBMBVP; om. TZOGHQA

² xiii LRSNVPZTOH; xiii W; om. DMA; ii B; ? C

³ quibus eccl. CLRWNPZTOHA; eccl. quibus B

⁴ absentia CLRWNPZTOHA; abstinentia B

3¹

De coniuratione clericorum² cp. xxii³

Si qui⁴ clericorum ut nuper multis in locis per⁵ superbiam diabolo instigante actum fuisse perpatuit rebelli auctoritate se in unum coniuratione intercedente⁶ collegerint aut sacramenta inter se data aut cartulam conscriptam fuisse patuerit, nullis excusationibus presumptio labetur⁷, sed res detecta cum in synodum uentum fuerit in presumptoribus iuxta personam et ordinum qualitatem a pontificibus qui tunc in unum collecti fuerint uindicetur. Quia sicut caritas ex preceptis diuinis corde non cartule conscriptione est uel coniurationis exhibenda, ita que supra sacras admittuntur scripturas auctoritate et distictione⁸ pontificali sunt⁹ reprimenda.

C. Orleans (538) ed. de Clercq (CCL 148A.123) c 24; H 395b; +C 11 q 1 c 25

¹ as cap.3 CLRXSWNDBMBVP; as cap.5 ZJTOGHQA

² De - clericorum cp. CLRDNB; Ex concilio Aurelianensi ZTOGHA

³ xxii CLRXSNVPZTOHA; om. WDM; ii B

⁴ qui CLRXNDP; quis SWBTZOGHQA

⁵ per CLRSNDP; om. ZTOGHQA

⁶ intercedente CLRNDPZTOHA; interdiciente B; intercedenti P²

⁷ labetur CLNDBZTOHQ; habetur A

⁸ -ione CNDBZTOQA; -iore H

⁹ decreta add. and canc. M

4¹

Iudeos a cena Domini usque in² Pascha³ inter Christianos procedere non debere⁴ cp. xxxii⁵

Quia Deo propitio sub catholicorum regum dominatione⁶ consistimus Iudei a cena Domini usque in secunda sabbati in Pascha, hoc est in ipso quadriduo procedere inter Christianos atque catholicis⁷ populis se ullo loco uel quacumque occasione miscere⁸ non⁹ presumant.

¹ as c 4 CLRXSWNDBMBVP; as c 7 ZJTOGHQA

² in CRSWNB; ad L

³ in Pascha ss R

⁴ Iudeos - debere cp. CLRSWNDBMBVP; Ex concilio Aurelianensi TOGHA

⁵ xxxii CLRSVPZTOHA; xxxiii X; om. WMD; xxii N; iii B

⁶ ddom- A

⁷ coth- B

C. Orleans (538) ed. de Clercq (CCL 148A.126) c 33; H 396a

⁸ *corr. fr.* misere A

⁹ *add.* B²

5¹

Ex concilio Epaunensi². De his qui alea ludunt³ cp. i⁴

Si quis fidelis⁵ alea luserit annis binis placuit eum abstineri. Quod si emendatus cessauerit post annum poterit communioni⁶ reconciliari. Si denuo id facere uoluerit post decem annos acta legitima penitentia communioni⁷ societur.

H 395a

¹ *om.* B; *as c 5* CRXSNDMVP; *as c 3* ZJTOGHQA

² Epaunensi CRXSDZTOHA; Expaunensi L?; Spaunensi N; paunensi P

³ De - ludunt CLRSWNVP; *om.* DMZTOGHQA

⁴ *i om.* W

⁵ -lis *ss* P

⁶ -ioni CLRSWNDP; -ione ZTOGHA

⁷ -ioni CLRSWNDP; -ione ZTOGHA

6¹

Ex concilio Eliberritano². De his qui uenationi³ student⁴ cp.lxxiii⁵

Episcopis presbiteris atque dyaconibus canes ad uenandum et accipitres habere non liceat. Quod si quis talium personarum hac fuerit uoluntate detectus si episcopus est tribus mensibus se a communione⁶ suspendat, presbiter duobus mensibus abstineat, diaconus uno mense a communi officio et a⁷ communione cessabit⁸.

C. Epaone (517) ed. de Clercq c 4 (CCL 148.25), cf C. Agde c 55; H 395b; ID 5.366 (Agde), 6.288 (Meaux as BD 2.213), 13.30 (Agde); IP 3.167; +D 34 c 2 (Pala. var. as Epaone)

¹ *as c 6* CLRXSNDMVP; *as c 5* B; *as c 4* ZJTOGHQA

² Eliberritano LRBZTOHA; Elibertano CXSD; Elebritanno W; Slibertano N

³ -ione N

⁴ De - student CLRSWNBVP; *om.* MDZTOHA

⁵ lxxiii CLRXSNDVPZTHA; *om.* WDM; lxxiiii V; lxxii G

⁶ se a communione RXSNDPZTOHA; a communione se CL; communione se W

⁷ a CLRSWNDMBP; *om.* ZTOGHA

⁸ suspendat, presbiter - communione suspendat *in mg.* M

7¹

Ex concilio Vrbenense. De Iudeis utriusque sexus ne coniugio iungantur² cp. vi

Si quis Iudaice prauitati coniugali³ societate iungitur siue Christiana Iudeo⁴ siue Iudea Christiano⁵ mulier carnali consortio misceatur, quicumque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur a Christiano cetu atque conuiuio et a communione ecclesie protinus segregetur.

C. Clermont (535) ed. de Clercq (CCL 148.106-7) c 6; H 396a; +C 28 q 1 c 17 as here

¹ *as c 7* CLRXSNDMPV; *as c 6* BTZJOGHQA

² Ex concilio Vrbenense. De - iungantur CXSWN; Ex - Vrb. Vtriusque - iungantur L; De - iungantur. Ex - Vrb. RBVP; Ex - Vrb. DMZTOGHA

³ prauitate coniugale P?

⁴ Christ. Iud. RXND(*corr. fr. -ano*)MBPZTOGH; Iud. Christ. CLW(siue Iud. Chr. *ss*)S

⁵ coniugali societate - Christiano *om.* A

A2. XLI ¹DE CONCILIO TOLETANO NONO²

- i. Quod de conquisitis rebus inter ecclesiam et sacerdotis³ heredes equa diuisio fiat
- ii. Si episcopus monasterium facit uel parrochitanam ecclesiam ditet quantam partem de rebus ecclesie ibidem conferat
- iii. Vt episcopus terciam partem ecclesiasticarum rerum partem⁴ tam sibi quam cui elegerit conferat
- iiii. De dampnatione filiorum qui ex sacerdotibus et ministris geniti comprobantur
- v. Quod seruilibus clericis dare debeant episcopi libertatem
- ⁵vi. De obsequio et disciplina libertorum ecclesie

¹ *title and capitulatio om.* ZJTOGHQA; *in* CLRXSWNDMBP

² De conc. Tol. nono CLRWDMB; Capitula de conc. Tol. nono S; *om.* N; De conc. Tol. P. incipiunt capitula de conc. Tol. nono B

³ -otis LRXSWNB; -otes DM; ? C

⁴ terc. partem eccl. rerum partem CL; terc. eccl. rerum partem RWP; terc. partem eccl. partem X; terc. partem eccl. SND; eccl. rerum terc. partem B

⁵ *Whole title om.* DM

1

Incipit¹ de concilio Toletano nono. Quod de² conquisitis rebus³ inter ecclesiam et sacerdotis⁴ heredes equa diuisio fiat cp. iiii⁵

Sacerdotes uel quicumque⁶ illi sunt quibus ecclesiasticarum rerum commissa est cura⁷ quecumque administrationis sue tempore emerint si de rebus propriis uel uile uel carum⁸ habuerint ad ecclesie nomen cui presunt cartarum conficere instrumenta procurent. Non enim iustum est⁹ ut ecclesia quem suscepit externum¹⁰ efficiat in alieno diuitem et in suo retineat fraudatorem. Hii uero qui suarum rerum nos [119rb] cuntur habere compendium ex omni re quam post ordinationis sue diem¹¹ uisi sunt conquisisse¹² siue nulla siue aliqua sint instrumenta confecta compensata tam iuris¹³ sui quam ecclesiasticarum¹⁴ rerum¹⁵ habitatione si se utriusque rei quantitas exequauerit inter ecclesiam et decedentes¹⁶ heredes equo iure conquisitio pertinebit. Si autem quelibet pars maiori cumulo sui iuris excreuerit¹⁷, maiorem etiam portionem in diuisione percipiet. Quicumque uero de predictis sacerdotibus uel ministris pro sui utilitate¹⁸ atque amicitia uel prestatione aut quocumque modo aut per scripture seriem

¹ Incipit CRWDBZTOHA; *om.* N

² de CNBZTOH; *om.* A

³ *ss* H

⁴ -otis CRBZTOHA; -otes N

⁵ iiii CRNPZTOHA; *om.* WDM; i B

⁶ quicumque CRNB; quique ZTOHA

⁷ commissa est cura CRWNB; cura commissa est ZTOHA

⁸ carum CRNB; parum ZTOHA

⁹ iustum est CRNB; *om.* ZTOHA

¹⁰ eternum A

¹¹ *ss* O

¹² conques- Z

¹³ iuris CNBZTOH; iuri A

¹⁴ ecclesiastica P; quam eccles. *over erasure* Z

¹⁵ rerum CNPZTOHA; *om.* B

¹⁶ decedentes LRXSDBPZJ²H; decedentis C; decentes WNJ; dedecentes TQO; dedetentes A

¹⁷ excreuerit CNBZ(*after corr.*)TOH; exercuerit A

¹⁸ -ate CNBJTOHQA; -ati Z

aliquid¹⁹ meruerint a quolibet percipere, in rebus ecclesiasticis non poterit numerari. Sed quod exinde uoluerint facere in²⁰ ipsorum uoluntatis²¹ arbitrio subiacebit. Quod si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, ecclesia hoc sibi cui profuit uel minister extitit²² imperpetuum uendicabit.

C. Toledo IX c 4; H 398a-b; M 523; ID 3.169 to fraudatorem; C 12 q 3 c 2 from Quicumque de sacerdotibus uel ministris - end; C 12 q 4 c 1 (Sacerdotes to conquisitio pertinebit, of which much was a later addn)

¹⁹ -quid LRSWNPZTOHA; -quod CX

²⁰ erased N

²¹ corr. fr. -tes Z

²² uel min. ext. in mg. B

2

Si episcopus monasterium facit uel¹ parrochitanam ecclesiam ditet, quantam partem² de rebus ecclesie³ ibidem conferat cp. v⁴

Bone rei dare consultum et presentis habetur uite subsidium et eterne⁵ remunerationis expectare cernitur premium. Quisquis itaque episcoporum in parrochia sua monasterium construere⁶ forte uoluerit et hoc ex rebus ecclesie cui presidet ditare decreuerit⁷ non amplius ibidem quam⁸ quinquagesimam partem dare debet. Vt hac temperamenti equitate seruata et cui tribuit competens subsidium conferat, et cui tollit dampna grauia non infligat. Ecclesiam uero que⁹ monasticis non informabitur regulis, aut quam¹⁰ pro suis magnificare uoluerit sepulturis non amplius quam centesimam partem census ecclesie cui presidet [119va] ibidem conferre licebit. Ea tamen cautela seruata ut unam tantummodo que placuerit ex his duabus remunerationem assumat.

C. Toledo IX c 5; H 398b; M 523; ID 3.170; +C 12 q 2 c 74

¹ uel CNBZJTOHQA; quod W

² quantam (quanta X) partem CRXSWDPZJTOHQ; quinquagesimam partem L; quintam partem NA; partem quinquagesimam B

³ de rebus eccl. CLRDBZTOHA; om. N

⁴ v CLRWNPZTOHA; om. DM; ii B

⁵ eterne CNBZTOHQ; om. A

⁶ constuere A

⁷ decreuerit CNPZTOHA; uoluerit (uel decreuerit ss) B

⁸ pro add. A, om. CRNBZTOHQ

⁹ ss O

¹⁰ quam RNBZTOHQ; om. A; ? C

3

Vt episcopus terciam ecclesiasticarum rerum partem tam sibi quam cui elegerit conferat cp. vi¹

Cum preteritis sanctionibus² notissimum habeatur que de rebus parrochialium pars episcopo conferatur, oportune tamen duximus³ decernendum ut episcopus terciam quam de rebus eisdem sanctione⁴ pariter sibi⁵ debitam nouit aut ipsi ecclesie cuius res esse patebit aut alteri ecclesie cui elegit conferre decreuerit, et licitum maneat et irruocabile robur eius sententia ferat.

¹ vi CRWNPZTOHA; om. DM; ii B

² -bus ss T

³ dux- LRSWD²BPZTOHA; dix- CXND

⁴ -ione CLRWBZTOHA; -ionem XND

⁵ ss Z

C. Toledo IX c 6; H 398b; M 523; ID 3.171; C 12 q 3 c 4 (beg. Episcopus si tertiam partem)

4

De dampnatione filiorum qui ex sacerdotibus et ministris geniti comprobantur cp. x¹

Cum² multe super innocentiam³ ordinis⁴ clericorum hactenus emanauerint⁵ sententiae⁶ patrum et nullatenus ipsorum formari quiuerit correptio⁷ morum usque adeo sententiam iudicantium protraxere commissa culparum⁸, ut non tantum ferretur ultio in auctoribus⁹ scelerum, uerum et¹⁰ in progenie¹¹ dampnatorum. Ideoque quilibet ab episcopo usque ad subdiaconum deinceps uel ex ancille uel ex ingenue¹² detestando conubio in honore constituti filios procrearint¹³ illi quidem ex quibus geniti probabuntur canonica censura dampnentur. Proles autem alienata¹⁴ pollutione non solum¹⁵ parentum hereditatem usquam¹⁶ accipiet¹⁷, sed etiam in seruitutem eius ecclesie de cuius sacerdotis¹⁸ uel ministri ignominia nati sunt iure perhenni manebunt.

C. Toledo IX c 10; H 399a; M 524; ID 6.425; C 15 q 8 c 3

¹ x CRWNPTOHA; om. DM; iiii B

² Dum M

³ innocentiam CLRSWBP; incontinentium N; incontinentiam DZJTOHQA

⁴ -inis CRDBZTOHA; -ines N

⁵ after corr. O

⁶ in mg. after hactenus but marked for insertion after patrum Z

⁷ correptio CNBZTOHQ; om. A

⁸ et add. O, om. CNBZJTHA

⁹ altioribus A

¹⁰ etiam obscurely marked D

¹¹ -nie CBZTOHA; -niem ND

¹² corr. fr. -enie A

¹³ -arint CBZTOHA; -auerint ND

¹⁴ alienata CNBZTHA; aliena O

¹⁵ short erasure follows O

¹⁶ usquam RLXSWBPZTOHA; nusquam CND

¹⁷ short erasure follows O

¹⁸ -otis LXSWNDBPZTOQA; -oti H; ? C

5

Quod seruilibus clericis dare debeant episcopi libertatem¹ cap. xi²

Qui ex familiis ecclesie seruituri deuocantur in clerum ab episcopis suis libertatis necesse est ut percipiant donum. Et si honeste uite claruerint meritis tunc³ [119vb] demum maioribus fungantur officiis. Quos uero⁴ flagitii sordidauerit incorrigibilis noxa perpetua seruitus conditionis religet in catena⁵.

C. Toledo IX c 11; H 399a; M 524; ID 6.373; D 54 c 4

¹ dare deb. ep. lib. LRWNBZTOHA; ep. deb. dare licentiam D; ? C

² xi CLRWNPZTOHA; om. D; v B

³ tunc CRNPZTOHA; tum B

⁴ in add. and canc. Z

⁵ corr. to cathena O

6¹

De obsequio et disciplina libertorum ecclesie cp. xv²

Ecclesie liberti³ eorumque progenies⁴ eidem basylice de qua libertatis gratiam meruerunt obsequia prompta sinceraque parabunt⁵. Quia sicut hoc in obsequio pro

¹ om. DM

² xv CRWNPZTOHA; vi B

³ liberti CRSWNB; libertati ZTOHQA

possibilitate sui quod utiles ingenui⁶ dabunt ita quoque in emendatione culparum quod inutiles ingenui sustinebunt.

C. Toledo IX c 15; H 399b; M 525

⁴ corr. fr. -gentes H

⁵ sinceraque parabunt CNBZTOHQ; sincerabunt A

⁶ corr. fr. -uit O

A2. XLII ¹DE CONCILIO TOLETANO DECIMO²

- i. Ne monasteriis uel parroechiis episcopus consanguineos suos preferat causa consanguinitatis
- ³ii. Vt uidua professionem faciat scripto et uestem aptam religioni accipiat
- iii. Non esse auferendam uestem religiosam quam infans non reclamantibus parentibus accepit

¹ title and capitulatio om. ZJTOHQA; in CLRXSWNDMBP

² incipiunt capitula add. B, om. CLRWNDP

³ ii. Vt uidua - accipiat CLRXSWDMB; om. N

1

Incipit de concilio Toletano decimo¹. Ne monasteriis uel parroechiis episcopus consanguineos suos preferat causa consanguinitatis² cp. iii³

Decenter⁴ omnibus placet in presenti tale rescindere factum, et non esse de cetero faciendum. Nam quisque pontificum deinceps aut sanguine propinquis aut fauore personis quibuscumque deuinctis talia commendare lucra temptauerit⁵, et suum nefande presumptionis excidium et quod iussum fuerit deuocetur in irritum et qui ordinauerit annue excommunicationi subiaceat, que uero ablata⁶ fortasse fuerint ab eo qui tulit reddantur in duplum.

C. Toledo X c 3b; H 401a; M 528; +D 89 c 6

¹ Inc. - decimo CLRWNBZTOHA; om. D

² corr. fr. -neatatis O

³ iii C?LR SNPZTOHA; om. WDM; i B

⁴ Petenter A

⁵ temptauerit RNPZTOHA; contemptauerit B; ? C

⁶ ablata C?RNPZTOHA; oblata B

2¹

Vt uidua professionem faciat scripto et uestem aptam religioni² accipiat cp. iii³

Antiquis inconcusse permanentibus regulis hoc adicitur noue oraculo sanctionis, ut uidua que sancte religionis obtinere propositum uoluerit sacerdoti uel ministro ad quem aut ipsa uenerit aut quem ad se uenire contigerit scriptis [120ra] professionem⁴ faciat, a se aut signo aut subscriptione⁵ notatam, continentem se et religionis propositum uelle et hoc perhenniter inuiolate⁶ seruare. Tunc accepta a sacerdote uel ministro apta religionis huius ueste, seu lectulo quiescens siue quocumque in loco

¹ N places above, after 2.35

² -ioni CRNBTOH; -ionis A

³ iiiii LRSPTOHA; om. WNDM; ii B; ? C

⁴ -one N

⁵ -b- ss B

⁶ -ate CNPZTOHA; -ater B

consistens incunctanter⁷ utatur⁸, nec diuersi⁹ coloris aut diuerse partis eadem sit notabilis uestis sed religiosa et non suspecta.

C. Toledo X c 4 pt; H 401a-b; M 528-9; +C 20 q 1 c 16 from uidua que sancte

⁷ incunctanter CNBZJTHQA; inconstanter O

⁸ -atur CRSNB; -antur ZJTOHA

⁹ *corr. fr.* -ersis B

3

Non esse auferendam uestem religiosam quam infans non reclamantibus parentibus accepit cp. vi¹

Si in qualibet minori etate uel religionis tonsuram uel religioni debitam uestem in utroque sexu filiis aut unus² aut ambo³ parentes dederint certe aut nolentibus uel nescientibus se susceptam non mox uisam in filiis abdicauerint sed uel coram se⁴ uel coram episcopo, palamque in conuentu eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reuerti⁵ habitum ipsis filiis quandoque penitus non licebit⁶. Sed conuicti quod tonsuram aut religiosam uestem aliquando habuerint mox ad⁷ religionis cultum habitumque⁸ reuocentur, et sub strenua⁹ districtione huiusce¹⁰ obseruantie inseruire cogantur, parentibus sane¹¹ filios suos¹² religioni contradere non amplius quam usque ad decimum etatis eorum annum licentia poterit esse. Postea uero an¹³ cum uoluntate¹⁴ parentum an si¹⁵ sue deuotionis sit solitarium uotum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. Quisquis autem uel abolitione tonsure uel secularis uestis assumptione¹⁶ detectus fuerit attigisse transgressionem et excommunicationis¹⁷ censuram accipiat et religioni semper inhereat.

C. Toledo X c 6 pt; H 401-2; M 529-30; ID 7.27 var. as BD 8.1; IP 3.186 (sl. var.); C 20 q 2 c 1 as here

¹ vi CRSBPZTO?HA; *om.* D; iii B; accepit c. vi *om.* W

² aut unus CRWBZTOHA; *om.* XND

³ filiis aut unus aut ambo *in small cramped hand* C

⁴ susceptam non mox – coram se *om.* A

⁵ *in mg.* O

⁶ li- ss A

⁷ ad CDBZTOA; *om.* N

⁸ cultum habitumque CWNDPZTOHA; habitum cultumque B

⁹ -ren- ss O

¹⁰ huiusce CNZTOHA; huiuscemodi B; huius sancte P

¹¹ sane C?RNBZTOH; siue A

¹² suos CNBZTO²HQ; *om.* OA

¹³ an LRXSWNDB; hanc ZTOHA; ? C

¹⁴ cum uoluntate C?LRNDBTOH; uoluntatem A

¹⁵ an si LRXWBP; si (*later canc.*) S; an NDZTOHA; ? C

¹⁶ -s- ss A

¹⁷ -icationis CNBZTOH; -icatio A

A2. XLIII ¹DE CONCILIO TOLETANO VNDECIMO²

- i. Ne tumultu concilium agitetur
- ii. Vt in una prouincia³ diuersitas officiorum non teneatur

¹ *title and capitulatio om.* NZJTOHQA; *in* CLRXSWDBP

² capitula *add.* B, *om.* CLRWDP

³ *corr. fr.* -uic- B

- iii. Non debere⁴ sacerdotibus qualibet in ecclesia [120rb] famulis truncationes membrorum facere nec aliquid quod morte plectendum sit iudicare
- iiii. Ne quicquam premii pro diuinis sacramentis accipiatur
- v. Vt omnes pontifices rectoresque ecclesiarum tempore quo ordinandi sunt sub cautione promittant quam iustissime uiuere debeant
- vi. Vt hii qui Domino canunt atque sacrificant post se semper habeant adiutoria constituta

⁴ debere RXSDBP; licere CLS²W

1

Incipit¹ de concilio Toletano undecimo. Ne tumultu concilium agitetur² cp. i³

In loco benedictionis censedentes Domini sacerdotes nullis debent aut indiscretis uocibus perstreperere⁴ aut quibuslibet tumultibus perturbari, nullis etiam uanis fabulis uel risibus agi, et quod est deterius obstinatis disceptationibus⁵ tumultuosas uoces effundere. Si quis enim, ut apostolus ait, putat se religiosum esse non refrenans linguam suam sed seducens cor suum, huius uana est religio. Cultum enim suum iusticia⁶ perdit, quando silentia iudicii⁷ obstrepentium turbo confundit, dicente propheta, Erit⁸ cultus iusticie silentium, Debet ergo quicquid aut considantium consultationibus agitur aut accusantium⁹ parte proponitur sic mitissima uerborum relatione proferri ut nec contentiosis uocibus sensus audientium turbent nec iudicum¹⁰ uigorem de tumultu eneruent¹¹. Quicumque ergo in conuentu concilii hec que premissa¹² sunt uiolanda¹³ crediderit et contra hec interdicta aut tumultu aut contumeliis uel risibus concilium perturbauerit¹⁴ iuxta diuine legis edictum qua precipitur¹⁵, Eice derisorem et exhibit cum eo iurgium¹⁶ cum omni dedecore de consessione¹⁷ abstractus a communi cetu secedat, et trium dierum excommunicationis sententiam¹⁸ perferat.

C. Toledo XI c 1; H 407b; M 541; ID 4.245; +C 5 q 4 c 3

¹ Incipit CLRSWDBPZJTOA; *om.* NHQ

² agitetur CRNBZJTOHQ (Ne - ag. *in mg.* ZJ); agitur A

³ cp. i *om.* DM

⁴ perstrepe A

⁵ *corr. fr.* dec- B

⁶ -icia CNPJTOHA; -iciam B?Z

⁷ -icii CNBJTOHQ; -icia Z

⁸ Erit CNPZTOHA; Et B

⁹ accusantium CNBZTOHQ; excusantium A

¹⁰ iudicum CNBZTOHQ; iudicium A

¹¹ -ent CNZTOHA; -etur BP

¹² pre- CNBH; pro- TZJOQA

¹³ uiolanda CLRWNBP?; uiolenta ZJTOHQ; uolenta A

¹⁴ perturbauerit RXSWNDBP²ZJOHA; turbauerit CLT; conturbauerit P

¹⁵ qua precipitur LRXSWNDBP; quo precipitur C; que precipitur Z; que precipit TOHQ

¹⁶ *corr. fr.* uirginum O

¹⁷ consessione CRB²PZTOHQ; confessione LX²SWNDA; fessione X; consione B

¹⁸ -tiam CNB?JTOHA; -tia Z

2¹

Vt in una prouincia diuersitas officiorum non teneatur cp. iii²

¹ *om.* DM

² iii CRWNPZTOHA; ii B

De his qui contra apostoli uoluntatem³ [120va] circumferuntur omni⁴ uento doctrine, placuit hoc sancto concilio ut metropolitanae sedis auctoritate coacti uniuscuiusque prouincie ciues rectoresque ecclesiarum⁵ unum eundemque in psallendo teneant modum quem in⁶ metropolitana sede cognouerint⁷ institutum⁸, nec aliqua diuersitate cuiusque⁹ ordinis uel officii a metropolitana se patiantur sede disiungi. Sic enim iustum est ut inde unusquisque sumat regulas magisterii unde honoris consecrationem accipit, ut iuxta maiorum decreta sedes¹⁰ que uniuscuiusque¹¹ sacerdotalis dignitatis est mater¹² sit ecclesiastice magistra rationis. Abbatibus sane indultis officiis que iuxta uoluntatem sui episcopi regulariter illis implenda sunt cetera officia publica, id est uesperam, matutinum siue missam aliter quam in principali¹³ ecclesia celebrari¹⁴ non liceat. Quisquis autem horum decretorum uiolator extiterit sex mensibus communionem priuatus¹⁵ apud metropolitanum sub penitentiae censura maneat¹⁶ corrigendus, quatinus¹⁷ apud illum et preterite transgressionis¹⁸ culpam lacrimis diluat, et necessariam officiorum doctrinam studiose¹⁹ addiscat. Sub ista²⁰ ergo²¹ regula discipline non solum metropolitanus totius sue prouincie pontifices uel sacerdotes astringat, sed etiam ceteri episcopi subiectos sibi ecclesiarum rectores²² obtemperare institutionibus cogant.

C. Toledo XI c 3; H 408a; M 541-2; +D 12 c 13

³ uoluntatem CRBZTOHA; preceptum N

⁴ omni CRBZTOHA; cum N

⁵ in *add* ZTOHA, *om.* CRNB

⁶ *ss* H

⁷ -erint CNBA; -erit ZJTOH; nouerint Q

⁸ -tu- *ss* O

⁹ *corr. fr.* cuius N

¹⁰ *corr. fr.* sedis O

¹¹ uniuscuiusque CNBP; unicuique ZTOHA

¹² dign. est mater CRNBZ; mater est dign. TOHA

¹³ -ali CNBJTOHA; -alibus Z

¹⁴ -ari CLXSN; -are RBPZTOHA

¹⁵ -tus CRNBZJOHA; -tis T

¹⁶ maneat CRNB; permaneat ZTOHA

¹⁷ quatinus CNB; qualiter TOHA

¹⁸ *corr. fr.* -gess- O

¹⁹ studiose CNPZTOHA; studio B

²⁰ *ss* O

²¹ ergo LRXSNBPZTOHA; *om.* C

²² rectores CLRBTZTOHA; *om.* N

3

Non licere¹ sacerdotibus qualibet in ecclesia famulis² truncationes membrorum facere nec aliquid³ quod morte plectendum⁴ sit iudicare cp. vi⁵

His a quibus Domini sacramenta tractanda sunt iudicium sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talibus excessibus prohibendum est, ne indiscrete presumptionis motibus [120vb] agitati aut quod morte plectendum est sententia propria iudicare⁶ presumant, aut truncationes quibuslibet⁷ personis aut per se inferant aut inferendas

¹ licere CRNB; debere DZTOHA

² famulis CND(-m- *ss*)BZTOH; *om.* Q; famulantes A

³ quicquid D

⁴ plectendum CRDBZTOHA; pun' N

⁵ vi CLRPZTOHQ; *om.* NDA; iii B

⁶ non *add.* HQA, *om.* CRNBZJTO

⁷ quibuslibet CNBZJTO; quibus HA

precipiant. Quod si quisquam horum immemor preceptorum aut in⁸ ecclesie sue familiis aut in quibuslibet⁹ personis tale aliquid fecerit et concessi ordinis honore priuatus et loco sub perpetuo dampnationis teneatur religatus¹⁰ ergastulo. Cui tamen communitio¹¹ exeunti ex hac uita non neganda est, propter Domini misericordiam qui non uult peccatoris mortem sed ut conuertatur et uiuat.

C. Toledo XI c 6; H 409a-b; M 544; ID 5.315 as BD 1.201; C 23 q 8 c 30

⁸ aut in *in mg.* C

⁹ quibuslibet CRNBZJTO; cuiuslibet HQA

¹⁰ -atus CNBZTOHQ(rel. ten.); -atur A

¹¹ -o *ss* H

4

Ne quicquam premii pro diuinis¹ sacramentis accipiatur cp. viii²

Quicquid inuisibilis gratie consolatione tribuitur, nunquam questibus³ uel quibuslibet premiis uenundari penitus debet, dicente Domino, Quod gratis accepistis, gratis date. Et ideo quicumque deinceps in⁴ ecclesiastico ordine constitutus aut pro baptizandis consignandisque fidelibus⁵ chrismate⁶, uel promotionibus⁷ graduum precia quelibet uel premia nisi uoluntarie oblata pro huiusmodi ambitione susceperit equidem si sciente⁸ loci episcopo tale quicquam a subditis perpetratur idem episcopus duobus mensibus excommunicationi subiaceat pro eo quod in scientia mala contexit, et correptionem necessariam non acquisiuit. Sin⁹ autem suorum quispiam¹⁰ eodem¹¹ nesciente quodcumque de supradictis capitulis accipiendum sibi esse crediderit, si presbiter est trium mensium excommunicatione plectatur¹², si¹³ dyaconus quatuor,¹⁴ subdiaconus uero uel¹⁵ clericus his cupiditatibus seruiens et competenti pena et debita excommunicatione plectendus est.

C. Toledo XI c 8; H 409b; M 544-5; ID 5.126; +C 1 q 1 c 101

¹ pro diuinis CNBJTOHQ; diuinis *ss* Z

² viii CRNPZTOH; *om.* DA; iiii B

³ nunquam questibus CLRNDDBP; nunquam questa (*ss* T) ZJTO; non questa HQA

⁴ -ceps in *ss* O

⁵ fidelibus CNPZTOHA; fidebus B

⁶ -ate CNBP; -atos ZTOHA

⁷ -ionibus CNBZTOQA; -ionis H

⁸ sciente CRNB; scienti ZTHQA; O *obscurely corr.*

⁹ *corr. fr.* Si B

¹⁰ quispiam suorum *marked for reversal* H

¹¹ eodem CNPZTOHA; eadem B

¹² plet- O

¹³ si CBZTOA; *om.* ND

¹⁴ si *add.* B, *om.* CNDPZTOHA

¹⁵ uero uel CNPZTOHQ²; uel B; uero QA

5

Vt omnes pontifices rectoresque¹ ecclesiarum tempore quo ordinandi sunt² sub cautione promittant quam iustissime uiuere debeant³ cp. x⁴

Quamquam omnes qui sacris mancipantur⁵ [121ra] ordinibus canonicis⁶ regulis⁷ teneantur astricti, expedibile tamen est ut promissionis sue uota sub cautione

¹ -que *ss* O

² *ss* O

³ uiuere (*corr. fr.* ueu- O) debeant CDBZTOHA; uiuant N

⁴ x CNZTHA; *om.* DPO?; v B

⁵ -antur CNBZTOH; -iantur A

spondeant quos ad promotionis gradus ecclesiastica probat disciplina. Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur⁸ quam⁹ quod generali exsponione¹⁰ concluditur. Et ideo placuit huic sancto concilio ut unusquisque qui ad¹¹ ecclesiasticos gradus est accessurus non ante honoris consecrationem accipiat quam placiti sui innotatione promittat ut fidem catholicam sincera cordis deuotione custodiens iuste et pie uiuere debeat et in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem atque obsequii reuerentiam preminenti sibi unusquisque dependat, iuxta illud pape Leonis edictum, Qui se scit aliquibus esse prepositum non moleste ferat aliquem sibi esse prelatum, sed obedientiam quam exigit etiam ipse¹² dependat. Pena tamen iuxta¹³ ecclesiastice consuetudinis morem et placitis talium inserenda et ab his qui transgressores fuerint persoluenda est¹⁴.

C. Toledo XI c 10; H 410a; M 545-6; +D 23 c 6

⁶ corr. fr. canocis X

⁷ corr. fr. regularis to regula O

⁸ corr. fr. -entur H

⁹ ss T

¹⁰ exsponione CNPZTOHA (corr. fr. exp-); expositione B

¹¹ ad CNPZTOHA; om. B

¹² ips N

¹³ corr. fr. iusta B

¹⁴ L [fo. 119] has here: De superbis ecclesie - reuocentur cap. viii. Octaua discussione - obedire subiecti (i.e. 2.49.4 below), with mg. note: Hinc ad primum signum reuereere a ii^o huc reuersurus signo, and resumes c 6 at fo. 105v

6

Vt hii qui Domino canunt atque sacrificant post se semper habeant adiutoria constituta cp. xiiii¹

Vt illud diuini oraculi mente² singuli precauentes quo scribitur. Ve soli quia cum ceciderit non habet subleuantem³, summopere uerendum nobis est et cauendum ne horis⁴ illis atque temporibus quibus Domino psallitur uel sacrificatur unicuique diuinis singulariter officii insistenti pernicioza passio uel corporis quelibet⁵ ualitudo occurrat⁶ que aut corpus subito obrui⁷ faciat aut mentem⁸ alienatione uel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo ausibus precauentes necessarium duximus instituere ut ubi temporis uel loci siue cleri copia suffragatur, habeat quisquis ille [121rb] canens⁹ Deo atque sacrificans post se uicini¹⁰ solaminis adiutorem, ut si aliquo casu ille qui officia impleturus accedit turbatus fuerit uel ad terram elisus a tergo semper habeat qui eius uicem exequatur intrepidus.

C. Toledo XI c 14; H 411a; M 547; ID 2.126 var. as BD 3.73; +C 7 q 1 c 15 nearer here; De cons. D 1 c 58 as BD

¹ xiiii CLWNPTOHA; om. D; vi B

² mente CRWNDB; monentes ZTOHA

³ se add. B, om. CRWNPTOHA

⁴ corr. fr. hos B, from honoris O

⁵ corr. fr. quol- O

⁶ corr. fr. -ant O

⁷ obrui CNDB; subrui ZTOHA

⁸ mentem CRBZTOA; mente ND

⁹ canens CNDBZJTOQ; cauens HA

¹⁰ corr. fr. -inii O

A2. XLIV ¹DE CONCILIO TOLETANO XII²

¹ heading and capitulatio om. NZJTOHQA; in CLRSWDMBP

- i. De quorundam consuetudine sacerdotum fedissima qui oblatis Deo sacrificiis non communicant
 ii. De his qui uxores suas diuortio³ intercedente relinquunt
 iii. De his qui ad ecclesiam confugium fecerint⁴

² primo L (see note to 2.34.15 above)

³ corr. fr. deu- B

⁴ conf. fecerint CXSDM; confugiunt L; conf. faciunt RWBP

1

Incipit¹ de concilio Toletano XII². De quorundam consuetudine sacerdotum fedissima³, qui oblatis Deo sacrificiis non communicant cp. v⁴

Relatum⁵ nobis est⁶ quosdam de sacerdotibus non tot⁷ uicibus⁸ communionis sancte gratiam sumere quot⁹ sacrificia in uno¹⁰ die uidentur offerre. Sed in uno die si plurima per se Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus a communione suspendunt, et in sola tantum extremi sacrificii oblatione communionis sancte gratiam sumunt¹¹. quasi non sit totiens illis uero¹² et singulari sacrificio¹³ participandum quotiens corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi immolatio facta constiterit¹⁴. Nam ecce apostolus dicit, Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Certum est quod hii qui sacrificantes non edunt rei sunt dominicis¹⁵ sacramentis. Quicumque ergo¹⁶ sacerdotum deinceps diuino altario sacrificium oblaturus accesserit¹⁷, et se a communione suspenderit ab ipsa qua se indecenter priuabit gratia communionis anno uno repulsum se nouerit. Nam quale erit illud sacrificium cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergo modis omnibus¹⁸ tenendum ut quotienscumque sacrificans¹⁹ corpus et sanguinem Iesu Christi Domini nostri in altario immolat, totiens percep[121va] tionis corporis et sanguinis Christi participem se prebeat.

C. Toledo XII c 5; H 416a; M 556-7; ID 2.114; De cons. D 2 c 11

¹ Incipit CLRXSWBPZ; om. NTOHQA

² primo L; Inc. - XII om. D

³ fed- CNDBZJTHQA; fid- ZO

⁴ v CRWNPZTOHA; om. D; i B?

⁵ Rel- CDBZTOHA; Del- N

⁶ nobis est CRNBZTOHA; est nobis Q

⁷ after corr. O

⁸ corr. fr. uoc- O

⁹ quot CNBZTHQ; quod OA

¹⁰ uno CRNB; una ZTOHA

¹¹ -unt CRNB; -ant ZTOHA

¹² uero CDBZTOHA; om. N

¹³ et (ss D) singulari (-is O) sacrificio CLRWNDBZJT(corr. fr. sacrificatio)O; singulari et sacrificio HQ; et sacrificio singulari A

¹⁴ -erit CNBZTOHQ; -it A

¹⁵ dominicis CNBZTOHQ; Domini A

¹⁶ ss H

¹⁷ acc- CDBZTOHA; dec- N

¹⁸ est add. ZTOHA, om. CRSNDP; ? B

¹⁹ in mg. Z

2

De his qui uxores suas diuortio¹ intercedente relinquunt² cp. viii³

¹ diuortio CNBZTOH; aiutorio A

² -uunt CNBTO(corr. fr. -lig-); -unt ZHQ; -uant A

Preceptum Domini est ut excepta causa fornicationis uxor a uiro dimitti non debeat. Et ideo quicumque citra culpam criminis supradicti uxorem⁴ suam quacumque occasione reliquerit⁵, quia quod Deus iunxit⁶ ille separare⁷ disposuit tamdiu ab ecclesiastica communione priuatus et a cetu omnium Christianorum maneat alienus quamdiu et societatem relicte coniugis sinceriter amplectatur et foueat. Ita tamen qui iam admoniti a sacerdote semel et bis⁸ terque ut corrigantur ad carum⁹ sue coniugis noluerint¹⁰ redire consortium, ipsi se suis meritis et a¹¹ palatine dignitatis officio separabunt, et insuper generose dignitatis testimonium¹² quamdiu in culpa fuerint amissuri sunt, quia carnem suam discidii iugulo tradiderunt.

C. Toledo XII c 8; H 416b; M 558; ID 8.329 sl. var.; IP 7.1 as ID; C 32 q 5 c 21 as here

³ viii CWNPZTOHA; ii B

⁴ *after corr.* Z

⁵ *corr. fr.* requirit A

⁶ iunxit CRXWDBPZJTO; coniunxit LNHQA

⁷ -are CLRWNDP; -ari ZTOHA; ? B

⁸ et *add.* N, *om.* CRWDBPZTOHA

⁹ carum CXSNDPZTOHQ; earum WBA

¹⁰ nol- CSWNDPZTOH²A; uol- B; noluerunt H; noluerit Q

¹¹ *ss* Z

¹² testimonium CNBZTOH; *om.* A

3

De his qui ad ecclesiam confugium¹ faciunt² cp. x³

Pro his qui quolibet metu uel terrore ecclesiam appetunt, consentiente pariter et iubente gloriosissimo domino nostro⁴ Eruigio⁵ rege hoc sanctum concilium definiuit⁶ ut nullus audeat confugientes ad ecclesiam uel residentes inde abstrahere aut quodcumque⁷ nocibilitatis uel dampni seu spoliis residentibus in loco sancto inferre. Sed esse potius his ipsis qui ecclesiam petunt per omnia licitum in triginta passus ab ecclesie ianuis progredi. In quibus triginta passibus uniuscuiusque⁸ ecclesie⁹ in toto circuitu reuerentia defendantur, sic tamen ut hi¹⁰ qui ad eam confugiunt in extraneis uel longe¹¹ separatis ab ecclesia domibus nullomodo abscedant, sed in hoc triginta passuum numero absque domorum extraneorum receptaculo progredientes aditum obtinebunt, qualiter ad requisite nature [121vb] usum debitis exeant locis. Et nullo teneantur euentu¹² necessitudinis¹³ qui dominicis se defendendos commiserint claustris. Si quis autem hoc decretum uiolare temptauerit, et¹⁴ ecclesiastice excommunicationi subiaceat et seueritatis regie feriatur sententia. Ipsos autem¹⁵ qui ad ecclesiam confugium fecerint¹⁶. si iuxta¹⁷ priscorum canonum instituta hii qui eos

¹ -igium Z

² faciunt RXSWNBPZTOHA; fecerint CLD

³ x CLRSNPZTOHA; *om.* WD; iii B

⁴ dom. nostro glor. *marked for reversal* B

⁵ Heruigo ND

⁶ def- CLXSNPZJTOQA; dif- RH; diff- WB

⁷ quod- CLRWNPZJTO; ? B; quo- HQA

⁸ -que *om.* Q

⁹ ecclesie CNBZTOA; *om.* HQ

¹⁰ hi CRNBZTOHQ; his A

¹¹ -g- *ss* H

¹² euentu CNBZTOHQ; euentum A

¹³ *corr. fr.* -itad- H

¹⁴ *ex add.* A

¹⁵ autem CSNB; tamen ZJTOHA

¹⁶ -erint CLXSNDH; -erunt RWBPZJT²OH²QA?

repetunt sacramenta reddiderunt¹⁸ et sacerdos ecclesie ipsius ab ecclesie foribus non abstraxerit aut fuga talium si euenerit sacerdoti querenda est aut dampnorum¹⁹ sententia secundum electionem²⁰ principis huiusmodi sacerdotibus irroganda.

C. Toledo XII c 10; H 417b; M 559-60; ID 3.121; IP 2.78; +C 17 q 4 c 35 begins Diffiniuit sanctum

¹⁷ i- ss O

¹⁸ -di- ss O

¹⁹ dampnorum CLRWNPZJTOQA; damnatorum BH

²⁰ electionem CLRWNPZTOHQA; elationem B

A2. XLV ¹DE CONCILIO BRACARENSI PRIMO²

- i. Vasa altaris nisi a subdiaconibus non portanda
- ii. Lectores in ecclesia in habitu seculari³ psallere non debere

¹ *title and capitulatio om. NZJTOHQA; in CLRXSWDB[P], XS beginning* Incipit

² capitula *add. B, om. CLRWD. De – primo om. P*

³ in hab. sec. CLRSWBP; sec. in (ss D) hab. DM

1

Incipit¹ de concilio Bracarensi primo. Vasa altaris nisi a subdiaconibus non portanda² cp. x³

Placuit ut non liceat cuilibet ex lectoribus sacra altaris uasa portare, nec aliis nisi his qui ab episcopo subdiaconi fuerint ordinati.

C. Braga I c 10; H 423a; M 570 c 28; +D 23 c 31 var.

¹ Incipit CRWDBZTOHA; *om. N*

² Vasa - portanda CRWNDB; *om. ZTOHA*

³ x CRWNPZTOHA; *om. DM; primo B*

2

Lectores in ecclesia in habitu seculari¹ psallere non debere² cp. xi³

Item placuit ut lectores in ecclesia in habitu seculari ordinati non psallant⁴ neque granos gentili ritu dimittant.

C. Braga I c 11; H 423a; M 570 c 29

¹ hab. sec. CLRWNB; sec. hab. D

² Lectores - debere CRWNDB; *om. ZTOHA*

³ xi LRXSNZTOHA; *om. WDMP; ii B; ? C (From now on, TO have cap. nos. in text, not in mg.)*

⁴ *corr. fr. sall-* B

A2. XLVI ¹DE CONCILIO BRACARENSI SECVNDO²

- i. Episcopos per dyoceses ambulantes primum clericos discutere debere et postea plebi predicare
- ii. Episcopum³ per dyoceses ambulantes⁴ plusquam duos solidos ab ecclesia accipere non debere

¹ *title and capitulatio om. NZTOGHQA; in CLRXSW[DM]BP*

² incipiunt capitula *add. B, om. CLRWDP; sec. om. X; De – sec. om. M*

³ -opum CRSWBM; -opos LXP?

⁴ -tes CLXSWP; -tem RDB

- ⁵iii. Vt nullus episcopus pro ordinatione munus accipiat
⁶iiii. Ne pro balsamo quod per ecclesias datur aliquid exigatur
v. Episcopos ad ecclesias consecrandas a fidelibus inuitatos aliquod munus a fundatore requirere non debere
⁷vi. De basylicis non pro deuotione fidei sed pro questu edificatis
vii. Pro baptismo nichil accipiendum nisi [122ra] uoluntarie sit oblatum
⁸viii. De accusatoribus clericorum
⁹viii. De tempore paschali a metropolitano nuntiando et de letaniis celebrandis

⁵ Whole title om. DM

⁶ Whole title om. DM

⁷ Whole title om. DM

⁸ Whole title om. DM

⁹ Whole title om. DM

1

Incipit¹ de concilio Bracarensi secundo. Episcopos per dyoceses ambulantes primum clericos discutere debere, et postea plebi predicare² cp. i³

Placuit omnibus episcopis atque conuenit⁴ ut per singulas ecclesias episcopi⁵ et per dyoceses⁶ ambulantes primum discutiant clericos quomodo ordinem baptismi teneant uel missarum et qualiter⁷ quecumque⁸ officia in ecclesia peragant. Et si recte quidem inuenerint, Deo gratias. Sin autem minime, docere debent ignaros. Et hoc modis omnibus precipere sicut antiqui canones iubent, ut ante dies uiginti baptismi ad purgationem exorcismi cathecumini⁹ currant¹⁰. In quibus uiginti diebus omnino cathecumini symbolum¹¹, quod est Credo in Deum Patrem omnipotentem specialiter¹² doceantur. Postquam ergo hec suos clericos discusserint uel docuerint episcopi, alia die conuocata plebe ipsius ecclesie doceant illos ut errores fugiant idolorum uel diuersa crimina, id est homicidium, adulterium, periurium, falsum testimonium et reliqua peccata mortifera¹³, et quod nolunt sibi fieri alteri non faciant, et ut credant resurrectionem omnium hominum et diem iudicii, in quo unusquisque secundum sua opera¹⁴ recepturus sit. Et sic postea episcopus¹⁵ de ecclesia illa proficiscatur ad aliam. *C. Braga II c 1; H 425a; M 573-4; cf ID 1.203 as BD 4.8, 5.191 (pt 1 only, as BD 1.85); IP 1.39 (Ante uiginti dies - spiritualiter doceantur) + C 10 q 1 c 12, De cons. D 4 c 55 as IP 1.39*

¹ Incipit CRSWDMBPZJ; om. NTOGHQA

² Episcopos - predicare CRSWNDM (with end as initials only)B; om. ZJTOGHQA

³ cp. i om. M

⁴ corr. fr. conc- G

⁵ atque conuenit ut - episcopi in mg. H

⁶ dic- G

⁷ et qualiter CNBZJTOG; equaliter HQA

⁸ que in mg. Z

⁹ -i ss O

¹⁰ currant RWBPZTOGHQA; occurrant CL; concurrant XSNDM

¹¹ symbolum CRSNB; simbolo ZTOGHQA

¹² specialiter CNPZTOGHQA; spiritualiter B

¹³ -fera CDBZTOGHA; -ifica N

¹⁴ sua opera CNZTOHA; opera sua BPG

¹⁵ om. G

2

Episcopum per dyoceses ambulantem¹ plusquam duos solidos ab unaquaue ecclesia accipere non debere² cp. ii³

¹ -antem CLRWDBP; -ante N

² Episcopum - debere CLRWNBP; om. ZTOGHQA

³ cp. ii NBZ²TOHA; om. LRXSWDMPPZ (before corr.)

Placuit ut nullus episcoporum per suas dioceses ambulans preter honorem cathedre sue, id est solidos duos [122rb] aliquid aliud⁴ per ecclesias tollat. Neque terciam partem ex quacumque oblatione populi in ecclesiis parrochialibus requirat. Sed illa tertia pars pro luminaribus ecclesie uel⁵ recuperatione⁶ seruetur et singulis annis episcopo inde ratio fiat. Nam si terciam partem illam episcopus tollat, lumen et sacra tecta abstulit ecclesie. Similiter et ut⁷ parrochiales⁸ clerici seruili more⁹ in aliquibus operibus episcopi seruire non cogantur, quia scriptum est¹⁰, Neque ut dominantes in clero.

C. Braga II c 2; H 425a-b; M 574; C 10 q 3 c 1

⁴ aliquid aliud CRWNPZTOGHA; aliud aliquid B

⁵ pro *add.* H, *om.* CNBZTOGQA

⁶ *corr. fr.* -par- O

⁷ ut RSNDBPZTOGHQA; *om.* CLW

⁸ parrochiales CRDBZTOGHA; parrochias N

⁹ mortem H?

¹⁰ *repeated* N

3¹

Vt nullus episcopus pro ordinatione munus accipiat² cp. iii³

Placuit ut de ordinatione clericorum episcopi munera nulla suscipiant, sed sicut scriptum est, quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. Non aliquo precio gratia Dei et impositio manuum uenundetur quia⁴ antiqua definitio⁵ patrum ita de ecclesiasticis ordinationibus statuit dicens, Anathema sit danti et accipienti. Propterea quia aliquanti multis sceleribus obruti⁶ sancto altario indigne ministrantes non hoc testimonio bonorum operum⁷ sed⁸ profusione munerum obtinent oportet ergo non per gratiam munerum sed per diligentem⁹ prius discussionem, deinde per multorum testimonium clericos ordinare.

C. Braga II c 3; H 425b; M 574; ID 5.128; +C 1 q 1 c 22

¹ *om.* DM

² Vt - accipiat CRWNB; *om.* ZTOGHA

³ cp. iii LNBTOHA; *om.* RXSWP; ? C

⁴ *corr. fr.* quid H

⁵ def- CLXSZJ²TOGA; diff- RWNBP HQ; definitio J

⁶ obruti CNBZJHQ; *om.* TOGA

⁷ testimonio bon. operum CRNB; testimonium bon. actuum ZTOGHA

⁸ sed CNBZTOGH; *om.* A

⁹ -ente A

4¹

Ne pro balsamo quod per ecclesias datur aliquid exigatur² cp. iiiii³

Placuit ut modicum balsami⁴ quod benedictum pro⁵ baptismi sacramento per ecclesias datur quia singuli tremissos⁶ pro ipso⁷ exigere solent nichil⁸ ulterius exigatur, ne forte quod pro salute animarum per inuocationem Sancti Spiritus consecratur⁹ sicut Symon magus donum Dei pecunia uoluit emere¹⁰ ita nos uenundantes dampnabiliter uenundemur.

C. Braga II c 4; H 425b; M 574; C 1 q 1 c 102 var.

¹ *om.* DM

² Ne - exigatur CRWNB; *om.* ZTOGHA

³ iiiii NBZTO?GHQ; *om.* CLRXSWP; viii A

⁴ -ami LRWBPZJTOGHQA; -amum CXSN

⁵ pro CNBZTOGQA; per H

⁶ tremissos CNBZJTOG; tres missas HQA

⁷ *corr. fr.* -os O

⁸ nichil CNBZTOGH; *om.* A

⁹ -atur CSNB; -atus ZTOHA

¹⁰ uol. em.] em. uol. G

5

*Episcopos ad ecclesias consecrandas a fidelibus inuitatos aliquod munus a fundatore
requirere non debere*¹ [122va]

Placuit ut quotiens² ab aliquo fidelium ad consecrandas ecclesias episcopi³ inuitantur⁴, non quasi ex debito munus aliquod a fundatore requirant, sed si ipse⁵ quidem aliquid ex suo uoto obtulerit⁶, non respuatur. Si uero aut paupertas illum aut necessitas retinet, nichil exigatur ab illo. Ac tantum unusquisque episcoporum meminerit ut non prius dedicet ecclesiam⁷, nisi antea dotem basylice et obsequium ipsius⁸ per donationem cartule confirmatum accipiat. Nam non⁹ leuis est¹⁰ ista temeritas sine luminariis uel sine substantiali sustentatione¹¹ eorum qui ibidem seruituri sunt tanquam domus priuata consecretur ecclesia.

C. Braga II c 5; H 425b; M 574; ID 3.42 var. as BD 3.37; C 1 q 2 c 1

¹ Episcopos - debere CRSWNDB; *om.* ZTOGHA. *cp. v add.* NBZTOGHQ, *om.* LRXSWDMA

² cumque *add.* M

³ ep. eccl. *later reversed* G

⁴ inuitantur CNBZTOGHQ; mutantur A

⁵ i- ss O

⁶ -erit RSNBH; -eret C?; -erint ZJTOQA

⁷ ut non prius ded. eccl. *in mg.* Z

⁸ perspius G

⁹ *in mg.* H

¹⁰ leuis *after corr.*, est ss O

¹¹ sustentatione G

6¹

*De basylicis non pro deuotione fidei sed pro questu edificatis*² *cp. vi*³

Placuit si quis basylicam non pro deuotione fidei sed pro questu cupiditatis edificat, ut quicquid ibi de oblatione populi⁴ colligitur medium cum clericis diuidat, eo quod basylicam in terra sua questus causa condiderit, quod in aliquibus locis usque modo dicitur fieri. Hoc ergo de cetero obseruari⁵ debet ut nullus episcoporum tam abhominabili uoto⁶ consentiat, nec⁷ basylicam que non pro sanctorum patrocinio sed magis sub tributaria⁸ conditione est condita audeat consecrare.

C. Braga II c 6; H 425b; M 574; De cons. D 1 c 10

¹ *om.* DM

² De - edificatis (*corr. fr.* -antes C) CLRWNB; *om.* ZTOGHA

³ cp. vi NBTZOHA; *om.* LRXSWP; ? C

⁴ *corr. fr.* Domini O

⁵ -ari CNBZJTOG; -are HQA

⁶ *corr. fr.* modo O

⁷ *corr. fr.* ne C

⁸ -t- ss G

7

*Pro baptismo nichil accipiendum nisi quod*¹ *uoluntarie*² *sit oblatum*³ *cp. vii*⁴

Placuit ut unusquisque episcopus per ecclesias suas hoc precipiat, ut hii qui infantes suos ad baptismum offerunt, si quid uoluntarie pro suo offerunt uoto suscipiatur ab eis. Si uero per necessitatem paupertatis aliquid non habent quod offerant nullum illis pignus uiolenter tollatur a clericis. Nam multi pauperes hoc timentes filios a baptismo retrahunt, qui forte dum differunt si sine gratia baptismi de hac uita recesserint

¹ quod RXSWNBP; *om.* CLD

² uoluntarie CLRXSNBP; uoluntate W

³ Pro - oblatum CRSWNDB; *om.* ZTOGHA

⁴ cp. vii NBTZOA; *om.* LRXSWP; ? C

[122vb] necesse est ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum spolia pertimescentes a⁵ baptismi⁶ gratia se retraxerunt.

C. Braga II c 7; H 425-6; M 575; C 1 q 1 c 103

⁵ *corr. fr. ad G*

⁶ -mu O

8¹

*De accusatoribus clericorum*²

Placuit ut si quis aliquem clericorum in accusatione³ fornicationis impetit, secundum preceptum Pauli apostoli duo uel tria testimonia requirantur ab illo. Quod si non potuerit datis testimoniis approbari quod dixit, excommunicationem accusati accusator accipiat.

C. Braga II c 8; H 426a; M 575; ID 6.276 as BD 2.202; IP 4.97 var.; C 2 q 4 c 1

¹ *In N after 2.35 above*

² De - clericorum CRNDB; *om. ZTOGHA. cp. viii add. BZTOGHA, om. LRXSWNDNP; ? C*

³ -ione RXSWNPZTOGHA; -ionem CLD

9¹

*De tempore paschali a metropolitano nuntiando*² *et de letaniis celebrandis*³

Placuit ut postquam omnia in consilio⁴ sacerdotum fuerint ordinata, illud omnimodis obseruetur ut superuenturum ipsius anni Pascha quo kalendarum die uel quota luna debet suscipi a metropolitano episcopo nuntietur. Quod ceteri episcopi uel⁵ reliquus clerus⁶ breuiculo subnotantes unusquisque in sua ecclesia adueniente Natalis Domini die astante populo post lectionem euangelicam nuntiet. In cuius principio conuenientes in unum uicine⁷ ecclesie per triduum cum psalmis per sanctorum basylicas ambulantes celebrent letanias. Tercio⁸ autem die celebratis hora nona⁹ siue decima¹⁰ missis dimisso¹¹ populo precipiant quadragesime seruare¹² ieiunia, et mediante quadragesima ex diebus uiginti baptizandos infantes ad exorcismi purgationem offerre.

C. Braga II c 9; H 426a; M 575; De cons. D 3 c 25 to lectionem populo annuncient only and var.

N at pp. 270-2 here inserts Trip. B. 20.37-58, 36, 35 with no break of hand or layout (i.e. taken from part of Trip B after the end of N's apparent archetype).

¹ *om. DM*

² *annuntiando W*

³ De - celebrandis CSNBP; *om. ZTOGHA. cp. viiii add. BZTOGHA; cp. viii add. N, om. CLRXSWP*

⁴ *consilio CLXSNZJTOGHA; concilio RWBPQ*

⁵ *erased letter follows in Z*

⁶ *clerus CNBZTOGHQ; clericus A*

⁷ -ine CNBZTOGQA; -ini H

⁸ -cio CBZTOGA; -tia N

⁹ *hora nona] nona hora G*

¹⁰ *decima CNBZT; decem OGHA; x Q*

¹¹ *dimisso CRNB; demisso ZTOGHQ; demissio A*

¹² *seruare CRNBZTOGH; obseruare Q; seruire A*

A2. XLVII ¹DE² CONCILIO³ MARTINI PAPE⁴

⁵i. De electione episcopi

¹ *title and capitulatio om. ZJTOGHQA; in CLRSWN[DM]BP*

² De CLWND; Ex BP

³ *corr. fr. cosilio X*

⁴ *incipiunt capitula add. here B, incipit cap. add. before De S, om. CLXWNDMP; De - pape. om. R*

⁵ *Whole title om. DM*

ii	De ordinatione ⁶ episcopi
iii.	De euacuanda ⁷ ordinatione que absente metropolitano fuerit facta
iii.	De primatu metropolitani
⁸ v.	De his qui per ambitionem de inferiori ciuitate ad maiorem transire uolunt
⁹ vi.	De non uitanda parroechia [123ra]
¹⁰ vii.	De presumptione aliene dyocesis
¹¹ viii	De non constituendo episcopo successore
¹² viii.	De irruptione uagantis ecclesie
x.	De episcopo per necessitatem uagante ¹³
¹⁴ xi.	De contemptore episcopo
xii.	De seditioso episcopo
¹⁵ xiii.	De dissensione iudicii
xiiii.	De presumptione episcopi in rebus ecclesie
¹⁶ xv.	De rebus ecclesiasticis gubernandis
xvi.	De rebus ecclesie dispensandis
¹⁷ xvii.	De his qui de ministerio ecclesie aliquid uendiderint
xviii.	De synodo facienda ¹⁸
¹⁹ xviii.	De episcopo qui noluerit uenire ad synodum
xx.	De legitima etate ordinandi presbiteri
xxi.	De eunuchis qui ab aliis fiunt uel qui sibi naturalia abscidunt
²⁰ xxii.	De neophitis
xxiii.	De penitente non admittendo ad clerum
xxiiii.	De his qui sine discussione aut presbiteri aut diacones ordinati sunt ²¹
xxv.	De presbiteris et diaconibus qui post ordinationem denotantur
xxvi.	De his qui uiduas aut dimissas ducunt aut in malis consiliis mixti sunt
xxvii.	De fornicatoribus clericis
xxviii.	De his quorum ²² uxores mechantur
xxviii.	De uiduis clericorum
xxx.	De filia episcopi uel presbiteri que deuota fuerit et peccauerit
²³ xxxi.	De ²⁴ deuota peccante que se maritauerit
xxxii.	De subintroductis adoptiuis mulieribus ²⁵
²⁶ xxiii.	De non recipiendis clericis uagis et de infirmada ordinatione eius qui sine consensu episcopi sui ab alio episcopo ordinatus est

⁶ N *obscure*

⁷ euacuanda CLRWNP; uacuanda B

⁸ *Whole title om.* DM

⁹ *Whole title om.* DM

¹⁰ *Whole title om.* DM

¹¹ *Whole title om.* DM

¹² *Whole title om.* DM

¹³ -ante CL²RWNDMP; -antem B

¹⁴ *Whole title om.* DM

¹⁵ *Whole title om.* DM

¹⁶ *Whole title om.* DM

¹⁷ *Whole title om.* DM

¹⁸ -ienda CLRWDB; -iendo N

¹⁹ *Whole title om.* DM

²⁰ *Whole title om.* DM

²¹ ordinati sunt CLRWDMP; ordinandi sunt N; ordinantur B

²² qui M

²³ *Whole title om.* DM

²⁴ De CLRWB; *om.* N

²⁵ sub. ad. mul.] sub.(*after corr.*) mul. ad. M

xxxiiii.	De clericis desertoribus
xxxv.	De importunis clericis
xxxvi.	De purganda opinione heresis ²⁷
xxxvii.	De clericis excommunicatis
²⁸ xxxviii.	De presbiteris ut in secundis nuptiis non uadant
xxxviiii.	De his qui ad diaconium ²⁹ eliguntur
³⁰ xl.	Non licere diaconum ante presbiterum sedere
³¹ xli.	Vasa dominica non nisi a subdiaconis ³² tangenda
³³ xlii.	Ne mulieres in secretorium ³⁴ ingrediantur
³⁵ xliii.	De lectore qui uiduam alterius acceperit
xliiii.	De subdiacono secundam uxorem ducente
xlv.	Non licere in pulpito nisi lectores psal [123rb] lere aut legere
xlvi.	De his qui seruili conditione obligantur
xlvii.	De eo qui seruuum docuerit ut contempnat dominum suum
xlviii.	Non licere in quadragesima natales martyrum uel ³⁶ nuptias celebrari ³⁷
³⁸ xlviiii.	De tempore baptizandorum
l ³⁹ .	Non licere quinta feria ante Pascha ieiunium soluere
li.	Omni tempore episcopum chrisma posse conficere
lii.	Presbiterum episcopo presente nisi ipso iubente infantes non debere signare
liii.	Ne presbiter in baptisterium episcopum precedat
⁴⁰ liiii.	Mulierem pregnantem baptismi gratiam posse percipere
⁴¹ lii.	Quid in sanctuario offerendum sit
lii.	De forasticis presbiteris
liii.	Ne presbiter die dominica causa religionis ieiunet et ne a Pascha usque ad ⁴² quinquagesimam ⁴³ se ⁴⁴ in oratione prostret ⁴⁵
⁴⁶ liiii.	De abstinentibus
liiii.	Ne clerici in nuptiis uel ⁴⁷ in ⁴⁸ conuiuuiis aliqua spectacula cernant
⁴⁹ lix.	Ne clerici incantatores sint
⁵⁰ lxi.	Non licere clericis conuiuia facere

²⁶ *Whole title om.* DM²⁷ heresis CRXWDMB; hresis L; heredis N²⁸ *whole title om.* DM²⁹ diaconium CLRWDM²; diaconum XNM; diaconatum BP³⁰ *Whole title om.* DM³¹ *Whole title om.* DM³² -onis RXWNBP; -onibus CL³³ *Whole title om.* DM³⁴ -orium LRWNBP; -arium CX³⁵ *Whole title om.* DM³⁶ uel CLRWDB; aut N³⁷ -ari CLRWDB; -are N³⁸ *Whole title om.* DM³⁹ xl N (*without disturbing other nos.*)⁴⁰ *Whole title om.* DM⁴¹ *Whole title om.* DM⁴² ad CLSNBP; in DM⁴³ *corr. fr.* quadrag- P⁴⁴ ss B⁴⁵ -stret CRNB; -sternat LSP; -sternet XS²DM; non prosternat P²⁴⁶ *whole title om.* DM⁴⁷ uel CLRWDB; aut N⁴⁸ in CLRSNDB; *om.* XM⁴⁹ *Whole title om.* DM⁵⁰ *Whole title om.* DM

- lxii. De feneratoribus
⁵¹lxiii. De clericis qui matutinis uel uespertinis horis ad ecclesiam non
conueniunt
lxiiii. Clericum die dominico⁵² ab ecclesia deesse non debere
lxv. Ne clerici uel laici religiosi ante horam diei terciam conuiuentur⁵³
lxvi. Ne clerici comam nutriant
lxvii. Vt nulle scripture nisi canonice in ecclesia legantur
lxviii. Sacramenta nusquam distribuenda nisi in ecclesia aut in⁵⁴ basylica⁵⁵
ubi sunt martyrum reliquie
lxviii. Ne Christiani ad mortuorum sepulchra prandia deferant
lxx. Ne clerici uel laici ab hereticis⁵⁶ eulogias accipiant
lxxi. De his qui sortilegos in domum suam introducunt
lxxii⁵⁷. Ne Christiani gentilium tradiciones teneant
⁵⁸lxxiii. Ne Christiani diem kalendarum agant
lxxiiii. De collectionibus herbarum
⁵⁹lxxv. De feminis Christianis ne in lanificiis uanitatem obseruent
⁶⁰lxxvi. De adulteris⁶¹
lxxvii. De mulieribus qui fornicate fuerint [123va] et natos suos occiderint
lxxviii. De his qui⁶² homicidium uoluntate⁶³ aut non uoluntate⁶⁴ fecerint
lxxviii. De incestis⁶⁵ coniunctionibus
⁶⁶lxxx. De his qui multis copulantur nuptiis
lxxxi. De his qui cum animalibus commixtione peccant⁶⁷
lxxxii. Nulli morienti uiaticum denegandum
⁶⁸lxxxiii. De his qui in ecclesia⁶⁹ sacras scripturas audiunt et pro luxuria sua a
sacramenti communionem se auertunt
⁷⁰lxxxiiii. De his qui excommunicatis⁷¹ communicauerint

⁵¹ Whole title om. DM⁵² -ico CLRXNP; -ica SDMB⁵³ -entur CL²RWNB; -antur LDM; conuenentur P⁵⁴ in CLRSNDB; om. M⁵⁵ -ica CLRWNB; -icis DM⁵⁶ literas add. and canc. B⁵⁷ Nos. 72-3 reversed N⁵⁸ Whole title om. DM⁵⁹ Whole title om. DM⁶⁰ Whole title om. M (not D)⁶¹ corr. fr. alul- N⁶² ad add. D, om. CLRWNMB⁶³ -ate CLRSND²B; -arie DM⁶⁴ corr. to -arie M⁶⁵ incestis CLRWDMB; incertis N⁶⁶ Whole title om. DM⁶⁷ -ant C²LRSWDMB; -ent CX; ? B⁶⁸ Whole title om. DM⁶⁹ -esia CLRWNP; -esias B⁷⁰ Whole title om. DM⁷¹ -co- ss N¹ om. DM² After corr. W³ De - ep. in mg. Z; cp.i add. NZTOGHA, om. CLRWP, ? B

Non licet⁴ populo electionem facere eorum qui ad sacerdotium prouocantur sed iudicium sit episcoporum ut ipsi eum qui ordinandus est probent si in⁵ sermone et⁶ fide et in spirituali uita edoctus sit.

Can. Mar. c 1; H 428a; M 577; BD 1.10; ID 5.64; D 63 c 8

⁴ licet CNZTOGHA; licere BP

⁵ i- ss O

⁶ in *add.* B, *om.* CWNPZTOGHA

2

¹*De ordinatione episcopi*²

Episcopum³ oportet maxime quidem ab omni concilio constitui. Sed si hoc aut pro necessitate aut pro longinquitate itineris⁴ difficile fuerit, ex omnibus tres colligantur et omnium presentium uel absentium⁵ subscriptiones teneantur, et sic postea ordinatio fiat⁶. Huius autem rei potestas in omni prouincia ad metropolitanum pertinet episcopum.

Can. Mar. c 2; H 428a; M 577-8; +D 64 c 7

¹ Ex conc. Martini pape *add.* DM (*cf. c. 1*)

² cp. ii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMP, ? B

³ *corr. fr.* Spiritum Z

⁴ -in- ss O

⁵ uel absentium CWNPZTOGHA; *om.* B

⁶ *long lacuna follows in W*

3

*De euacuanda ordinatione que absente metropolitano fuerit facta iii*¹

Non² debet ordinari³ episcopus absque consilio et prescientia⁴ metropolitani episcopi. Adesse autem⁵ oportet omnes qui sunt in prouincia sacerdotes⁶, quos per suam debet epistolam metropolitanus⁷ conuocare. Et quidem si omnes occurrerint, bene⁸. Si autem hoc difficile fuerit, plures oportet occurrere. Qui autem non conuenerint⁹ presentiam sui per epistolas suas¹⁰ faciant, et sic omnium facto consensu ordinationem episcopi fieri oportet. Si autem aliter preter quod a nobis terminatum¹¹ est [123vb] fuerit factum¹², talem ordinationem nichil preualere¹³ decernimus. Si autem secundum canones ordinatio episcopi fuerit facta¹⁴ et¹⁵ aliquis cum sua malitia in aliquo contradixerit¹⁶ plurimorum consensus obtineat.

Can. Mar. c 3; H 428a; M 578-9; +D 65 c 2

¹ iii NBZTOGA?; *om.* WMP; ? C

² Con O

³ -na- ss B

⁴ prescientia CLXSWND; presentia RBZTOGHA; ? P

⁵ autem CDBZTOGHA; aut N

⁶ -ote A

⁷ metropolitanus CRSNB; *om.* ZTOGHA

⁸ bone A

⁹ -int CNBHQ; -it TJOGA; uenerit Z

¹⁰ ep. suas CNBH; suas ep. TZJOGQA

¹¹ *corr. fr.* ordinatum Q²mg.

¹² fuerit factum CNBZTOGH; fieri factum Q; factum fuerit A

¹³ pre- ss B

¹⁴ facta fuerit *later reversed* A

¹⁵ ss H

¹⁶ contradixerit CRNBH²Q; condixerit TZJOA; contraduxerit H

4

De primatu¹ metropolitani²

Per singulas prouincias oportet episcopos cognoscere metropolitanum episcopum et ipsum primatus curam³ suscipere. Nichil autem agere reliquos episcopos preter eum, secundum quod antiquitus a patribus nostris constitutum continetur in canone. Propter quod et metropolitanus episcopus nichil presumptiue⁴ assumat absque consilio ceterorum.

Can. Mar. c 4; H 428a; M 579; C 9 q 3 c 1

¹ primatu CNBZTOGH; primi A

² iiii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDM

³ prim. curam RXSWNPZTOGHA; curam (*ss*) prim. C; cura (*ss*) prim. L

⁴ presumptiue RWNDBPZTOGHA; presumptione CXS; presuptiue L

5¹*De his qui per ambitionem de inferiori ciuitate ad maiorem transire uolunt²*

Si quis in parte alicuius fuerit³ ambitiosior⁴ inuentus, siue episcopus siue presbiter uel dyaconus de inferiori⁵ ciuitate non transeat ad maiorem⁶. Quod si quis contra hec magni concilii constituta importunus extiterit, omnimodo euacuetur huiusmodi factum et sue iterum restauretur ecclesie cui episcopus aut presbiter aut diaconus prius fuerat constitutus.

Can. Mar. c 5; H 428a; M 579

¹ *om.* DM

² v *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWP

³ *ss* before alic. Q

⁴ fuerit amb. CRBZTOGHA; amb. fuerit N

⁵ -ori *ss* O

⁶ non tr. ad mai. CNPZTOGHA; ad mai. non tr. B

6¹*De non uitanda² parroechia³*

Episcopum a⁴ propria parrochia⁵ non liceat transire in aliam neque sua sponte introire neque inuitatum⁶ neque ab episcopo coactum⁷, sed permaneat in loco in quo a Deo est ordinatus et in ea quam sortiuit ecclesia secundum antiquum canonem constitutum.

Can. Mar. c 6; H 428a; M 579

¹ *om.* DM

² uitanda CRSWNP; mutanda ZTOGHA; ? B

³ vi *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWP

⁴ autem X

⁵ parrochia C²LRWBPZTOGHA; *om.* CXN; *after* liceat S

⁶ -um CRNB; -us ZTOGHA

⁷ -um CRNB; -us ZTOGHA

7¹*De presumptione² aliene dyocesis³*

Si quis episcopus⁴ non⁵ per scripturam metropolitani episcopi⁶ aut qui cum eo sunt rogatus de alia prouincia in aliam uenerit sed presumptione irruens⁷ ad ordinationem

¹ *om.* DM

² presumptione CNBZTOGHQ; assumptione A

³ vii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWP

⁴ episcopus CNBZTOGH; *om.* QA

⁵ non C²L²RNBZTOHA; *om.* CLXS

⁶ episcopi LRWNPZTOGHA; *om.* CXS

et constitutionem clericorum⁸ qui ad eum non pertinent importunus existat, uacua sint et inania omnia que ab eo fuerint⁹ constituta. Ipse autem digna increpatione excommunicetur et abhominetur a sancto concilio. [124ra]

Can. Mar. c 7; H 428a-b; M 579

⁷ irruens CNBZTOGHQ; instruens A

⁸ ss O

⁹ ss X

8¹

De non constituendo episcopo successore²

Episcopum non liceat³ ante finem uite alium in loco suo constituere successorem. Si quis autem usurpare temptauerit talis constitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet nisi cum consilio⁴ et iudicatu episcoporum qui post exitum predecessoris⁵ potestatem habent dignum eligere.

Can. Mar. c 8; H 428b; M 579; ID 5.303 var. as BD 1.187; C 8 q 1 c 4

¹ om. DM

² viii add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

³ non lic. repeated & cancelled T

⁴ corr. fr. conc- O

⁵ -ori and lacuna A

9

De irruptione uagantis¹ ecclesie²

Si quis episcopus uacans³ in ecclesiam⁴ non habentem episcopum⁵ subripiens⁶ populos sine consilio⁷ integri ordinis irruerit, etiam⁸ si populus quem⁹ seduxit desideret illum alienum eum ab ecclesia esse¹⁰ oportet. Integrum autem et perfectum concilium dicimus illud in quo metropolitanus episcopus fuerit.

Can. Mar. c 9; H 428b; M 579; ID 5.150 var. as BD 1.39; +D 92 c 8 as ID

¹ uagantis CLRWBZJTOGHQ; uacantis NG²A; De episcopo per necessitatem uagante DM (*cf c 10*)

² viiii add. NBZTOGHA, om. CLRSWMP

³ corr. fr. uag- X

⁴ uac. (uag- D) in eccl. CRNDZTOGHA; in ecc. uac. Q

⁵ corr. fr. spiritum Z

⁶ subri- CNDBZJTOG; sur- H; surr- H²Q; susc- A

⁷ consilio CRNDBG; concilio ZTOHQA

⁸ etiam CL²RPNZTOGHQA; om. L; et B

⁹ quem pop. si marked for reversal O

¹⁰ eum ab ecc. esse CNBZTOGQA; esse ab ecc. eum H

10

De episcopo per necessitatem uagante¹

Si quis ordinatus pro contentione populi aut pro aliqua ratione non pro sua culpa in parroechia que ei fuerit data non ierit, hunc oportet honorem sacerdocii tantummodo contingere, ita ut de rebus ecclesie in qua conuenit sibi nichil presumat. Sustineat autem quid² de eo sanctum³ concilium iudicare uoluerit.

Can. Mar. c 10; H 428b; M 579; ID 5.151 var. as BD 1.40; D 92 c 4 as here

¹ uagante CLRWBZJTOGQ; uacante N; negante A. De presbitero ad parrochiam non eunti DM (*cf c.9*). x add. NBZTOHA, om. CLRSWMP

² quid CNBZTOGHQ; om. A

³ in add. and canc. O

11

*De contemptore episcopo*¹

Si quis episcopus ab episcopo² ordinatus³ noluerit agere⁴ sacerdocium, neque consenserit⁵ in sibi commissa ecclesia ambulare, istum talem excommunicari oportet. Quod si coactus consenserit, sanctum concilium quod placet de eodem terminet.

Can. Mar. c 11; H 428b; M 580

¹ De contemptore (contemptione O) episcopo CLRWNBPZTOGHQ; Similiter de episcopo ad episcopatum non eunti DM; De contentione episcoporum A; xi *add.* NBZTOGHQA, *om.* CLRSWDMP

² episcopo CLRWNPZTOGHA; eo B

³ fuerit *add.* D

⁴ age A

⁵ consenserit CRNBZJTOG; concesserit HQA

12

*De seditioso episcopo*¹

Si quis episcopus ordinatus fuerit, et non uult ipsam parroechiam suscipere in qua nominatus est, sed alibi² uult ordinari, et³ uim facit et⁴ seditiones⁵ concitat contra eos qui eum⁶ ordinauerunt⁷, hunc ab honore oportet remoueri⁸. Si⁹ autem in pristino honore¹⁰ presbiterii¹¹ uult stare, non uetetur ut gradum quem habuit¹² retineat¹³. Quod si reluctatus fuerit, etiam de honore presbiterii deponatur.

Can. Mar. c 12; H 428b; M 580

¹ xii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² -li- ss N

³ et CSWNBPZTOGA; *om.* L

⁴ et CLXSND; ac RWBPZTOGHA

⁵ *corr. fr.* -nis G

⁶ eum CRXNB; illum ZTOHA

⁷ -erunt CRDBZT?OGHA; -erint N

⁸ *corr. fr.* -ere Z

⁹ quis *add. and canc.* O

¹⁰ honore CRDBZTOGHA; *om.* N

¹¹ -erii CNBZTGHA; -eris O

¹² *corr. fr.* huic B

¹³ retineneat N

13

*De dissensione iudicii*¹ [124rb]

Si quis episcopus in aliquibus causationibus iudicatur, et uiderit ipsos episcopos qui in prouincia sunt inter se iudicio discrepare ut alii uideantur eum qui iudicatur iustificare², alii condemnare pro diffinitione huius dissensionis hoc placuit sancto concilio ut de prouincia uicina alter metropolitanus conuocetur episcopus, ut per eum confirmetur quod secundum rectum placuerit canonem.

Can. Mar. c 13; H 428b; M 580; C 6 q 4 c 2

¹ Vt dissensio de causa episcopi etiam ab alterius prouincie episcopis terminetur DM; xiii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² iustificare *after corr.* N

14

*De presumptione*¹ *episcopi in rebus ecclesie*²

Si quis episcopus nulla ecclesiastice rationis necessitate compulsus in suo clero aut ubi forte presbiter non est de rebus ecclesiasticis aliquid presumpserit³ uendere res

¹ presumptione CNBZTOGHQ; assumptione A

² xiiii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

ipsa⁴ ecclesie proprie restaurari⁵ cogatur, et in iudicio episcoporum deiciatur⁶ auditus et tanquam furti aut⁷ latrocinii reus a suo priuetur honore⁸.

Can. Mar. c 14; H 429a; M 580; ID 3.172 as here, 3.242 as BD 3.181, 5.329 as BD 1.215; C 10 q 2 c 8 as here

³ *corr. fr.* -int N

⁴ ipsa CRXWNBZPTOGHA; ipsas C²LSQ

⁵ *corr. fr.* ret- A

⁶ *corr. fr.* dic- A

⁷ aut CDBZTOGHQ; autem N; ad A

⁸ a suo priuetur (*corr. fr.* -entur A) honore CRNBZJTOGA; ab honore suo priuetur HQ

15

De rebus ecclesiasticis gubernandis¹

Que sunt ecclesie conseruari² communi³ diligentia et bona conscientia⁴ et fide Dei⁵ qui omnia uidet et iudicat gubernari oportet cum iudicio et potestate episcopi cui etiam omnis populus et congregatio commissa est animarum. Manifesta autem debent esse que ad ecclesiam pertinent in conscientia eorum qui circa episcopos sunt presbiter et diaconus, ut hii omnes sciant que sunt ecclesie propria ut⁶ si episcopo contigerit⁷ transitus eos nichil⁸ latere possit ex his que ad ecclesiam pertinent, ut nullomodo possint minui et perire. Neque res proprie episcopi debent importunitatem pro rebus ecclesie pati. Dignum uero et iustum est apud Deum et homines⁹ ut ea que episcopi propria sunt cui uoluerit¹⁰ derelinquat, et que ecclesie sunt¹¹ eidem¹² conseruentur¹³ ecclesie, ut nec¹⁴ ecclesia patiatur¹⁵ dampnum neque episcopus¹⁶ pro rebus ecclesie¹⁷ in suis proscribatur ne¹⁸ post eius obitum in causas incidant qui ad eum pertinent, nec ipse in maledictum incidere uideatur¹⁹.

Can. Mar. c 15; H 429a; M 580; C 12 q 1 c 20 (Manifesta autem -- proscribatur only, and var.)

¹ De rebus ecclesie conseruandis DM; xv *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² conseruari LRSWNMBZPTOGHA; *om.* C

³ uel cum omni *add.* ss B

⁴ bona consc. *in mg.* B; conseruari *add.* C, *om.* LRXSWNBZPTOGHA

⁵ ss B

⁶ ut LRWNBZPTOGHA; aut CXS

⁷ -ti- ss B

⁸ *corr. fr.* nilchil N

⁹ qu *add.* and *canc.* O

¹⁰ *in mgs* O

¹¹ cui uoluerit derelinquat - sunt CRDBZTOGHA; *om.* N

¹² sunt *add.* and *canc.* Z

¹³ *corr. fr.* -etur B

¹⁴ *corr. fr.* ne O

¹⁵ *in mg.* Z¹

¹⁶ -opus LRXSWNBZTOGHA; -opo CP?

¹⁷ ut nec ecclesia patiatur - ecclesie CRNBZTOGQA; *om.* H

¹⁸ ne LRWNBZPTOG; et CXS; nec THQA

¹⁹ inc. uid. LRXSWNBZPTOGHA; uid. inc. C

16

De rebus ecclesie¹ dispensandis²

Episcopus habeat potestatem³ in rebus ecclesie ut dispenset [124va] necessitatem habentibus cum omni reuerentia et timore Dei. Participare et eum oportet que necessaria⁴ sunt si tamen ipse aut qui⁵ cum eo sunt fratres⁶ indigerint aliquid⁷ ut

¹ -esia A

² conseruandis M (*not* D). xvi *add.* NBZTOGHA; *om.* CLRSWDMP

³ hab. poss. ss Z

⁴ -ria ss T

⁵ *corr. fr.* que Z

necessitatem nullo modo⁸ patiantur secundum sanctum⁹ apostolum dicentem, Victu et tegumento his contenti simus. Si autem res ecclesiasticas episcopus in suas uoluntates usurpare uoluerit, et loca ecclesie uel fructus agrorum non cum¹⁰ presbiterorum uel diaconorum consilio contaminauerit¹¹, aut fratribus uel filiis uel quibuscumque propinquis suis dederit potestatem, ut per eos latenter¹² res ledantur ecclesie, hunc oportet¹³ obnoxium¹⁴ esse concilio. Sin aliter episcopus¹⁵ uel qui cum eo sunt presbiteri aut diaconi accusentur¹⁶, quia que ex reddito¹⁷ uel ex quolibet¹⁸ actu ecclesie ueniunt in suos usus¹⁹ colligunt²⁰ et pauperibus fraudant²¹ et fame conficiunt. Hos enim corripere oportet, secundum quod²² ordinatum fuerit a sancto concilio.

Can. Mar. c 16; H 429a; M 580-1; C 10 q 2 c 7

⁶ fratres CNBZTOGH; fratris QA

⁷ ind. al. CNPZTOGHA; al. ind. B

⁸ modo CNPZTOGHA; om. B

⁹ ss O

¹⁰ corr. fr. com O

¹¹ corr. fr. -euerit O

¹² latenter CNBZTOG; latentes HQA

¹³ corr. fr. oporet A

¹⁴ -oxium CDBZTOGHA; -ixium N

¹⁵ -opos A

¹⁶ corr. fr. -antur A

¹⁷ reddito CLRWNPTZGHQA; redd... B; creditu O

¹⁸ quolibet LRXWNPZTOGHA; qualibet C

¹⁹ usus CNBP; sinus ZTOGHA

²⁰ -unt LRXWBPZTOGHA; -ant C?

²¹ corr. fr. frad- O; short lacuna follows in Z

²² ss Z

17

De his qui de ministerio ecclesie aliquid¹ uendiderint²

Si quis presbiter aut diaconus inuentus fuerit³ aliquid de ministeriis ecclesie uenundasse,⁴ quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione ecclesiastica non haberi. In iudicio tamen episcopi dimittendus est siue indignus in suo recipi⁵ debeat gradu, quia multotiens hoc ipsum quod de sacrosancto altario contaminatum est in episcopi potestate dimissum est.

Can. Mar. c 17; H 429a; M 581; ID 3.240 var. as BD 3.179, 3.173 as here; +D 50 c 22

¹ eccl. al. CSNBZJTOGA; al. eccl. W; aliquid Q

² Ne presbiter aut diaconus res ecclesie dissipet DM; xvii add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMP

³ inu. fuerit CNBZTOGQA; fuerit inu. H

⁴ -sse ss T

⁵ -ci- ss N

18

De synodo facienda¹

Propter ecclesiasticas curas et² altercationum solutiones bene placuit per singulas prouincias bis in anno concilium fieri, conuocante metropolitano episcopo omnes prouinciales episcopos, ita ut³ concilium precedant omnes presbiteri et diacones uel hii qui se lesos existimant, ut in concilio cause examine ad iustum iudicium perducantur. Et si qui manifeste episcopi uel presbiteri aut diacones inuenti fuerint in [124vb] offensa, secundum rationem excommunicentur quamdiu communi consensu

¹ xviii add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMP

² curas et CLXSWNMTOGHQ; et RBP²; om. P; curas A

³ in add. and canc. B

de his placuerit dare sententiam. Nulli autem episcopo liceat propria apud semet ipsum⁴ concilia facere preter eos quibus metropoles sunt credite.

Can. Mar. c 18; H 429a-b; M 581; +D 18 c 15

⁴ preter *add. and canc.* N

19

De episcopo qui noluerit uenire ad synodum¹

Ad concilium conuocatus episcopus non debet contempnere sed adire² et ea que ad³ necessitatem⁴ ecclesie uel ceterorum pertinent aut docere si nouit aut doceri si nescit. Nam si⁵ extra⁶ egritudinem contempserit ire, reus erit fraterni concilii.

Can. Mar. c 19; H 429b; M 581

¹ Vt episcopus ad concilium conuocatus uenire non (*ss* M) contempnat DM; synodum CLRWNBZTOQA; concilium H. xviii *add.* NB?ZTOGHQA, *om.* CLRSWDMP

² adire CRNDB; ire ZTOGHA

³ *ss* N

⁴ necessitatem CLXSNDM; utilitatem RWBPZTOGHQA

⁵ *ss* Z

⁶ extra CLRDBZTOGHA; contra N

20

De legitima etate ordinandi presbiteri¹

Si quis triginta etatis sue annos non impleuerit,² nullomodo presbiter ordinetur, etiam si ualde³ sit dignus quia et ipse Dominus trigesimo anno baptizatus est et sic cepit docere. Oportet ergo eum qui ordinandus est usque ad hanc etatem legitimam⁴ conseruari.

Can. Mar. c 20; H 429b; M 581; +D 78 c 1 var. and Si quis triginta – sit dignus. *only*

¹ ord. presb. CLRWDMBTOA; *om.* N. xx *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² ann. non. impl. CRNDB; non impl. ann. ZTOGHA

³ ualde RXSWNDBZTOGHA; laude CL²; alde L

⁴ et. leg. CRNBZJ; leg. et. TOGHQA

21

De eunuchis qui ab aliis fiunt uel qui sibi naturalia abscidunt¹

Si quis pro egritudine naturalia² a medicis habuerit secta, similiter et qui a barbaris aut dominis stultis fuerint castrati et moribus digni fuerint uisi, hos canon admittit ad clericatus officium promoueri. Si quis autem sanus non per disciplinam religionis et³ abstinentie sed per abscisionem plasmati a⁴ Deo corporis existimat posse a se carnales concupiscentias amputari castrauerit se, non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quod si iam ante fuerat promotus ad clerum, prohibitus a suo ministerio deponatur.

Can. Mar. c 21; H 429b; M 581; ID 6.374; IP 3.56; D 55 c 9

¹ xxi *add.* NB?TOGHA, *om.* CRSP

² naturalia LSNBJTOGHQA; natulia C; nantalia X; natura Z; ? P

³ *add.* H²

⁴ plasmati a CLWDZTOGHA; plasmatiam RND²BP; plamationem X

22¹*De neophytis*²

Qui baptizatus fuerit iam etate legitima non continuo liceat eum ad ecclesiasticum ordinem promoueri. Quia oportet eum prius doceri quod possit docere, et multo tempore post baptismum probari, ut bene³ probatus ueniat ad clerum, secundum preceptum apostoli dicentis⁴, [125ra] Non neophitum ne forte in superbiam elatus in iudicium incidat⁵ et⁶ laqueum diaboli. Si autem succedenti tempore in aliquo graui⁷ peccato a duobus uel tribus fuerit deuictus, depositus de gradu suo cesset a clero. Si quis contra hanc regulam facere presumpserit quod sit contrarium⁸ magni concilii⁹ proiciatur a clero.

Can. Mar. c 22; H 429b; M 581-2

¹ om. DM

² xxii add. NB?ZTOGHA, om. CLRSWP

³ ss O

⁴ short erasure follows O

⁵ in iud. inc. (decidat G) LRSWNBZTOGHA; inc. in iud. C; in iudicii dat X

⁶ ss L; in add. C, om. LRXWNBZTOGHA

⁷ graui CNBZTOGHQ; gradu A

⁸ -ium CLNB; -ius ZTOGHA

⁹ concilii CLNPZTOGHA; consilii B

23

*De penitente non admittendo ad clerum*¹

Penitens tantum si necessitas aut² usus exegerit³ inter ostiarios prius deputetur, uel inter lectores, ita ut⁴ euangelia⁵ uel apostolum non legat. Si quis autem ante ordinatus est, inter subdiaconos habeatur, ita ut manus non⁶ imponat aut sacra contingat. Expenitente enim dicimus⁷ de eo qui post⁸ baptismum pro homicidio aut pro diuersis criminibus aut grauissimis peccatis publicam penitentiam sub cilicio gerens diuino fuerit reconciliatus altario.

Can. Mar. c 23; H 429b; M 582

¹ xxiii add. NZTOGHA, om. CLRSWDMBP

² e add. and canc. N

³ exeg- CRNB; exig- ZTOGHA

⁴ ss T

⁵ corr. fr. -lica O

⁶ non CNPZTOGHA; om. B

⁷ Deo add. and canc. O

⁸ ss Z

24

De his qui sine discussione¹ aut presbiteri aut dyacones² ordinati sunt³

Si quis presbiter aut dyaconus sine aliqua examinatione ordinati sunt, aut certe cum discuterentur criminosi peccata sua aut post ordinationem ab aliis sunt detecti abiciantur ex clero. Similiter uero et de uniuerso ordine clericorum seruetur. Nam hoc sibi quod irreprehensibile⁴ est sancta catholica defendit ecclesia.

Can. Mar. c 24; H 430a; M 582; D 24 c 7

¹ discussione CXSNMBPZTOGA; discretionem W; dissensione Q

² -ones CRSWDPZTOGHA; -oni NMB

³ xxiiii add. NZTOGHA; om. CLRSWD?MBP

⁴ irrep- CNDMB; rep- ZTOGHA

25

De presbiteris et dyaconibus qui post ordinationem denotantur¹

Si quis presbiter ante ordinationem peccauerit, et post ordinationem peccatum² confessus fuerit quod ante errauerit, non offerat sed tantum pro religione nomen presbiteri portet. Si autem non ipse confessus sed ab alio publice fuerit conuictus, nec hoc ipsum habeat potestatem, ut nomen presbiteri portet. Similiter et de diaconibus obseruandum est³ [125rb] ut si confessi ipsi fuerint ordinem subdiaconi accipiant.⁴
Can. Mar. c 25; H 430a; M 582; ID 6.149 as BD 2.48; IP 3.150 as ID; C 15 q 8 c 4 as here

¹ xxv *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

² peccauerit – peccatum *over an erasure, with lacuna following* H

³ obs. est CDBPZTOHA; *om.* N

⁴ confessi (*corr. fr.* confisi R) ipsi (ipsi confessi XSWDMBP) fuerint ord. subd. accipiant CLRXSWMDBP; ipse confessus fuerit ord. subd. accipiat ZTOGHA

26

De his qui uiduas aut¹ dimissas² ducunt aut in malis consiliis mixti sunt³

Si quis uiduam aut ab alio dimissam⁴ duxerit, non admittatur ad clerum. Quod si obrepsit, deiciatur. Similiter si homicidii aut facto aut precepto aut consilio aut defensione post baptismum conscius fuerit, et per aliquam subreptionem ad clericatum uenerit deiciatur et in⁵ finem uite sue communionem accipiat⁶.

Can. Mar. c 26; H 430a; M 582; D 50 c 8

¹ *corr. fr.* atque B

² uid. aut (*corr. fr.* atque B) dim. CLXSNBZTOH; dim. aut uid. DM

³ xxvi *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

⁴ *ss* O

⁵ *ss* B

⁶ uite sue communionem (non *add.* H) accipiat RWDMBPZTOGHQA; uite sue accipiat communionem (uite sue accipiat com- *in small hand and partly in mg.* C) CL; uite sue communio non negetur S; uite sue communionem XN

27

De fornicatoribus clericis¹

Si quis presbiter aut diaconus fuerit fornicatus aut mechatus proiciatur² et agat penitentiam.

Can. Mar. c 27; H 430a; M 582

¹ *corr. fr.* ecclesie A; xxvii *add.* NBZ(*corr. fr.* xxviii)TOGHA, *om.* CLRSWDM

² proiciatur CRNBZTOGHQ; propitiatur A

28

De his quorum uxores mechantur¹

Si laici uxor² in adulterio fuerit deprehensa hic talis ad ministerium ecclesiasticum nullomodo adducatur. Si autem post ordinationem alicuius clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa uoluerit permanere a³ ministerio alienus sit⁴.

Can. Mar. c 28; H 430a; M 582; +D 34 c 12

¹ xxviii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

² laici uxor CWDMBZTOGHA; uxor laici N

³ a CDMBZTOGHA; ad N

⁴ al. sit RXSWNDPZTOGHA; al. fiat CL; sit al. B

29

De uiduis clericorum¹

¹ clericis G; xxviii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

Si qua uidua episcopi aut² presbiteri aut³ diaconi maritum⁴ acceperit, nullus clericus, nulla religiosa cum ea conuiuium sumat, nunquam communicet. Morienti⁵ tantum ei sacramenta subuenient.

Can. Mar. c 29; H 430a; M 582; +D 28 c 12

² aut CLXSND; uel RWBPZTOGHQA

³ aut CWNDBZTOGA; siue HQ

⁴ *corr. fr.* martum A

⁵ -i- ss C

30

De filia episcopi uel presbiteri que deuota fuerit et¹ peccauerit²

De filia episcopi uel presbiteri siue diaconi si deuota fuerit et maritum duxerit, si eam pater uel mater in affectum receperint³ a communionem habeantur alieni. Pater uero causas in concilio se nouerit prestaturum. Mulier uero non admittatur ad communionem nisi marito defuncto egerit penitentiam. Sin⁴ autem uiuente eo⁵ secesserit et penituerit uel petierit communionem, in ultimo fine⁶ uite sue⁷ defi [125va] ciens accipiat communionem.

Can. Mar. c 30; H 430a; M 582; +C 27 q 1 c 26

¹ post *add.* D, *om.* CLRWNBZTOGHA

² xxx *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

³ recep- CRDMBZTOHA; accep- NG

⁴ Sin CDBZTOGHA; Si N

⁵ uiu. eo CDBZTOGHA; eo uiu. N

⁶ fine CDBZTO(*after corr.*)GHA; finem N

⁷ sue CSNDB; *om.* ZTOHA

31¹

De deuota² peccante³ que se maritauerit⁴

Deuotam peccantem non recipiendam in ecclesia⁵ nisi peccare desierit, et desinens egerit aptam penitentiam decem annis et recipiat⁶ communionem. Prius autem quam in ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius conuiuium Christiane mulieris accedat. Quod si admissa fuerit, etiam hec que eam receperit habeatur⁷ absens. Corruptorem etiam par⁸ pena constringat. Que autem maritum acceperit non admittatur ad penitentiam nisi adhuc uiuente ipso marito caste uixerit aut postquam ipse de hac uita discesserit.

Can. Mar. c 31; H 430a-b; M 583

¹ *om.* DM

² uota WO(*before corr.*)

³ uel *add.* ZTOGHA, *om.* CLWNBP

⁴ xxxi *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

⁵ -ia CNBZTOHQ; -iam A

⁶ -ci- ss N

⁷ h- ss N

⁸ par CNBZTOGHQ; pars A

32

De subintroducendis adoptiuis mulieribus¹

Nullus episcopus neque² presbiter neque³ dyaconus neque omnino aliquis ex clero licentiam habeat intromittendi ad se⁴ quasi adoptiuam aliquam⁵ mulierem quasi⁶ in

¹ adop. mul.] mul. adopt. B· xxxii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² neque CNBZTOGQA; aut H

³ p *add. and canc.* O

⁴ ad se *corr. fr.* asse N

loco filie aut sororis aut matris nisi forte sororem matris uel patris et illas solas personas que ab omni mala suspicione aliene sunt. Similiter et religiosis feminis laicorum alienorum familiaritatem et consortium prohibemus, eorum scilicet qui nec in Dei timore subiecti sunt nec continentie⁷ retinent⁸ disciplinam.

Can. Mar. c 32; H 430b; M 583

⁵ aliquam CNPZTOHA; om. B

⁶ adoptiui - quasi in mg. Z

⁷ sub. sunt nec cont. in mg. X²

⁸ ss O

33¹

De non recipiendis clericis uagis et de infirmanda ordinatione eius qui sine conscientia² episcopi sui ab alio episcopo ordinatus est³

Si quis in⁴ contemptu positus presbiter aut diaconus uel quicumque ex clero recesserit ab ecclesia sua nullomodo in alia suscipiatur⁵ ecclesia, sed omnimodo compellatur ut⁶ ad suam reuertatur ecclesiam. Si autem permanserit⁷ in superbia et reuerti noluerit excommunicetur et proiciatur. Si quis autem episcopus ausus fuerit ullum in sua ecclesia ordinare non con [125vb] sentiente episcopo suo a quo recessit, ordinatio eius uacua deputetur.

Can. Mar. c 33; H 430b; M 583

¹ om. DM

² conscientia CLRSNBP; consensu WZTOGHA

³ ord. est CLWBZTOHA; ordinantur N. xxxiii add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

⁴ in CNBZTOGHQ; cui A

⁵ in alia susc. CNPZTOGHA; susc. in alia B

⁶ ut CRNBZTGQA; om. O

⁷ corr. fr. permiserit Z

34

De clericis desertoribus¹

Si quis presbiter aut diaconus uel aliquis de clero² propriam ecclesiam derelinquens ad alteram ecclesiam uadit et ibi multo tempore demoratur, omnino nunquam ministret in clero. Et si admonuerit³ eum episcopus suus⁴ ut ad suam redeat parrochiam, et redire noluerit ubi est, ibi⁵ de suo officio deponatur, ita ut nunquam in suum reuertatur gradum propter dissolutionis peccatum. Si autem episcopus alter illum susceperit qui de reatu⁶ eius est conscius⁷, oportet ipsum episcopum sine increpatione in communi concilio⁸ non admitti, ut ecclesiasticum canonem ultra non soluat.

Can. Mar. c 34; H 430b; M 583

¹ xxxiiii add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMP

² short erasure follows Z

³ admonuerit CDBZTOGHA; admouerit N

⁴ corr. fr. suos A

⁵ corr. fr. tibi O

⁶ corr. fr. creatu O

⁷ est consc. RWBPZTOGHA; consc. est CL; conscius XSND

⁸ concilio CLXSW²NDZTO²GHQA; consilio RWBP; in concilio O

35

De importunis clericis¹

¹ cler. imp. G; xxxv add. NZTOGHA, om. CLRSWDMBP

Si quis episcopus², presbiter aut diaconus excommunicatus in concilio iniuste se³ queritur⁴ condempnatum ad maiorum⁵ episcoporum concilium reuertatur ut eorum inquisitionem et iudicium⁶ expectans si quas se iustas causas habere putat illis exponat. Si autem contempserit, et importans se palatio aures principum inquietare⁷ uoluerit hic ad nullam ueniam poterit peruenire, neque spem future reconciliationis habebit.

Can. Mar. c 35; H 430b; M 583; +C 21 q 5 c 5

² aut *add.* HQA, *om.* CNBZTOG

³ *ss* Z

⁴ *corr. fr.* queretur N

⁵ -orum CNBZTGHQA; -orem O; excommunicatus in concilio - maiorum *over erasure, partly in cramped hand* H

⁶ inq. et iud. CNBZTOGHA; iud. et inq. Q

⁷ *corr. fr.* -ate B

36

De purganda opinione heresis¹

Si quis episcopus siue alicuius episcopi presbiter aut dyaconus in alicuius heresis opinionem offenderit et ob hanc causam fuerit excommunicatus nullus episcopus in communionem eum recipiat, nisi prius in communi concilio porrecto fidei sue libello satisfaciat omnibus, et ita liberam² teneat suam purgationem. Hoc idem et de fidelibus laicis sit decretum si in³ aliquam⁴ heresis opinionem fuerint nominati.

Can. Mar. c 36; H 430b; M 583-4; +C 1 q 7 c 22

¹ xxxvi *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² *ss* N

³ si in CWNBZTO²GH; sun O?; sin QA

⁴ -quam CWMBZTOGHQA; -qua ND?

37

De clericis excommunicatis¹

Si quis episcopus in concilio excommunicatus fuerit siue presbiter [126ra] aut diaconus a suo episcopo et post excommunicationem² presumpserit siue episcopus ille aut presbiter uel³ diaconus facere⁴ oblationem uel matutinum uel⁵ uespertinum sacrificium quasi in officio suo agere sicut prius, non liceat ei nec in alio concilio spem reconciliationis habere nec ultra reconciliari, sed etiam eos qui ei communicauerint omnes ab ecclesia respui, maxime eos qui sciebant eum esse deiectum⁶. Si autem permanserit turbans et concitans ecclesiam per forasticam potestatem oportet eum sicut sedicionarium⁷ ab omni plebe expelli.

Can. Mar. c 37; H 430-1; M 584; +C 11 q 3 c 7

¹ xxxvii *add.* NZTOGQA; xxxvi *add.* H, *om.* CLRSWDMBP

² ex- *ss* N

³ uel CSNPZTOHA; aut BG

⁴ diac. fac. *ss* N

⁵ uel CNB; aut ZTOGHA

⁶ *corr. fr.* deictum N

⁷ *corr. fr.* cedi- H

38¹

Vt in secundis nuptiis presbiteri non uadant²

¹ *om.* DM

² Vt in - uadant CLRXSBP; Vt ad secundas nuptias presb. non uadant N; De presbiteris ut in secundis nuptiis non uadant (-ent W) WZTOGHA. xxxviii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWP

Presbiterum ad secundas nuptias coniuuiam fieri non oportet. Quod si hi qui ad secundas nuptias ueniunt penitentiam postulant, quomodo potest presbiter ille esse qui propter coniuuium interest tali coniugio?

Can. Mar. c 38; H 431a; M 584

39

De his qui ad dyaconium¹ eliguntur²

Dyaconus qui eligitur sicut testatus fuerit pro accipiendo matrimonio et dixerit se³ non posse⁴ in castitate permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit et ordinatus fuerit et postea matrimonium desiderauerit, alienus sit a ministerio et uacet a clero.

Can. Mar. c 39; H 431a; M 584; ID 6.376; IP 3.97; D 27 c 1

¹ dyaconium CLRXSNZJTGH²A; diaconatum WNBP; diaconum MOHQ

² xxxviii add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMP

³ se CNDB; om. ZTOGHA

⁴ repeated and canc. G

40¹

Non licere dyaconum ante presbiterum sedere²

Non liceat diaconum ante presbiterum sedere nisi cum³ iussione presbiteri.

Can. Mar. c 40; H 431a; M 584; ID 6.375

¹ om. DM

² Non - sedere CLRSWNBP; om. ZTOGHA. xl add. NBZTOGHA, om. CLRWP

³ cum CRBZTOGA; con- N

41¹

Vasa dominica non nisi a subdiaconibus tangenda²

Non liceat³ quemlibet ministeria tangere nisi subdiacono⁴ aut acolito in secretorio⁵ uasa dominica.

Can. Mar. c 41; H 431a; M 584; ID 6.377; +D 23 c 32a (for 32b see c 66 below)

¹ om. DM

² Vasa dominica (Domini W) - tangenda CLRSWNBP; om. ZTOGHA. xli add. NBZTOGHA, om. CLRW

³ corr. fr. licet H

⁴ corr. fr. sud- N

⁵ -orio CLRNBPTOGQA; -ario XSWZH

42¹

Ne mulieres in secretorium² ingrediantur³

Non liceat mulieres in⁴ secretorium⁵ ingredi.

Can. Mar. c 42; H 431a; M 584

¹ om. DM

² -orium CLRWBP; -arium N

³ Ne - ingrediantur CLRWNBP; om. ZTOGHA. xlii add. NBZTOGHA, om. CLRWP

⁴ ecclesie add. H, om. CRNBZTOGQA

⁵ -arium S

43¹

*De lectore qui uiduam alterius acceperit*²

Lector³ si uiduam alterius uxorem acceperit in lectorato⁴ permaneat, aut si forte necessitas sit subdiaconus fiat, nichil⁵ autem [126rb] supra. Similiter et si bigamus fuerit.

Can. Mar. c 43; H 431a; M 584; D 34 c 18

¹ om. DM

² De - acceperit (acceperit B) CLRSWNBP; om. ZTOGHA. xliii add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

³ Rector H

⁴ -ato LRXSWPNZTOGHA; -atu CB

⁵ -l ss H

44

*De subdiacono si secundam uxorem duxerit*¹

Si subdiaconus secundam duxerit uxorem inter lectores uel ostiarios habeatur, ita ut apostolum non legat.

Can. Mar. c 44; H 431a; M 584; D 34 c 17

¹ De - duxerit CLSN; De subdiacono secundum uxorem ducente RWDMBP; om. ZTOGHA. xliiii add. NBZTOGHA, om. CLRSDWMP

45

*Non licere in pulpito nisi lectores¹ psallere aut legere*²

Non liceat in pulpito psallere aut legere nisi qui ab episcopo lectores sunt ordinati.

Can. Mar. c 45; H 431a; M 584; D 92 c 3

¹ -ores CLRWNB; -orem D

² Non - legere CLSWNDB; om. ZTOGHA. xlv add. NZTOGHA, om. CLSDWMBP

46

*De his qui¹ aliqua² conditione obligantur*³

Si quis obligatus⁴ est⁵ tributo seruili uel aliqua conditione⁶ uel patrocínio cuiuslibet domus⁷, non est ordinandus clericus nisi probate uite fuerit et patroni consensus accesserit.

Can. Mar. c 46; H 431a; M 584; +D 54 c 7

¹ in add. W, om. CNBP

² aliqua CLRXSWNB; seruili DM

³ De - obligantur CSWNDMBP; om. TOGHA. xlvi add. NTOGHA, om. CRSDMBP

⁴ corr. fr. -ato Z

⁵ est CRWNB; om. ZTOGHQA

⁶ -di- ss H

⁷ in mg. Z

47

*De eo qui seruuum docuerit ut contempnat dominum suum*¹

Si quis seruuum alienum causa religionis² doceat contempnere dominum suum et recedere a seruuicio eius durissime in omnibus arguatur.

Can. Mar. c 47; H 431a; M 584; ID 7.45 as BD 8.25; +C 17 q 4 c 38

¹ De - suum CLRSWNDMBP; om. ZTOGHA. xlvii add. NZTOGHA, om. CLRSDWMBP

² religionis A

48¹

*Non licere in quadragesima natales martyrum uel nuptias celebrari*²

Non liceat³ in quadragesima natales martyrum celebrare sed tantum sabbato et dominica pro commemoratione eorum oblationes offerre. Sed nec natalicia nec nuptias liceat in quadragesima celebrari.

Can. Mar. c 48; H 431a; M 584; +C 33 q 4 c 9

¹ om. DM

² Non - celebrari CLRSWNBP; om. ZTOGHA. xviii add. NZTOGHA, om. CLRWBP

³ arguatur add. and canc. O

49

*De tempore baptizandorum*¹

Non liceat ante duas septimanas Pasche sed ante tres² ad baptismum suscipere aliquem. Oportet autem ut in ipsis diebus qui baptizandi³ sunt symbolum discant et in quinta feria nouissime septimane episcopo uel presbitero reddant.

Can. Mar. c 49; H 431a; M 584-5; De cons. D 4 c 59

¹ De - bapt. CLRSWNBP; Vt non ante duos sed ante tres septimanas Pasche quis ad baptismum accedat DM; om. ZTOGHA. xviii add. NZTOGHA, om. CLRSDMBP

² ad add. and canc. Z

³ -andius A

50¹

*Non licere quinta feria ante Pascha ieiunium soluere*²

Non liceat quinta feria fratres nouissime septimane ieiunium soluere et omnem exhonore quadragesimam sed sincere abstinentes totam quadragesimam³ perexire⁴.

Can. Mar. c 50; H 431b; M 585; De cons. D 3 c 7

¹ om. DM

² Non - soluere CLRSWNBP; om. ZTOGHA; l add. NZTOGHA, om. CRSWBP

³ -geniam A

⁴ obscurely corr. O

51

*Omni tempore episcopum chrisma posse conficere*¹ [126va]

Omni tempore episcopo liceat² chrisma conficere et per suas dyoceses destinare, ita ut³ ad dirigendum chrisma⁴ diaconus aut subdiaconus ante diem Pasche de singulis ecclesiis ad episcopum destinetur.

Can. Mar. c 51; H 431b; M 485; De cons. D 4 c 124a

¹ Omni - conficere CLRSWNBP; om. ZTOGHA. li add. NZTOGHA, om. CLRSDMBP

² ep. lic. CNBJTOGQA; lic. ep. Z

³ ss C

⁴ ut add. and canc. O

52

*Presbiterum episcopo presente nisi ipso iubente infantes non debere signare*¹

Presbiter presente episcopo non signet infantes nisi forte ab episcopo fuerit illi preceptum.

Can. Mar. c 52; H 431b; M 585; +D 95 c 11, De cons. D 4 c 124b

¹ Presbiterum - signare CLRSWNBP; om. ZTOGHA. lii add. NZTOGHA, om. CLRSDMBP

53

Ne presbiter in baptisterium episcopus precedat¹

Non liceat presbitero prius episcopo introire in baptisterium, sed cum episcopo nisi forte² aut³ absens fuerit aut egrotus.

Can. Mar. c 53; H 431b; M 585; De cons. D 4 c 124c

¹ Ne - precedat CLR(mg.)SWNDMBP; om. ZTOGHA. liii add. LNZTOGHA, om. CRSWDMBP

² ab add. and canc. O

³ aut C²?LRWNDBZTOGH; om. XS; ut A; ? C

54

Mulierem pregnantem baptismi gratiam posse percipere¹

Si qua mulier pregnans desiderauerit² gratiam baptismi percipere quando uoluerit habeat potestatem. Nam nichil in hoc participat mater infanti qui nascitur, propterea quod unicuique propria uoluntas in confessione monstretur.

Can. Mar. c 54; H 431b; M 585; De cons. D 4 c 116

¹ Mulierem - percipere CLRSWNBP; Ne mulieri pregnante baptismum denegetur DM; om. ZTOGHQA. liiii add. LNBZTOGHA, om. CRSWDMP

² -auerit CNBJTOGHQA; -auit Z

55

Quid in sanctuario offerendum sit¹

Non oportet aliquid aliud in sanctuario offerri preter panem et² uinum et aquam que in typo Christi benedicuntur. Quia dum in cruce penderet de corpore eius sanguis effluxit³ et aqua. Hec tria unum sunt in Christo Iesu, hec⁴ hostia⁵ et oblatio Dei in odorem suauitatis.

Can. Mar. c 55; H 431b; M 585; De cons. D 2 c 4

¹ Quid - sit CLRSWNBP; Quid in sanctuario offeratur DM; om. ZTOGHA. lv add. LNBZTOGHA, om. CRSWDMP

² et RXSWDNBPZTOGHA; om. CL

³ effluxit LRXSWDNBPZTOGHA; effulsit C

⁴ ss B²

⁵ h- ss O

56

De forasticis presbiteris¹

Forasticis² presbiteris presente episcopo uel presbiteris ciuitatis offerre non³ liceat neque ministrare in populo nisi forte ipsis⁴ absentibus.

Can. Mar. c 56; H 431b; M 585

¹ De - presb. CLRSWNBP; om. ZTOGHA. lvi add. LNBZTOGHA, om. CRSWDM

² Mor- A

³ ss N

⁴ ipsis CRNMB; illis ZTOGHA

57¹

Ne presbiter die dominica causa religionis ieiunet et ne a Pascha usque ad quinquagesimam² se in oratione³ prostret⁴

Si quis presbiter propter⁵ publicam penitentiam a sacerdote acceptam⁶, aut aliqua necessitate die dominica pro quadam religione ieiunauerit, sicut Manichei, anathema⁷

¹ om. DM

² -ge- ss C

³ se in or. CLRWB; in or. se N

⁴ Ne - prostret (prosternet S²)CLRSWNBP; om. ZTOGHA. lvi add. N; lvii add. ZTOGHA, om. CRSWBP

sit. Similiter et quod ab apostolis traditum canon⁸ tenet antiquus [126vb] placuit ut per omnes dominicas et per omnes dies Pasche usque ad quinquagesimam⁹ non prostrent¹⁰ se in oratione humilitatis sed recto uultu ad Dominum orationis fungantur officio, quia in his diebus gaudium resurrectionis Domini celebramus.

Can. Mar. c 57; H 431b; M 585; ID 4.52 var. as BD 13.20, to anathema sit only; +D 30 c 17a

⁵ propter CRNB; *om.* STZJOGHQA

⁶ acceptam CBZTOHA; susceptam N

⁷ -ima N

⁸ non *add.* CL²X, *om.* LRSWNBPTZOGHA

⁹ quinqu- CRWBZTOHA; quadra- N

¹⁰ prostrent CRXWNB²Z²J²OGH; prosternent L(*obscurely corr.*)STQA; ministrent Z; prost..nt J

58¹

De abstinentibus²

Si quis non pro abstinentia sed pro execratione escarum abstinet, placuit³ sancto concilio ut pregustet et si sic uult abstinere, abstineat. Si autem spernit, ita ut olera cocta cum carnibus non degustet, iste non obediens nec suspicionem heresis a se remouens⁴, deponatur de ordine clericatus.

Can. Mar. c 58; H 431b; M 585; +D 30 c 17b

¹ *om.* DMZ

² De abstinentibus CLRSWNB; *om.* JTOGHA. lvii *add.* N; lviii *add.* LBJTOGHA, *om.* CRSWP

³ et *add.* O, *om.* CNBJTGQA

⁴ -ouuens N

59

Ne clerici in nuptiis uel in¹ conuiuuis aliqua spectacula cernant²

Non liceat sacerdotibus uel clericis aliqua spectacula in nuptiis uel in conuiuuis³ spectare, sed oportet eos⁴ antequam ingrediantur ipsa⁵ spectacula surgere et redire inde.

Can. Mar. c 59; H 431b; M 585

¹ in CRSWDB; *om.* N

² Ne - cernant CLRSWNDB; *om.* ZTOGHA. lviii *add.* NZ; lviii *add.* LTOGHA, *om.* CRSWDB

³ *corr. fr.* coiuiis O

⁴ eos CLRXNMB; *om.* SZTOGHA

⁵ *corr. fr.* ipsas O

60

Ne clerici incantatores sint¹

Non liceat clericos incantatores esse et ligaturas facere quod est colligatio animarum. Si quis hec facit² de ecclesia proiciatur.

Can. Mar. c 60; H 431b; M 585

¹ Ne - sint (fiant CN) CLRSWNB; Ne sit clericus incantator et ne ligaturas faciat DM; *om.* ZTOGHA. lviii *add.* NZ; lx *add.* LBTOGHA, *om.* CRSWDP

² facit CLRXNDBZTOGQA; fecerit SH

61

Non licere clericis¹ conuiuia facere²

Non liceat sacerdotes uel clericos, sed nec religiosos³ laicos conuiuia facere⁴ de confertis.

¹ -cis CLRNBP; -cos XS

² Non - facere CLRSWNB; De feneratoribus DM (*cf c 62*); *om.* ZTOGHA. lx *add.* NZ; lxi *add.* LBTHGA; lxii *add.* O, *om.* CRSWDMP

Can. Mar. c 61; H 431-2; M 585; +D 44 c 12a (for 12b cf c 65 below)

³ *corr. fr.* regiosos A

⁴ *ss* X²

62¹

*De feneratoribus*²

Si quis oblitus timorem Domini³ et sanctorum scripturarum⁴ que dicunt⁵, Pecuniam suam non⁶ dedit ad usuram, post hanc cognitionem magni concilii fenerauerit uel⁷ centesimam exegerit, aut ex quolibet negocia turpis lucri quesierit, aut per⁸ diuersas species uini uel frugis uel⁹ cuiuslibet rei emendo uel uendendo aliqua incrementa susceperit, de gradu suo alienus habeatur a clero.

Can. Mar. c 62; H 432a; M 585-6; +C 14 q 4 c 4

¹ *om.* DM

² De feneratoribus CRSWNB; *om.* LZTOGHA. lxi *add.* NZ; lxii *add.* BTGHQA, *om.* CLSWPO

³ *ss* O

⁴ sanct. scrip. RXSWNBZJTOGHA; scrip. sanct. CL

⁵ dicunt CSWNBH; dicit TZJOGQ; dic' A

⁶ *ss* X²

⁷ uel CLRXNB; et SZTOGHA

⁸ per CNBZTOHQ; *om.* A

⁹ uel CNBZTOHQ; *om.* A

63

*De clericis qui matutinis uel uespertinis horis ad ecclesiam non conueniunt*¹

Si quis presbiter aut diaconus uel quilibet [127ra] clericus ecclesie deputatus, si intra ciuitatem fuerit, aut in² quolibet loco in quo ecclesia est, et ad cotidianum psallendi sacrificium matutinis³ uel uespertinis horis ad ecclesiam non conuenit, deponatur a clero, si tamen castigatus ueniam ab episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

Can. Mar. c 63; H 432a; M 586; D 92 c 9

¹ De - conueniunt CLRSWNB; De his qui ad diuinum opus non occurrunt (currunt M) DM; *om.* ZTOGHA. lxii *add.* LNZ; lxiii *add.* TOGHA, *om.* CRSWDB?P

² *ss* T

³ matunis Z

64

*Clericum die dominico¹ ab ecclesia deesse non debere*²

Non liceat quemlibet clericum die dominico ab ecclesia absentem esse, sed missarum sollempnibus interesse ieiunium³.

Can. Mar. c 64; H 432a; M 586

¹ die -ico CRSWNB; die -ica D; in -ica die M

² Clericum - debere CLRSWNB; *om.* ZTOGHA. lxiii *add.* LNZ; lxiiii *add.* TOGHA, *om.* CRSWDBP

³ ieiunium CXWNB; ieiunum LX²DMH; ieiunii R; ieiuno SZJ²T; ieiunum P; ieiunio JGQA

65

*Ne clerici uel laici religiosi ante horam diei terciam conuiuentur*¹

Non oportet clericos uel laicos religiosos² ante sacram horam diei³ terciam inire conuiuia neque aliquando clericos nisi hymno⁴ dicto edere panem et post cibos gratias auctori Deo referre.

¹ Ne - conuiuentur (-antur DM) CLRXSNDMBP; *om.* ZTOGHA. lxiiii *add.* LN; lxv *add.* ZTOGHA, *om.* CRSWDMBP

² laic. rel. CNBZTOG; rel. laic. HQA

³ horam diei CDBZTOHA; diei horam N

⁴ *corr. fr.* -os O

Can. Mar. c 65; H 432a; M 586; ID 6.256 var. as BD 2.165; +D 44 c 12b (cf c 61 above)

66

Ne clerici comam nutriant¹

Non oportet clericos² comam nutrire et sic ministrare, sed attonso³ capite patentibus⁴ auribus et secundum Aaron talarem⁵ uestem induere ut sint in habitu ornato⁶.

Can. Mar. c 66; H 432a; M 586; ID 6.378; +D 23 c 32b (for 32a see c 41 above)

¹ Ne - nutriant CLRSWNDMBP; om. ZTOGHA. lxxv add. LN; lxxvi add. BZTOGHA, om. CRSWDMP

² -cos CWNB; -cis ZTOGHA

³ ato- H(*before corr.*)Q

⁴ corr. fr. par- Z

⁵ tal- LRXWNBPTZTOGHA; tel- C

⁶ -ato CRNPZTOGHA; -ati B

67

Vt nulle scripture nisi canonice in ecclesia legantur¹

Non oportet psalmos compositos et uulgares in ecclesia dicere neque libros qui sint² extra canonem legere³, nisi solos canonicos⁴ noui et ueteris⁵ testamenti.

Can. Mar. c 67; H 432a; M 586

¹ Vt - legantur CLRSWNMBP; om. ZTOGHA. lxxvi add. LN; lxxvii add. ZTOGHA, om. CRSWDMP

² sint CXNMD; sunt LRSWBPZTOGHA

³ legere CDBZTOGHA; om. N

⁴ -no- ss O

⁵ -eris CNDBGHQA; -eri ZJTO

68

Sacramenta nusquam distribuenda nisi¹ in ecclesia aut in basylica ubi sunt martyrum reliquie²

Non oportet clericos ignaros et presumptores super monumenta in campum ministeria³ portare aut distribuere sacramenta⁴, sed aut in ecclesia aut in basylica ubi martyrum reliquie sunt deposite⁵ ubi pro defunctis oblationes offerri solent.

Can. Mar. c 68; H 432a; M 586; De cons. D 1 c 29a

¹ nisi RXSNMB?P; om. W; ? C

² Sacramenta - reliquie CLRSWNDMBP; om. ZTOGHA. lxxvii add. LN; lxxviii add. ZTOGHA, om. CRSWDMP

³ corr. fr. mine- B

⁴ dist. sac. CDBZTOGHA; sac. dis. N

⁵ dep- CLRXNBZJTOG; disp- SHQ; desp- A

69

Ne Christiani ad mortuorum sepulchra prandia deferant¹

Non liceat Christianis prandia [127rb] ad defunctorum sepulchra deferre et sacrificare mortuis.

Can. Mar. c 69; H 432a; M 586; De cons. D 1 c 29b

¹ Ne - prandia (om. RNB, *before ad mort.* P) deferant CLRXSWNDMBP; om. ZTOGHA. lxxviii add. LN; lxxviii add. ZTOGHA, om. CRSWDMP

70

Ne clerici uel laici ab hereticis eulogias accipiant¹

Non liceat clericis uel laicis ab hereticis eulogias accipere quia maledictiones² sunt magis quam benedictiones. Neque liceat aut cum hereticis aut³ scismaticis orare.

¹ Ne cl. uel (aut D) - accipiant CLRSWNMBP; om. ZTOGHA. lxxviii add. LN; lxx add. ZTOGHA, om. CRSWDMP

Can. Mar. c 70; H 432a; M 586; +C 1 q 1 c 67

² eulogias accipere quia maledicti in *small cramped script C*

³ aut CNBZTOGHQ; et A

71

De his qui sortilegos in domum suam introducunt¹

Si quis paganorum consuetudinem sequens diuinos et sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut² maleficia inueniant uel lustrationes paganorum³ faciant, quinque annis penitentiam agant⁴.

Can. Mar. c 71; H 432a; M 586; ID 11.34 from BD 10.6; +C 26 q 5 c 3c

¹ De - introducunt (-at M) CLRSNDMBP; De - intr. in domum suam W; *om.* ZTOGHA. lxx *add.* LN; lxxi *add.* ZTOGHA, *om.* CRSWDMBP

² aut RSWNDMBPZTOGHA; ut CLX

³ paganorum CWNDPZTOGHA; *om.* B

⁴ agant CXWPZJTOQ?A; agat LRSNDMBGH

72

Ne Christiani gentilium traditiones teneant¹

Non liceat Christianis tenere traditiones gentilium et² obseruare uel colere elementa, aut³ lune aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, uel propter segetes uel⁴ arbores plantandas uel coniugia socianda⁵. Scriptum est enim, Omnia que facitis aut in uerbo aut in opere omnia in nomine Domini nostri⁶ Iesu Christi⁷ facite, gratias agentes Deo.

Can. Mar. c 72; H 432a; M 586; ID 11.40 from BD 10.13; +C 26 q 5 c 3a

¹ Ne - teneant CLRSWDMBP; *om.* ZTOGHA. lxxi *add.* LN; lxxii *add.* ZTOGHA, *om.* CRSWDMBP

² et LRSWDMBPZTOH; *om.* CA

³ *corr. fr.* ut A

⁴ uel CDBZTOHA; aut N

⁵ socianda LRSWBZTOHA; facienda CNDG; facifacienda X; ? P. uel propter segetes - facienda in *upper mg.* D²

⁶ nostri CNBZJTGHA; *om.* O

⁷ Iesu Christi CNBTOGH; Christi Iesu Q; *om.* A

73

Ne Christiani diem kalendarum agant¹

Non liceat agere² diem kalendarum et oiciis uacare gentilibus neque lauro³ aut⁴ uiriditate arborum cingere domos. Omnis hec obseruatio paganissima⁵ est.

Can. Mar. c 73; H 432b; M 586-7; ID 11.42 from BD 10.15 var.; C 26 q 7 c 13 var.

¹ Ne - agant CLRSWNB; Ne gentilium ritus obseruetur DM; *om.* ZTOGHA. lxxii *add.* LN; lxxiii *add.* ZTOGHA, *om.* CRSWDMBP

² agere CWNBZTOHA; *om.* D

³ *corr. fr.* lauachro Z

⁴ aut CDBZTOHA; *om.* N

⁵ -ni- *add.* in *mg.* N

74

De collectionibus herbarum¹

Non liceat in collectionibus herbarum² que medicinales sunt aliquas obseruationes aut incantationes attendere, nisi tantum cum symbolo diuino aut oratione dominica, ut tantum Deus creator omnium et Dominus honoretur.

Can. Mar. c 74; H 432b; M 587; ID 11.47 from BD 10.20; +C 26 q 5 c 3b

¹ De - herbarum CLRSWDMBP; *om.* ZTOGHA. lxxiii *add.* LN; lxxiiii *add.* ZTOGHA, *om.* CRSWDMBP

² coll. herb. CRSWNB; herb. (h- ss H) coll. ZTOGHA

75¹

De feminis Christianis ne in laneficiis uanitatem obseruent²

Non liceat mulieres Christianas³ in suis laneficiis uanitatem obseruare sed Deum inuocent [127va] adiutorem qui eis sapientiam texendi donauit.

Can. Mar. c 75; H 432b; M 587; ID 8.330, 11.46 from BD 10.19; +C 26 q 5 c 3d var.

¹ *add. in mg. against c. 83 M*

² De - obseruent CLRSWNBP; *om. DZTOGHA. lxxiiii add. LN; lxxv add. ZTOGHA, om. CRSWDBP*

³ *corr. fr. -anis A*

76

De adulteris¹

Si cuius uxor adulterium fecerit, aut uir in alienam uxorem irruerit² septem annis penitentiam³ agat.

Can. Mar. c 76; H 432b; M 587; ID 8.284a

¹ De adulteris CLRSWNDBP; *om. ZTOGHA. lxxv add. LN; lxxvi add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP*

² irruerit CRSWDBP; irruit ZTOHA

³ -tia A

77

De mulieribus qui fornicate fuerint et natos suos occiderint¹

Si qua mulier fornicauerit, et infantem qui exinde fuerit natus occiderit² et que studuerit abortum facere, et quod conceptum est necare aut certe ut non concipiat³ elaborare, siue ex adulterio siue ex legitimo coniugio, has tales⁴ mulieres in morte recipere communionem⁵ priores canones decreuerunt. Nos tamen pro misericordia siue tales mulieres siue conscias⁶ scelerum ipsarum decem annis agere penitentiam iudicamus.

Can. Mar. c 77; H 432b; M 587; ID 8.331, 10.183

¹ De - occiderint CLRSWNDBP; *om. ZTOGHA. lxxvi add. LN; lxxvii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP*

² fuerit nat. occ. *ss over* aut certe ut non concipiat (*cancelled*) H

³ con- *ss* O

⁴ tales CNBZTOHQ; *om. A*

⁵ *corr. fr. commionem A*

⁶ *corr. fr. conscientias O*

78

De his qui¹ homicidium uoluntate aut non uoluntate fecerint²

Si quis uoluntarie³ homicidium fecerit, ad ianuam ecclesie catholice semper subiaceat, et communionem in exitu uite sue recipiat. Si autem non uoluntate sed casu aliquo homicidium fecerit, prior canon septem annis⁴ agere penitentiam⁵ iussit, secundus⁶ canon quinque mandauit.

Can. Mar. c 78; H 432b; M 587; ID 10.39; +D 50 c 44

¹ *ad add. D, om. CNBP*

² De - fecerint (*after homic. L*) CLRSWNDBP; *om. ZTOGHA. lxxvii add. LN; lxxviii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP*

³ -are S

⁴ annis CRSNBPZTOHA; *om. W*

⁵ ag. pen. CLRXWDBPZJTO; pen. ag. SNGHQA

⁶ -dus CLXNBPH; -dum Z; ii SJTOGQA

*De incestis coniunctionibus*¹

Si qua mulier duos fratres aut² si quis uir duas sorores habuerit³ a communione abstineant usque ad mortem. In morte autem eis communio pro misericordia detur. Si uero superuixerint communione⁴ accepta, et de infirmitate conualuerint⁵, agant plenam penitentiam tempore constituto.

Can. Mar. c 79; H 432b; M 587

¹ De - coniunctionibus CLRSWND(*partly obscured*)MBP; *om.* ZTOGHA. lxxviii *add.* LN; lxxviii *add.* ZTOGHA, *om.* CRSWDMBP

² aut CLWNPZTOGHA; uel B

³ Si qua mulier - habuerit *in small cramped script* C

⁴ *corr. fr.* -nio B

⁵ *P p. 234 ends here with a third of the leaf left blank. Text resumes, probably without a break or change of hand, at head of p. 235*

80

*De his qui multis copulantur nuptiis*¹

Si quis multis nuptiis fuerit copulatus, penitentiam agat. Conuersatio autem et fides penitentis compendit tempus².

Can. Mar. c 80; H 432b; M 587; ID 8.332, 8.158 as BD 9.20; C 32 q 7 c 9

¹ De - nuptiis CLRSWNB; Ne quis multis nuptiis copuletur DM; *om.* ZTOGHA. lxxviii *add.* LN; lxxx *add.* ZTOGHA, *om.* CRWDBP

² t- ss O

81

*De his qui cum animalibus commixtione peccant*¹

Si quis cuiuslibet animalis commixtione peccauerit, quindecim annis in humilitate subiaceat² [127vb] ad ecclesie ianuam et post hos³ aliis quinque annis⁴ in orationis communione receptus penitentiam agat et sic gratiam sacramenti suscipiat. Interrogentur autem alii de eo qualem uitam in penitentia egerit, et sic communionis misericordiam consequatur. Si quis autem post uiginti⁵ annos habens uxorem huic peccato irruerit uiginti quinque annis humilitati⁶ subiaceat, et quinque annis orationibus⁷ tantum communicans postea recipiat sacramentum. Quod si et hanc mensuram aliquis transgressus fuerit, sacramentum in exitu consequatur. Oportet enim tales inter⁸ demoniosos orare.

Can. Mar. c 81; H 432b; M 587-8; ID 9.107

¹ De - peccant CLRSWNDMBP; *om.* ZTOGHA. lxxx *add.* LN; lxxxi *add.* ZTOHA, *om.* CRWDMBP

² in hum. sub. *in mg. with* in orationes communione *erased in text* H

³ hos CDBZTOGHA; *om.* N

⁴ al. quinque annis CNBZTOGH; annis aliis quinque S; al. quinque QA

⁵ *after corr.* O

⁶ *corr. fr.* -tis O

⁷ -ibus CNPZTOGHA; -is B

⁸ *first ss before enim, then erased and added here* Z

82

*Nulli morienti uiaticum denegandum*¹

Si quis de corpore exiens nouissimum et necessarium communionis uiaticum expetit, non ei denegetur. Quod si in desperatione positus post perceptam communionem iterum sanus fuerit factus, tantum oratione particeps sit. Nam non accipiat

¹ Nulli - denegandum CLRSWNDMBP; *om.* ZTOGHA. lxxxii *add.* LN; lxxxii *add.* Z(*corr. fr.* lxxii)TOGHA, *om.* CRSWDMBP

sacramentum donec constitutum² penitentie impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis sunt et desiderant accipere sacramentum, cum consideratione et probatione episcopi accipere debent.

Can. Mar. c 82; H 432-3; M 588; +C 26 q 6 c 6

² constitum O

83

De his qui in ecclesia sacras scripturas audiunt et pro luxuria sua a¹ sacramenti² communione se auertunt³

Si quis intrat in ecclesiam Dei et sacras scripturas audit et pro luxuria sua auertit se a communione sacramenti et in obseruandis mysteriis declinat constitutam regulam discipline, istum talem proiciendum de ecclesia catholica esse⁴ decernimus donec penitentiam agat et ostendat⁵ fructum penitentie sue ut possit communione percepta indulgentiam promereri.

Can. Mar. c 83; H 433a-b; M 588; De cons. D 2 c 18

¹ a CLRWNP; om. B

² sacr. CLRWB; om. N

³ De - auertunt CLRSWNBP; Ne qui intrat ecclesiam a communione se abstineat DM; om. ZTOGHA. lxxxii add. LN; lxxxiii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP

⁴ short erasure follows O

⁵ corr. fr. -dit H

84

De his qui excommunicatis¹ communicauerint²

Non liceat communicare³ excommunicatis⁴ neque in [128ra] domos eorum introeuntes orare cum eis, neque liceat cum eis in alia ecclesia segregari⁵. Si autem episcopus aut presbiter aut dyaconus aut quilibet ecclesiasticus⁶ excommunicato communicauerit⁷, quasi perturbans omnem disciplinam ecclesiasticam excommunicetur.

Can. Mar. c 84; H 533b; M 588; ID 14.31; IP 5.96

¹ corr. fr. -antis L

² De - communicauerint (-icant L, corr. fr. excomm- W) CLRSWNBP; De excommunicatis DM; om. ZTOGHA. lxxxiii add. N; lxxxiiii add. ZTOGHA, om. CRSWDBP

³ cum add. and canc. Z

⁴ -antis N

⁵ corr. fr. segrgari O

⁶ ecclesiasticus CRWB?PZTOGHA; ecclesiasticis N; ex ecclesiasticis D

⁷ comm- CWDBZTOGHA; excomm- N

A2. XLVIII ITEM DE CONCILIO BRACHARENSI¹

- ²i. Ne sacerdos sine orario missam celebret
- ii. De honestate honoratorum et disciplina
- iii. Ne rectores ecclesie plus propria quam ecclesiastica iura laborare intendant

¹ Item (ss X) - Brac. CLXS; Capitulum M; De - Brac. B, om. RWNDP ZJTOHQA

² capitulatio om. ZJTOHQA; in CLRXSWNDBP

Item ex¹ concilio Bracharensi². Ne sacerdos sine orario missam celebret³

Quoniam antiqua ecclesiastica nouerimus institutione prefixum ut omnis sacerdos cum ordinatur orario utroque humero⁴ ambiatur, scilicet ut qui imperturbatus precipitur consistere inter prospera et aduersa uirtutum semper ornamento⁵ utrobique circumseptus⁶ appareat humero. Qua ratione tempore sacrificii⁷ non assumit quod se in sacramento accepisse non dubitat⁸. Proinde modis omnibus conuenit ut quod⁹ quisque percepit¹⁰ in consecratione honoris, hoc retineat et in oblatione uel perceptione sue salutis, scilicet ut cum sacerdos ad sollempnia missarum accedit, aut per se Deo sacrificium oblaturus aut sacramentum corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus non aliter accedat quam orario utroque humero circumseptus, sicut et tempore ordinationis sue dinoscitur consecratus, ita ut de uno eodemque orario ceruicem pariter et utrumque humerum¹¹ premens. signum in suo pectore preparet¹² crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debite subiacebit.

C. Braga III c 3; H 434-5; M 591-2; +D 23 c 9 var.

¹ ex RXSWNDZJTOHQA; de CL

² Item - Brach. CRSNDTOHA(mg.); om. BP

³ celebret CLRXWNB; audeat celebrare SZTOGHQA. cp. i add. N; cpl. iii add. LRSWZJTOGHQA, om.

CB?D?P

⁴ h- ss T

⁵ ornamento CRNPZTOHA; ordinamento B

⁶ corr. fr. -spetus Z

⁷ utrobique circumseptus appareat - sacrificii in *small cramped script* C

⁸ dubitat CLRWDBZTOGQA; dubitetur N; dubitatur H

⁹ ut quod CRSNB; et quod ZTO²GHQA; et quos O

¹⁰ percepit CNBZTOQA; perceperit H

¹¹ h- ss T

¹² ducis add. and canc. O

2

De honestate honoratorum¹ et disciplina vi²

Cum beatus apostolus arguere obsecrare uel increpare in omni patientia precipiat, extra hanc doctrinam [128rb] nouimus quosdam ex fratribus tantis cedibus in honoratos efferuescere quanto poterant latrocinantium promereri persone. Et ideo qui gradus iam ecclesiasticos meruerunt, id est³ presbiteri, abbates siue leuite qui exceptis⁴ grauioribus et mortalibus culpis nullis⁵ debent uerberibus subiaccere non est dignum ut passim unusquisque prelati honorabilia membra sua prout uoluerit et ei placuerit uerberibus subiciat et dolori⁶, ne dum incaute subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reuerentiam subtrahat, iuxta illud quod quidam sapiens dicit, Leuiter castigatus reuerentiam exhibet castiganti. Asperitatis autem nimie increpatio, nec increpationem recipit nec salutem. Et ideo si quis aliter quam dictum est⁷ predictos honorabiles subditos licentia percepte potestatis elatus malicia tantum crediderit uerberandos, iuxta modum uerberum⁸ quem intulerit excommunicationis pariter et exilii sententiam sustinebit.

C. Braga III c 6; H 435b; M 592-3; +D 45 c 8

¹ honoratorum LRXSWNDBPZTOGHA; honeratorum C

² vi LRTOGHA; cp. vi S; om. CWDMB?P; cp. ii N; v Z

³ id est CLSWNPZTHQA; idem RXBO?

⁴ -eptis CLRXNB; -epto SZTOGHA

⁵ nullis CRNPZTOGHA; in illis B

⁶ dolori CRNZTOGHA; dolor B

⁷ est CNBTOHQ; om. A

⁸ uerberum CRNP?ZTOGHQ; om. B; uerbum A

3

Ne rectores ecclesie plus propria quam ecclesiastica iura laborare intendant cp.viii¹

Quicumque sub hoc neglectu res diuinas laborare distulerit, speciali² placito dstringendus est qualiter si de rebus seu augmentis ecclesie questum laboribus suis proprie auxit et ex hoc ecclesiasticis rebus aut neglectum laboris³ exhibuit, aut minorationem uel perditionem induxit quicquid in rebus ecclesie minuit ille restituat, ex cuius rebus atque suffragiis suos conuictus fuerit ampliasset labores. Quod si aliquid pro utilitatibus ecclesie aut substantie expendit, aut dispendii uel perditionis quipiam pertulit⁴, si hoc comprobari potuerit, totum illi a rebus ecclesie eiusdem reformabitur [128va] pro cuius utilitate id expendisse probatur.

C. Braga III c 8b; H 435b; M 593-4; +C 12 q 4 c 2

¹ viii CLRWZTOGHA; cap. iii N; *om.* SDMBP

² speciali CRXSNPZTOHA; spirituali W; spiritali B

³ -oris CRNBZJH; -oribus TOGQA

⁴ per- CRSNB; pro- ZTOGHA

A2. XLIX ¹DE CONCILIO SPALENSI²

- i. De Theodulfi episcopi querimoniis
- ii. De desertoribus clericis ut episcopis suis restituantur
- iii. De presbiteris uel dyaconibus ab uno episcopo non deponendis
- iiii. De superbis ecclesie libertis ut ad seruicium reuocentur
- v. De echnomis ne ex³ laicis constituantur
- vi. De monasteriis uirginum ut a monachis defensentur

¹ heading and capitula *om.* ZJTOGHQA; in C(adding Item before De)LRX(adding Dec')SWNDMBP

² De - Spal. *om.* NP

³ ex CLRWDMB; *om.* N

1

Item de concilio Spalensi, cui interfuit Ysidorus¹. De Theodulfi episcopi querimoniis² cp. i³

Prima actione Theodulfi Malachitane⁴ ecclesie antistitis⁵ ad nos oblata precatio est, asserentis antiquam eiusdem urbis parroechiam militaris quondam hostilitatis discrimine fuisse decisam, et ex parte aliqua ab ecclesiis Astigitane, Eliberitane atque Egabrensis⁶ urbium esse retentam. Pro qua re placuit ut omnis parroechia que ab antiqua ditione ante militarem hostilitatem retinuisse ecclesiam suam quisquis comprobaret, eius priuilegio restitueretur. Sicut enim per legem mundialem his quos barbarica⁷ seueritas⁸ captiua necessitate transuexit post liminium⁹ reuertentibus redditur antiqua possessio, non aliter et ecclesia receptura parroechiam quam ante

¹ Item - Ysidorus CLRNDZTOGHA; Incipit de - Ysid. S; *om.* B; Item - Spalensi P

² De - quer. *in mg.* Z

³ cp. i *om.* DM

⁴ *corr. fr.* Malic- Z

⁵ eccl. ant. CRSWNB; ant. eccl. ZTOGHA

⁶ Aegab- H

⁷ uel Bracarica *ss* B

⁸ seueritas CLSW; ueritas RXNBPTOGHA

⁹ liminium CRSNBZJH²; liminum TOGHQ; limin' A

tenuit cum rebus suis siue ab aliis ecclesiis possideatur, siue in cuiuslibet possessione¹⁰ transfusa sit. Non enim erit abicienda¹¹ prescriptio temporis ubi necessitas intererit hostilitatis.

C. Seville II c 1; H 437a; M 595-6; C 16 q 3 c 13

¹⁰ -ione CLRSNB; -ionem ZJTO²GHQA; -io O

¹¹ abicienda LRXSWNBPH; obicienda C; amittenda ZJ²TOG; a...nda J; admittenda QA

2

De desertoribus¹ clericis ut episcopis suis restituantur cp. iii²

Placuit ut si quis clericus ministris³ ecclesie proprie destitutis ad⁴ aliam⁵ transitum fecerit, compellente⁶ ad quem fugerit sacerdote ad ecclesiam quam prius incoluerat remittatur. Qui uero eum [128va] susceperit, nec statim sine ullo nisu exceptionis ad propriam ecclesiam remittendum elegerit, quamdiu eum restituat communionem se priuatum agnoscat⁷. Desertorem⁸ autem clericum cingulo honoris atque ordinis sui⁹ exutum aliquo tempore monasterio religari¹⁰ conuenit, sicque postea in¹¹ ministerio¹² ecclesiastici ordinis reuocari. Nam non¹³ poterit in talibus propagationis¹⁴ aboleri¹⁵ licentia, nisi fuerit in eis propter correptionem¹⁶ discipline¹⁷ subsequuta¹⁸.

C. Seville II c 3b; H 438a; M 597; C 21 q 2 c 2

¹ seruilibus S

² iii C?LRZTOGHA; *om.* SWDMBP; cap. ii N

³ ministris CLRSWNB; ministeriis ZJTOGQA; misteriiis H

⁴ *corr. fr.* a X

⁵ aliam CLXNZTOHQA; alium RSWBP; *om.* G

⁶ *corr. fr.* -ante C

⁷ agnoscat CRWNPJTOGHQA; cognoscat BZ

⁸ -ores A

⁹ sui CRNBZTOGQA; *om.* H

¹⁰ -ari CRNBZTOGQA; -ali H

¹¹ in CLRXBSZTOHA; *om.* SWNDM

¹² religari conuen. *add. and canc.* X; ordinis *add. and canc.* O

¹³ ss O

¹⁴ -ionis CRSNBZ²JTO²HQ; -ionibus Z; progationis G; -ionum OA

¹⁵ obiliri RXNBPZJTOGHQA; aboleri *over erasure* CL²; abiliri L; *om. with erasure* W; oboleri R²; *lacuna* S

¹⁶ correptionem CRSWNBZJTOGQ; corruptionem HA

¹⁷ dis- *in mg.* C

¹⁸ censura *add.* C²L²R²; *om.* CLRXSNBPZJTOGHA

3

De presbiteris uel dyaconibus ab uno episcopo non deponendis¹ cp. vi²

Sexta actione comperimus Fragitanum Cordubensis ecclesie presbiterum a pontifice suo iniuste olim deiectum et innocentem exilio condempnatum, quem rursus ordine suo restituentes³ id denuo aduersus presumptionem⁴ nostram decreuimus, ut iuxta priscorum patrum synodalem sententiam⁵, nullus nostrum sine concilii examine deiciendum quemlibet presbiterum uel⁶ dyaconum audeat. Nam multi sunt qui indiscussos potestate tyrranica non auctoritate canonica dampnant, et sicut nonnullos gratia fauoris sublimant, ita quosdam odio inuidiaque permoti humiliant et leue

¹ De - dep. *in mg.* ZJ

² vi CLRSWZTOGHA; cap. iii N; *om.* DMBP

³ -entes CRBZTOHA; -ens N; -endo *corr. to* -endum D; -endum M

⁴ -ionem CRDBZTOHA; -ione N

⁵ -alem -tiam CRSNBH; -ali -tia TZJOGQA

⁶ uel CRNBZTOGQA; aut H

opinionis aura condempnant, quorum crimen non approbant⁷. Episcopus enim sacerdotibus et⁸ ministris solus honorem dare potest, solus auferre⁹ non potest. Si enim hii¹⁰ qui in seculo a dominis suis honorem libertatis adepti sunt in seruitutis nexu non reuoluuntur, nisi publice apud pretores tribunali foro fuerint accusati, quantomagis hii qui diuinis altaribus consecrati honore ecclesiastico decorantur, qui pro peccato nec¹¹ ab uno dampnari¹² nec uno iudicante poterint honoris sui¹³ priuilegiis exui? Sed presentati¹⁴ synodali iudicio quod canon de illis preceperit definiri¹⁵. [129ra]

C. Seville II c 6; H 438a-b; M 598; C 15 q 7 c 1 var., +C 15 q 7 c 7 from Episcopus sacerdotibus only; D 67 c 2 (Episcopus sacerdotibus ac ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest only, of which solus auferre - potest was a later addn)

⁷ et leue opinionis - approb. *add.* Z² mg.

⁸ et CLXW²ND; ac RSWBPZTOGHA

⁹ solus auf. CLRNB; auf. solus SZTOGHA

¹⁰ hii CRNBZJTGHQA; *om.* O

¹¹ *corr. fr.* ne O

¹² *corr. fr.* -mari N

¹³ *corr. fr.* suis N

¹⁴ -entati CRDBZTOHA; -enti N

¹⁵ def- CRNBZTOGA; diff- HQ. L fo.112 has here a mark to show the rest of the text is after 2.42.5 at fo.119r, and begins *C. Toledo I (2.35, q.v.)*

4

De superbis ecclesie libertis ut ad seruitium reuocentur¹ cp. viii²

Octaua discussio agitata est de quodam Elisep³ ex familia Egabrensis⁴ ecclesie, qui ab episcopo suo⁵ traditus libertati, de libertate confestim ad contumacie morbum transiliit. Sicque per superbiam non solum eiusdem episcopi malis⁶ uel insidiosis artibus salutem ledere uoluit, sed etiam patronam ecclesiam libertatis immemor predampnauit. Aduersus quem ingrati actio canonum ac legum auctoritate iuste dirigitur. Scilicet ut immerite libertatis dampno multatus, ad seruitutis nexum coactus reuocetur. Talium enim status qui contra episcopum suum uel patronam ecclesiam nituntur decidi potius quam conseruari conuenit⁷, ut quorum libertas⁸ perniciosa est sit⁹ salutifera seruitus, et qui superbire nouerint¹⁰ adepta libertate proditi discant obedire subiecti.

C. Seville II c 8; H 439a; M 599; ID 16.66 (Libertorum statum qui contra episcopos - end); +C 12 q 2 c 62

¹ De - reu. *in mg.* Z, ut ad seru. reu. *om.* P

² viii CLRWZTOGHA; vii S; iiii N; *om.* DMBP

³ Elisep CRSWNPZTOHA; Eliseph LXG; Eliseo B

⁴ Egab- CLRWNSTOGQA; Agab- BP; Aegab- ZH

⁵ ss O

⁶ malis CRNB; male SZTOGHA; mal' LX

⁷ conuenit LRXSWNPZTOHA; oportet CG; uel conuenit *add.* G²

⁸ *after corr.* O

⁹ sit CRWNPZTOGHA; sed B

¹⁰ nouerint CRWNPZTOGHA; uoluerint B

5

De echonomis¹ ne ex laicis constituentur² cap. viiii³

¹ e- ss N

² De - const. *in mg.* Z

³ cap. viiii CLRWBZTOGHA; viiii S; cap. v N; *om.* DM

Nona⁴ actione didicimus quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos laicos⁵ habere in rebus diuinis constitutos echnomos. Proinde pariter tractantes elegimus⁶ ut unusquisque nostrum secundum Calcedonensium patrum decreta ex proprio clero echnomum sibi constituat. Indecorum est enim laicum uicarium esse episcopi, et seculares iudicare. In uno enim eodemque⁷ officio non debet dispar esse professio, quod etiam in lege diuina⁸ prohibetur⁹, dicente Moyse, Non arabis in boue simul¹⁰ et asino, id est, homines diuerse professionis in officio uno non¹¹ sociabis. Vnde et oportet nos et diuinis libris et sanctorum patrum obedire preceptis, constituentes ut hii qui in administrationibus pontificibus sociantur discrepare non debeant [129rb] nec professione nec habitu. Nam coherere et coniungi¹² non possunt quibus et studia¹³ et uota diuersa sunt. Si quis autem episcopus post hec ecclesiasticam rem, aut laicalem procurationem administrandam¹⁴ elegerit, aut sine testimonio echnomi gubernandam crediderit, uere ut contemptor canonum et fraudator ecclesiasticarum rerum non solum Christo de rebus pauperum iudicabitur reus, sed etiam et concilio manebit obnoxius¹⁵.

C. Seville II c 9; H 439a-b; M 599; ID 5.195 as BD 1.89; C 16 q 7 c 22

⁴ Bona QA

⁵ laicos CRNPZTOGHA; *om.* B

⁶ eleg- CRXNB; elig- LSZTOHA

⁷ de *add.* B, *om.* CRWNPZTOGHA

⁸ *corr. fr.* -ino Z

⁹ *corr. fr.* -entur O

¹⁰ in boue simul CRDBZTOHA; simul in boue N

¹¹ non CNBJTOGHQA; *om.* Z

¹² coniungi LRXS WNDBPZJT²OGHQA; iungi C; coniugi T

¹³ et studia LRSWBPZTOGHA; *om.* CXND; studia C²

¹⁴ -dam CRDBZTOGHA; -dum N

¹⁵ -oxius CRDBZTOA; -ixius N

6

De monasteriis uirginum ut a monachis defensentur¹

Vndecima² actione consensu communi decreuimus ut monasteria uirginum in prouincia Betica monachorum administratione ac presidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis uirginibus probamus quando eis patres spirituales eligimus, quorum³ non solum gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis edificari possint, ea tamen circa monachos cautela seruata, ut remoti ab earum familiaritate nec usque ad uestibulum habeant accedendi familiare⁴ permissum. Sed neque abbatem⁵ uel eum qui preficitur extra eam que preest loqui uirginibus Christi aliquid quod ad institutionem⁶ harum⁷ pertinet⁸ licebit, nec cum ea sola que preest⁹ frequenter eis loqui oportet, sed sub testimonio duarum uel trium sororum, ita ut rara sit accessio et breuis omnino loquutio.

C. Seville II c 11a; H 439b; M 600; +C 18 q 2 c 24

¹ De - tueantur *in mg.* Z; defensentur CLRWNMB?P; tueantur SZTOGHA. xxiiii *add.* W; vi *add.* N; xi *add.* ZTOHA, *om.* CLRNDMBPG

² Ind- L

³ quorum LRXS WNDBPZTOGHA; quarum C; ? B

⁴ *corr. fr.* familia B

⁵ habatem H

⁶ ad inst. CLSNBZTOHA; ab institutione X

⁷ harum CLRXWNDB; horum SZTOGHA

⁸ -et CLRSWN²DBG; pertinet N; -ent ZTOHA

⁹ *pre ss Z.* loqui uirginibus – *preest at foot of leaf* S

Hactenus de corpore canonum. Ea que sequuntur aut sententie sunt orthodoxorum patrum¹⁰ aut¹¹ leges catholicorum regum aut synodice sententie Gallicanorum aut Germanorum pontificum¹².

¹⁰ patrum CLRXSBZTOHQA; *om.* NDM

¹¹ *corr. fr.* at Z

¹² Hactenus – pontificum] Expliciunt concilia sanctorum patrum. Incipiunt capitula ex sententiis orthodoxorum patrum S (*which has* Hactenus – pontificum *after the capitulatio to A 2 50*). *NB that the description in all mss but S applies much better to Part B than to 2.50, which contains neither 'leges catholicorum regum' nor 'synodice sententie'*

A2. L [SENTENTIE]¹

- ²i. De his qui a parentibus propriis monasterio offeruntur
 ii. De his qui nocturna polluuntur illusionem³
 iii. De monachis uel clericis qui inflati alicui manus iniecerint [129va]
 iiiii. De clericis⁴ uel⁵ monachis fugitiuis
⁶v. De monachis uel clericis uagis non recipiendis
 vi. De monachis⁷ ebriosis
 vii. Quod legitima ieiunia non sint soluenda
 viiii. Die dominica nichil operandum
 viiii. Quascumque causas in conuentu fratrum esse uentilandas
 x. De excommunicatis
 xi. Monachum carnem manducare non debere
 xii. De paruulorum consecratoribus
 xiii. Quod nec salutandi sunt heretici
 xiiii. Expositio Bede super hec⁸ uerba
⁹xv. De hereticis
 xvi. Expositio Bede super hec uerba
 xvii. De his qui se ab unitate fidei segregant
 xviii. Quod non sufficiat¹⁰ nobis ad salutem si quibuslibet indoctis adequemur fide uel actibus
 xviii. De his qui ueritatem pro pecunia negant
 xx. De his qui episcopum non canonicem¹¹ iudicatum a propria sede expulerint
 xxi. De Osio episcopo et aliis qui Romanorum pontificum uice in conciliis usi sunt
 xxii. De Arthaldo¹² a papa Urbano consecrato

¹ Sententie B; *om.* CLRXSWNDMPZTOGHA

² *capitulatio om.* ZJTOGHQA; *in* CLRXSWNDMBP

³ poll. (pull- P) ill. RXSWDMBP; ill. pollutantur C; ill. polluuntur L

⁴ clericis CLRWDB; cleris N

⁵ et M (*not* D)

⁶ *Whole title omitted* D

⁷ -na- ss N

⁸ ss N

⁹ X *omits all titles xv-xvi, so throwing its nos out from here*

¹⁰ *corr. fr.* -cat N

¹¹ -ni- ss N

¹² *corr. fr.* Atha- B

- xxiii. Quod baptismus sit si mulier infantem in nomine Trinitatis necessitate baptizauerit, et quod filii uel filie compatrum excepta persona qua compatres efficiuntur legitime possint¹³ coniungi
- xxiiii. Ne mulier cum marito puerum in baptismate suscipiat¹⁴, et de eo qui duabus commatibus¹⁵ nupserit, et de eo qui ecclesiam emerit¹⁶
- xxv. Multitudine peccante diuine discipline misericordiam esse necessariam
- xxvi. Quod consuetudines ecclesiastice uicem legis teneant
- xxvii. Quod sana ratio exemplis sit anteponeunda, et de his qui metu ueritatem occultant et quod non minus sit periculum mentiri quam sanguinem effundere
- xxviii. Veritatem non relinquendam uitando arrogantiam
- xxviiii. Quomodo malum pro malo reddatur
- xxx. Quod reges ecclesiam debeant defendere
- xxxi. Quod nullius crimine maculatur inscius
- ¹⁷xxxii. De eodem
- ¹⁸xxxiii. Item de eodem
- xxxiiii. Quod ad¹⁹ bonum cogendi sunt mali [129vb]
- xxxv. De eodem²⁰
- xxxvi. De his qui a corpore Christi precipiduntur
- xxxvii. De arrogantia uitanda
- xxxviii. De his qui in monasteriis proficiunt
- xxxviiii. De ornatu feminis solis concessio²¹ a uiris non usurpando²²

¹³ -int CRWDMB; -it N

¹⁴ Ne - suscipiat CLXSWDBP; Ne mul. in bapt. cum merito puerum susc. R; Vt mul. puerum in bapt. susc. cum marito N

¹⁵ duabus commatibus CLRWNB; cum duabus matribus DM

¹⁶ exierit S; et de eo qui eccl. em. om. DM

¹⁷ Whole title om. DM

¹⁸ P omits remaining numbers, while retaining the text

¹⁹ corr. fr. a N

²⁰ xxxv. De eodem LRXSWNDB; om. C (whose numbers are one short henceforward)

²¹ corr. fr. -essiss ND; -essos M; after corr. X

²² -ando CLRWDMB; -andis N. S has here the explicit from A 2 49, qv.

1

Ysidorus¹. De his qui a parentibus propriis² monasterio offeruntur³

Quicumque⁴ a parentibus propriis in monasterio fuerit delegatus nouerit se ibi perpetuo mansurum⁵. Nam Anna Samuhel puerum natum et ablactatum Deo pietate obtulit, qui⁶ et in ministerio templi quo⁷ a matre fuerat functus permansit, et ubi constitutus est deseruiuit.

Reg. Isid. c 4; Quad. 4.226; Coll. Sem. 2.34; C 20 q 1 c 4

¹ om. P

² corr. fr. proprio B

³ De - offeruntur CLRSWNDBP; om. ZTOHA

⁴ The 'Q' a very large and decorated initial in XS

⁵ mans- CLRXNBZJ; permans- STOHA

⁶ qui CRXNB; quique SZTOHA

⁷ quo CRNPZTOHA; qui B

2

Idem¹. De his qui nocturna polluuntur illusionem²

¹ Idem CRSWBZTOHQ; om. NDMP; Item A

² De - illusionem CRSWNDBP; om. ZTOHA

In lege quippe qui somnio³ nocturno polluebatur⁴ egredi iuebatur⁵ a castris nec regredi⁶ priusquam⁷ ad uesperum lauaretur. Et si illi in carnali populo ita quid spiritualis seruus Christi facere⁸ debeat qui magis contaminationem suam debet respicere, et longe ab altario positus mente et corpore pertremescere⁹, atque¹⁰ in figura aque¹¹ penitentiae lacrimas adhibere ut¹² non solis aquis sed etiam fletibus studeat¹³ ablui quicquid forte per occultam¹⁴ culpam immunda contaminatione polluit.

Reg. Isid. c 14; Quad. 4.373b

³ -i- ss T

⁴ *corr. fr.* -antur B

⁵ iuebatur CRNPZTOHA; uidebatur B

⁶ r- ss CZ

⁷ a castris *add. and canc.* Z

⁸ *after corr.* O

⁹ *corr. to* -iscere B, *from* pertremescere O

¹⁰ atque CNBZTOHQ; a que A

¹¹ aque CRDBZTOHA; atque N

¹² ss N

¹³ *corr. fr.* debeat W

¹⁴ -tam CRDBJTOHA; -tum N; -ta Z

3

Ex dictis Sancti Ferreoli¹. De monachis uel clericis qui inflati alicui manus iniecerint²
Clericus aut monachus³ in alterum inflatus quod turpissimum est⁴ manus inicere non presumat, preter illos ad quos pertinet correctio. Si quis hec transgressus fuerit, disciplinis canonicis subiacebit.

Reg. S. Ferreoli c 21; Quad. 4.242; Reg. P 1.172

¹ Ex - Ferr. *om.* P

² De - iniecerint (*corr. fr.* uicerunt to iniecerunt W) CRSW (*before insc.*) NDBP; *om.* ZTOHA

³ Clericus aut monachus CRWNPZTOHA; Monachus aut clericus B

⁴ est CRSNBH²; *om.* ZTOHA

4¹

Cuius supra². De clericis uel monachis fugitiuis³

Fugitiuum uero clericum aut monachum deserentem disciplinam et perdentem⁴ se uelut contemptorem placuit reuocare.

Reg. S. Ferreoli c 20; Quad. 4.244; Reg. P 1.434; ID 7.46 var. as BD 8.26

¹ *om.* DM

² Cuius sup. *om.* P

³ De - fugitiuis CRSWNBP; *om.* ZTOHA

⁴ *corr. fr.* perdat deum Z

5¹

Idem². De monachis uel clericis uagis non recipiendis³ [130ra]

Monachum omnino siue clericum alterius loci uel monasterii⁴ recipi sui qualibet causa nolumus, interdicimus, prohibemus, prospicientes⁵ talia studio caritatis, ne⁶ nouum aliquid sorde scandali surgente inducat. Dicit enim scriptura, Quicquid tibi non uis, alio⁷ ne feceris.

¹ *om.* DM

² Idem CRSW (*after rubr.*) BZTOA; Item N; *om.* P

³ De - recipiendis CRSWNB; De - uagis P; *om.* ZTOHA

⁴ -erii CNBZTOHQ; -eris A

⁵ pro ss L²

⁶ ne CLRXWNBP; ut T; et SZJOHQ

⁷ alio CLRXSPZJTOHQ; alii WNBZ²

Reg. S. Ferreoli c 11; Quad. 4.246

6

Cuius supra¹. De monachis ebriosis²

De ebrietate³ uero superfluum puto monachum commoneri, cum uel si parum uini accipiat, a proposita corporis contritione declinat. Et ideo monachum si ebrium quod dici nefas est uideri aliquando contigerit, zelans illi plenus ira precipio, ut triginta diebus a uini potione⁴ suspendatur, quatinus anima⁵ infusione concessa digestionem⁶ hoc⁷ spacio uacuetur⁸.

Reg. S. Ferreoli c 39; Quad. 4.166; Reg. P. 1.137

¹ Cuius supra CRSWDMBZTOHA; om. NP

² after corr. B. De - ebr. in mg. Z; De excommunicandis ebriosis L

³ ebret- N

⁴ potione CRNPZTOHA; potatione B

⁵ anima CRNBZTOQA; animia H

⁶ -estione CLRXNB; -essione SZTOHA

⁷ uacuo add. and canc. O

⁸ Ieiunia sane legitima id est quarta et sexta add. A from next c

7

Ex dictis sancti Apollonii¹. Quod legitima ieiunia soluenda non sint²

Ieiunia sane legitima³, id est⁴ quarta et sexta feria non sunt soluenda, nisi grandis aliqua necessitas⁵ fuerit, quia quarta feria Iudas de traditione⁶ Domini cogitauerit, et sexta feria crucifixus est Saluator⁷. Videbitur ergo qui⁸ in his diebus siue aliqua necessitate soluerit statuta⁹ ieiunia uel cum tradente¹⁰ tradere Saluatorem, uel cum crucifigentibus¹¹ crucifigere.

Quad. 4.296; Reg. P. Appx. 1.17; Coll. Sem. 2.39; ID 4.32; IP 2.179; De cons. D 3 c 16a

¹ Ex - Apoll. CRWDBZTOA; om. NP

² Quod - sint CRWNDBP; Quod - non sint solu. S; om. ZTOHA

³ ss H

⁴ est CRDBZTOH; om. N

⁵ Ieiunia sane legitima - sexta in prev. canon A, which here begins: Feria then large lacuna, then continues fuerit quia etc

⁶ de trad. CLRSWNPZ²H²Q; detractatione T; detractatione Z?JO; detractatione H; tractione A

⁷ ualuator A

⁸ ss Z

⁹ solu. stat. CRSWBZTOHA; stat. solu. ND

¹⁰ cum tradente CNBZTOHQ; contradente A

¹¹ -ci- ss N

8

De die dominico¹. Ex statutis patrum²

Die³ autem dominica nichil aliud agendum est, nisi Deo uacandum, nulla operatio in illa die⁴ sancta comperiat nisi tantum hymnis et psalmis et canticis spiritualibus dies⁵ illa transeat.

Quad. 4.297; ID 4.13; De cons. D 3 c 16b

¹ die dom. CRNBZTO; dom. die HQA

² De die - patrum added in small script in mg. C; in text LRNBZTOHA; Die dominica nihil operandum SW(after insc.)D

³ Pie A

⁴ illa die CLRXWN²DB; illa d die N; die illa SZTOHA

⁵ -s ss A

9

Fructuosi episcopi¹. Quaecumque causas in conuentu fratrum esse uentilandas² Quelibet³ causa in conuentu omnium fratrum est uentilanda, et iuste ac subtiliter perscrutanda, ne fortasse dolositate et malitia⁴ senioris innocens [130rb] iunior opprimatur. Rectori iuxta persone⁵ acceptionem non liceat iudicare, neque aliquem fraudulentem uel iniuste dampnare, sed ut dictum est, spiritualium uel ueridicorum⁶ fratrum⁷ huiusmodi rebus est alia tradenda⁸ retinenda sententia qui sibi Dei iudicium ponentes pre oculis non permittant pessime opprimere animam innocentis.
S. Fructuosus c 14; Quad. 4.260; ID 6.399; below 3.10.34

¹ Fr. ep. CRWDBZTOA; om. NP

² Quaecumque - uentilandas CRSWNDBP; om. ZTOHA

³ Quelibetcumque M (not D)

⁴ -itia CRDBZTOHA; -atia N

⁵ persone CLRXNBZ²H; personam SZJTOQA

⁶ ueridicorum CLR²SDMB²ZJTO²HA; uiridicorum RBP; uindicorum X; uere dicorum W; ueridorum N; uerediorum O

⁷ in add. ss C [as ID], om. LRXSWNBPZTOHA

⁸ et add. ss C [as ID], om. LRXSWNBPZTOHA

10

Cuius supra¹. De excommunicatis²

Cum excommunicato nullus loquatur, neque qualibet eum compassione uel miseratione refoeat, neque ad contradictionem uel superbiam confortare presumat.
S. Fructuosus c 14; Quad. 4.256; Reg. P 2.399; BD 11.33; ID 14.97 as BD

¹ Cuius supra CRSWDBZTOA; om. NP

² De excommunicatis CRSWNDBP; om. ZTOHA

11

Idem¹. Monachum carnem manducare non debere²

Carnem cuiquam monacho³ nec gustandi nec sumendi est concessa licentia, non quod creaturam Dei iudicemus indignam, sed quod carnis abstinentia utilis et apta monachis estimetur, seruato tamen moderamine pietatis erga egrotos. Quod si quis monachus uiolauerit, et contra sanctionem regule usumque ueternum uesci carnibus presumpserit, sex mensium spatio retrusioni et penitentiae subiacebit.
S. Fructuosus c 5; Quad. 4.172; De cons. D 5 c 32

¹ Idem CRWBZTOA; om. NP; Item SDM

² Monachum - debere CRSWNDBP; om. ZTOHA

³ monacho CRSWNBP; om. ZTOHA

12

Item cuius supra¹. De paruulorum consecratoribus²

Monachus uel clericus paruulorum aut adolescentium consecrator, uel qui osculo uel qualibet³ occasione turpi reprehensus fuerit inhiare⁴ comprobata patenter⁵ per accusatores uerissimos⁶ causa, publice uerberetur, coronam capitis quam gestat

¹ Item cuius supra CRSWDMBZTOA; om. NP

² De - consecratoribus CRSWNDB; om. ZTOHA

³ corr. fr. -lebet Z

⁴ add. in mg. Z

⁵ pat- CRNZTOHA; pet- B; patienter P

⁶ siue testes add. SZTOHA, om. CRNBP

amittat, decaluatusque⁷ turpiter opprobrio pateat, omniumque sputamentis oblinitus in facie, probraque eque suscipiat, uinculisque artatus ferreis carcerali sex mensibus angustia maceretur et⁸ tridua per ebdomas singulas refectione panis exigui ordeacii⁹ uespertino tempore subleuetur. Post deinde expletis¹⁰ his mensibus aliis sex [130va] mensibus succedentibus senioris spiritualis custodia¹¹ segregata in curticula¹² degens operi manuum¹³ et orationum continuo sit contentus¹⁴, uigiliis et fletibus ex humilitate subiectus et penitentie lamentis¹⁵ ueniam percipiat et sub custodia semper et sollicitudine suorum¹⁶ spiritualium fratrum ambulet, nulla priuata loquutione uel consilio deinceps iuuenibus¹⁷ coniungendus.

S. Fructuosus c 16; Quad. 4.81

⁷ -tus- ss A

⁸ add. H²

⁹ ordeacii LSWNTOHA; ordacei C; ordeatei RX; ordeicei B; ordeacei P?Z

¹⁰ expletis CNBZTOH; expetis A

¹¹ -odia CRDBZTOHA; -odiam N

¹² in curt. CRWBZTOHA; om. ND

¹³ custodia segregata in – operis ma in another ink C

¹⁴ contentus CRSWNBH; contemptus ZJTOQA

¹⁵ -ntis CRNB; -nta ZTOHA

¹⁶ sollicitudine suorum CRXWDB; sollicitudine duorum SHZ²; sollicitudine N; sollicitudo tuorum ZJTOQA

¹⁷ iuuenibus CRSWNPZJTO²HQ; uiuentibus B; iunibus O; uenitibus after a short lacuna A

13

Iohannes in sua canonica epistola. Quod nec salutandi sunt heretici¹

Omnis qui recedit et non permanet in doctrina Christi Deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic et Filium et Patrem habet. Si quis uenit ad uos, et hanc doctrinam non² affert, nolite³ eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis⁴. Qui enim dicit⁵ illi Aue communicat operibus eius malis⁶.

2 Ioh. 1.9-11; Tc 147 (pt); +C 24 q 1 c 24a

¹ Quod - her. in mg. ZJ

² one letter, ? h- erased H

³ nol- CRDBZTOHA; uol- N

⁴ -ti- ss N

⁵ corr. fr. dicet T

⁶ malis CLRXNDB; malignis SZTOHA

14

Expositio Bede super hec uerba¹

Hec Iohannes de scismaticis² siue³ hereticis deuitandis que uerbis docuit etiam factis exhibuit. Narrat enim de illo auditor eius sanctissimus et martyr fortissimus Policarpus⁴ Smyrneorum antistes quia⁵ tempore quodam cum apud Ephesum⁶ balneas lauandi gratia fuisset ingressus, et uidisset ibi Cherintum, exiliret continuo et discederet non lotus, dicens, Fugiamus hinc ne et balnee ipse corruant, in quibus Cherintus lauatur⁷ inimicus ueritatis. Idem etiam Policarpus Martioni cum aliquando occurrisset⁸ dicenti sibi, Agnosce nos, respondit, Agnosco. Agnosco⁹ primogenitum Sathane.

¹ Exp. - uerba in mg. Z

² corr. fr. scismatibus A

³ siue CRNPZTOHA; om. B

⁴ in mg. M

⁵ tr'p add. and canc. O

⁶ obscurely corr. Z

⁷ lau- CNBZTOHQ; leu- A

⁸ corr. fr. -esset N

Bede, In Ep. vii Catholicas (CCL 121.330); Tc 147 (pt); +C 24 q 1 c 24b

⁹ Agnosco CLRXNPZTOHA; *om.* SB

15

Petrus in epistola secunda. De hereticis¹

Secuti sunt uiam Balaam ex Bosor qui mercedem iniquitatis amauit. Correptionem uero habuit sue uesanie subiugale² mutum in hominis uoce loquens prohibuit prophete insipientiam³. [130vb]

2 Peter 2.15-16; Tc 151; C 2 q 7 c +31a

¹ heretis Q; Z(mg.)J(mg.)TOHQA *add here the rubric to c.xvi*: Expositio Bede in (super Q, *om.* A) hec uerba

² uesanie (*corr. fr.* -ane N) subiugale CRNBZTOH; uexanie subiugalem QA

³ insipientiam CNBZTOHQ; insententiam *corr. fr.* insententeiam A

16

Expositio Bede super¹ hec uerba²

Plerumque heretici tam stulta dogmata, tam execranda³ proferunt sacramenta ut etiam hebetum sensus paganorum et qui ratione diuine agnitionis omnimodis carent illorum detestetur⁴ insaniam, illorum⁵ distorta et Deo contraria itinera sanius sapiendo redarguat⁶. Et quod peius est nonnunquam multi catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis ut etiam docti ab indoctis, clerici a laicis merito⁷ redarguantur. Qui iure comparantur prophete, qui uerbis asine contra naturam loquentis corripitur, nec tamen a proposito prauis itineris retardatur. Quibus etiam aptissime nomen congruit⁸ ciuitatis, de qua Balaam uenisse perhibetur. Bosor namque carneus siue in tribulatione interpretatur. Neque enim⁹ alia magis causa luxuriosis existit¹⁰, uerbum ueritatis amore pecunie uel desideriorum temporalium adulterare quam quia carnis se concupiscentiis manciparunt¹¹. Sed¹² et nomen ipsius Balaam qui uanus populus siue precipitans¹³ eos interpretatur talibus conuenit. Qui enim agnitam uiam¹⁴ ueritatis sponte deserunt¹⁵, quid nisi uanus populus sunt? Qui etiam in precipitium¹⁶ suos mergunt auditores, quibus non salutaria que corrigant sed que illos delectent erronea predicant, de quibus apte¹⁷ subditur, Hii sunt fontes sine aqua et nebule turbinibus exagitate quibus caligo tenebrarum reseruatur.

Bede, In Ep. vii Catholicas (CCL 121. 274-5); Tc 152; +C 2 q 7 c 31b

¹ super CRSNBQ; in ZJTOH; *om.* A

² Expositio - uerba *here* CRSWNDB; *at head of c 15, no break here* ZJTOHQA

³ *corr. fr.* exesc- N

⁴ -etur LRXSWBZTOHA; -entur C

⁵ det. ins. ill. CWDBZTOHA; *om.* N

⁶ -at LRXSNBPZTOHA; -ant CW

⁷ merito CRDMBZTOHA; *om.* N

⁸ congruit CNBZTOHQ; corrui A

⁹ *ss* B

¹⁰ -it CNBJTOHQA; -at Z

¹¹ mancipar A

¹² *corr. fr.* Set Z

¹³ *corr. fr.* princip- O

¹⁴ *ss* T

¹⁵ *corr. fr.* des. sp. N

¹⁶ principium O

¹⁷ apte CRSWBPZTOHA; aperte LXND

17

Beda super Matheum. De his qui se ab unitate fidei segregant¹

Quicumque ab unitate fidei uel societatis Petri² apostoli quolibet modo semet ipsos segregant, tales nec³ uinculis peccatorum absolui nec ianuam possunt regni celestis ingredi.

Bede, Hom. 1.20 (CCL 122. 146); Tc 165a; ID 5.25; +C 24 q 1 c 27

¹ De - segregant CRWNBP; om. ZTOHA

² Petri CRDBZTOHA; om. N

³ nec CRNPZTOH; nec in B; ne QA

18

Item. Quod non sufficiat nobis ad salutem si turbis [131ra] negligentium¹ adequemur fide uel actibus²

Nec sufficere³ nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium uel quorumlibet⁴ indoctorum fide uel actibus adequemur, in quibus sacris litteris unica est credendi pariter et uiuendi regula prescripta.

CCL 122.146, ut sup.; Tc 165b; +C 8 q 1 c 24

¹ turbis negl. CLRXNBP; quibuslibet indoctis SWD

² Quod - actibus (actione N) CLRSWNDB; Quod - fide P; om. ZTOHA

³ -ere CRNBZTOHQ; -ire A

⁴ quorumlibet CRWDBZTOHA; quolibet N

19

Beda super Marcum. De his qui ueritatem pro pecunia negant¹

Vbi abiit Iudas ad summos sacerdotes, et ipsi promiserunt ei pecuniam² se daturos. Multi hodie Iude scelus quia Dominum ac magistrum Deumque suum pecunia uendiderit, uelut immane et nefarium exhorrent, nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus³ falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia ueritatem pro pecunia negant, Deum pecunia uendunt. Ipse enim dixit, Ego sum ueritas. Cum societatem fraternitatis aliqua discordie peste commaculant. Deum produnt, quia Deus caritas est. Quia ergo ueritatis⁴ et caritatis iussa spernunt, Deum utique qui caritas est et ueritas⁵ produnt, maxime cum non infirmitate uel ignorantia peccant, sed in similitudinem Iude querunt opportunitatem qualiter arbitris absentibus⁶ mendacio ueritatem, uirtutem⁷ crimine mutant.

Beda, In Marcum, CCL 120. 608; Tc 194

¹ De - negant CRSWNDBP; om. ZTOHA

² -nam O

³ corr. fr. mon- O

⁴ uitatis A. aliqua discordie – ueritatis in mg. M

⁵ caritas est et uer. CLRWNBP; car. et uer. est XM; est uer. et car. SZJ²T²OA; est car. et uirt. J; est et ueritas caritas T?; est et (ss) caritas ueritas H

⁶ absent- LRXSWNBPZTOHA; assent- C

⁷ -utem CNBJTOHQA; -ute Z

20

Alexander secundus. De his qui episcopum non canonicè iudicatum a propria sede expulerint¹

Si quis deinceps priorum aut cuiuscumque dignitatis uel² cuiuscumque ordinis laicorum episcopum comprehenderit, percusserit uel aliqua ui a³ propria sede

¹ De - expulerint CRSWNDBP; om. ZTOHQA

² cui. dign. uel om. H

³ a CRNB; om. SZTOHA

expulerit nisi forte iudicatum canonicè, auctores et co-operatores tanti sceleris anathematizentur, et bona eorum ecclesie ipsius iuri⁴ perpetuo tradantur. Si uero in presbiterum uel quemcumque⁵ inferiorum graduum clericum⁶ hec eadem presumpserit, canonicè penitentiae atque compositioni⁷ subiacebit⁸. Si [131rb] contumax fuerit excommunicetur.

Alex. II; JL 4477; CB Alex. 4 (pt); +C 17 q 4 c 22

⁴ *corr. fr.* iure B

⁵ quemcumque CRXNB; quemque SZTOHA

⁶ clericum CRNPZTOHA; *om.* B

⁷ -ioni CSNBPT²OHQA; -ione ZJT

⁸ subiacebit CLRXNBP; subiaceat SZJTOHA

21

Gregorius septimus. De Osio episcopo et aliis qui Romanorum pontificum uice in conciliis usi sunt¹

Nosti enim Osium episcopum in Niceno et Cyrillum in Ephesino concilio² Romanorum uice eisdem concedentibus functos fuisse pontificum. Siagrio quoque Augustudunensi³ episcopo Lugdunensis⁴ antistitis suffraganeo sanctum papam Gregorium celebrandi generalis in Gallia concilii uicem suam legitis⁵ indulsisse.

Greg. VII; JL 5081; Reg. 6.2; Dd 1.247; CB Varia II 55 var.

¹ De (*om.* N) - sunt CRSWNDB; De Hissio episcopo et aliis P; *om.* ZTOHA

² conc- CRWNBZTOQA; cons- H

³ -un- *ss* CM; *corr. fr.* -inensi Z; Ang- O

⁴ Lugd- CLRSWPZTOHA; Ludd- N; Lugud- DM; Lud- B

⁵ leg- C²L²SWNMB²ZJTOHQA; lig- CLRBP; diligitis X

22

Vrbanus secundus¹. De Artaldo a papa Vrbanò consecrato²

Artaldus³ Alanensis episcopus Narbonensis ecclesie suffraganeus Romam consecrandus ad dominum papam Vrbanum uenit. Suus quippe archiepiscopus eum consecrare nolebat quoniam post electionem suam propter bona ecclesie obseruanda canonicis iurauerat. Consecratus itaque est a domino Vrbanò papa ante purgatus huiusmodi sacramentum⁴. De iuramento quod canonicis⁵ nostre ecclesie⁶ feci post electionem,⁷ nullam conuentionem ante ut eligerer feci. Narbonensis uero archiepiscopus⁸ nullius⁹ preter id criminis causa consecrationem meam omisit me sciente, neque michi¹⁰ criminis eius conscius sum, propter quod¹¹ a sacerdotio me¹² repellat.

CB Urban II 44; ed. Somerville, Urban II 165 (using CZ inter alia); +C 8 q 3 c 2

¹ secundus CXSNBZTOHA; *om.* W

² De (*om.* N) Artaldo (Arch- W, Ort- N) - consecrato CRSWNDB; *om.* ZTOHA

³ Orta- N; Ata- A

⁴ -entum LRXSWNBPZTOHA; -ento C

⁵ *corr. fr.* canocis X

⁶ nostre ecc. CRNBZTOA; ecc. nostre SHQ

⁷ feci p. elect. CRSNBP; p. elect. feci ZTOHA

⁸ -h- *ss* A

⁹ nullius CNBJTOHQA; nullus Z

¹⁰ michi CRSNPZ²JTOHQA; nichil B; *om.* Z

¹¹ quod CRSNBPZ; *om.* TOHA

¹² *repeated and canc.* H

23

Idem Vitali¹ presbitero Briuensi². Quod baptismus sit si mulier infantem³ in nomine Trinitatis necessitate baptizauerit, et quod filii⁴ uel filie compatrum excepta persona qua compatres efficiuntur legitime possint coniungi⁵

Super quibus consuluit nos tua dilectio⁶ hoc uidetur nobis ex sententia respondendum, ut et baptismus sit si instante necessitate femina puerum⁷ in nomine Trinitatis baptizauerit et quod spiritualium parentum filii uel filie⁸ ante uel post compaterni[131va]tatem genite possunt legitime coniungi preter illam personam qua compatres effecti sunt.

Urban II; JL 5741; +C 30 q 3 c 4

¹ episcopo *add. and canc.* Z

² Idem - Briu. *om.* P

³ *after* necessitate S

⁴ filiis W

⁵ Quod - coniungi CSWNBP; *om.* TOHA

⁶ tua dil. RXSWNBPZTOHA; dil. tua CL

⁷ fem. puerum CRDBZTOHA; puerum fem. N

⁸ et *add.* N, *om.* CRDBZTOHA

24

Item. Ne mulier cum marito puerum in baptismate suscipiat et de eo qui duabus commatribus nupsit et de eo¹ qui ecclesiam emerit²

Quod autem uxor cum marito in baptismate non debeat suscipere puerum nulla auctoritate³ repperitur prohibitum, sed ut puritas spiritualis paternitatis ab omni labe et infamia conseruetur immunis, dignum decernimus ut utrique insimul ad hoc aspirare⁴ minime presumant. Quia uero piaculare flagitium commisit qui duabus commatribus uelut⁵ duabus sororibus nupsit magna iuxta modum culpe penitentia iniungi debet⁶. Porro eos qui ecclesiam emerunt si persona talis fuerit quam uita commendet in monasteriis uel canonicis regulariter uiuens, in sui⁷ honoris⁸ officio misericorditer condescendendo ministrare concedimus absque tamen sanctorum canonum preiudicio.

Urban II; JL 5742, 5740; +C 30 q 4 c 6 to debet iniungi only, +C 1 q 5 c 2 from eos qui ecclesiam

¹ de eo *om.* S

² Item (*om.* SN). Ne - emerit (-int) CRSWNDB; Ne mulier - nupsit P; *om.* ZTOHA following c 23 without a break.

³ *corr. fr.* act- O

⁴ -i- *ss* O

⁵ qui duabus com. uelud *in mg.* X² (*in text* R)

⁶ commatribus uelut duabus - debet *in small cramped hand* C

⁷ *corr. fr.* suis O

⁸ honoris CRWNPZTOHA; ordinis (uel honoris *ss*) B

25

Augustinus in libro secundo¹ contra epistolam Parmeniani². Multitudine peccante diuine discipline misericordiam esse necessariam³

Neque enim potest esse salubris a multis correctio, nisi cum ille corripitur qui non habet sociam multitudinem. Cum uero idem morbus plurimos occupauerit, nichil aliud bonis restat quam dolor et gemitus, ut per illud signum quod Ezechieli sancto reuelatur illesi euadere ab illorum uastatione⁴ mereantur. INFRA. Reuera cum

¹ in lib. sec. CRWDBZTOHA; *om.* N

² Aug. - Parm. *om.* P

³ Multitudine - necessariam (xiv *add.* B) CRSWNDB; Quod mult. nec. P; *om.* ZTOHA

⁴ -ione CNBJTOHQA; -ionem Z

contagio peccandi⁵ multitudinem inuaserit diuine discipline seuera misericordia necessaria⁶ est⁷. Nam consilia separationis et inania sunt et perniciosas atque sacrilegas, quia et impia et⁸ superba fiunt, et plus perturbant infirmos bonos quam corrigant⁹ animosos malos. INFRA. Turba autem iniquorum cum facultas est [131vb] populorum promendi sermonum generali obiurgatione ferienda est, et maxime si occasionem atque opportunitatem prebuerit aliquod flagellum¹⁰ desuper Domini quo eos appareat pro suis meritis uapulare.

Prolog. 127-8; +C 23 q 4 c 32

⁵ et *add.* W, *om.* CXSNBZJTOHQA

⁶ contagio peccandi misericordia neces *in small cramped hand* C

⁷ *corr. fr.* esse B?

⁸ *ss* O

⁹ -gant *in mg.* C

¹⁰ ferienda est et - flagellum CLRWDBZTOHA; ferigellum N

26¹

Idem ad Casulanum. Quod consuetudines ecclesiastice uicem legis teneant

In his enim rebus de quibus nichil certi statuit scriptura diuina mos populi Dei uel instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Et sicut preuaricatores legum diuinarum, ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi² sunt.

Augustine (PL 33.136) to tenenda sunt only; BD 3.126 as here; Coll. Sem. 2.140 as BD; Tc 29; ID 4.68 as BD; IP 2.158; +D 11 c 7

¹ *om.* DM

² -h- *ss* N

27

Idem¹. Quod sana ratio exemplis sit anteponenda, et de his qui metu ueritatem occultant et quod non minus periculum sit² mentiri quam sanguinem effundere³

Sana⁴ quippe ratio⁵ exemplis anteponenda est, cui quidem et exempla concordant, sed illa que tantum digniora sunt imitatione quantum excellentiora pietate. ITEM⁶. Quisquis metu cuiuslibet potestatis ueritatem occultat⁷, iram Dei super se⁸ prouocat⁹, quia magis timet hominem quam Deum. ET POST PAVCA. Vterque reus est, et qui ueritatem occultat et qui mendacium dicit quia¹⁰ et ille prodesse non uult et iste nocere desiderat. ITEM. Nemo¹¹ peritorum aut prudentium putet quod minus sit periculum in uerbis lingua mentiendo¹² quam manibus sanguinem effundendo. ITEM¹³. Melius est pro ueritate supplicium quam pro adulatione¹⁴ beneficium.

cf. BD 16.12; Dd 4.61 (Quisquis metu - desiderat, as Augustine); Tc 154-7; +D 9 c 11 (Sana - pietate), C 11 q 3 cc 80-81 (Quisquis metu - end)

¹ *om.* P

² per. sit CR²XWND; sit per. LS; per. RB

³ Quod sana - effundere CLRSWNDB; Quod sana - uer. occultantur P; *om.* ZTOHA

⁴ Vana A

⁵ etiam *add.* RSBPZTOHA; in *add.* W, *om.* CLXND

⁶ *new sect.* in T

⁷ -at CRNBZTOH; -ans Q; -as A

⁸ se CRNBZTOHQ; *om.* A

⁹ prouocat CRWNPZTOHA; et qui mendacium dicit *add. and canc.* N; uocat B

¹⁰ quia LRSWNBZTOHA; *om.* CX

¹¹ *large initial* N *in mid-line* ZTOHA

¹² mentiendo CRDBZTOHA; mendacio N

¹³ Item CRNBZTOH; Idem super Iohannem A

¹⁴ adol- N

28

Item¹ idem² super Iohannem³. Veritatem non relinquendam uitando arrogantiam⁴
 Non ita⁵ caueatur arrogantia ut ueritas relinquatur.
 Augustine, Tract. in Ioh. (CCL 36. 379); Tc 158; +C 22 q 2 c 11

¹ Item om. Q

² idem CRXNDBZTOQ; om. SH

³ Item - Iohannem CRSWNDBZTOH; om. P; Idem in epistola ad Vincentium A

⁴ Veritatem - arrogantiam CRSWNDB; Quod reges ecclesiam debeant defendere P (cf c 30); om. ZTOHA

⁵ Non ita CRNBZTOHQ; Monita A

29

Idem in epistola ad Vincentium¹. Quomodo reddatur malum pro malo²
 Istos atroces quondam inimicos nostros pacem et quietem nostram uariis³
 uiolentiarum [132ra] et insidiarum generibus grauiter infestantes si sic
 contempneremus et toleraremus⁴ ut⁵ nichil omnino quod ad eos terrendos atque⁶
 corrigendos ualere posset excogitaretur et argueretur a nobis uere malum pro malo
 redderemus. Si enim quisquam inimicum suum periculosis febribus freneticum
 factum⁷ currere uideret in preceps, nonne tunc potius malum pro malo redderet si eum
 sic permitteret ire⁸ quam si corripiendum⁹ ligandumque¹⁰ curaret? Et tamen ei tunc
 molestissimus et aduersissimus uideretur quando utillimus¹¹ et misericordissimus
 extitisset. Sed plane salute reparata tanto uberius ei gratias ageret, quanto sibi eum
 minus pepercisse sensisset.

Augustine Ep. 93 (PL 33.321-2)

¹ Idem (Item NDB) in - Vincentium CRWNDBZTOH; om. P; Idem in eadem epistola A (cf previous c.)

² Quomodo - malo CRXWNB; Quomodo malum pro malo reddatur SD; om. ZTOHA

³ ss O

⁴ -re- ss B

⁵ ut CRNBZTOQA; in H

⁶ atque CRXNB; om. SZTOHA

⁷ fren. (corr. fr. frenit- R) fac. CRNPZTOHA; fac. fren. B

⁸ perm. ire CRXNBP; ire perm. SZTOHA

⁹ -ri- ss N

¹⁰ -que ss Z

¹¹ utillimus CLRXWNPZTOA; utilissimus SBHQ

30

Idem in eadem¹ epistola. Quod reges ecclesiam debeant defendere²
 Non inuenitur exemplum in euangelicis et apostolicis litteris, aliquid petium a
 regibus terre pro ecclesia contra inimicos ecclesie. Quis negat non inueniri? Sed
 nondum implebatur illa prophetia, Et nunc reges intelligite et erudimini qui iudicatis
 terram. Seruite Domino in timore³. Adhuc enim illud non⁴ implebatur quod in eodem
 psalmo paulo superius dicitur, Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt
 inania⁵. Astiterunt reges terre et principes conuenerunt in unum aduersus Dominum et
 aduersus Christum eius⁶. Verumtamen si facta preterita in propheticis libris figure
 fuerant futurorum in rege illo qui appellabatur Nabugodonosor utrumque tempus
 figuratum est, et quod sub⁷ apostolis habuit, et quod nunc⁸ habet ecclesia. Temporibus

¹ eadem CLRWDBZTOA; om. N

² Quod reges eccl. deb. def. RXSWNDBP; Quod eccl. deb. def. reges CL²; De his qui a corpore Christi preciduntur
 L (subs. canc.); om. ZTOHA

³ et ex add. and canc. N

⁴ non CRNB; om. SZTOHA

⁵ sunt om. H (see next note)

⁶ reges - eius abbreviated to r. t. et p. con. u. in et a. eius H

⁷ corr. fr. ab B?

itaque⁹ apostolorum et martyrum illud implebatur quod figuratum est, quando rex memoratus pios et iustos cogebat adorare simulachrum, et recusantes mittebat in flammam, nunc autem illud impletur quod paulo post in eodem rege figuratum [132rb] est cum conuersus ad honorandum Deum uerum decreuit in regno¹⁰ suo ut quicumque blasphemaret Deum Sydrac, Mysac et Abdenago penis debitis¹¹ subiaceret. Prius ergo tempus illius regis significabat priora tempora¹² regum infidelium, quos passi sunt Christiani¹³ pro impiis. Posterius uero tempus illius regis significauit tempora posteriorum regum iam fidelium quos¹⁴ patiuntur impii pro Christianis. Sed plane in eis qui sub nomine Christi errant¹⁵ seducti a peruersis, ne forte oues Christi sint errantes, et ad gregem aliter reuocande sint, temperata seueritas et¹⁶ magis mansuetudo seruatur, ut coercitione¹⁷ exiliorum atque¹⁸ dampnorum admoneantur considerare quid quare patiantur, et discant preponere rumoribus et calumpniis hominum scripturas quas legunt¹⁹. Quis enim nostrum, quis uestrum non laudat leges ab imperatoribus datas aduersus sacrificia paganorum? Et certe longe ibi pena seuerior constituta est. Illius quippe impietatis capitale supplicium est, de uobis autem corripiendis atque coercendis habita ratio est, qua potius admoneremini ab errore discedere quam pro scelere puniremini.

Augustine Ep. 93 (PL 33.325-6); +C 23 q 4 c 41

⁸ nunc CDBZTOHA; om. N

⁹ itaque CDBZTOHA; ita N

¹⁰ regno CDBZTOA; rege N

¹¹ in mg. O

¹² sign. priora tempora *corr. fr.* segregabat B

¹³ uel patiuntur *add.* SH, *om.* ZJTOQA

¹⁴ passi sunt Christiani - quos SZJTOHQA; *om.* CLRXWBNP

¹⁵ -r- ss C

¹⁶ *add.* B²

¹⁷ coercitione CRWN²DM²BPZJTO; coercione LX²SW²NHQA; hercione X; coercitatione M

¹⁸ a letter erased here B

¹⁹ legunt LRWDBPZTOHA; legant CN

31

Idem in eadem epistola¹. Quod nullius crimine maculatur inscius²

Certe nullius³ crimen maculat nescientem.

PL.33.328D; C 1 q 4 c 1

¹ Idem - ep.] Item ibi. P

² Quod - inscius CLRSWNDBP; *om.* ZTOHA

³ *corr. fr.* nullus T

32

Idem¹ in eadem epistola². De eodem³

Quis locus innocentie reseruatur si crimen est proprium nescire crimen alienum?

PL 33.329A; C 1 q 4 c 2 var.

¹ Idem CLRND; Item L²SZTOHQA

² eadem epistola RXWNDBZJ; eadem CSTOHQA; eodem L; Idem in ead. *om.* P

³ (Item *add.* D) De eodem CLRSWNDBP; *om.* ZTOHQA

33

Item ibi. Idem de eodem¹

Quam magnum crimen est ab istorum innocentium² communione separari? Nam et facta innocentium³ que innocentibus demonstrari uel ab innocentibus credi non

¹ ibi. Idem (Item RWB, *om.* LN) de eodem CLRWNB; ibi DZJ; *om.* SPTOHQA

possunt non⁴ inquinant quemquam si propter innocentes⁵ etiam cognita⁶ sustinentur. Non enim propter malos boni deserendi, sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut tolerauerunt⁷ prophete contra quos tanta dicebant. Nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant⁸, sicut ipse Dominus nocentem Iudam usque ad condignum eius [132va] exicium tolerauit, et eum sacram cenam cum innocentibus communicare permisit, sicut tolerarunt⁹ apostoli eos qui per inuidiam quod ipsius diaboli uitium est Christum annuntiabant.

PL 33.329 A-B; C 23 q 4 c 10

² -ium CRNPZTOHA; -um B

³ innocentium CLRXSWNBP; nocentium C²ZTOHA

⁴ ss B

⁵ -tes CLRXNB; -tium SZTOHA

⁶ ccog- T?

⁷ -auerunt CRXNB; -abantur S; -antur ZTOHA

⁸ -bant CRDBZTOHA; -bat N

⁹ -arunt RXSNBZTOHA; -auerunt CLWDM; ? P

34

Item in¹ eadem² epistola³. Quod ad bonum cogendi sunt⁴ mali⁵

Vides⁶ ut opinor non esse considerandum quod quisque cogitur, sed quale sit⁷ illud quo⁸ cogitur utrum bonum an malum. Non quisque⁹ bonus esse possit inuitus¹⁰, sed timendo quod non uult pati uel relinquit impediens animositatem uel ignoratam¹¹ compellitur¹² cognoscere ueritatem, ut timens uel respuat falsum de quo contendebat uel querat uerum quod nesciebat et uolens iam teneat quod nolebat.

PL 33.329c; C 23 q 6 c 3a

¹ in RXSNBZTOA; om. W; ? C

² repeated and cancelled C

³ Item - ep. om. P

⁴ cog. sunt] sunt cog. X

⁵ epistola (om. S). Quod - mali CRXSWNDB; epistola ZJ; om. TOHQA

⁶ iam add. SZJTOHA, om. CLRXWNBDB

⁷ ss R

⁸ quo LXSWNB²J²TOHQA; quod RZJ; ? C

⁹ considerandum quod quisque - quisque in smaller cramped hand C

¹⁰ inuitus CRSNBZHQ; in uitibus TOA; ? J

¹¹ -ra- ss Z

¹² -itur CLRWBZTOHA; -imur ND

35

Item ibi¹. De eodem²

Mea primitus sententia non erat nisi neminem ad unitatem Christi esse cogendum uerbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione uincendum, ne fictos catholicos haberem quos apertos hereticos noueram. Sed hec opinio mea non contradicentium uerbis sed demonstrantium superabatur exemplis. Nam primo³ michi opponebatur ciuitas mea⁴, que cum tota esset in parte Donati⁵ ad unitatem catholicam legum imperialium⁶ timore⁷ conuersa est quam nunc uidemus ita huius uestre⁸

¹ Item ibi om. P

² De eodem CRSWNBDB; om. ZJTOHQA

³ primo CRNBZTOH; prima QA

⁴ ss Z

⁵ obsc. in T

⁶ tempore add. and canc. O

⁷ timore CRDBZTOHA; om. N

⁸ uestre CRNPZTOHA; nostre B

animositatis perniciem detestari⁹, ut in ea nunquam fuisse credatur. Ita alie multe que michi nominatim commemorabantur¹⁰ ut ipsis¹¹ rebus agnoscerem etiam in hac causa recte¹² intelligi posse quod scriptum est, Da sapienti¹³ occasionem et sapientior erit.
PL 33.329-30; C 23 q 6 c 3b

⁹ -ari CRNBZTOHQ; -arunt A

¹⁰ -me- ss O

¹¹ ipsis CRDBZTOHA; ipsius N

¹² ss T

¹³ *corr. fr.* -ente N

36

Item in eadem epistola. De his qui a corpore Christi precipiduntur¹

Quemadmodum membrum si precipidatur ab hominis uiui corpore non potest tenere spiritum uite, sic homo qui precipiditur de Christi iusti² corpore nullomodo potest spiritum tenere iusticie, etiam si figuram membri teneat quam sumpsit in³ [132vb] corpore. In huius ergo⁴ compagem corporis ueniant, et labores suos non dominandi cupiditate sed bene utendi pietate possideant. Nos autem uoluntatem nostram ut iam dictum est ab huius cupiditatis sordibus quolibet inimico iudicante purgamus, quando eos ipsos quorum labores dicuntur⁵ ut nobiscum et illis et nostris in societate catholica utantur, quantum ualemus inquirimus. Sed hoc est, inquiunt, quod nos mouet. Si iniusti sumus quare nos queritis? Quibus respondemus, Querimus uos⁶ iniustos ne permaneatis iniusti. Querimus perditos, ut de inuentis gaudere possimus dicentes, Mortuus erat frater et reuixit, perierat et inuentus est. Quare ergo me, inquit⁷, non baptizas, ut abluas a peccatis? Respondeo, quia non facio iniuriam characteri imperatoris cum errorem corrigo⁸ desertoris. Quare⁹, inquit, apud¹⁰ te uel penitentiam non ago? Immo nisi egeris saluus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas fuisse peruersum? Quid ergo, inquit¹¹, apud uos¹² cum ad uos transimus¹³ accipimus? Respondeo. Non quidem accipitis baptismum qui uobis extra compagem corporis Christi inesse potuit prodesse non potuit, sed accipitis¹⁴ unitatem Spiritus in uinculo pacis, sine qua nemo poterit uidere Deum, et caritatem que sicut scriptum est, cooperit multitudinem peccatorum.

C 23 q 7 c 4a, of which part is a later addn

¹ Item in eadem epistola CRSWNDZTOHQA; *om.* BP. De - precipiduntur CRWNDBP, *om.* ZTOHQA

² iusti CRDBZTOHA; iuste N

³ in CRNPZTOHA; *om.* B

⁴ ergo CR²XSNZTOHA; uero R?WBP

⁵ *corr. fr.* disc- Z

⁶ Querimus uos CRDBZTOHA; Queritis uos N

⁷ me inquit CRXNBZTO; inquit me SHQA

⁸ corrigo CRNBZTHQA; *om.* O

⁹ ergo *add.* Z, *om.* RXNBJTOHQA; ? C

¹⁰ *corr. fr.* inquit N

¹¹ apud *add. and canc.* Z

¹² uos CLRWDBZT²OHQA; nos N; *om.* T

¹³ *corr. fr.* transmisimus Z

¹⁴ ss A

37

Item ibi¹. De arrogantia uitanda²

Quantumlibet enim uigilet disciplina domus mee, homo sum et inter homines uiuo. Nec mihi arrogare audeo ut domus³ mea melior sit quam archa Noe, ubi tamen inter

¹ Item ibi *om.* P

² De - uitanda CRSWNBDBP; *om.* ZTOHA

octo homines reprobis unus inuentus est, aut melior sit quam domus Abrahae⁴, ubi dictum est, Eice⁵ ancillam et filium eius⁶, [133ra] aut melior sit⁷ quam domus Ysaac cui⁸ de duobus geminis dictum est⁹, Iacob dilexi, Esau autem odio habui¹⁰.

Aug. Ep. 78 (PL 33.271-2); +D 47 c 9a

³ mea *add. and canc.* O

⁴ *corr. fr.* Ysaac N

⁵ Eice CRNBPZJHQA; Ecce TO

⁶ *ss* Z

⁷ sit LRSWNPZTOHA; *om.* CX

⁸ cui CRXWNB; cuius SZTOHA

⁹ Eice ancillam et - est *in mg.* O

¹⁰ od. hab. *add.* W²

38

Item ibi¹. De his qui in monasteriis proficiunt²

Simpliciter fateor caritati uestre³ coram Domino Deo nostro qui testis est super animam meam ex quo Deo seruire cepi, quomodo difficile sum expertus meliores⁴ quam qui in monasteriis profecerunt. Ita non sum expertus peiores quam qui in monasteriis ceciderunt.⁵

Aug. Ep. 78 (PL 33.272); +D 47 c 9b

¹ Item ibi *om.* P

² ibi (*om.* SN). De - proficiunt CRSWNDB; ibi ZJ; *om.* TOHQA

³ fat. car. uestre CNBZTOQA; car. uestre fat. H

⁴ *corr. fr.* -is O

⁵ Ita non - ceciderunt SZJTOHQA, *om.* CLRXWNB

39

Augustinus ad Possidium¹ et qui cum eo sunt fratres². De ornatu³ feminis⁴ concessa a uiris⁵ non usurpando⁶

Fucari⁷ figmentis quo uel rubicundior uel candidior appareat adulterina fallacia est. Qua non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittende sunt femine ornari⁸ secundum ueniam, non secundum imperium. Nam uerus ornatus maxime Christianorum et Christianarum non tamen nullus fucus mendax, uerum ne auri quidem uestisque⁹ pompa sed mores boni sunt. Execranda autem¹⁰ superstitione ligaturarum in quibus etiam in aures uirorum in summis ex una parte auriculis suspense deputantur, non ad placendum hominibus sed ad seruiendum demonibus adhibentur.

Augustine Ep. 245 (PL 33.1060-1061); De cons. D 5 c 38

¹ *corr. fr.* -dum O

² fratres CRXB; Aug. - fratr. *om.* NP; fratribus SZTOHA

³ ordinatu W

⁴ solis *add.* SWDM, *om.* LRXNB; ? C

⁵ conc. a uir. RXSWNMB; a uiro conc. L; ? C

⁶ De - usurpando CRSWNMDBP; *om.* ZTOHA

⁷ Fuc- L²RXSWDPZTOHQ; Luc- L; Vuc- N; Vug- N²; Fur- D (*before obsc. corr.*); Duc- A; ? C

⁸ ornari CRWNPZTOHA; ordinari (uel ornari *ss*) B

⁹ uestisque CRWNPZTOHA; uestis (*corr. fr. testis*) est B

¹⁰ *corr. fr.* ut A